

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

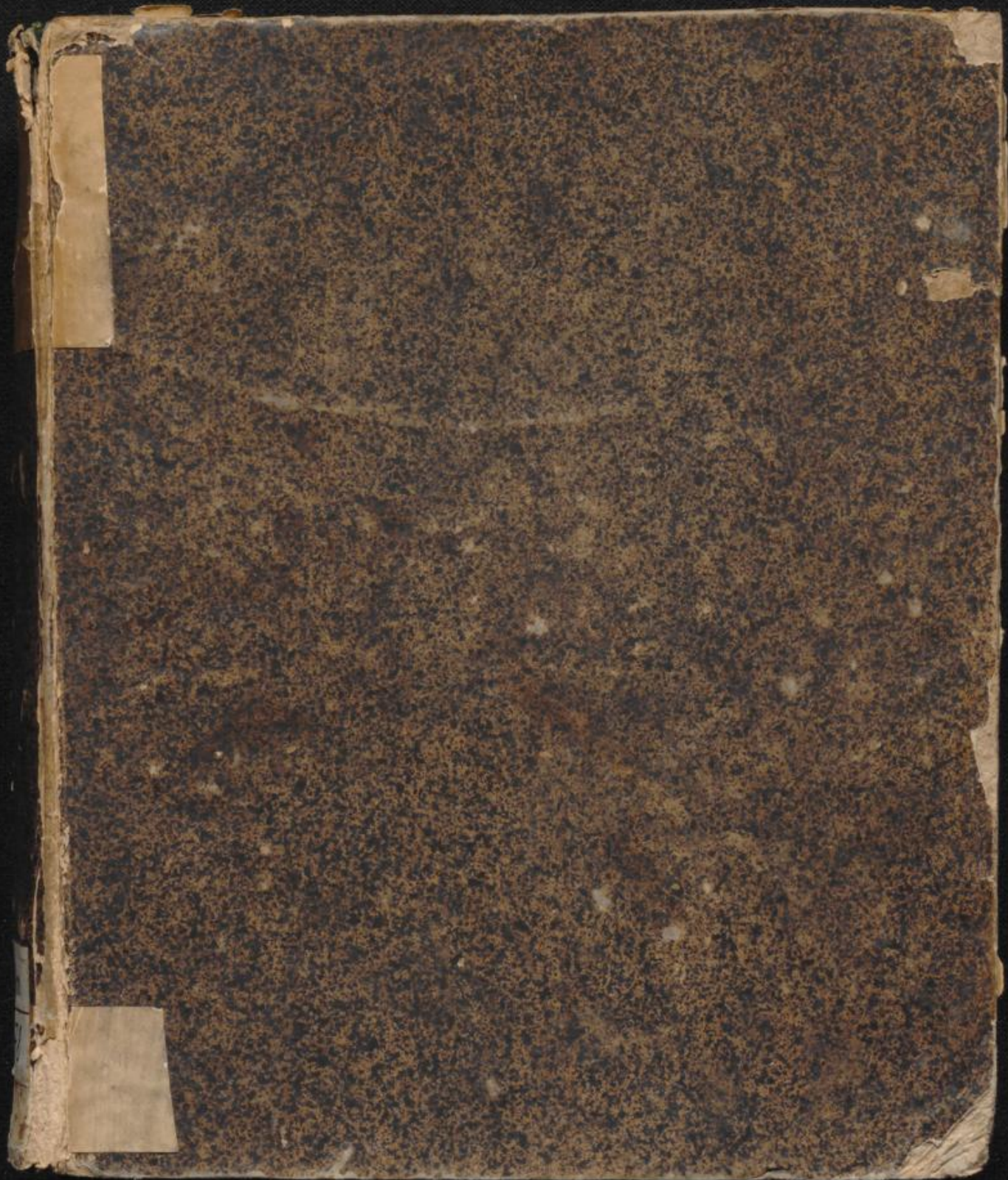
Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vincentii Chartarii imagines deorum ... qui ab antiquis conlebantur

Cartari, Vincenzo

Moguntiae, 1687

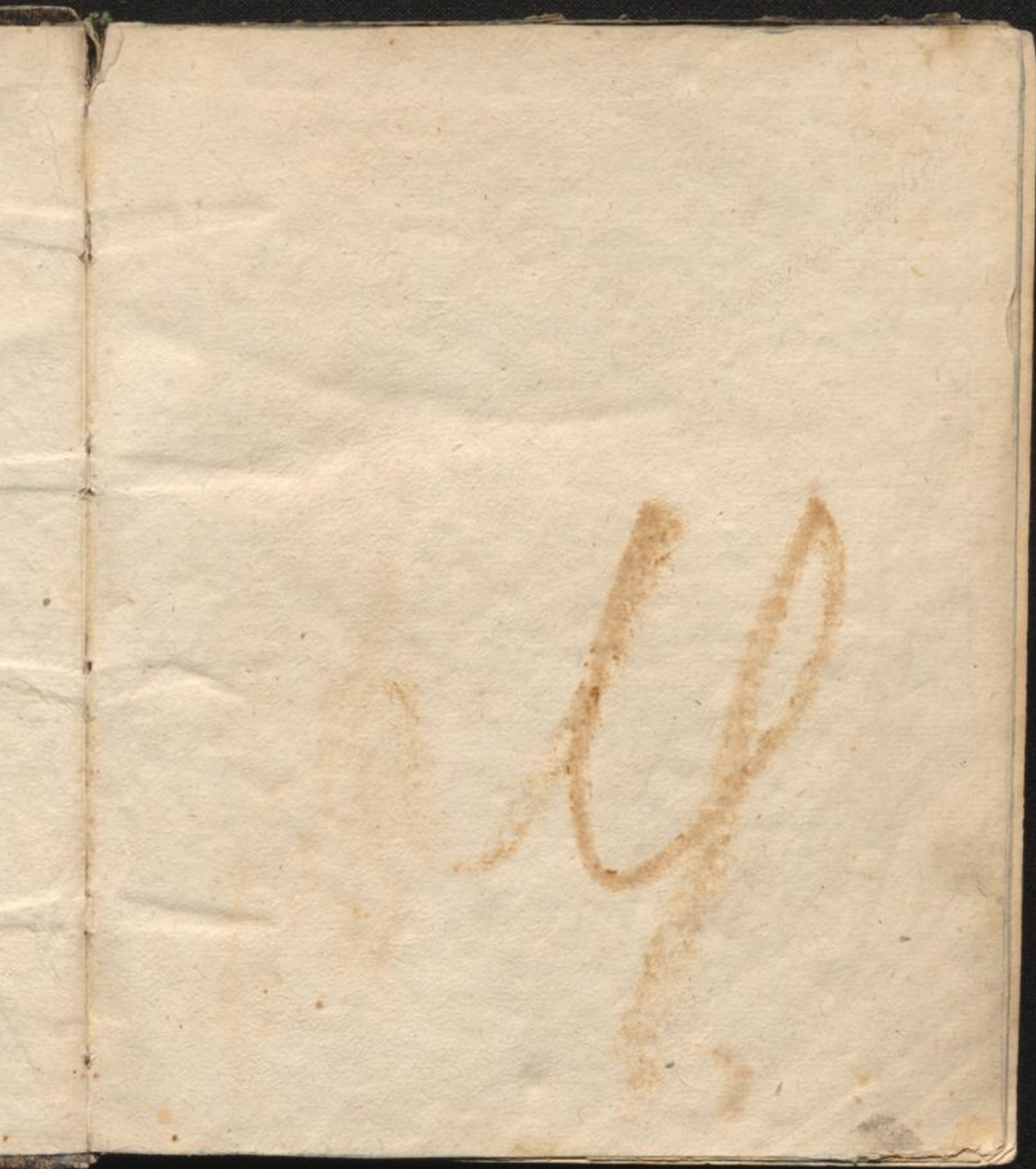
[urn:nbn:de:bsz:31-341151](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-341151)

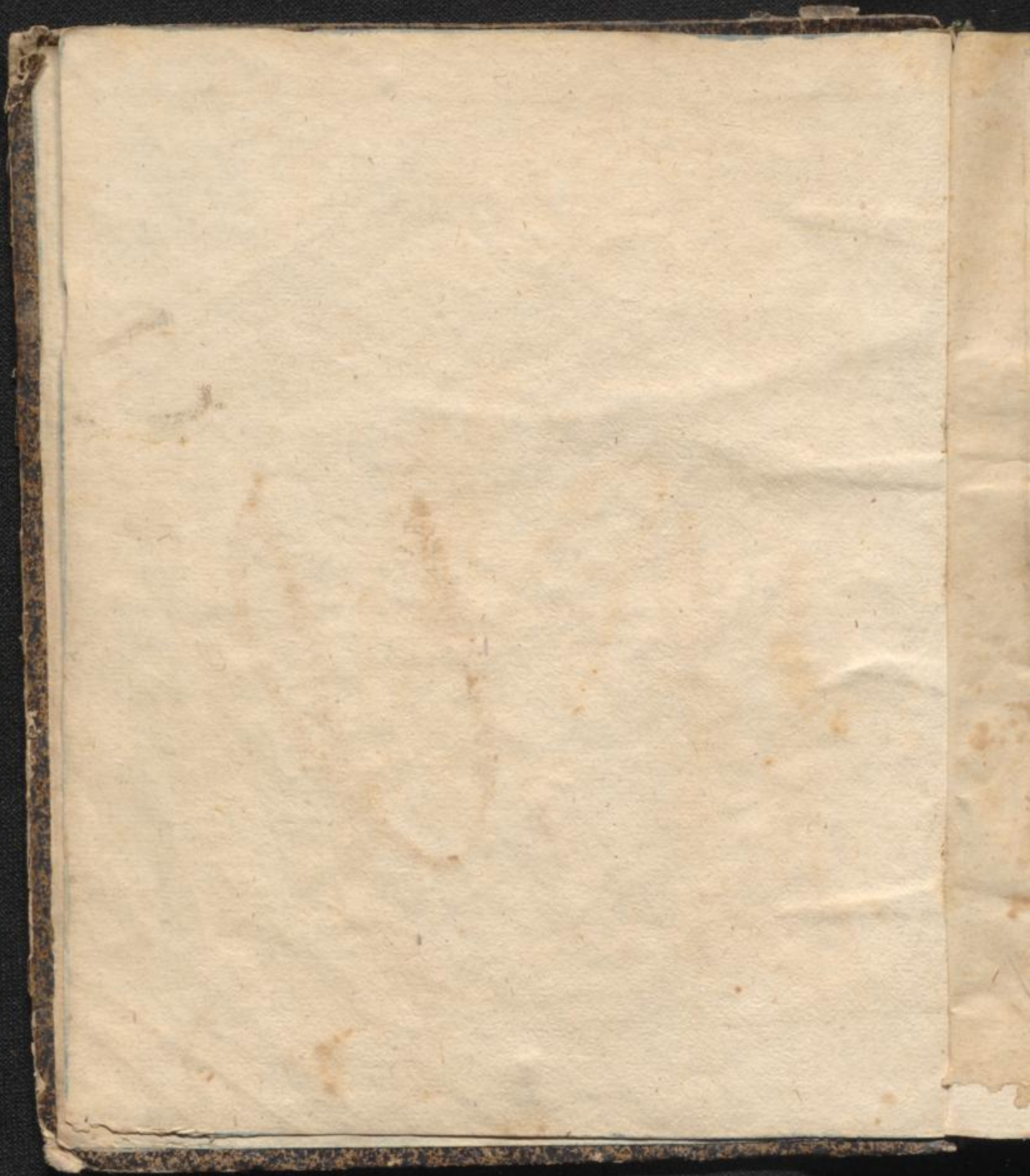

VII ~~1107~~

Gym 3778

EX
BIBLIOTHECA
ILLUSTRIS
CAROLI HESYCHEI.
68723

Vincentij
CHARTARIÏ
Rhegiensis
IMAGINES
DEORVM
Qui ab Antiquis Colebantur.
Moguntice
Apud Ludouicum
Bourgeat .

Vincentii **CHARTARI** Rhegiensis
IMAGINES
DEORUM,

Qui ab Antiquis colebantur, unâ cum earum
declaratione &

HISTORIA

*In qua Simulacra, Ritus, Cereemonia magnaue ex parte Veterum
Religio explicatur,*

OPUS

Non solum Antiquitatis Amatoribus, sed & Liberalium
Artium cultoribus, in dè &

CONCIONATORIBUS

valde utile & proficuum,

*Hinc inde à D. D. Paulo **HACHENBERG**, quondam Serenissimi Electoris
Palatini a Consilijs Intimis illustratum, & LXXXVIII. figuris Æneis
adornatum.*

VII 104

MOGUNTIAE,

Sumptibus **LUDOVICI BOURGCAT**, Bibliopolaë.

Typis JOHANNIS MATTHIÆ STANNIÆ.

Anno M. DC. LXXXVII.

9

Vincuntii CHARITATIS RHEGINIA
IMAGINES
DE ORLIM

Quis Anagninis colitur, unicum carum
deducunt &

HISTORIA

opus simular, sicut, Ceteris magis in parte NATURA

Gym 3778

Non solum Anagninis Amatoribus, sed & Libralibus
Admirantibus, laudat

CONCINATIONIS

videt, utis & proficuum,

Hortus a D. D. Jacob HUBNER, ERG. ex auctoritate Reverendissimi Episcopi
Petrus a C. & Johann W. Schwan & Johann W. Schwan

MOGUNTIAE

Sumptibus IUDOVICI THOMASII Episcopi

Johannes MATTHEI STAMPER

Anno MDCCLXXVI

Z

Reverendissimo & Perillustri Domino,

DOMINO

CHRISTOPHORO
RUDOLPHO BARONI
à STADION

ECCLESiarUM METROPOLITANÆ
Moguntia, Imperialis S. Bartholomæi Francofurti
& Equestris S. Albani propè Moguntiam respectivè Decano
& Præposito, nec non Collegiatae Ecclesiae B. M. V. ad gradus Moguntia
Capitulari Canonico, Eminentissimi Archiepiscopi & Electoris
Moguntini Consiliario intimo,

Domino Patrono meo perquam Gratiſſo &c.

Verus veri Numinis cultus, omnem Religionis aut civitatis beatitudinem absolvit, omnisque, quâ patet, felicitatis basis ac cardo salutatur; non domi, non foris quicquam geritur prosperè, ubi
):(2 negli.

DEDICATIO.

negligitur Deus ejusque cultus: Pietate collapsâ
 ruunt omnia; excussio ex animis hominum Dei me-
 tu, immanitate & scelere compleantur omnia ac
 pessimum eant necesse est. Nec enim pœnæ utut capita-
 les & atroces fatis sint, tantum metus, quantum ipsâ
 Religio subditis incutere possunt: non utut è longin-
 quo nimis rem arcessam: ipsa Germania, Patria dul-
 cissima, ejus quod dixi, testimonium perhibet lucu-
 lentissimum. Quotusquisque enim est quem vetus,
 eaque miserrima Patriæ nostræ, dum adhuc veritatis
 divinæ exul, facies lateat? Mare horridum, informes
 Terræ, cœlum asperius, tristis cultu, affectuque ubi-
 libet imago, terram imitabantur incolæ, Deucalio-
 nei, saxiq; ipsis intractabiliore Homunciones, na-
 turâ agrestes, mole quadrati, animo rudes, ad arma
 non ad artes politosve mores apti: & ut paucis di-
 cam, cœlum solumque suum ubique referentes. Sed
 quantum nunc mutati ab illis? ab eo enim statim
 tempore, ex quo Christiani facti sunt, novam profus
 faciem, novam fœcunditatem, novam gratiam Pa-
 tris accessisse terris earumq; incolis novimus, tanta
 nimirum ornamenta secum traxit Religionis sancti-
 tas, ut hodie gens nostra, cæteras ferè omnes, sive ur-
 bium magnitudine, sive militari laude, sive denique
 ingeniorum atque literarum cultura, imprimis
 verò pietate verique Dei cultu, si non superet, exæ-
 quet certè ac paria iis faciat, ut quod olim de Roma-
 nis

DEDICATIO.

nis Romanus Vates, de nobis potius Germanis hodie pronuntiandum:

*Venimus ad summum Fortune: pingimus atque
Psallimus, & lætamur Achivis doctius unctis.*

Quare dum demum & ingens pulchritudo & summa divinæ lucis adparet utilitas, cum intempestivæ noctis tenebras contra ponimus, ita quoque divinæ Religionis, quâ hodie corruscat Germania, magis elucescit splendor & felicitas; si priscas ejus idololatriæ adhuc submersæ tenebras plusquam Cimerias paulò penitus intuebimur, in celeberrimi Vincentii Chartarii curiosissimis laboribus, intuebimur inquam & ab alterâ parte numerosissima divinæ nostræ Religionis Numina, quorum Reverendissimus Perillustris ac perquam Gratosus Dominus meus compendium exhibet absolutissimū. Hinc est quod hos fructus laborū, non fructus laborū, in devoti animi Symbolū, æternæq; observantiæ, ac devotissimæ submissionis hostimentū ad pedes Vestros devolvo, Gratosus Vestris oculis non tam lustrandos quam illustrandos, sub splendidissimis Nominis Vestri auspiciis publicum habentes aspectum, ad Reverendissimæ Perillustris ac perquam Gratosæ Dominationis Vestræ fores pulsare, minimè ausus fuisset calamus meus, nisi & Diis lacte supplicare & mola salsa litare, liceret iis, qui thura non habent: Unde non tam animatus quam penè coactus in gratiarum Vestrarum sacra-

crario

DEO

DEDICATIO.

crario sublimibus Nobilitatis, Pietatis, Sapien-
 tiæque Vestræ Tholis affigo munusculum hoc levi-
 dente, ut redderem non quæ debeo, sed quæ possum
 officia: Hæque Literæ cum sub Vestri Perillustris
 Nominis Patrocinio apparere voluerint universo
 Orbiliterato; Sanctè contestor nullam ex iis, ne mi-
 nimam quidem, esse, quæ in gratiosis Gloriæ Vestræ
 radiis non gloriatur, devotè exclamando: Ecclesiæ
 ac Patriæ bono æternum vive Reverendissime Per-
 illustris ac perquam Gratiöse Domine; in æternum
 vive, vel si hoc mortalis non potes, saltem quatenus
 ferunt cum merita tua, tum vota nostra: at hoc
 ipsum æternum esset; Vive ergo quod Homini licet,
 præstitutumque à Natura humanæ vitæ spatium, to-
 tum ad unguem exhauri, tumque temporariæ foeli-
 citatem, æternæ beatitudine permuta. Quod vovet

*Reverendissima, Perillustris ac perquam Gratiöse
 Dominationis Vestra*

Dedicatissimus Servus

Ludovicus Bourgeat, Bibliopola
 & Civis Moguntinensis.

DEO.

DEORUM, QUI
AB ANTIQUIS
COLEBANTUR, IMA-
GINES, UNA CUM
EARUM DECLARA-
TIONE,

Et Historia.

ORUM quæ humanam naturam exornant, nihil equi-
dem præstantius, neque magis homini proprium est, re-
ligione: quare nulla unquam natio fuit, quæ aliqua ra-
tione ejus non esset particeps. Quamvisque feratur, ratio-
ne potissimum homo à cæteris animantibus differre: non
obscuris tamen argumentis, etiam ante rationis usum, in
eo religionem deprehendamus licet, utpote quæ natu-
ra ipsa humano in animo ab ipsius ortu sit insita: cujus quidem sententiæ Jam-
blichus Platonicus est, qui arbitretur, quoddam veluti lumen, à Deo ema-
nans, nostros animos ferire, quo mirabiles in nobis, iique naturales exci-
tantur ardores ipsius boni, de quo postea, ubi rationis functionem exer-
cere cœpimus, ratiocinamur, atque judicamus. Id Promethei fabula nobis
innui, nonnulli voluerunt, ut ignis scilicet ille cælestis, quo vitam pri-
mi hominis pectori indidisse fingitur, vim quamdam significet, quæ occul-
tis rationibus assidue hominum animos ad se attrahat; qui unde profluxer-
int, & à quo primam originem duxerint, sentientes, naturali impetu eò
fese convertunt. Hincque etiam proficisci dicunt, ut, cum se nobis species
ingentis alicujus boni malive obicit, primo aspectu, antequam de eo aliud
cogitemus, oculos ad cœlum sustollamus, interdumque manus quoque

*Religio
præcipua
hominis
virtus.*

A

con-

conjunctas in altum levemus; perinde atque natura magistra edocti putemus, cœlitus omne ad nos bonum derivare, illique collatum beneficium acceptum referendum, qui tribuit, & ab eodem præseptum cunctis in adversis opem expectandam; ex quo fiat, ut supplicii eam gestu ab illo imploremus. Hæc quidem omnia maxima fuerint religionis argumenta, quæ nos ad Deum amandam pariter, ac reverendum impellant: id verò, si nulla in nobis ejus notio præcesserit, fieri nequaquam potest. Quare vel ante rationis usum homo Deum quodammodo novit, cultuque prosequitur; quod eum à bellis separat; in quibus nonnulli aliquam quidem rationis particulam inesse voluerunt: sed, qui religionis eas aliquo pacto participes faciat, arbitror neminem. Quamobrem hæc tota hominis unius est propria; qua duce homines ad cœlum oculos susulerunt; & universitatis hujus admirabilem structuram considerantes, asseruerunt, aliquem esse, qui infinito amore, potentia atque providentiâ cuncta regeret, administraret, omnibusque jugiter provideret. Hunc verò Deum vocarunt; qui omnium bonorum est auctor, æternus, infinitus, & sub aspectum nequaquam cadens. Sed tamen non omnes veritatem hanc, natura haustam æque prosequuntur. Namque, cum homines suæ nequitiæ indulgere, & de ea sibi nimis placere cœpissent, non ultra cogitatione sunt progredi, quam quo oculis pertingerent; hincque factum est, ut crederent, stellas, Solem, Lunam, cœlumque ipsum, Deos esse; quæ, ut Plato testatur, primum cum à Græcis, tum multo antea à plerisque barbaris Dii sunt habiti: idemque vult, à perenni quodam motu, qui in eis cernebatur, Græca voce *θεοί*, id est Deos, à *θεῖν*, quod est currere, fuisse appellatos. Hic postea error in tantum crevit, ut multi mortalium stulta vulgi opinione fiat in Deos relati; & quod magis mirum videatur, quædam bestię apud aliquos ut numina sunt habitæ; quibus omnibus variâ simulacra dedicari solebant; idque non solum virtutibus, sed vitis quoque contigit; cum singula Dei cognomentum sortita fuissent: illæ quidem, ut præsentem prodesse; hæc vero, ut absentia ne obessent. Hinc factum est, ut innumera fere Deorum multitudo apud antiquos celebraretur; non enim solum qualibet sibi natio proprios ac peculiare Deos adsciscibat; sed & unaquæque civitas, locus, domus, demum unusquisque sibi Deum pro animi libidine sorgebat; neque ulla propinqua humana actio erat, à qua non aliquod numen suum nomen traheret. Hic autem maximus Deorum numerus non solum apud antiquos à vulgo celebrabatur, sed ab iis quoque, qui sapientia cæteris antecollere putabantur; hi enim, posito quodam primo, summoque bono, quod omnium causam esse dicebant, innumeram quin etiam aliorum sortem subungebant, quam etiam minimum loco habebant; quosdamque ex eis Deos, alios Dæmones, nonnullos Heroes appellabant; omnibusque sua propria mu-

nera,

*Deorum
multitudo
videt.*

vera, & loca distincta assignabant, sicuti etiam aliis obis sacrificandi ritus erat. Herodotus scriptis testatum reliquit, initio duodecim tantum apud Aegyptios Deos exstitisse, quos Pythagorici videntur esse imitati: nam dicunt, Græcos & divini cultus rationem, & alias scientias ab Aegyptiis esse mutuatos, apud quos duodecim illæ celeberrimæ Mercurij columæ visebantur, recondita quadam doctrina, rerum præcipue caelestium referentissimæ, quæ variorum animalium, plantarum, & aliis id genus figuris, quibus literarum vice Aegyptii utebantur, exculptæ legebantur: has literas, ab eis hieroglyphicas nuncupatas, sacerdotes, qui apud eos non poterant non esse doctissimi, explicabant: idque non omnibus passim, sed dignissimis quibusque, qualis erat Pythagoras, Plato, Democritus, Eudoxus, qui hanc ob causam peregrinationem in Aegyptum susceperunt. Itaque ad rem revertamur, Pythagorici affirmabant, sicut in primo cælorum orbe duodecim animalium figuræ sunt collocatæ, quæ duodecim signiferi signa dicuntur, totidem quoque animos, singulis singulos inditos, vitam eis, motum, efficacitatemque sufficeret: qui quidem sunt illi majorum gentium Dij, Jupiter scilicet, Juno, Neptunus, Vesta, Phœbus, Venus, Mars, Pallas, Mercurius, Diana, Vulcanus & Ceres: ab hisque res quoque inferiores administrari volebant. Iidem Dij apud Romanos in senos masculos, totidemque fœminas distributi fuere, quos & Consentes dixerunt, eo quod caelestis senatus consiliarios esse, & nihil sine eorum arbitrio statui conferent: nam & apud Homertum est legere, Jovem, cum aliquid magui momenti incidisset, advocato Deorum consilio, de eorum sententia, quid faciendum esset, deliberasse; quamvis solus per se interdum statueret, ut & Poetæ fabulantur, & Seneca, cum de fulmine differit, affirmat, esse scilicet quoddam fulminis genus, quod Jupiter solus pro sua libidine, nullo in consilium Deo adhibito, jaculetur. Non simul autem omnes in habitabant, quos antiquitas sibi Deos finxit, sed variis inter se erant locis distichis, neque universi cœlum incolebant, sed terra, fluvii, mare quoque maximum eorum numerum continebat. Item nec omnes immortalitate fruebantur: Semidei enim tandem aliquando fati concedebant; cuius rei, ut inquit Pausanias, Silenorum sepulcra, quæ Pergami in Asia exstant, amplissimam fidem faciunt. Nymphæ etiam moriebantur. Itaque omnium generum Dij apud antiquos colebantur, ut ex D. Augustini libro de civitate Dei discere facile possumus, ubi hoc ex Varronis autoritate comprobatur. Sed tamen apud illos, veritatis cognitione destitutos, fuerunt nonnulli, qui recte de Deo sentirent, ut scilicet, cum esse unum, æternum, aspectum refugientem; quare nullis posse lineamentis describi; nam effigiem Dei, formamque quærere, imbecillitatis humanæ Plinius, libro secundo arbitratur. Quamobrem Antisthenes, Cynicæ sectæ princeps, dicere solebat, ita referente Theodoro Cyreni Aristite, Deum nequaquam oculis cerni posse.

Præcipui
Dij duodecim.

Dij Consentes.

Dei &
genera caelestia.

Dei &
genera de-
scribi
nequeat.

DEORUM QVI AB ANTIQ.

nulli enim aspectabili esse similem, ac proinde longe errare eos, qui putent se in
 numinis cognitionem per effigiem aliquam pervenire posse. Sed & Xenophon,
 Sociatis discipulus, scriptum reliquit, licet Dei magnitudo, atque potentia vel
 inde deprehendi maxime possit, quod immobilis permanens, motum cunctis
 tribuat; tamen eius sit aspectus, à mortalibus pervestigari non posse. In hanc
 sententiam Xenophanes, hominum stultitiam deridens, qui statuas, à
 Phidia, Polycleto, aliisque statuariis fabricatas venerantur, inquietabat,
 equos, boves, elephantes, si manibus præditi, eis uti scivissent, Deos
 fabricaturos fuisse, qui eorum, bouum, atque elephantum formam referrent,
 sicuti & homines sui similia numina effecissent. Idemque Cicero libro de
 natura Deorum sub persona Cottæ præclaris quibusdam rationibus contra
 Epicureos, demonstrat. Iudæi, qui olim soli veræ religionis rationem tenebant,
 unum tantum Deum coluerunt, eumque non in signis, aut tabulis oculis
 aspectabant, sed mentis contemplatione in divinitate ipsa (quatenus tamen
 homini fas est) intuebantur, & ut Cornelius Tacitus de eis refert, maximæ
 impietatis eos arguebant, qui Deum ad humani corporis similitudinem variis
 in materiis effingebant: quare in suum illud templum nullum unquam admi-
 serunt simulacrum. Itaque cum Herodes, eorum rex, aquilam auream supra
 fani portam statuisset, quidam adolescentes, ubi est auditum, eum animam
 agere, conspiratione facta, & tumultu in populo excitato, illam contractam
 deiecerunt, illud contra religionem, ac majorum instituta esse clamantes, &
 eam occasionem ad numinis offensi injurias vindicandas esse accipiendam.
 Sed id perquam male miseris cecidit: Nam Herodes tantum adhuc supervixit,
 quoad eos comprehensos flammis vivos exurendos tradidit. Suidas est au-
 ctor, cum pilatus in Iudæam vexilla quædam, in quibus Tiberii imperatoris
 effigies esset depicta, intulisset, uniuersum populum miro quodam modo esse
 concitatum, eo quod avitam religionem violari cernerent, per quam nullam
 ipsis liceret intra sui regni fines imaginem habere. Hujus sententiæ nonnulli
 quoque alii fuere, in quibus est Hermes, dictus Trismegistus, qui asserbat,
 eos videri non credere, Deos in cælo esse, qui eorum statuas sibi ante oculos
 sisti volunt, aut certe sua vota ac preces illuc usque pervenire diffidere, atque
 ex hæc perversa animi inductione Deorum simulacra prodiisse, eaque numina
 cœpisse vocitari. Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, legitur suis legibus
 prohibuisse, ne Dij homini, aut ulli bestiarum similes fierent: quare eorum
 statuas à sua Republica eliminavit. Lactantius Firmianus scriptis testatum reliquit,
 Ægyptios diuino honore elementa prosequutos, nulla tamen eorum sibi
 ad adorandum imagine proposita. Et, si Plutarcho habenda est fides, Numa
 Pompilius, secundus Romanorum rex, aliquam Deo effigiem credere attri-
 buendam, haud fas esse ducebat: quamobrem Romani centum septuaginta
 annis omni Deorum imagine caruerunt; tamquam maximum esset præcu-
 lum,

*Apud Iu-
 dæos simi-
 lacris non
 erant.*

lum, divina illa ac immortalia imbecilibus his atque humanis comparare. Apud Persas & Lybes primis temporibus nulla statua, neque templum, neque altare exstabat. De Scythis refert Herodotus, licet multos Deorum loco habuerint, ut Vestam, Iovem, Apollinem, Martem, aliosque, quos nominibus suae linguae congruentibus, appellabant: nulli tamen, praeterquam Marti, (ut inferius suo loco dicitur) templum, statuam aut aram dedicasse, sed cunctis uno, eodemque ritu sacrificasse. Esse dones, Scytharum quoque populus, nullum aliud simulacrum, nisi hominis calvariam venerabantur: quod ita narrat Herodotus; ad eorum domum, quibus pater obiisset, propinqui omnes, atque amici confluebant, oves secum deferentes, quas ingulatas in frusta concidebant, idem de cadauere illo facientes: has carnes una permittas, atque celebris in convivio appositas, omnes absque ullo discrimine comedeant: caput autem, in hunc usum reservatum, carne detracta, intus & foris optime purgatum, ita ut cranium nitidum exstaret, atque auro tectum, Pro simulacro habebant: statisque, ac solemnibus sacrificiis prosequantur. Addunt Pomponius Mela, & Solinus, illo pro Poculo eos esse usos, quod maximum, quem in mortuum conferre possent, honorem existimabant. Huic perquam simile est, quod Suidas de quibusdam Iudaeae incolis narrat, qui asiuino capiti aureo divinos honores deferant, eique advenam aliquem tertio quoque anno, in minutas particulas concium sacrificabant. Massilienses, qui Galliam Narbonensem habitant, in lucis, in quibus nulla erat Deorum effigies, sacra faciebant, interdumque arborum truncos venerantur, tanquam, ibi aliquid divinitatis inesse credidissent, ut de eis Lucanus testatur. Primis a diluvio temporibus, sicut apud Plinium legitur, justi ac candidi illi homines sub quercubus agebant, easque pro numinibus, ac sacratis templis sibi ducebant: nam ex eis sibi glandes, quibus victitarent, suppeditabant, atque earum tegmine a pluvio, caeterisque temporum injuriis protegabantur. Pausanias in Achajae descriptione refert, in quadam ejus regionis parte triginta quadratos lapides extitisse, in quorum singulis singulorum Deorum nomen, absque tamen ulla eorum effigie, esset inscriptum, qui maxima cum religione ab incolis custodirentur: antiquum enim Graecorum erat institutum, hujusmodi lapidibus parem cultum, atque Deorum simulacris impertire. Cornelius Tacitus est auctor, ubi de Germanorum moribus scribit, eos statuis, ac templis caruisse: arbitrari namque magnam factum iri numini injuriam ab eo, qui putaret, intra exiguum fani ambitum parietibus divinitatem posse coerceri, magnopereque angusta Deorum majestatem dedecere, si ad angustam corporis humani formam compelleretur. Eisdemque in Deorum numerum non retulisse nisi eos qui essent in prospectu, quorumque praesentem utilitatem experirentur; cujusmodi sunt Sol,

*Calvaria si-
mulacri lo-
co habita.*

*Quercus
pro numini-
bus habita.*

6
 Vulcanus, Luna: de cæteris nullam notitiam habuerunt, vt de eis narrat Cæsar, immò ne de nomine quidem eorum est aliquid ad illos perlatum. Est apud Herodotum, Græcos initio cultu Deos affecisse, eisque sacrificasse, suis eos nominibus nondum appellantes, quoad, ea tandem ab Ægyptiis didicerunt. Vnde autem huiusmodi Dij exiterint, & vtrum omnes simul, an verò sigillatim singuli prodierint, itemque num semper, absque ullo ortu uniuersi fuerint, idem affirmat, sua tempestate non fuisse compertum, præterquam Homerum, atque Hesiodum, qui ea tempora quadringenis circiter annis præcessissent, primos in Græciam Deorum copiosam prolem, eorumque infinita propemodum cognomina introduxisse, eosdemque singulis suum munus, ac formam attribuisse. Quare non iniuria forsân asseuerari posset, Græcos, ab his edoctos, Deos variis figuris exprimere cœpisse. Sed tamen satius fuerit, ut, cum eodem Herodoto sentientes, id eos ab Ægyptiis mutuatos esse dicamus. Hi namque primi feruntur, qui templa Deis condiderunt, eisque aras, statuasque dicarunt. Sicuti autem Græci ab Ægyptiis, ita Romani à Græcis sacrorum simulacrorum vsum susceperunt. Quod tunc primum accidit, cum Marcellus, captis Syraculis, Romanus triumphans in traivit, secum, quidquid ibi præclarum inuenisset, asportans, cum, vt eiusmodi spectaculo populum deliniret; tum vt eorum aspectu ciuitatem obstupesceret, quæ nondum erat experta, quid tabularum, aut signorum pulcritudo voluptatis præberet. Quare id tum vitio est à multis Marcello datum; primum, quod superbe nimis vel ipsos Deos in triumpho captiuos voluisse ducere videretur, eorum simulacra in pompa triumphali ostentans; deinde, quod materiam Populo Rom. suppeditasset, qui antea laboribus tantum bellicis esset assuetus, otio se, ac inertiam tradendi? vt qui postea tempus frustra conterere cœperit, vel in oculis pictura inani pascendis, vel in statu elaboratis spectandis, artificum manus maxima cum animi admiratione suspiciens. Hoc de Marcello Plutarchus refert, subiungitque, cum solitum gloriari, eo quod primus in urbem ea inuexisset, quæ maximam in ciuibus suis Græcarum rerum admirationem concitarent: antequam Plutarchum idem Lilius scriptum reliquerat, tum scilicet Romanos admiratione Græcarum artium capi cœpisse? ac proinde postea maxima cum licentia sacrarum, profanarumque rerum spolia diripuisse. Tertullianus, cum diceret, Romæ religionis ritum à Numa non splendidis ceremoniis, & absque simulacris institutum, (nondum enim illuc Græci, aut Hetrusci confluerant) visus est inuuisse, Tarquinium Priscum, vt qui Græcus esset, & Hetruscæ religionis apprime peritus, primum Romanis statuarum confectionem ostendisse. Earum ergo usus ab Ægyptiis, primis inventoribus, perque Græcos ad Romanos dimanauit. Vt verò in Ægypto cœperit, ita sunt variz de ea resententiz, ut longe sit difficilior, quam ut à nobis aliquid certi de illa statuatur. Lu-

*Deorum
origo.*

*Marcellus
statuas à
Græcis ad
Romanos
primus
transtulit.*

Etatius ait, multos in eam discedere sententiam, ut arbitrentur, initio statuas
 Regibus iis, vel fortibus viris esse decretas, qui populos sibi subjectos sapi-
 enter, iusteque rexissent, ut iustorum Regum memoriam, singularemque be-
 nevolentiam, qua vivos prosequerentur, post mortem quoque summa cum
 pietate retinere se per eorum effigies præ se ferrent. Eusebius item scribit,
 apud antiquos fuisse in usu, ut præstantissimorum quorumque memoriam si-
 mulacris colerent, ita ostendentes, quanto amore cultuque eos afficerent,
 qui studiose vixissent. Apud Suidam legitur, quemdam, Seruchum nomine,
 qui à Japhato Noëmi filio erat oriundus, omnium primum simulacrorum cul-
 tum in orbem terrarum inexistisse, quæ sibi ad fortium virorum memoriam con-
 servandam consecerat, cæterisque Deorum loco, à quibus maxima beneficia
 in Mortales universos essent collata, proponebat. Non desuerunt etiam ali-
 qui Reges, qui, dum adhuc viverent, sibi statuas efficiendas, publicæque
 adorandas curarunt, ut de Semiramide legitur, quæ si non prima, inter pri-
 mos certè id fecisse, est fama. De hac narratur, suam effigiem in lapide, cu-
 jus longitudo XVII. stadiorum esset, exsculpi iussisse, centumque sacerdo-
 tes statuisse, qui solenni ritu atque pompa eam venerarentur, variisque sa-
 crificiis ei litarent, ac si numen aliquod divinum esset. Eusebius auctor est,
 olim in Ægypto hominem fuisse ditissimum, qui, ut dolorem, quem ex unici
 filii morte susceperat, aliquantulum leniret, ejus statuam sibi domi posuit,
 quam eadem pietate intuebatur, qua filium, dum viveret: quare servi, cum
 domini animum aliquid offendissent, ex quo sibi magnopere timerent, ad sta-
 tuam accurrebant, illi in genua accidebant, illi supplicabant, ab ea delicti ve-
 niam implorabant, quam à patre ob filii charitatem impetrabant. Hinc factum
 est, ut eam floribus coronarent, munusculisque aliis prosequerentur, cui sæ-
 pe salutem suam referrent acceptam. Ad hujus imitationem aliæ quoque sta-
 tuæ fuerunt collocatæ; quibus, ut forsitan majorem honestatis speciem res
 præ se ferret, diversorum tant. Deorum posita nomina. Ita etiam Deorum ef-
 figies ad humana ut plurimum corpora sunt effectæ, non ea de causa, quod
 universa antiquitas ita stupore esset oppressa, ut arbitraretur, Deos, homi-
 num instar, capite, manibus, pedibusque constare: sed quia, ut auctor est
 Varro, cum animi nostri ad divinos proximè accedant, neutrique sint aspe-
 ctabiles, est existimatum, hujus inter ambos similitudinis corpora fidem am-
 plam facere posse. Porphyrius quoque, Eusebio referente, sensit, ideo ad
 hominum exemplar esse Deos effectos, ut disceremus, quemadmodum nu-
 men est ipsa mens, atque intelligentia, ita nos quoque, ejus esse participes.
 Lucretius affirmat, Prometheus omnium primum hominis simulacrum è
 terra finxisse, eumque statuariae artis inventorem existisse; indeque factum
 esse, ut quod à Deo factum ferebatur, homini qui opus divinita imita-
 tus esset, ceperit adscribi. Quare ut numen, templis atque aris coli me-
 ruit,

*Statua in-
credibilis
magnitu-
dinis.*

*Discunt
humana
effigies su-
tributa.*

*Promethe-
us numinis
locobabi-
tus.*

ruit; & quemadmodum Pausanias scribit, ei ara Athenis in Academia erat dicata, ad quam statis temporibus homines confluebant, ibique faces accendebant, quas gestantes, versus civitatem currebant, serie quadam se sequentes: horum qui accensam usque ad urbem ingressum conservassent, palmam feriebant; iis qui precedebant, si forte eorum faces fuissent inter currendum extinctæ, locum cedentibus illis, qui proxime sequebantur. Id hoc etiam modo fieri solbat: erat una tantum fax communis omnibus, quam currentes sibi mutuo tradebant; iis qui pone, in eorum locum, qui erant ante, per successionem quandam subeuntibus. Sed hic ritus, siue ludos appellare placeat, non solum Prometheo sacer erat (quamquam ab eo institutus legitur) sed in Vulcani quoque ac Minervæ cultum celebrabatur; neque semper pedibus, sed interdum & equis currebant. Quare Adimantus apud Platonem, cum Socratem hortaretur, ne societatem quandam desereret, dicit, vesperi eam ludis equestribus interesse, mutuo sibi facem in Deæ, hoc est, Minervæ, honorem tradentibus. Herodotus, cum Persicum morem narrat, quo celerrimè nuntios mittebant (sicut etiam apud nos est in usu, cum aliquid per dispositos, citatosque equos mittimus: semper enim post aliquod decursum spatium in stathmis, alii sunt in procinctu, qui alios currentes & ipsi continuando cursu exicipiant) dicit eos Græcorum consuetudinem imitari, cum currentes, facem quam Vulcano accensam gestant, per seriem sibi mutuo præbent. De his ludis quidam memoriæ prodiderunt, eos Promethei factum referre, cum ignem è cælo sublatum in terras detulit; atque ideo ita ab eo institutos. Alii id ad humanæ vitæ cursum referunt, in quo qui ætate antecunt, vitæ lumine iis cedunt, qui pone sequuntur, ut est Platonis sententia, qui libro de legibus homines iussit inter se prolis gratia inire conjugia, ut vitam, quam à parentibus sunt mutuati, veluti ardentem facem, ipsi quoque apud filios ponant. Lucretius etiam de mortalium inter se successione loquens, sic inquit;

Libr. 2.

„ Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Apud Phocenses ædicula quædam, Prometheo dicata exstabat, in qua statua etiam erat, quam nonnulli Æsculapij esse volebant. Sed quoniam è regione aliquot magni lapides visebantur, qui colore sabulum, odore humana corpora referebant, vulgo fere credebatur, esse Promethei, eosque lapides illius esse materiæ, ex qua ab eo primus homo esset effectus, unde postea uniuersum genus humanum profluxerit. *Prometheum* vero primum hominem condidisse, est rationi apprime consentaneum, si pro eo divinam Providentiam intelligamus, quemadmodum Plato intellexit, ex qua non homo tantum, sed res uniuersæ initio promanarunt. *Quare olim ea numinis loco habebatur, qua instar optime matris familias hanc rerum uniuersitatem*

*Providen-
tia imago.*

admi-

COLEBANTUR IMAGINES.

administraret: ejus imago, gravem matronam, natu grandiore referbat. Quantum autem voluptatis veteres ex statuis perciperent, ex maxima, quæ apud eos exstabat, copia, conjiciamus licet. scribit enim Plinius, apud Rhodios amplius tria millia fuisse, neque pauciores apud Athenienses, Delphios, aliasque Græciæ civitates esse inventas, in quo Romani a Græcis se superari non sunt passi; cum tot simulacris abundarent, ut vulgo iactaretur, Romæ lapideum alterum esse populum. Harum etiam tanta olim erat in multis aviditas, ut certatim quisque undique pulcherrima quæque signa & tabulas præstantissimorum artificum conquireret, quibus non solum urbanas, sed & rusticas domos adornarent: quod quidem ad luxuriam spectare est existimatum, a veterique Romanorum frugalitate, ac severitate quam plurimum abhorere. Quamobrem M. Agrippa elegantissimam habuit orationem, qua suadebat, ut priuatarum ædium tabulæ ac signa in commune conferrentur: quod longe satius ex Plinij sententia fuisset, quam ea rus relegare. Est auctor Varro, multos ad Luculli prædia se contulisse, hac tantum de causa, ut pulcherrima signa, ac tabulas, quæ ibi erant, viderent. His olim loculi quidam perquam apti exstruebantur? quos Vitruvius vult esse magnos, ac latos: solebant quidem etiam ita statuas fabricari, ut cum sibi tum esset, caput adimere, aliudque supponere possent. Quare Suetonius, cum de intolerabili Caligulæ fastu loqueretur, inquit, eum cum longe ceteris principibus, atque regibus antecellere sibi videretur, divinos quoque honores usurpare cœpisse, imperasseque ut Deorum simulacris, quæ & religione, & arte essent veneranda, cujusmodi erant Iouis Olympij, aliorumque nonnulla, capitibus ademptis, suum imponerent. Lampridius, Commodum imperatorem Neronis colosso caput abstulisse, suumque aptasse refert. Statuæ præterea publice propositæ, cujuscumque tandem essent, sacræ omnibus erant, nec ulli fas erat, eas loco movere, nec aliquo pacto labefactare, ut Cicero contra Verrem habet inquam sententiam Rhodiorum adducit exemplum, qui quamvis bellum contra Mithridatem suscepissent, eumque acerbo odio prosequerentur; non tamen ejus statuam, nobilissimo in civitatis loco sitam, loco movere, aut vel tangere sunt ausi. Principium autem statuæ hoc amplius habebant, ut si quis ad eas confugisset, tutus esset ab injuriis, nec vi inde abstrahi posset: hoc tamen M. Antonii filio minimè profuit; Augustus enim, ut apud Suetonium exstat, eum, cum ad Cæsaris statuam se contulisset, inde ad necem abripi jussit. Hæ ab artificibus interdum nudæ, sæpius vestibus indutæ exsculpebantur; nonnumquam eas totas auro illinebant. Qui vero primus in Italia auratum simulacrum faciendum curavit, Plinius refert, Acilium Glabrimonem extitisse, quod patri Glabrioni posuit. Alexander Aphrodyseus arbitratur, Deorum, atque regum regum olim effigies nudas esse propositas, ut id esset argumento, eorum vim omnibus esse

Statua religiose observata.

Statua sine veste.

*Statua à
quibus ve-
gloria.*

*Statuae in
pompis gest-
tae.*

*Simulacra
aurearia ef-
fingebantur.*

Phonices.

esse nudā, & apertam, principesque sincero animo, vitiiis minime inquinato, aut fraude fucato esse debere. Plinius narrat, id apud Græcos in more fuisse positum ut statuas nudas architectarentur: nam Romani thoraces eis saltem induere solebant; siquidem initio nemini statuam ponobant, qui p̄ r̄insigne aliquod facinus non meruisset, ut sui memoria ad posteros magna cum laude transmitteretur: quod postea non per petuo est observatum; multis enim alia de causa, quam ob propriam animi virtutem fuerunt statuae decretæ. Quare Cato s̄ imper eas neglexit, cuidamque interroganti, cur inter tot ejus similitum simulacra, ipsius viseretur, dixisse fertur (quemadmodum Marcellinus recitat) se malle, bonos viros de se dubitare, cur statua careret, quam non audere causam afferre, cur haberet. Agesilaus etiam, ita Xenophonte referente, statuatum honorem repudiavit, ita dicens, illas quidem statuatis laudem conciliare, sibi vero præclara facinora gloriae esse. Erat mos apud Romanos, ut publicis in pompis, Deorum simulacra, principum, illustriumque è foro sublata, ubi omnia erant collocata, feruisque imposita per urbem gestarent; Scipionis tamen statuam ex Capitolio auferrebant, ut Appianus refert: nam vivus manifestis argumentis ostenderat, omne suum consilium à divina mente proficisci, & tamquam Jupiter, quid faciendum fuisset, ei præferiberet, solus interdum se in ejus templum, quod erat in Capitolio, abdebat: quare ei quoque statua ibidem est posita, neque unquam indidem est amota. Ex statuatis atque imaginibus nobiles domus cognoscebantur: ideo C. Marius, quia ex ignobili stirpe erat, de se apud Sallustium dicit, se non posse fidei causam imaginis, neque triumphos, aut consulatus majorum suorum ostutare: at si res postuleret, hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona, præterea cicatrices adverso corpore. Sed ad Deorum simulacra revertamur, quæ aliter alii, prout suus erat cuique mos, architectabantur, in eo sæpe ostendentes ad quod potissimum proclives essent. Quamobrem Suidas scribit, Phœnicos suos Deos, crumenas gestantes effinxisse, hoc significantes, se existimare, ditissimum quemque esse omnium præstantissimum. Græci armatos effecerunt, credentes, armis præsertim imperia & parari, & retineri. Sæpe præterea in Deorum statuatis indicabant, quod ab eis impetrare voluissent, aut jam impetrassent: nam ex voto interdum ponebant (quod & in cognominibus eis inditis fere semper observatum legimus) sed tamen præcipua, & maxime propria erant, quæ externa figura eorum naturam, atque effectus, qui ab ipsis proficisci putabantur, maxime exprimerent. Neque vero Deorum effigies ita semper proponebantur, ut passim ab omnibus earum significatio intelligeretur; cum ex eorum temporum religione, quamvis vana, atque falsa, sancitum esset, ut sacrarum rerum cognitio penes sacerdotes solos esset; cæteri fere, cæcum sibi perscrutatione negata, contenti essent credere, ita se habere, quemadmodum essent proposita. Quare apud Livium, & alios quosdam legitur, quondam cum ali-

quor

quot Numæ libri reperti essent, qui si in vulgum exiissent, magnopere eorum temporum religioni pôtuissent incommodare (forte enim ejus vanitatem ostendissent) ex Senatus consulto publicè fuisse combustos; ne populus in religione perlerutanda esset curiosior, quam ut iis, quæ sibi à Pontifice Maximo, cæterisque sacrificulis, sacrarum rerum interpretationi præpositis, essent explicata, acquiesceret. Tarquinius autem Rex, ut Valerius Maximus refert, M. Tullium Duimvirum, quod librum, secreta civilium sacrorum continentem, custodiæ suæ commissum, corruptus Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum in mare abijci jussit. Hinc aliquando fiet, ut imaginis alicujus, quam suis lineamentis expressero, ratio à me non possit afferri: cum Herodotus, Pausanias, Plutarchus, multique alii, à quibus exemplar sum mutuatus, asserant, aut non exstare, aut se religione impediri, quo minus eam evulgent. Sed id perquam raro usu veniet: nam quod unus ex toto dicere noluit, id sæpe per partes è multis colligitur; quod nos pro viribus facere studuimus. Ut igitur ad explicandum revertamur, cur Dii variis sint modis efficti, Eusebius, Porphyrii sententiam referens, veteres inquit, ut Deorum diversitatem manifestarent, alios masculos, alios feminas effecisse, aliquos etiam virgines, non nullos in matrimonio collocatos; eorumque statuas diversis vestimentis texisse. Scribit Aristoteles, antiquos existimasse, Deorum vitam esse humanam similem, ac proinde nostram eis effigiem coaptasse: & sicut homines sub regibus viverent, ita quoque inter Deos unum regnare putasse. Luctatius, postquam longa oratione, multisque argumentis prætorum Deos homines fuisse, qui post mortem essent in divos relati probaverat, subjungit, eos ideo diversæ fuisse ætatis, alios nempe pueros, alios adolescentes, aliosque senes, aliis demum aliam eis propriam statuam positam, ut ætas, habitusque referretur in quibus morientes sunt reperti: Eodem contendunt multa quoque alia, quæ de Diis finguntur, ac de eis narrantur, perinde atque homines exstitissent; & nos aliquid de hoc dicemus, cum peropportune ceciderit, in alicujus forma exprimenda: quam tractationem mox aggrediar, postquam de statuarum materia disseruero. Ac primum, ut Porphyrius, testante Eusebio, dixit, ex materia lucente, qualis est crystallus, candensve marmor, Deus apud veteres est effectus, ut id nobis esset argumento, Deum, ut qui purissima lux esset, sensum omnem oculorum fugere: eundemque auro olim fabricabantur, ut cum æternum esse, ac ignem quemdam non aspectabilem inhabitare innuerent; non nullique ex atro lapillo Deum effingentes, cum ab oculorum acie penitus amotum significare volebant. Sed Porphyrius ad sua tempora videtur respexisse: Nam antiquiores ligneos Deos habebant, sicut enim Theophrastus in libris de plantis scripsit, ex cedro, cupressu, buxo, interdumque ex oleagina radice Deos sibi construebant. Atque ideo ex cedro statuas confectas esse, Plinius affirmat, quod hujusmodi lignum dit-

*Statuarum
materia.*

tissime incolome perseverat, idemque scribit, Apollinem Sofianum eedrinum esse Romæ in delubro, ex Seleucia adiectum. Plutarchus in hanc sententiam inquit, antiquissimum quidem morem simulacrorum efficiendorum existisse; atque apud veteres illos ea fuisse lignea: lapis namque eisdurior videbatur, quam ut Diis effingendis esset idoneus: aurum atque argentum sterilis & infœcunda terræ faciem arbitrabantur, locus enim, ubi sunt auri vel argenti fodinæ, vix aliis rebus ferendis est aptus; eamque terram infirmam atque infelicem illi appellabant, qua herbas, flores, fructusque non proferret: Nam nulla cupiditatis siti ardebant, eo contenti, quo se alere possent. Plato quin etiam ejus videtur esse opinionis, ut lignea essent simulacra Deorum; ita enim scribit, cum terra sit quædam veluti domus numinibus consecrata, ex ea nefas est, eorum effingi imagines, atque multo magis ex auro, aut argento, quæ sui possessoribus maximam constant invidiam. Idem prope Luctatius sentit, cum scribit; pretiosas Deorum statuas esse eorum avaritiæ argumentum, qui sub religionis prætextu, auro, ebore, gemmis, aliisque rebus pretiosis delectantur, cum ex illis sacras sibi imagines architectentur, quos plurimi quidem faciunt, ea magis ratione, quod tali materia consent, quam quod magna Deorum numina referant. Sed ad Platonem revertamur, qui post præcedentia ita inquit; Ebur antea vita præditum erat, qua postea cassum, non est dignum ex quo Deorum statuæ efficiantur, à quo etiam ferrum, aliaque dura metalla sunt removenda: his enim instrumentis in bello ad hominum perniciem utimur. Quare solum lignum secundum Platonem erat reliquum, è quo sacra deorum effigies exculperentur. Cui Pausanias consentit, cum scribit, primis illis temporibus apud Græcos ipsius quidem sententia lignea fuisse simulacra, illa præsertim, quæ Ægyptii confecissent: nam adhuc Argis statua quædam Apollinis exstabat, ei à Danao dicata, qui temporibus antiquissimis fuerat: nec ullum reperiri posse simulacrum videbatur, quod quidem antiquitatem præ se ferret, nisi ex hebeno, cupresso, cedro, quercu, hedera, aut Ioto confectum: sed non nulla quoque oraculi iussu oleagina erant: ex quo concludamus licebit, Deos tunc maluisse è ligno, quam ex alio quovis exculpi: nam apud Herodotum exstat, Epidaurios, cum Delphium Apollinem consulissent, quomodo gravissimæ sterilitati, ex qua maxima rerum omnium penuria laborabant, mederi possent, hujusmodi tulisse responsum, ut duas scilicet statuas, unam Damia, alteram Auxesia (erant autem hi tutelares eorum Dii) non ex metallo, aut lapide, sed ex olea non silvestri ponerent. In primo Junonis templo, quod erat Argis, simulacrum ex trunco pyri erat dedicatum; Romæque, ubi Regina vocitabatur, duas ex cupresso effigies habebat, quæ, solemnium pompa gestabantur in illis sacris, quæ tunc primum sunt instituta

tuta (sicuti Livius refert, cum Annibal Italiam devastabat. Apud Plinium legitur, Populonia fuisse Jovis statuam, admodum antiquam, ex vite confectam: neque id mirum videri debet, si verum est quod idem scribit, Junonis Metapontia templum columnis viteis fulcitum, adeo magna atque crassæ illæ vites erant; & quod magis sit mirandum, ex vitice, ut Pausanias refert, in quadam Laconia parte, statua Æsculapii fuit efficta, unde is Aguites cognomentum reportavit, quod est, ex vitice confectus. Lignei quoque apud Romanos Dii erant, dum parsimonie studerent. Quare Tibullus Deos penates alloquens, sic lib. I. elegia X. inquit,

Nec pudeat, prisco vos esse è stipite factos:

Sic veteris sedes incoluistis avi.

Tunc melius tenere fidem, cum paupere cultu

Stabat in exigua ligneus ade Deus:

Et placatus erat, si quis libaverat unam,

Seu dederat sancta spicca fersa coma.

Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,

Postque comes purum filia parva favum.

Propertius de sua statua ita loquentem Vertumnum introducit;

Stipis acervus eram, properanti falce dolatus,

Ante Numam grata pauper in urbe Deus.

Refert Plinius; quamvis statuarum usus apud Italos antiquissimis temporibus fuisset receptus (quod ex Her. ulis simulacro, jam inde ab Evandro in foro Boario ei posito probari possit; quod triumphalibus insigniis, cum ab aliquo triumpharetur, exornare solebant) sed tamen Diis nullas neque in templis, neque privatis in ædibus effigies præterquam ligneas, antequam Romani Asiam subegissent, esse effectas; nam ex ea regione præciosa statua in Italiam emigrarunt. Græcia enim non contenta ligneis Diis, aureos quoque sibi, ex aliisque metallis comparavit: utque sumptuosius ac magnificentius quidpiam ostentaret, quemadmodum Pausanias testatur, ab extrema usque India atque Æthiopia ebur ad statuas architectandas asportavit: sed ex ferro raræ illæ quidem reperiebantur; attamen aliquæ exstant, qualis erat apud Phœnices Hercules cum Hydra pugnantis effigies, atque Pergami duo capita, unum Leonis, alterum Apri, Baccho dicata, ad quæ maximi concursus undique, tamquam ad quidpiam admirabile spectandum, fiebant. Corydon apud Virg. solum Dianæ pollicetur, se effecturum ut tota levi de marmore stet: Ubi Servius, apud veteres caput solum una cum pectore statuis ex marmore fieri innuit. Erat id præterea in consuetudine positum, ut viles, plebeiosque Deos, cujusmodi erat Priapus, aliique id genus, qui rus colebant, sub dioque habitabant, ex ligno, aut argilla, aut alia quapiam vili materia ferè fabricarentur; nobiliores ve-

rò, quales erant cœlestes Dii, ex digniori fabrefacerent. Neque omnes humanam semper formam referebant, sed sæpe ad diversorum animantium speciem fuerunt eff. cti, interdumque partim hominis, partim belluæ similitudinem gerebant. Quare, sicuti Seneca scribit, ita D. Augustino referente si vivi illa fuissent forma præditi, quam eorum simulacra præ se ferebant non ut numina colerentur, sed veluti monstra ab omnibus fugerentur. Sed apud Ægyptios, si usquam, huiusmodi ita deformia ac monstruosa simulacra maxime visebantur, ut in plurimis imaginibus, à me describendis, cernere erit: quod quidem nunc aggrediar, initio ab Æternitate sumpto.

DE ÆTERNITATIS IMAGINIBUS.

QUAMQUAM non omnes apud veteres Dii aeterni, immortalesque habebantur; digniores certe sempiterno ævo frui putabantur: Quare ea fuit illorum temporum opinio, ut eos semper Æternitas comitaretur: Licet Ioannes Boccatius in libro de genealogia Deorum, eam Demogoni soli comitem traditam asserat, quem si vult ille, omnium Deorum primum, in media terra degentem, pallidum, crassissima nebula circumdatum, situ obductum. Sed tamen apud veteres mirum de suo silentium, forte eum Demiurgum appellemus. Quare libere pronuntiarim, Æternitatem semper versari creditam cum iis numinibus, quæ immortalia putabantur. Hanc qualisqualis esset, vel nomen ipsum optime declarat, quod omnes ætates, atque sæcula in se continens significare videtur, ita ut sub nullius temporis mensuram cadat licet quodam possit modo dici, sed non ita proprie, eam tempus esse, quod omni fine careat. Quamobrem Hennes Trifinegillus, Pythagorici, atque Plato, tempus Æternitatis imaginem esse voluerunt: hoc enim in se ipsum in orbem torquetur, ejusque nullus unquam finis exstat. At hæc Perpetuitas potius est dicenda: nam quamvis ea nullo fine terminetur, non totam tamen simul infinitam illam vitam perfecte possidet, qualem Æternitas: Boetius enim inquit, non rectè quosdam facere, qui cum audiunt Platoni visum, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coeternum putant: namque si propriis uti velint vocabulis hæc Platoni sententia admittitur, Deum solum, æternum, mundum vero perpetuum appellare possunt. Æternitatem autem idem Boetius describit, esse vitæ immobilis præsentaneum statum; qui quidem Dei unius est proprius, cui neque futuri quidquam abest, neque præteriti fluit, quemadmodum cunctis rebus conditis usu venit; licet earum quædam numquam sint finem habituræ. Sed nos sinamus nunc ita minute rem scrutari, quemadmodum & veteres fortasse fecerunt, cum suos Deos aeternos esse dicebant, quo immortales illos interminatosque, Æternitatemque ideam esse atque temporis illam infinitatem

*ἰταίοντος
in cuius opificia
publi. d
prostant.*

Perpetuitas.

*Æternitatis
definitio.*

tatem, intelligi voluerunt. Quare Claudianus, qui eam in Panegyri, in laudes Stiliconis describit, serpentem inducit, quod antrum, ubi illa degit, complectatur, caudamque mordicus teneat: quod quidem temporis est symbolum, ab Aegyptiis mutuatum, cum annum volunt induere qui semper in seipsum recurrit, ita ut praeteriti finis sit futuri initium. Aternitatis autem imago ita in quodam Faustinae numino adumbratur. Matriona quaedam stat, pilam dextera manu tenens, amiculo perquam lato capite, humerorum tenus amicta. Sed fatius fuerit, ad ejus imaginis descriptionem Claudiani carmina adscribere, quae sic habent,

Amiimago.

*Est ignota procul, nostraque impervia menti;
Vix adeunda Deis, annorum squalida mater,
Immensi spelunca avi, qua tempora vasto
Suppeditat, revocatque sinu: complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuumque vires squamis, caudamque reducto,
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos vilitis longava decoro
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris anima: mansura verendus
Scribit jura senex, numeros qui dividit astris,
Et cursus, stabileque moras, quibus omnia vivunt,
Ac pereunt, fixis cum legibus ille recenset,
Incertum quid Martis iter, certumque ednantis
Proficiat mundo; quid velox semita Luna,
Pigraque Saturni, quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phaeique comes Cyllenius erret.
Illius ut Phaeus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens, seniorque superbis
Canicem inclinat radius: tunc sponte reclusos
Laxavit postes adamas, penetrabile profundum
Panditur, & sedes, aequique arcana patescunt.
Hic habitant vario facies distincta metallo
Saecula certa locis, illic glomerantur abena:
Hic ferrata rigent, illic argentea cadent
Eximia regione domus, contingere terris
Difficilis, stabat rutili grex aureus anni.*

Hanc eruditam Aternitatis descriptionem ita Buccatius explicat; ut Poëta ostendat, Aternitatem infinito intervallo universa tempora excedere, dicit ejus speluncam (quod idem est, ac fecundissimum ipsius sinum, omnia suo ambitu in se coercere item) omnibus incognitam, imperviam, atque à mortaliū conspectu remotissimam, immo & vix Dīs adeundam, qui sunt

ill.

lli caelestes animi, ab omni materiae contagio sejuncti: eandem dicit, tempora suppeditantem, atque rursus in se revocantem? cum illa inde profecta ac perenni quodam orbe circumducta, eodem revolvantur, ut iterum in idem fluant: idque tacite ac latenter fit, eo quod nobis ne cogitantibus quidem sensum atas labitur. Naturam assidue plurimam circumvolant animam; quoniam ea cunctis animantibus vitam subministrat, haec corporeis postea vinculis soluta, in Aeternitatis se gremium abdunt: quod naturae opera sit, quae vitam universis elargitur, eandemque certis spatiis circumscriptam aufert: ideoque ante fores Aeternitatis statuitur. Senex, qui in antro numeros dividit altris, non absurde pro Deo ponitur, non quod sit revera senex (nulla enim in res aeternas aetatis differentia cadit) verum quia nos longaevo senes nostra loquendi consuetudine dicere soleamus. Sed, mea quidem sententia, senex ille fatum nobis repraesentat, quod fasces Phœbo submittit, cum se ad antri ostium sistit, quem pro Deo intelligimus licet. De saeculis, quid significant, cum eorum explicatio omnibus sit perspecta, nihil Buccatius dicit? & nos dicere omittemus, ad Saturni imaginem transituri, quem pro tempore veteres populerunt, de quo superius, cum de Aeternitate loqueremur, dicere coepimus. Haecenus vero sit de Aeternitate dictum, quam meis his elucubrationibus in mentem numquam venit optare; cupio quidem certe, ut qui elargiri potest, is vitam aliquam aliquamdiu benigne sufficiat.

*Authoris
sententia &
iudicium*

DE SATURNO.

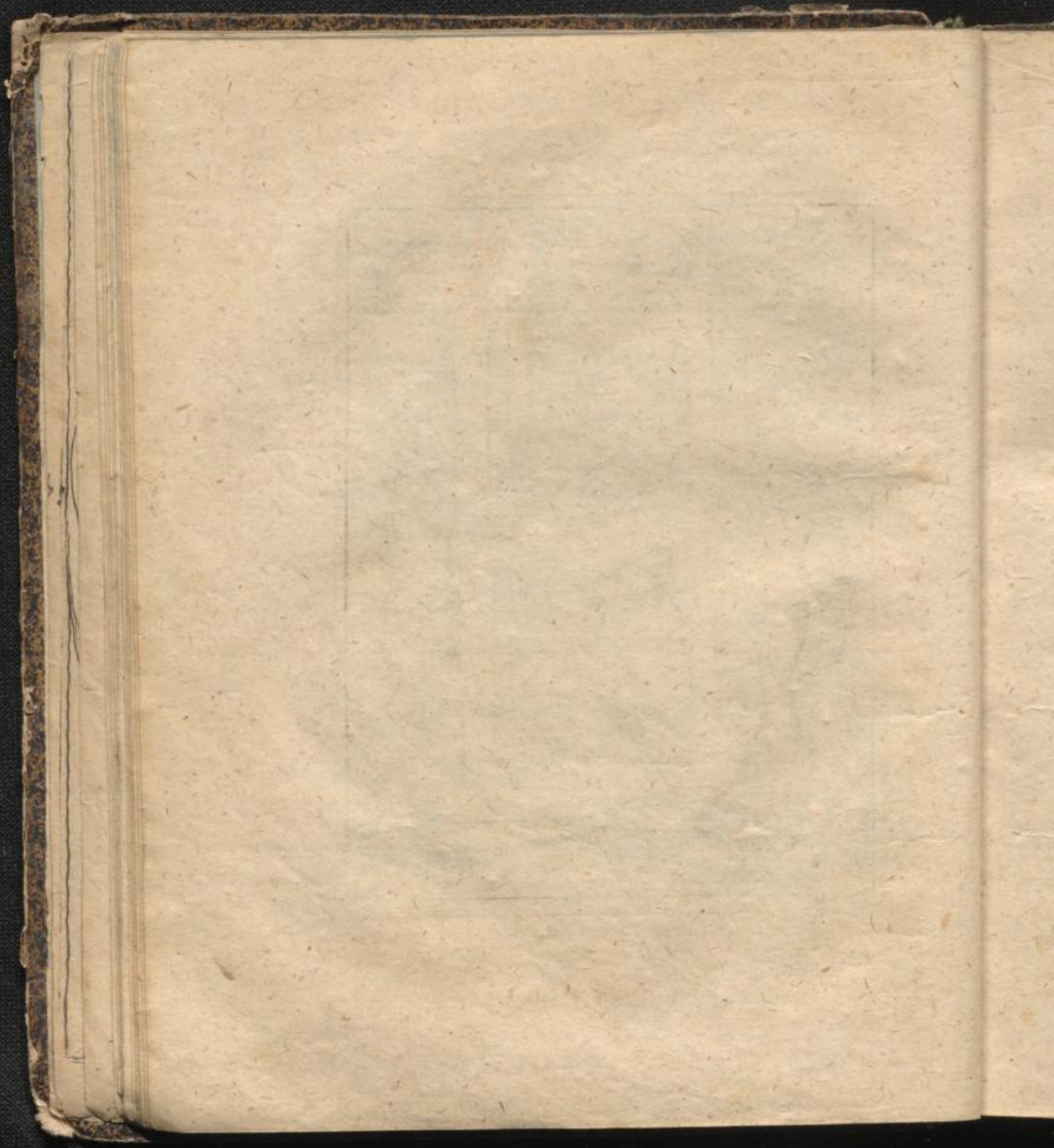
Imago 1. a.

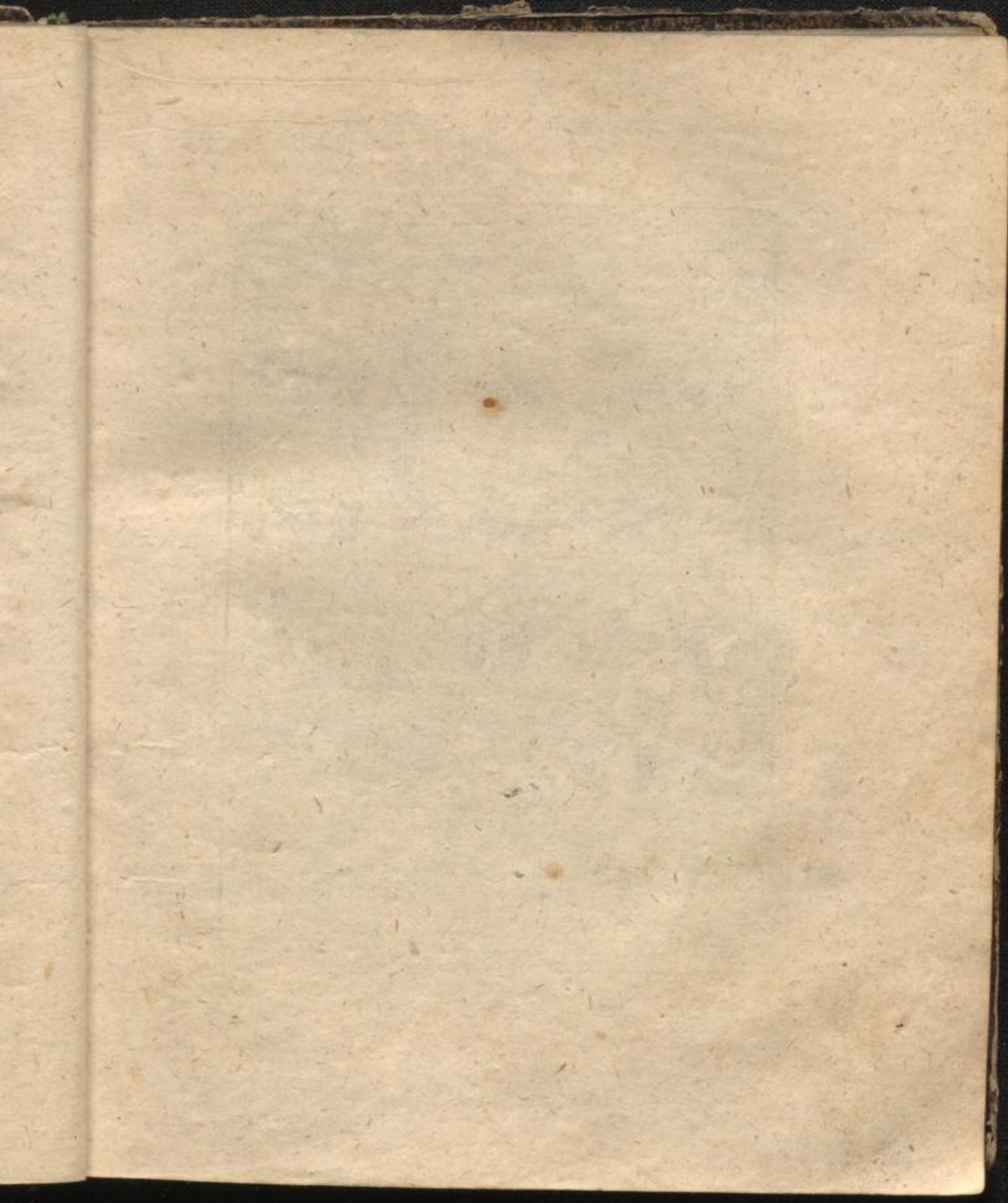
Primus ab aethero venit Saturnus Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exsul adeptus.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis.
Composuit, legesque dedit, latumque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tuus in oris;
Aureaque (ut perhibent) illo sub rege fuere
Saecula: sic placida populos in pace regebat.

Ita Virgilius de Saturno loquitur fabulam historiae permiscens; nam, si rei veritatem indagare velimus, comperiemus, Saturnum a Jove filio, in Graecia, ubi regnabat, pulsus, in Italiam apulisse; sed Poetae pro more suo fictionibus rem ipsam adumbrarunt. Sunt enim fabulati, Saturnum e caelo in terras a filio deturbatum; Graecia enim cum ad orientem vergat, Italia est altior, quae ad occidentem est sita. Iluc ergo Saturnus casu delatus, ad Janum se contulit, qui id temporis ibi regnabat; ubi postea Roma est condita, vitamque more prisco rudem una cum suo populo degebat, eum & benignissime hospitio excepit, & in regni quoque partem adscivit, cum & agrorum colendorum rationem, & modum cereae pecuniae cudendae ostendisset, nam antea in corio excudebant: Quare in altera numi parte

navis,

Imago. 2.

COLEBANTUR IMAGINES.

navis, qua Saturnus in Italiam applicavit, in altera Jani bicipitis imago est expressa: Hujusmodi enim Jano figura ut & inferius videbimus attribuitur, itaque ob facinora egregia ita Saturnus eorum populorum animos sibi conciliavit, ut divinos sibi honores, una cum Jano ab eis mereretur: Illa enim tempestate in divos referebantur, qui aliquam artem humanis usibus accommodatam à se inventam homines docuissent. Inter quas nihil sane utilius excogitari potest terræ excolendæ ac fœcundandæ ratione, quam Saturnus rudibus illis hominibus monstravit, ex hocque Stercutii cognomentum à stercore agris reportavit, ideoque ex non nullorum sententia falcem gestat, propter agriculturæ scilicet rationem, cujus ipse repertor apud Italos fuit; Falce autem ad fruges demetendas uti solemus? Saturno etiam tempus innui, veteres voluerunt; ad quam rem multas rationes illi attulerunt, quas, cum suscepto argumento non multum inserviant, omitimus. Eundem Græci κρονος vocaverunt, qui est idem ac spatium temporis: id effigie representabant, quam veluti hominis senis, pannosi, capite aperto, altera manu falcem, altera vero nescio quid panno involutum gestantis quod in fauces conjicere videretur, quatuorquæ infantes prope habentis effingebant: quæ ita ferè exponuntur: Saturnus senex, pannosusque describitur; Tempus enim aut semper existit, aut cum mundo capit, quod est statim atque ex chao quatuor elementorum distinctio prodit, exindeque rerum omnium procreatio principium sumpsit, cum tunc primum cælum in orbem supra terram torqueri incœperit; ad cujus morum homines tempus metiri quoque cœperunt: ex hocque locus est fabulæ datus, quæ Saturnus Urani filium, quod est cœli, facit. Romani autem cum huic Deo templum construxissent, ejus in fastigio tritonem cum buccina sculpsere, volentes per hoc intelligi (ut Macrobio videtur) ab ejus commemoratione in nostrum usque ævum historiam claram esse, atque vocalem, quæ ante eum muta obscura atque incognita esset. Erat autem idem vestibus ita vilibus amictus, ut intelligeremus initio statim ab orbe condito homines in cultu corporis simplicitatem adamasse, nec ullas mundicias quesivisse quod se tectos esse contenti essent. Atque non solum levidensæ ejus erant vestes, verum & contritæ atque lacerae, cum hujusmodi magis ad senectutem innuere adam facerent. Capite quin etiam erat aperto; ea enim tempestate, cum is rerum potiebatur, qua & seculum aureum vigere est dictum, veritas omnibus erat nuda atque aperta, nullis fucorum, aut mendaciorum involucris, quod postea contigit contenta. Hac quoque ratione eidem detorto capite olim res sacra fiebat, cum aliis Diis sacrificantes caput obtegerent. Falx in manibus est argumento, tempus omnia metere, atque incidere. Id vero quod ori tanquam voratus, admovet, significat omnia tempore orta, tempore quoque tandem absumi,

Saturnus pro tempore capitur.

Saturni imago.

Expositio Saturni imaginis.

Imago 2. 1.

Historia quando incœperit.

C

cujus

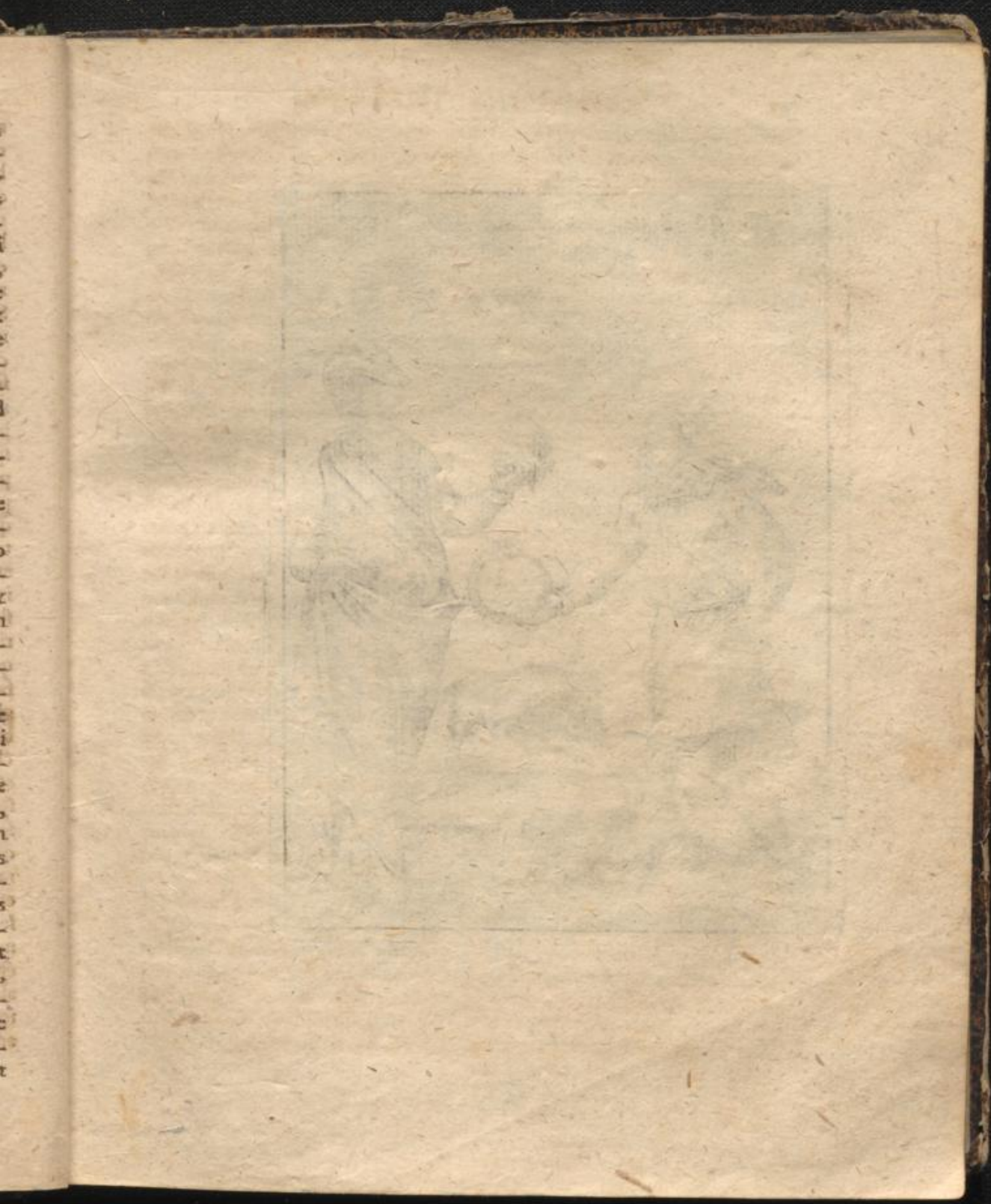
*Tabula de
Saturno.*

*Lapis à Sa-
turno devo-
ratus.*

*Imago Sa-
turni.*

*Expositio
Imaginis.*

cujus rei gratia à Poetis conficta est fabula: Saturnus cum sibi fato quodam portendi didicisset, fore ut à quodam è filijs regno esset depellendus: uxori opi quæ & Rhea dicebatur præcepit, ut quidquid peperisset, statim ostenderet: Nam nullum masculum sustolli volebat, qui potius eos omnes devorare statuerat. Primo partu Rhea Jovem atque Junonem in lucem edidit; quod Saturnus eum esset subodoratus, vociferans, eum sibi afferri iussit; ops vero ut maritum arte deluderet, lapidem panno involutum tradit, hunc esse filium, quem ad necem quæreret, asserens. Is, cum non curiose antea id quale esset, explorasset, statim in avidas fauces conjicit, quod mox vomuit, sicuti etiam filios devoratos omnes è vestigio evomebat; Quare scribit Pausanias in Apollinis Delphii templo lapidem non admodum grandem exflare, maxima religione custoditum quem loco Jovis à Saturno devoratum distarent; hunc ubi quotidie, sed festis præcipue diebus aliquid olei instillassent, lana illota circumtegebant. Romani autem eum esse crediderunt, qui pertinaciter, cæteris omnibus Diis abeuntibus, solus in Jovis capitolii templo persistere voluit, ideoque pro termino Deo postea est habitus. Eadem quoque fraude Neptunum mater servavit, cum diceret se pullum equinum peperisse; quem ut Arcades, ita Pausania referente, credebant, marito vorandum obtulit. Pluto quoque mortem effugit, cum uno partu una cum sorore Glauca editus esset, quæ sola patri est ostensa; nam cæteros omnes masculos, his tribus exceptis, ad unum devoravit, quos & mox evomuit. Martianus Capella cum Saturnum describeret, dicit, eum gressibus tardum, ac remoratoremincedere, glaucoque amictu tectum caput, prætere dextra flammivomum quemdam draconem, caudæ suæ ultima devorantem (quem credebant anni numerum nomine perdocere) ipsius autem canicem pruinosis nivibus candicare; licet etiam ille puer posse fieri crederetur: Quod ad temporis innovationem quam quotannis fieri videmus, non inepte referri potest: Nam glaucus amictus, quo ejus canities tegitur, anni initium ostendit, cum vere ineunte, terra virefcit, quæ hieme nive contegebatur; Ita statim ex uno in aliud anni tempus transitur, ut simul ea inter se copulata videantur; Gressus tarditas ad Saturni orbem potest accommodari, qui tardissimo tempore torquetur, cum inter erroneos sit maximus, ac omnium supremus, atque ideo omnium ultimus suum cursum absolvit. Quia vero ab hujus stella plurimæ calamitates mortalibus portenduntur; cum senem, incestum sordidatum, obstipio capite atque operito, pigrum ac lentum effinxerunt, cum ejus astri vis hæc inferiora frigefaciat atque ex siccet, in nobisque atrum bilem excitet. Quare idem Martianus, eum suam illam Philologiam per omnes cælos ducit, statim atque ad Saturni orbem ea pervinisset, facit ut eum ibi deprehendat congelatum, nive atque pruina opertum, cujus capiti serpens, interdumque Leonis aut apri caput

put dentes ostentantis, esset impositum. Quæ capita pro temporis effectibus fortasse sumi possunt; sed id, quia nulla præcorum auctoritate nititur, non asseveraverim: Sed tamen imago illa quæ ab Ægyptiis juxta serapidis simulacrum ponebatur, magnopere cum hac consentit: ea autem tribus capitibus constabat, leonis scilicet canis atque lupi, quæ temporis præteriti, præsentis ac futuri illustre admodum erat argumentum, ut suo loco dicitur.

Sed nunc videamus quid scribat Eusebius de temporis vi ac natura, à Saturni imagine significata. *Astarte* Cæli filia, Saturni vero soror, eademque conjux (quarum copiosum numerum habebat) regium quendam ornatum merito confecit, qui quatuor erat oculis præditus, quorum duo ante, duo autem pone erant affixi: hi vicissim clauderantur, atque patebant, duobus semper vigilantibus: humeris quatuor alas addidit; quarum duæ erant expansæ, veluti animantis ad volandum parati, duæ reductæ ac complicatæ, tamquam stantis. Quo docemur, tempus, licet dormire quodammodo videatur, vigilare tamen; dumque vigilat, simul quoque dormire: idemque, cum sistat, quam citissime volare, interque volandum consistere. Eadem etiam mariti fratrisque capiti duas alas affixit, quarum altera mentis præstantia denotatur, altera corporei sensus vis atque natura: nam nonnulli philosophorum sentiunt, animum, cum huc: ut corpori jungatur delabitur, à Saturni orbe vim intelligendi atque ratiocinandi mutuari, quam, dum est hic, non solum in iis, quæ mentis acumine percipit, præ se fert, verum & in illis quoque, quæ sensuum adminiculo cognoscuntur. Sed, si Platonicos sequi velimus, Saturnus nobis imaginem quandam adumbrat ejus mentis, quæ tota diuinarum rerum contemplationi dedita, alia omnia despicit: quod locum fabulæ dedit, Saturno scilicet regnante, aureum sæculum viguisse, quo vita omnibus perturbationibus vacua, atque tranquillitatis plenissima degebatur; ita enim ij vivunt, qui, caducorum onere abjecto, rerum cælestium considerationi inhiant. Arbitror quoque Platonem non raro Saturnum ad primam illam mentem innuendam adhibere, quæ rerum omnium permanfionem, vitam, ordinemque efficit. Sed hæc, cum nihil ad Saturni imagines, quarum descriptionem nobis proposuimus, facere videantur, omittamus. Eum veteres; sicut Macrobius refert, laneo vinculo pedibus vinctum effinxerunt, totoque anno ita custodiebant, præterquam diebus sibi festis, hoc est, mense Decembri, quo tempore eum soluebant; significantes, decimo mense semen in utero animatum, in vitam grandescere: quod donec erumpat in lucem, mollibus naturæ vinculis detinetur. Atque inde proverbum ductum, Deos, laneos pedes habere: quod ita solet à nonnullis declarari, numen non statim ad ultionem nec cum clamore accurrere eorum, qui se offenderint, sed pedetentim incedens illos nihil tale cogitantes opprimere. Dicitur Saturnus esse pedibus vinctus, vel quia omnia in hac rerum vniuersitate ita sunt inter se con-

Imago 3. n.

Saturni
Imago.Vide facien-
dam effi-
giam.

nexa, ut per feriem quamdam aliud ex alio trahatur? aut quia tempora sic mutuo sibi coharent, ut deinceps se sequantur. Cum vero ea velocissimo cursu effluant, ideo fortasse Poetae eum in concitatissimum equum conversum finxerunt, cum ab uxore, una cum Philyra Nympha concubens (ex qua Chironem Centaurum suscepit) est deprehensus: sed tamen in equum mutatus statim se ab uxoris conspectu abstulit. Quare Virgilius, lib. Georgic. III. cum nobis pulcherrimum equum informaret, Saturnum inducit, ita inquit?

*Talis & ipse inham cervice effudit equum,
Conjugis adventu pernix Saturnus; & altum
Pelion hinnitus fugiens inplevit acuto.*

Sed harum rerum tractatio magis spectaret ad eum, qui antiquorum de Diis fabulas explicandas sumpsisset, quam ad nos, qui eorum tantum imagines effingendas proposuimus: In quo cum videamur satis de Saturno dixisse, ex eo ad Ianum in regno socium, gradum faciendum duximus.

DE JANO.

EX historiis patet, Saturnum atque Ianum eodem tempore in Italia re-gnasse: Macrobius addit, Ianum omnium primum Deis ibi templa con-struxisse, ritumque sacrorum instituisse. Quare ipse quoque pro Deo est ha-bitus: & veteri instituto in sacrificiis Ianum Latini perpetuo praefari sole-bant: quod haec etiam de causa factum dicunt, quod eum pro caeli januis asse-re crederent, quare nostrae illuc preces haud potuissent pervenire, nisi is ad-itus patefecisset; immo erat (credo) necessarium ut ad eo manu fulcirentur, quo inambulare possent: preces enim, si Homero credimus, claudae existunt: cujus rei ea videtur pene ratio reddi, quod, cum aliquem oramus, ei genua in-flectimus: vel quia, cum aliquid petitur accedimus, in ancipiti-um versamur, postulata impetraturi sumus, necne. Sunt eadem vultu maesto, ac strabis oculis, quod graviter, & ore parum hilari intueri queant quos offenderunt, & a quibus veniam deprecantur. Coeli portae sunt duae, altera ad orientem, per quam Sol, orbem terrarum illustraturus emergit: ad occidentem altera, ex qua exiens, diem cum nocte commutat. Macrobius, & nonnulli quoque alij pro Iano solem intelligi volunt: quamobrem ei porta-rum caeli custodiam demandant: ingredi enim, atque egredi est ei semper integrum. Ideo etiam eum bifrontem effecerunt, ut scilicet ostenderent, So-li, si posteriora spectare velit, nihil esse opus retro respicere. Sceptrum altera manu, altera clavem gestat, ut intelligamus, Solum orbi universo mode-rari, eundemque aperire eum mane ingreditur, vesperi autem cum inde mi-grat, ocludere. Hinc est creditum Ianum atque Portunum idem numen esse, cum hic ostiis praesse putaretur, clavemque manu teneret, quemadmodum

& Ia-

*Preces quales
sint.*

Coeli portae.

Iani imago.

& Janus. Ex quo aliud quoque numen derivavit, quod est circa januarum cardines. Ovidius enim 6. Fastorum narrat, Janum, cum Nympham Cranem nomine compressisset, eam propositæ virginittatis pretio, jure cardinis donasse, ut penes eam illarum claudendarum, aut aperendarum potestas esset: spinam quoque albam, Janalem virgam nuncupatam, ei est clariguitus, qua striges, caeterasque noxas, quæ infantibus solent obesse, à foribus arceret. Hæc *Nympha Carna* postea, atque *Cerdinea* est vocitata: cujus in tutela cor, jecur, aliaque hominis viscera erant. Solebant Romani Kal. Junis in hujus Deæ honorem sinillo lardo, faba, atque fare vesci; vel quod ejus ope sibi viscera haud læsum iri sperarent; vel quod priscorum temporum, quibus Dea illa fuerat, parsimoniam, atque omnis luxuriæ adscitarum aliunde dapum fugam imitari volebant. Huic Romæ in Monte Calio templum à Bruto, qui se insanum sinxerat, positum comperio, ea de causa, quod ejus patrocinio bene fausteque quodtandiu calaverat, clausumque pectore gestaverat, successisset, impotenti Tarquinii Superbi dominatu abolito. Sed nondum me quicquam de ejus simulacro legisse memini. Siquis vero aliquod effingere voluerit, ex iis quæ dicta sunt, non difficile admodum, aliquod ipsius Deæ naturæ maxime accommodatum, poterit excogitare. Erat etiam apud antiquos *Forulus*, vel, ut alii dicunt *Forculus*, qui foribus præerat, quæ super cardines versatæ clauduntur, aperiunturve. *Limentinum* quoque Deum colebant, qui liminis erat præses. Quare merito D. Augustinus eorum recordiam irridet, tria hæc munera ab uno tantum ostiario perquam commode obiri posse asserens, quibus illi tria numina præfici, oportere decernunt, quæ sunt, *Cardinea*, *Forulus*, atque *Limentinus*. Sed nunc tandem ad rem, de qua agebamus revertamur. Dicebamus enim Janum eundem atque Solem diem aperire, itemque claudere: idem quoque de anno facit; nam ineunte vero annum aperit, cum terram ad herbarum florumque productionem movet, ejusque fecundissimum sinum patefacit, quem hieme claudit, cum ea omnibus suis ornamentis privata, constipatur, nivis ac glaciæ rigore constricta. Binæ quoque Jani facies temporis sunt signa, quarum altera quæ adolescentem refert, tempus mox ad-venturum representat; altera, quæ eum grandem jam natu ostendit, præteritorum temporum est argumentum. Plinius libro trigésimo quarto, Janum à Numa rege dicatum ait, digitis ita figuratis, ut CCCLXV. nota per significationem anni, temporis, & a vi se Deum indicaret, tot enim diebus annus constat; nam apud antiquos digitorum varia inflexione, quos quisque vellet numeros, facile ostendebat: de qua numerandi ratione exstat adhuc sanequam eruditus Bedæ liber. Suidas scribit, alios Janum effingere in dextera manu tenentem clavem, ut temporis principium, ac anni reclusorem, janitorcinque: alios vero in dextera CCC. sinistra LXV. continere.

*Forculus**Deus.**Limentinus**Deus.**Jani facies**quid significent.*

*Janus cur
biceps.*

*Antevorta
& Postvorta
imagines.*

*Janus bina fa-
ci: & quid in
animo signi-
ficent.*

ut annum significet Phœnices, M. Tullio, atque Macrobio ita referente, Janum mundi symbolum sunt arbitrati: quare serpente caudam suam vorante, eum representabant, mundus enim seipsum alit, & assidue in orbem torquetur; quod rerum omnium ortus, interitus, vicissitudo, atque instauratio aperte nobis ostendunt. Sed & Plutarchus, tur biceps effingeretur, in causis Romanorum capitum edisserit; vel quod cum ipse Janus Perihæbus esset, post, cum in Italiam venisset, linguam, & vivendi rationem immutasset: vel, quod Italos, cum agrestes, ac barbari essent, ad mansuetiorem vitam & republ. administrandam pellexisset. Alii ad sapientum regum prudentiam id referunt, qui ut res quas præ manibus habent, sapientissimo consilio administrent, una facie futura multo ante cognoscunt, antequam eveniant, altera præteritorum memoriam retinent: ex utrorumque autem collatione, quid sit in unoquoque statuendum, vident. Hoc autem in principes optime quadrat, cum juxta Plutarchi sententiam ij sint vivæ Deorum imagines. Apud veteres Antevorta, ac Postvorta, Divinitatis comites colebantur; quo innuebant, nihil divinam sapientiam, sit illud licet præteritum, aut futurum, latere: ita Reges, quos in terris Deorum loco habemus, omnia novisse oportere quæ ad optimam regni administrationem facere videantur. Nonnulli quoque voluerunt, Janum esse illud chaos; rudem rerum omnium, indigestamque molem, quam poëta ante mundi conditionem existisse fingunt; ac propterea alteram ejus faciem horridam, hirsutam, obscuramque videri: alteram vero hilarem, pulchram, juvenilemque effingi, ut pulchritudo ex rerum distinctione, ac perenni ordine profecta, significaretur. Atque ita tamquam principiorum Deum esse cultum, cui omnium rerum primordia essent consecranda. Sed nos à rebus ex materia concretis ad ea quæ inrelliguntur transcamus, ac Jani bicipitis imaginem animo nostro accommodemus: de qua re breviter quidem, sed intelligenter non nulla attingemus. Humanus animus (ut Platonici sentiunt) cum primum est à Deo conditus, ad eum ut patris amantissima proles natu: aliquid quodam instinctu sese convertit, quippe qui dulcissimi parentis faciem revifere vehementer exoptet: quæ quidem cupiditas ita est menti innata, ut flammæ est proprium sursum ascendere, natura assidue illam ad id, unde exordium sumpsit, instigante: Nam ignis hic ex superiorum corporum virtute accenditur: non secus ac divina particula auræ, quam pectore inclusam gestamus, cum sciat se à Deo inspiratam, ad Deum miro quodam ardore anhelat. At hoc desiderium, seu lumen dicere malumus, non idem semper perseverat; quo enim magis cum animo cohæret, eo minus clarum efficitur, quoad in eo penitus obrutum ita obtenebretur, ut nullum fere amplius ex se lumen emittat; quo fiat ut is, Deo, divinisque rebus è cogitatione abolitis, se tantum, inferioraque intuea-

intueatur. Sed tamen non ita divinum illud lumen in nobis hebescit, ut cælestia non sinat nos amplius contemplari: at semina quædam, & scintillæ interdum divinitus emicant, quibus, si modo velimus, ad Deum postliminio reverti conceditur. Quare duobus est mens nostra luminibus prædita, quorum alterum ab ortu traxit, eoque seipsam, inferioraque contemplatur, altero divinitus illapso, tamquam duce ad cælestia perscrutanda utitur. Hæc ambo lumina ex Iani effigie animadvertamus licet: Divinum illud, ac postea adveniens juvenili facie significatur; naturale, quod est nobis ingenitum, senilis nobis aspectus atque barbatus designat; omnia enim, quæ hic oriuntur, subinde mutantur, inveterascuntque; eorum etiam cognitio, lumine naturali comparata, plurimum in se obscuritatis, ambiguitatisque continet: Quare res hujusmodi obtusa oculorum acie cernimus: Divina vero, qualis est Deus opt. max. mentes illæ corporibus exuta, cælestes orbis, quæ illustria quidem sunt, neque interitus, aut mutationi ulli sunt obnoxia, animus noster acuto obtuta, lumine sibi divinitus indito, intuetur. Alia quoque nonnulla, quæ nostris in animis existunt, ad bicipitem Janum accommodari possent; sed, quia obscuriora sunt, neque multum ad rem nostram facere videntur, prætermittamus. Sed & quadricipitem Janum veteres effinxerunt: Nam hujusmodi statua in quodam Hetruriæ loco est reperta: hæc Janus pro anno proculdubio ponebatur, cujus sunt quatuor tempora, quatuor ejus faciebus adumbrata; ea sunt Ver, Æstas, Autumnus, Hiems, quæ apud præcos vario aspectu, atque habitu depingebantur, prout ab Ovidio secundo Metamorph. suis quasi lineamentis designantur, cum Phœbi folium describit. Sed elegantissima ejus carmina opponamus; quæ sunt ejusmodi.

Verque novum stabat cinctum florente corona;
Stabat nuda Æstas, & spicæ ferta gerebat;
Stabat & Autumnus, calcatis sordibus urvis,
Et glaciâlis Hyems, canos hirsuta capillos.

Aliter interdum hæc anni tempora ostenduntur: Venus enim pro Vere, pro Æstate Ceres, pro Autumno Bacchus sumitur; Hiemem partim Vulcanus ad fornacem ardentem adstans, partim Venti una cum Æolo eorum Rege, (hoc enim tempore præcipue, si unquam alias, tempestates excitantur) nobis representant. Duodecim etiam aras antiqui Jano posuerunt, quæ duodecim anni mensium, vel totidem signiferi segmentorum, per quæ singulis annis Sol decurrit, significationem habent. Romæ erat templum Jano sacrum cujus testudo quatuor columnis pilatis sustentabatur, quatuor perviis januis: in singulis, vero loculamenta duodecim, tanquam fenestellæ in quibus statuæ reponerentur: Has quidam existimant duodecim mensium, quæ in quatuor anni tempora dividuntur, imaginem præ se ferre:

Ejus

Imago 44.

Ejus templum à Numa extructum, duas habuisse portas legimus; in cuius vestibulo Janus insigni in solio sedebat: Paltulcius atque Clusius ab aperiendis, claudendisve portis vocabatur: hæ belli portæ dicebantur: Quas Virgilius in VII. Æneid. ita describit.

*Sunt gemina belli portæ (sic nomine dicunt)
Religione sacra, & sevis formidine Martis:
Centum axei claudunt veltes æternaque ferri
Robora: nec custos absistit limine Janus.
Hæc, ubi certa sedet patribus sententia pugna,
Ipse quivernali trabica, cinctusque Gabino
Insignis referat stridentia limina Consul:
Ipse vocat pugnas; Sequitur tum cætera pubes.*

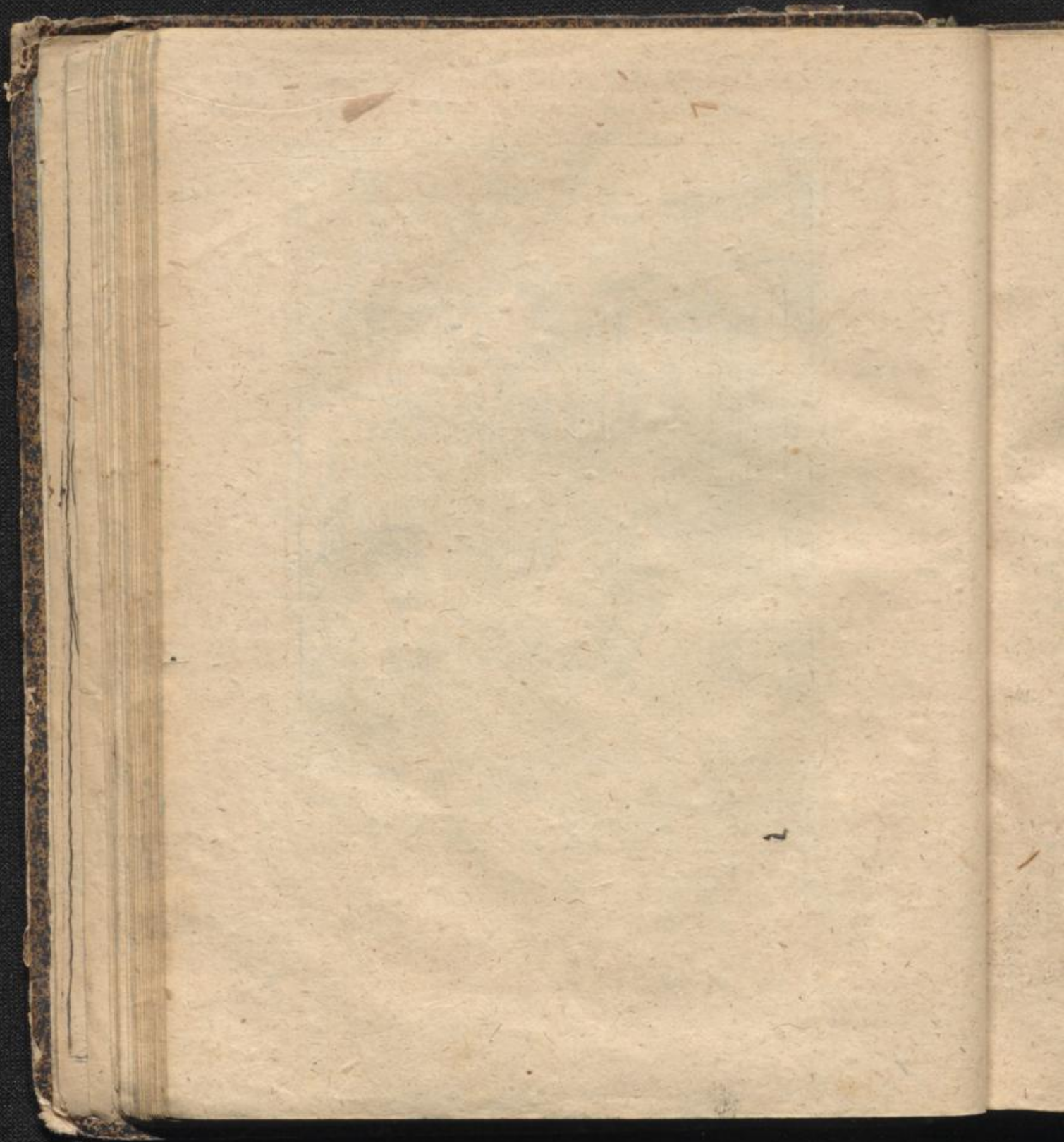
Dum vero bellum duraret, portæ assidue patebant: quo absoluto statim clauderentur. Hoc à Numa institutum, à posteris sancte ac religiose semper servatum fuit, quemadmodum Plutarchus refert, Quare Janus pacem bellumque in manibus habere est dictus, ut de se apud Ovidium primo fast. prædicat, eum suorum Vestorum rationem reddit. Hujus rei licet multiplex possit esse causa; illa tamen mihi potissima videtur quod Jano cælum in-
Imago s. a.
tui, cum alii plerique, tum Marcus Tullius existimavit, quod, cum perenni motu in orbem torqueatur, siderum conjunctiones, varios inter ea aspectus ac comparationes efficit, quibus fit, ut inter Astrologos constat; alii ad alia sint propensi: Quamobrem vulgo dicitur, plurimas humanarum rerum, præsertim bellum atque pacem è cælo portendi. Itaque eo fortasse valvarum aperiendarum aut claudendarum ritus spectabat, qui in Jani Templo observabatur. Erant præterea in foro Romano duo Jani, ubi celebris erat mercatorum locus; nam argentarii ac numularii, cæterique hujusmodi in Janis nuncupatis suam artem exercere solebant: is enim primordiorum Deus putabatur, atque ideo Kalendis præerat, & Junonius dicebatur, quod omnium mensium ingressum teneret, ut etiam Juno Kalendis que sceneratores pecunias scænorum collocare solebant. Jani quoque arcus quadriformes ac pervii dicebantur qui in pompis triumphalibus per urbem ad Jani templi similitudinem excitabantur. Quare Suetonius de superbia fastuque Domitiani loquens, ita inquit; Janos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis exstruxit.

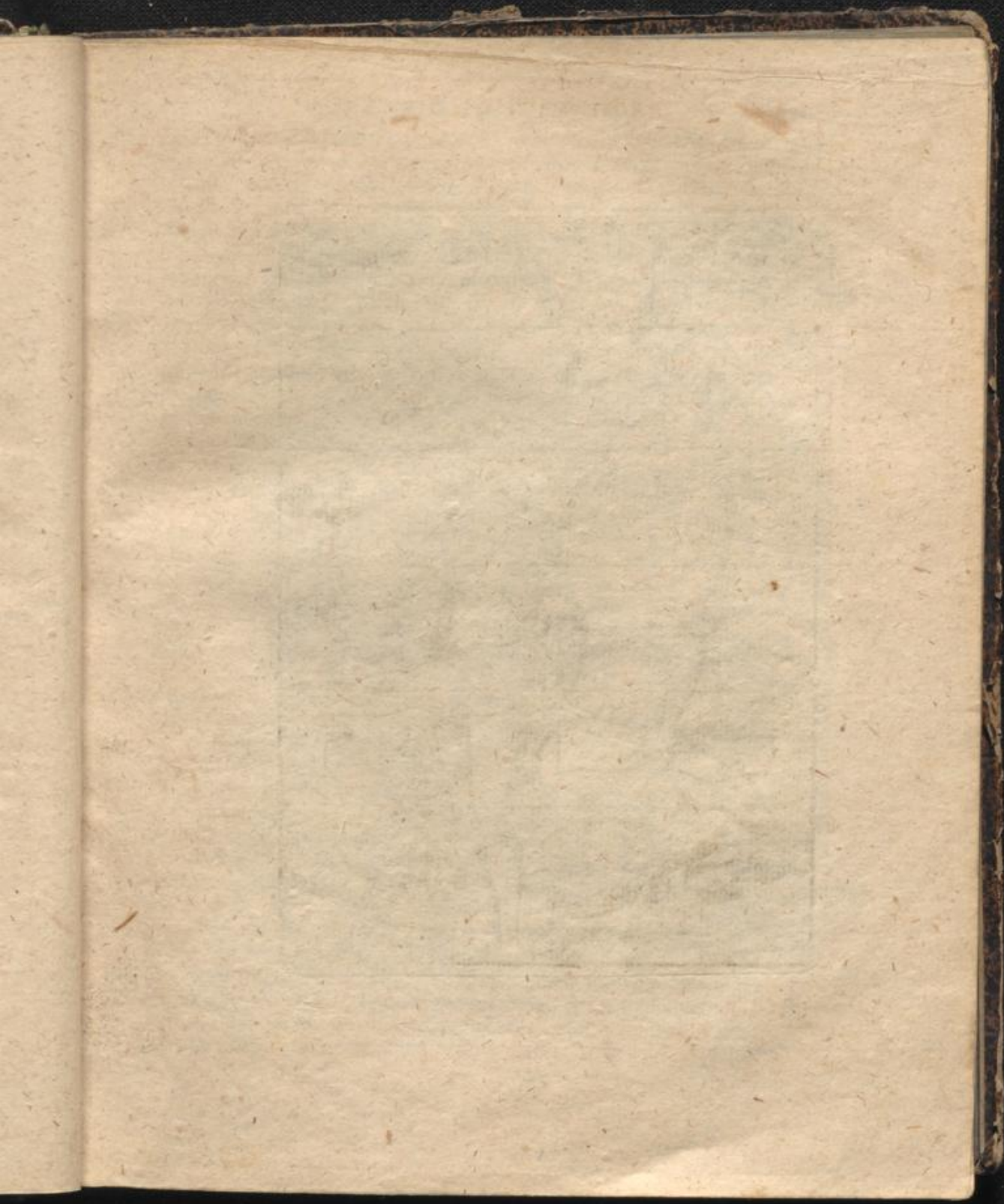
DE APOLLINE, PHOEBO QUI ET SOL DICITUR.

Dii apud antiquos quo sæculo introiit.

VARIE ac diversæ de rerum primordiis sententiæ apud antiquos e. a. terunt: nam alii aliud de universitatis hujus conditore ac de materia ex qua coagmentata esset, opinabantur: ideoque Poetæ, qui omnium primi de Diis scripserunt maximam eorum multitudi-
nera

nem sub variis fabularum involucris invexerunt. His diversas sapientum opinionones de rerum opifice primariaque earum materia adumbrantur; quare Elementa quatuor, Solem, Lunam, aliaque astra Deos diversis fictionibus innuerunt. Itaque eis templa, altaria, statuæ Gentium consecrabantur præterquam apud quosdam Assyrios, qui ut Lucianus scribit, licet eorum Deorum effigies susciperent qui sub aspectum non caderent: Soli tamen ac Lunæ nusquam non occurrentibus, nullam statuam ponendam asseverabant. Si enim ipsa per se feriant oculos, statim atque ad calum suspicimus, quid opus est eorum simulacris, cum rem ipsam teneamus, Imago 6. a. Sed tamen Macrobius refert in quadam Assyriæ parte, ubi Sol atque Jupiter pro eodem colebantur, cum mundi animus esse crederentur, quoddam fuisse auratum simulacrum, idemque imberbe, quod protensa dextera aurigæ more flagellum, sinistra fulmen, spicasque gestaret: quæ Solis atque Jovis vim esse junctam significabant. Quia vero cæteris omnibus sideribus Sol virtute antecellere videtur, quam longe illustrius in hæc inferiora exferat; nonnulli ejus fuere sententiæ ut dicerent, reliquos Deos pro Apolline poni, prout is diverse suas vires demonstraverit. Propterea diversis eum simulacris effinxerunt, eundemque plurimis nominibus, inter se maxime differentibus appellarunt, non solum ii qui lingua discreparent, sed & quibus esset communis sermo; & inferius, data occasione dicemus. Græci enim Apollinem sive Phœbum vocaverunt, in quo eos Latini sunt imitati; Nam nullum apud nos proprium ejus nomen exstat præterquam Sol, quo nomine plerumque nos utemur. Hunc prisca juvenem imberbemque effinxerunt. Quare Alcæus suis Emblematis, cum juventam vellet exprimere, Apollinem & Bachum, induxit: iis enim inter Deos adolescentes esse præcipue contigit, de quibus Tibullus inquit.

Solis æterna est Phœbo Bachoque Juventa,

Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.

Ex quo Dionisius Syracusarum Tyrannus, lepido dictorio sacrilegii excusandi ansam sumpsit. Cum ex Æsculapii statua auream barbam ad se avertit sibi absurdum videre dicens, patre existente imberbi filium tam promissam barbam habere: Æsculapium enim Apollinis filium ferunt. Flava cæsarie Apollinem ornant, quæ fulgentes Solis radios designat. Ejus adolescentia admonemur, ipsius virtutem, caloremque quo vitam rebus influit, semper eundem perseverare nunquamque inveterascere, aut aliquo pacto retundi. Sed de aliis quoque Diis dicitur, nunquam senescere. Itaque apud Homerum legimus, Hebem (quæ vox ætatis florem sonat primamque in genis lanuginem significat) pocula cætoris Diis ministrare, Jovi verò Ganymedem. Hæc autem juvenus ab antiquis colebatur: cui Romæ in citro Apollo semper juvenis. Juventas Dea. maximo ædem Licinius Lucullus dum vir dedicavit: quam voverat XVI.

D

annis

annis ante M. Livius Consul, quo die Astrubalem, exercitumque ejus cecidit, ut refert Livius. Hanc pulcherrimam adolescentulam vestibus varios colores referentibus ornatam, floreis sertis redimitam quemadmodum & Pomonam Romani effungebant. Græci ut eam exprimerent, me latet; nam Pausanias ei in quodam templo, quod in Corinthio agro in cupressorum luco ipsi erat dicatum, nullam positam esse statuam ait, idque quadam arcana de causa, quam ille proferre non est ausus, nec nos apud alios scriptores comperimus. Sed maximis eam veteres prosequerantur honoribus; nam qui ad ejus templum, tamquam ad asylum confugissent, poenas, quibus ob sua flagitia essent obnoxii, effugiebant; qui autem ex carceribus evasissent, compedes illuc apportabant, quas arboribus ibi confitis suspendebant.

Tenebat Apollo manibus lyram, ut suavissimum concentum ostenderet, quem cæli efficiunt, maximum in motu ordinem servantes; cujus ordinis Sol est causa, cum enim æronum sit medius, ex Platoniorum sententia, ut Macrobius refert, cunctis motus legem præscribit. Itaque unusquisque celeriter, tardeve movetur, pro ea quam sibi sol virtutem ingeneravit.

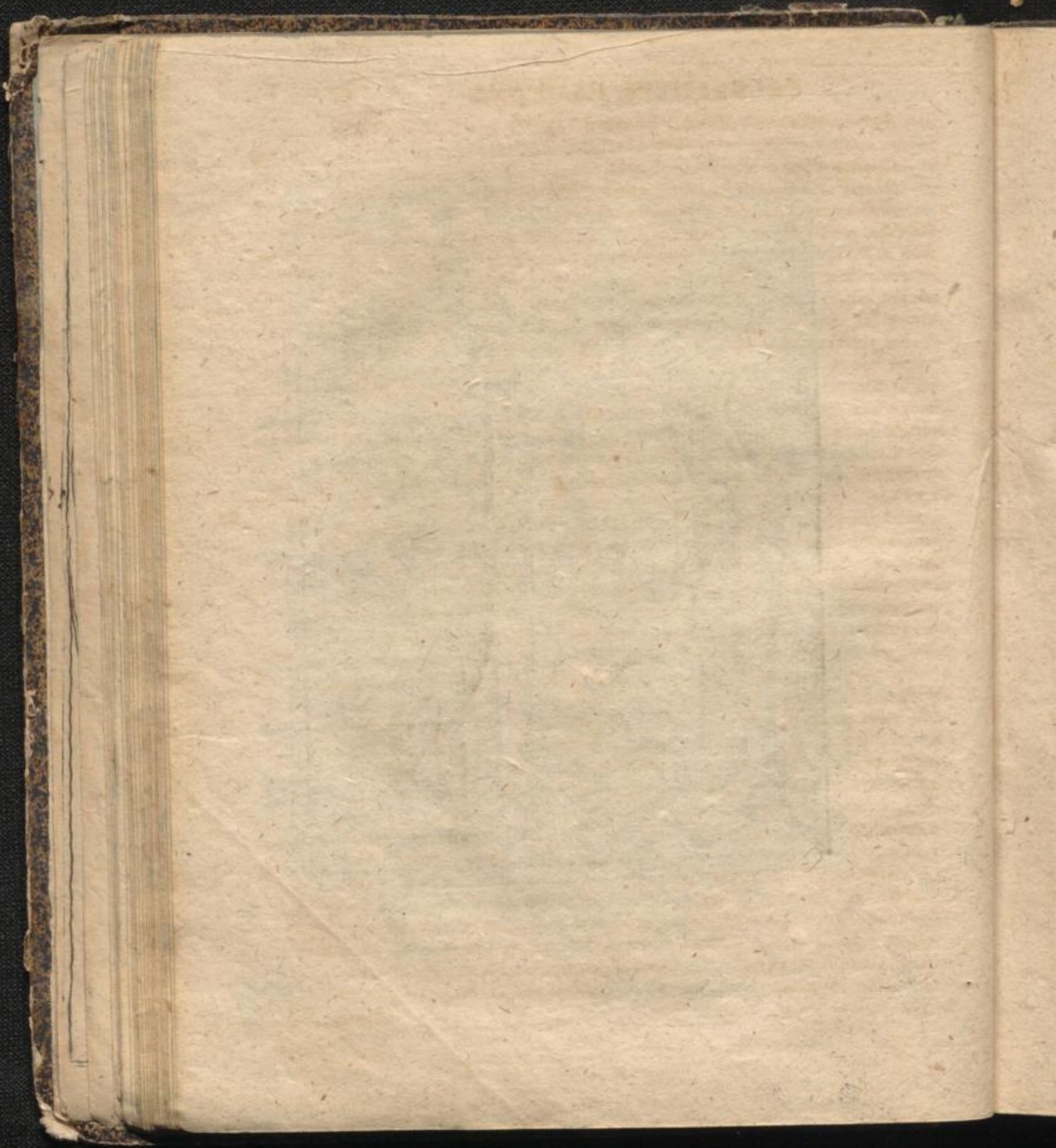
Quia vero singulos cælos singulas habere musas, Platonici volunt, quas & Sirenes interdum appellant, quæ cum suavissime canant, cælorum concentum imitari videntur; ideo Apollo Musarum dux, cum eisque assidue versari dicitur. Quare quoddam templum, quemadmodum Pausanias testatur, utrisque est dedicatum. Initio tres tantum Musæ existimabantur; quarum nomina apud Græcos erant *Μελῳτή Μνήμη, Ἄοιδῆ*, quæ apud nos Meditatio, Memoria, ac Cantus dici possunt. Sed Pierius Macedo, unde mons Pierius est dictus, novem esse Musas (sicut Pausanias scribit) decrevit, quibus ea nomina imposuit, quæ postea sunt vulgo recepta. Ab eo monte omnes Pierides, sicuti ab aliis locis aliter sunt nuncupatæ. Jovis ac Memoriae filia, itemque Poetæ & Musicæ præesse sunt creditæ; qui enim ingenio, ac memoria est præditus, facile in eo excellit, ad quod animum appulerit. Sed & qui præclara poemata facile peragit, propitias habere Musas dicitur. Musæ puellari, & Nympharum habitu induta finguntur, cum variis & diversis instrumentis, pro artium ratione, quibus præsunt; de quo inter Virgilii poemata non in-venustum habetur Epigramma, quod est hujusmodi;

*Carmine Calliope, libris herasca mandat.
Clio gesta canens, transactis tempora reddit.
Dulciloquis calamas Euterpe statibus urget.
Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.
Terpsichore affectus citharis movet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato, saltat pede, carmine, vultu.*

Signat

os
&
f-
na
os
o-
is,
us
en-
en-
jus
um
que
ena
nt,
um
affi-
nias
r ;
Me-
ons
ibus
Pic-
cm-
ia est
præ-
llari,
ntis,
n in-
Signat

Sonat cuncta manu, loquitur, Polyhymnia gestis.

Vranie cæli motus scrutatur, & astra.

Comica lascivo gaudet sermone Thalia.

Mentis Apollinea vis has movet undique Musas,

In medio residens complectitur omnia Phæbus.

Coronabantur vero varic & florum, & frondium coronis: sed & interdum palma, propternominis similitudinem; quia scilicet Phœnices literas invenisse feruntur. Sed & coronas interdum gestare Musæ finguntur ex pennis versicoloribus, non modo propter Pieri filias, à se superatas, & in Picas convexas, sed etiam ob Sirenas devictas. Certe harum signa hodie quoque pervetusta Romæ visuntur, quæ pennam habent in vertice affixam; hæcque Sirenum esse creditur. Utque liberales artes (quas ἐγκύκλιον αὐτῶν vocant) inter se aptas ostenderent, ita ut alia ex alia per seriem quandam sequatur; earum inventrices Musas, mutuo inter se manibus junctas, in orbem choreas ducere effinxerunt, chorago existente Apolline, qui illud lumen adumbrat, quod hominis mentem collustrat, ut sapientiæ sacris initiari valeat. Medius autem locus Apollini cum alibi, tum in cælestibus globis est tributus: quæ enim is sua virtute, ac radiis pertinet: quare optimo jure cæli cor est nuncupatus: utque sciremus, ejus vim atque efficacitatem non solum ad cælos omnes, ac terras permanare, sed & ad penitissimam inferorum loca pervenire: lyram ei addiderunt, quæ cælestis harmoniz, quoquo versus permeantis speciem præ se fert: clypeum quoque gestat, quod nostrum hoc hemisphærium, quod in clypei figuram est orbiculatum, representatur. Idem sagittas fert, quæ radiorum vicem subeunt: sicut enim illæ ex arcu emissæ maximo cum impetu illiduntur, ita & Solis radii ad abstrusissimos terræ recessus perveniunt, quos inferos locos vocamus. Hæc omnia ex Servio retulimus, qui se à Porphyrio mutuatum fatetur, ex ejus scilicet libro, qui Sol inscribitur. Nonnulli, Apollinem inferorum Deum appellatum, sagittasque in manibus habere dicunt; quod nimius Solis æstus magnopere mortales infestat; fere enim pestes, aliaque morborum genera affert. Sed quia Solis temperatus calor plurimum nobis affert commoditatis, dextera Gratiæ gestasse, sinistra arcum & sagittas Apollo fingitur; nam humorem exsiccando, quem assidue terra exhalat, salubre cælum ac purum reddit. Hoc Poetæ innuentes, commenti sunt, Apollinem sagittis Pythonem serpentem confecisse, qui ex terra, diluvii aquis nudata, exstitisse fertur. Python enim Græce putredinem sonat; nam terræ adhuc humidæ exhalatio in superna volubili impetu meando, atque inde sese, postquam calefacta est, instar serpentis mortiferi in inferiora revolvendo, omnia vi putredinis corrumpibat, quæ non nisi ex calore & humore generatur, ipsumque Solem densitate caliginis obtegendo, nebula videbatur quodammodo lunem ejus

*Musarum
corona.*

*Apollo cur in
medio.*

*Pytho ab A-
polline inter-
fectus.*

*Lupi cur sub
tutela Apol-
linis.
Sol, cætera-
que stella ex
quo alantur.*

*Apollo Ly-
nius.*

eximere sed divino radorum fervore tandem, velut sagittis incidentibus, extenuata, & exsiccata, interempti Pythonis ab Apolline fabulam fecit: quod etiam ex eo significatur, quod Lupi sub Apollinis tutela sunt; sicut enim lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque humorem radiis absumit. Ideoque Sol, Luna, cæteraque stellæ ex humore, quem sursum terra atque mare emittunt, ali feruntur; ut Marcus Tullius in libro de Natura Deorum ex Cleanthis sententia testatur. Huc proculdubio Homerus spectavit, cum Jovem, cæterosque Deos apud Oceanum cœnatum profectos fingit. Lupus quoque ita oculorum acie pollet, ut & nocte cuncta cernat; ita & Sol cum exsistit, statim noctis tenebras dispellit. Quare Delphis in ejus templo aneus lupus visebatur; nam fabulantur poetæ, Latonam, à Jove gravidam, in eam belluam esse conversam, ne forte Juno, ubi id rescivisset, aliquid ei insidiarum pararet; ideoque lupam existentem, Apollinem peperisse. Aut sicuti apud Pausaniam in Phocicis legitur, quia hominem quemdam ajunt, sacram pecuniam, quam avertisset, abdidisse in ea Pernassi parte, quæ maxime esset arboribus condensa: Lupum vero, in dormientem impetu facto, illum occidisse; ac deinde quotidie cum ululatu solitum intra urbem penetrare; id cum non nisi divinitus fieri existimare homines cœpissent, feram sequuti, aurum sacrilegio ereptum repererunt, & ad rei memoriam lupum ex ære dedicarunt. Hucusque Pausanias, qui causam templi, quod Argis Apollini, Lycio nuncupato, dicatum est, in Corinthiacis asserens, cum Danaus, inquit, Argos venisset, de regno cum Gelanore, Sthenelæ filio contendit; atque cum eorum uterque ad populum multa, & ea maxime probabilia, & juri consentanea dixisset, neque omnino, quæ Gelanor assererat, minus æqua viderentur, causa ampliata est in crastinum. Postero die prima luce in boum gregem, in pomerio pascentium lupus imperum fecit; atque is taurum ipsum, gregis ducem adortus est: visum est Argivis, Gelanoris cum tauro, cum lupo esse Danaï aptissimam convenientiæ rationem: quod scilicet uti lupus animal est homini minime familiare, sic propemodum ad id temporis nulla fuisset Danaus Argivorum usus consuetudine: quare, cum taurum lupus confecisset, è re nata Argivi Danao imperium adjudicarunt. Tunc Danaus lupum ab Apolline immisum interpretatus, Lycii Apollinis ædem dicavit (*λύκος* enim Latine lupus vertitur) Pro æde basis est, in qua incisa est tauri & lupi pugna: incisa etiam & virgo, quæ lapidem in taurum mittit; Dianam eam virginem nominant. Corvus quinetiam Apollini est dicatus; nam, ut Martianus refert, Apollo divinandi peritia præditus esse creditur; corvus autem instinctu quodam naturali pluviam, serenitatemque prædicat, voce quandoque clara, quandoque rauca utens, quemadmodum ex Virgilio in Georgicorum libris, ubi de tempestatum signis agit, discere possumus.

us,
cit :
cut
co-
que
eo-
cta-
ctos
nat ;
s in
à
re-
ool-
ho-
e in
ero,
n u-
iffi-
erc-
ias,
est,
gno
ad
ne-
am-
po-
du-
esse
imal
fuis-
con-
slu-
tavit
tau-
Dia-
nam,
cor-
icit,
irgi-
offu-
mus.

Imago. 8.

mus. Putatur etiam corvus multa alia prædicere solere; quare eo antiqui plurimum in augurandi arte usi sunt: jure ergo Apollini minister est attributus, quod Ovidius de eo narrat: idemque dicit, Apollinem cum cæteris Diis cum in Ægyptum, ut manus Typhonis evaderet, profugisset, in corvum se vertisse. Eidem & cycnum addiderunt, ut hoc diem significarent, quem nobis solis præsentia efficit; sicuti absentia noctem, corvo similem parit. Sentiunt aliqui, nullam avem magis Apollinis naturæ respondere Cygno: is enim suo candore Solis lucem refert, cantu suavissimum efficit concentum, quem & Apollo lyra efficere creditur: idem & mortem sibi præfagit, cum enim est morti propinquus, dulcissimè, si unquam, canit, vel quod naturæ quodam impulsu gestit, cum sciat, se brevi moriturum; vel quod tunc maxima sanguinis copia ad cor confluat, qua concalescens, dulcedine quapiam titillatum, ita suaves voces emittit. Non desunt, qui dicant, eo tempore cycnum flere potius quam canere, nam capitis pennæ altius infixæ cerebrum contingunt, qua ex re mors sequatur oportet. Pausanias scribit, Græcos Gallum veneratos esse, ut Apollini sacrum; is enim cantu mane Solis adventum annunciat. Fortasse etiam quod sæpe antiqui ex ejus cantu tempestivo faustarum rerum auguria capiebant, ex præmaturo autem, aut tardo contraria præfagebant; Ita enim Bæotii nobilem illam Leucæricam victoriam de Lacædemoniis reportatam præfenserunt, præcedenti nocte tota gallis concinentibus, nam gallus à rivali victus, conticescit, & aliquo se abdit, in aliorum se conspectum dare non audens: cum victoriam reportarit, præ lætitia gestit, cantuque ubique suam victoriam prædicat. Homerus eide[m] Apollini Accipitrem dicatum vult, quem velocem Apollinis nuncium appellat, cum narrat, Telemachum dum Ithacam reverteret Accipitrem vidisse, qui Columbam dilaniaret; ex quo faustum omen suscepit, se domum à procis brevi liberaturum Ægypti sub accipitris symbolo Osirim, qui apud eos est Sol, intelligebant, cum quod hæc avis acutissima est oculorum acie, tum quod citissime volat, eum Ægyptii divinis honoribus prosequerentur (quemadmodum Diodorus siculus refert, cum belluas quas Ægyptii numinum loco haberent recenset) cum alias ob causas, tum præcipue quod præcæteris temporibus accipiter ex ignotis regionibus, Thæbas (quæ erat Ægypti primaria urbs) ad Sacerdotes librum rubris literis conscriptum attulit, in quo sacrorum ritus continebatur. Hinc factum est ut sacrarum rerum scriptores apud eos pileum rubrum, una cum accipitris ala gestarent; Porphyrius in libro de abstinentia ab animalibus, Apollini inquit, apud Ægyptios Accipitrem, Scarabeum, Arietem, atque Crocodillum præ cæteris Diis attributum. Sed & Egyptii Solem pingebant juvenili acrotunda facie, eumque in navi collocabant, quam Crocodillus ferebat; per navigium motum ejus in humido significantes;

Cycnus Apollini sacer.

Gallus Apollini sacer.

Accipiter Apollini dicatus.

Pileum rubrum quibusdam apud Ægyptios gestarent.

Solis in navi.

per Crocodillum vero aquam pluviam, cujus causa soli tribuitur, ex qua noxia quæque salutaribus suis radiis Sol secernit. Hæc Eusebius scribit. Jamblicus autem cum de Ægyptiorum mysteriis loquitur, Ægyptios inquit, cum Deum in navem imponunt, tamquam ejus gubernaculis præpositum, primam omnium causam intelligere, quæ orbi universo moderetur, quæque immota manens, superne secundas causas, serie quadam inter se aptas, per easque mundum universum movet, perinde atque navicularius temone leviter tacto, navim totam quo vult movet; Martianus eum suam Philologiam ad solis orbem introducit, eam dicentem facit, se ibi navim cernere quæ diversorum sententiis gubernata, huc illucve, prout naturæ impetus fert, impellitur; eandem flammis universam conflagrare, pretiosissimis mercibus esse onustam, septem ei fratres præesse; leonem in malo, & crocodillum extrinsecus esse depictos; intrinsecus lucis fontem coercere, quam occultis quibusdam viis per universum orbem diffundat. De Scarabeo apud Eusebium legitur, Ægyptios plurimi eum fecisse, & tamquam expressam Solis imaginem coluisse: Nam scarabei omnes sunt masculi, ut Alianus testatur: quare milites Ægyptii anulos, in quibus ejus effigies esset insculpta, induebant, ut eam spectantes, foeminea mollitie deposita, ad masculam virtutem excitarentur. Scarabei ita sibi sobolem comparant: suum semen in sterco effundunt; ejus segmenta rotundant, quæ viginti & octo dierum spatio pedibus versant, donec abunde concalescunt, vita informantur: hincque recentes scarabei existunt. Sol quoque suam virtutem in terras effundit, eas assidue versat; in orbemque se torquens, efficit ut Luna singulis mensibus intovetur, quo tempore scarabeus quoque sibi prolem surrogat.

Scarabeus
plurimi ab
Ægyptiis
fatus.

Non solum apud antiquos sua cuique Deo animalia erant sacra, sed & arbores dicabantur. Quare Laurum Apollini attribuerunt, ex qua ferta ac coronas ei conficiebant; vel ut ad fabulam Daphnes, quam is adamabat, in laurum conversæ alluderent; aut quod laurus divini nescio quid in se contineret, cum in prunas coniecta, futura præfagere videatur, fausta quidem, si magnum ex se strepitum edat: infelicia, si nullum, aut parvum. Multi apud veteres sibi persuadebant, fore ut, si quispiam cubiturus, lauro sibi tempora vinciret, in somnis videat ejus rei, quam scire cupiat, veritatem. Videntur præterea in lauro ignis semina latitare; nam ea hederæ adfricata, perinde atque silicii Chalybs, ignem emittit; in quo quidem Solem adumbrat. Quia vero laurus Apollini erat sacra, ea poetæ, qui sub illius tutela erant, coronabantur. Imperatores etiam eadem se exornabant, ea fortasse de causa, quod hæc arbor è cælo minime tangeretur. Quamobrem Tiberius Imperator, cum cælum fulgurare cerneret, statim lauro caput cinxisse legitur, ita

Laurus sacra
Apollini.

it,
n-
o-
e-
m
ue
ia-
it,
re,
on-
ef-
cus
or-
uri-
am
ptii
pe-
tur.
nt ;
ver-
ntes
eas
gulis
fur-

d &
a ac
t, in
con-
dem,
Multi
sibi
tem.
cata,
dum-
ntela
rtasse
erius
gitur,
ita

COLEBANTUR IMAGINES.

31

ta se a fulmine factum tectum credens. Kalendis Januarii iis qui magistratum iniissent, Romani lauri folia offerebant, ut illis muniti toto anno valetudinem tuerentur; nam plurimum hæc arbor ad sanitatem conferre vulgo existimabatur, cui Apollo præerat: idemque medicinæ inventor habebatur (ut inferius in Æsculapio videbimus) nam cœli temperatio, quæ nostris corporibus magnopere prodest, à sole efficitur. Apollinem Ægyptii hieroglyphicis literis describere volentes, sceptrum effingebant, ejus in vertice oculum imponentes, quem interdum Jovis oculum appellabant: hoc innuentes, cum cuncta cernere, eundemque universam summa cum justitia administrare; sceptrum namque regni est symbolum: Homerus quoque sæpe scribit, Solem omnia cernere, atque audire. Quare apud Spartanos Apollini statuum, quæ quatuor aures, totidemque manus haberet, positam legimus: quod aliquando ea forma pro ipsis pugnantem, se præbuerit cernendum: sed fortasse quatuor aures prudentiam, quæ ex Apolline manare putatur, significat; prudens enim in loquendo est tardus, sed ad audiendum aures semper apertas habet: quare apud Græcos proverbio quodam admonemur, ut eum, qui quatuor auribus est præditus, virum scilicet prudentem, audiamus. Apuleius, Solem cuncta videre asserit, cum inquit, in Thessalia fuisse striges, quæ, ut suis præstigiis aliquid ad se averterent, eo se insinuabant, ubi cadaver fuisset, ita latenter, ut ne à Solis quidem oculis cernerentur; perinde atque minime fieri, aut vix possit, ut aliquid Solem lateat. Phœnices lapidem nigrum ad basin orbiculatum atque latum, paulatimque in acumen vergentem, quem cælitus ad se demissum jactabant, verum solis simulacrum habebant, quod divina, non humana arte esset effictum. Ab hoc forma non discrepabat (nam de colore non ausim asseverare, cum Pausanias, qui rem narrat, nihil de eo meminerit) lapis quidam, Pyramidis speciem referens, quem Megarenses sub Apollinis nomine colebant. Et apud Præones (sicuti Alexander Neapolitanus lib. IV. cap. XII. refert) didicus brevis, longo ligno appositus pro sole habebatur. Lactantius Statii interpres scribit, maximum apud Persas Deorum solem extitisse, quem in quodam antro venerabantur. Eum figurabant Leonis rictu, cum thirara, utraque manu tauri cornua premente, Leonis caput; Solem maximam tui vim habere innuit, cum ad Leonis signum pervenerit, aut cum inter cætera sidera eodem loco atque leonem inter belluas numerari. In antro degit, cum ob Lunæ oppositum, à nobis minime conspicitur, Luna vero quæ Vaccæ similitudinem gerit, ob eas, quas inferius suo loco rationes afferemus, cornibus ab eo tenetur, ut eam sapius à sole lumine privari, cum scilicet Lunæ defectus accidit, cogique quodammodo, solis vestigia persequi intelligamus. Nonnulli arbitrantur id ad Persarum sacrorum ritus referendum; apud quos nemo Apollinis sacris initiabatur, qui prius suæ virtutis, ac patientiæ quodam

Apollo medicina Dei.

Jovis oculus.

Sol cuncta cernit.

Apollo quatuor ascribitur prædique.

Solis imago.

Imago g. a.

in

Boves Apollini grati. in antro specimen non dedisset. Patris quæ sunt in Achaja, ut Pausanias Lib. VII. refert, Apollinis nudum est ex ære signum, pedibus tantum calceatis; quorum altero bovis calvæ insistit. Delectatum vero bobus Apollinem in hymno, quem in Mercurium fecit, docet Alcæus, boves ereptas Apollini à Mercurio memorans, sed ante Alcæum versibus suis prodidit Homerus, certa mercede Laomedontis armenta Apollinem pavisse: idemque ita loquentem Neptunum facit:

Ipse ego Trojanam vallabam mœnibus urbem

Tam latis pulchrisque, ut inexpugnabilis esset:

At tu Phœbe, boves carumas tunc pastor agebas.

Nulla autem gratiori Apollini victima litabatur, quam bove. Quare Charystii ex Eubæa bovem æncum Apollini statuerunt de Persica victoria. Quod illuc refert Pausanias in Phocicis, quod, Barbaris è Græcia pulsus, & alias fortunas incolumes habuerunt, & libero solo terram arare potuerunt. Itaque Plutarchus causas asserens, cur Theseus in nummo bovem exprimendum curarit, hoc inquit, eum voluisse populos suæ fidei creditos agriculturæ admonere, ad eamque clam excitare Ægyptii bovem pro Osiride colebant, eum solis loco habentes, talique specie credentes post mortem visum: Hunc enim Typhon frater interfecerat, quod ei invideret ob eximios honores decretos, quos sibi egregiis artibus à se inventis, ac Ægyptio populo traditis commeruerat; Eum ergo Ægyptii Apin, quem bovem lingua nostra dixeris, appellarunt. Sed sunt qui arbitrentur, bovem ab Ægyptiis maximo in honore habitum, quod Osiris ejusque uxor Isis ita sanxissent, idque ob maxima eommoda, quæ in mortales à bove ratione agriculturæ dimanant: Neque ejus effigie contenti belluam quoque vivam venerabantur; quam nec diu vivere patiebantur; post paucos enim annos eam præcipitem in fluctus agebant de cujus morte publicus luctus celebrabatur, passim omnibus sibi vestes atque capillos lacerantibus; iustitium tantisper edicebatur, donec alius bos esset inventus: non enim omnes boves aut vituli (ita eum Herodotus vocat) Deo Api subrogando erant idonei; Sed ex vacca primo partu editum, seligebant, (eam splendore quodam, calitus emisso gravidam effectam jactabant) totum nigrum, nisi quod macula alba, eaque quadrata esset in fronte aspersus? in dorso aquilæ signo esset insignitus; lingua aut palato signum nigrum haberet expressum, quod scarabeum fortasse representaret; cauda puplici pilo esset contexta. Hanc Ægyptij belluam nacti, publica omnes læticia gestiebant, eamque sacerdotibus maxima cum veneratione, diuinisque honoribus, quales numina decant, custodiendam tradebant? a qua & oracula hoc modo petebant: scœnum, aut fruges porrigebant? quas si bos ille statim arripuisset; fausta omnia euentura sibi Persuadebant? sin renuisset, alia omnia potius.

Apin

Apim interdum Memphi se videndum præbere dictabant: quare festo
 dies, eius visioni dicatos maxima cum religione colebant. Sed Cambyfes
 Perfarum Rex, qui Ægyptum sibi subegerat, cum ex bello Ammonico,
 infeliciter sane à se gesto, Memphim reuenteretur, populum publica
 læticia prædicta festa celebrantem forte offendit? quo spectaculo per-
 cussus (nihil enim de solemnitate more didicerat) confestim ex primariis
 aliquot interficiendos iussit, eorum excusationem non accipiens, sacrorum
 suorum ritum ita ferre dicentium, suspicans potius, publicum gaudium susce-
 ptum ex clade, quam ab hostibus reportasset; cum sciret se populo esse exo-
 sum: nam quod ad Apidis speciem pertinebat, negabat posse fieri, ut illic
 Deorum aliquis, se inscio perveniret. Cum vero Sacerdotes in eo insiste-
 rent, Apim maximum Deum esse visum, asseverantes, iussit, ut statim hunc
 ei Deum videndum exhiberent; qui maxima cum pompa prædictum bovem
 ad Regem adducunt; quem cum Cambyfes esset intutus, illorum super-
 stitione irrita, ac, gladio stricto, jugulavit; & ad Sacerdotes, reliquosque
 Ægyptios, ibi præsentem conversus, Sunt, o hominum nequissimi, inquit,
 ita carne ac sanguine Dii coagmentati, ut plagis, ac vulneribus sint obnoxii?
 hic est vobis profecto Deus maxime dignus. Sed efficiam, ne mihi verba de-
 disse, vobis operæ pretium fuerit. Statimque Sacerdotes virgis cædendos
 curavit, ac publico edicto cavit, ne quis festum diem celebraret; quod qui
 secus fecerit, is capite plecteretur. Hæc narrat Herodotus. Sed Augustinus
 lib. XXXII. de civitate Dei ita de Api scribit; Apis rex Argivorum,
 navibus transvectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est
 Serapis, omnium maximus Ægyptiorum Deus. Hominis autem hujus,
 cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam
 rationem Varro reddidit: quia enim arca, in qua mortuus ponitur, quod
 omnes jam *σαρκοφάγος* vocant, *σαρκε* dicitur Græce, & ibi venerari eum
 sepultum cœperunt, priusquam templum ejus esset exstructum, velut *σάρκα*
 primo; deinde, una litera (ut fieri solet) commutata, Serapis dicitur est.
 Constitutum est etiam de illo, ut quisquis eum hominem fuisse dixisset, ca-
 pitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus templis, ubi cole-
 retur Isis & Serapis, erat etiam simulacrum, quod, digito labiis impres-
 so, admonere videretur, ut silentium fieret (is erat Harpocrates) hoc
 significare idem Varro existimat, ut taceretur, homines eos fuisse. Ille au-
 tem bos, quem mirabili vanitate decepta Ægyptus, in honorem ejus de-
 licis affluentibus alebat, quoniam eum sine iarcophago vivum veneraban-
 tur, Apis, non Serapis vocabatur. Præter bovem Ægyptii ut numina,
 habuerunt belluas quoque non paucas, ut Hircum, quemadmodum Jole-
 phus in libris contra Apionem refert, Cynocephalum, de quo dicitur, cum
 de Mercurio agemus, & Crocodilum, quem non aliter Cleomenem Alexandri

*Cambyfes
 Apim occi-
 dit.*

ducem tractare voluisse dicunt, atque Cambyfes Apim tractarit; is enim cum illac transfret, ubi Crocodilus pro numine colebatur, cum audisset, quemdam ex suis famulis ab hujus generis bellua vehementer laesum, omnibus ad se accersitis sacrificulis, vehementer de eorum Deo est conquestus, qui ultro se injuriis appetisset, nullo prius damno accepto; pœnasque de eo se sumpturum, est comminatus. Quare post crocodilorum venationem instituit. Sed tamen minæ nullum habuerunt eventum; Cleomenes enim maxima pecuniæ summa sacerdotibus emunctis, quasi Dei sui contumeliam, atque adeo necem redemerunt, ab incepto destitit. Hoc Aristoteles in libris de Repub. refert, eorum exempla adducens, qui varios pecuniæ conficiendæ modos excogitarunt. Sed jam ad Apollinem revertamur, qui Nomi cognomen habuit, ex prædictis ejus muneribus, quæ maximo cum pastoricia arte consentiunt (quamvis etiam in fabulis sit, cum Admeti regis pecora pascit) Sol enim omnia pascit, quæ terra progenerat. Ex hoc fortasse stulta Æthiopum opinio, qui Africam ad mare australe incolunt, originem traxit, apud eos enim sunt prata quædam, in quibus omnium ferè animalium carnes assatæ ut plurimum reperiebantur; quo omnes passim confluebant, ut opipare sane epularentur ex iis, quæ etiam assata sponte a terra sine hominum labore solis virtute producerentur; Itaque is locus mensa Solis & divitum ædes nuncupentur, quo omnibus patet aditum ad edendum atque bibendum. Sed tamen Herodotus arbitratur, eas carnes noctu à Magistratibus inferri solere.

Apollo pastor.

Solis mensa.

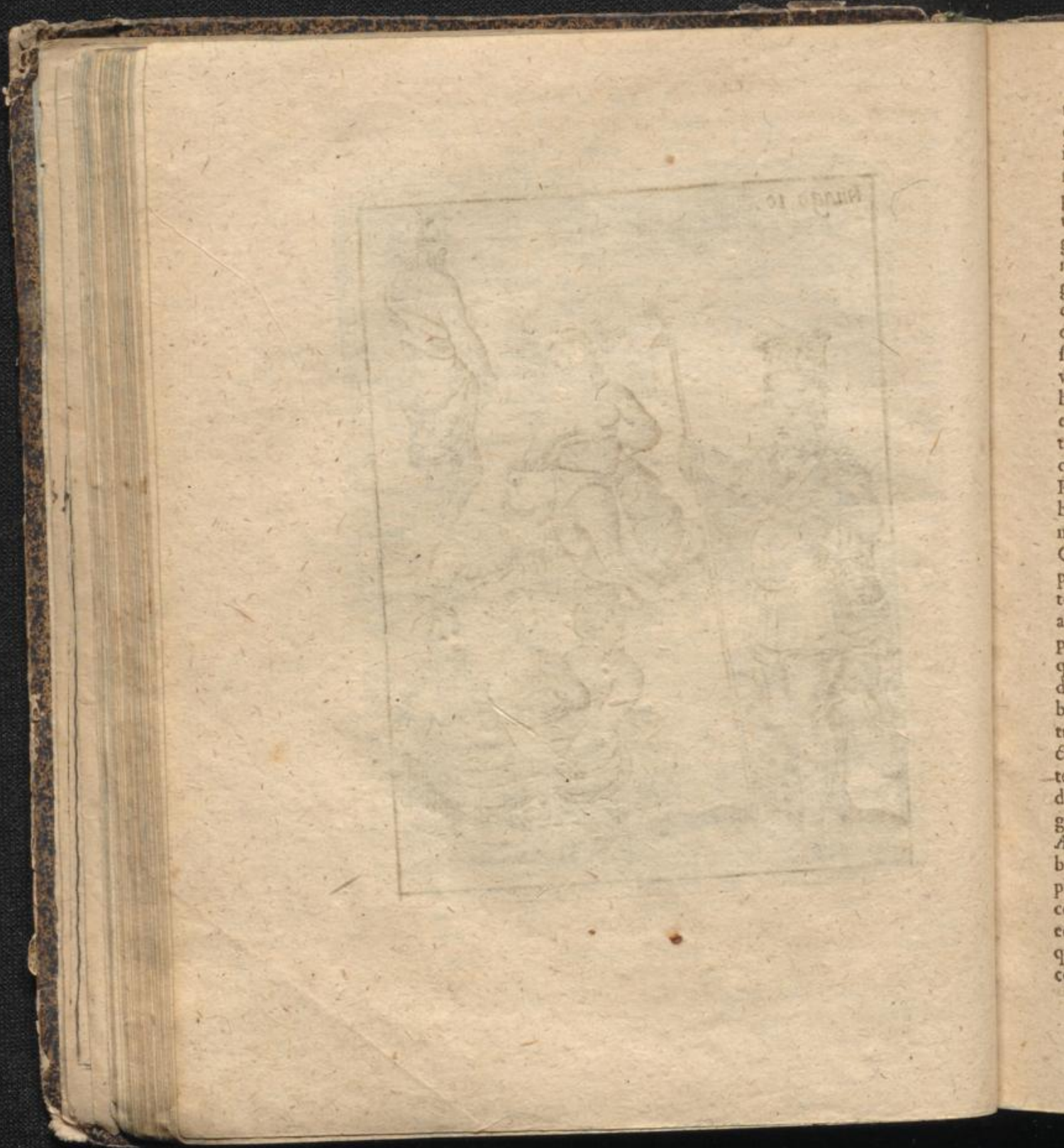
Apollinis simulacrum.

Expositio.

Assyrii ut Solis vires quas in rebus inferioribus exserit, exprimerent Apollinem promissa in acutum barba, eminente super caput calatho effinxerunt. Lucianus narrat, quosdam Assyriorum Apollinem barbatum effecisse, cæterosque qui cum imberbem repræsentarent, vituperantes; porinde atque Juvenilis forma aliquod sit imperfectionis argumentum, quæ procul à Deis est amovenda. Idem thorace aeneo erat indutus: dextera astam tenebat, in cujus vertice Imaguncula quædam victoriæ erat; sinistra florem porrigebat; ex humeris pannus dependebat, in quo Medusæ caput, serpentibus circumdatum erat expressum; aquilæ propter expriment instare volatus: ante pedes Imago fœminea est, cujus dextera, levæque sunt signa fœminarum; ea cingit flexuoso volumine draco. Ita Macrobius lib. II. Saturnaliorum Solis simulacrum, quod erat Hierapoli, describit radios in terram superne jaci, barba demissa signat: Calathus aureus surgens in altum, monstrat ætheris summum, unde solis creditur esse substantia, hastæ atque lorice argumento imago adjungitur Martis, is enim Solis Virtutem atque efficacitatem nobis ponit ob oculos: Victoria testatur cuncta submitta hujus sideris potestati; floris species florem rerum protestatur,

him
let,
ni-
us,
de
io-
nes
on-
Ari-
rios
ver-
que
um
rat.
in-
s o-
nes
onte
ocns
nsa
den-
no-
rent
xe-
ffe-
pe-
que
tera
fimi-
luse
pri-
eva-
cro-
icri-
reus
ffe
enim
fla-
pro-
atur,

t
c
i
r
t
s
n
s
a
c
f
v
b
c
t
g
P
b
n
C
p
t
a
p
q
d
b
r
G
t
d
g
A
b
p
c
e
q
c

testatur, quas hic Deus infeminat, progenerat, nutrit, fovet, maturatque: Species foeminea terrae imago est, quam Sol desuper illustrat: quod idem quoque Assyrii (quemadmodum Macrobius inferius eodem in libro recenset) maximi apud se Dei simulacro, ostendunt, quem ipsi Adad appellant. Huic subjungunt Deam nomine Atargatim, omnesque potestatem cunctarum rerum his duobus attribuunt, Solem, terramque intelligentes: Simulacrum Adad insigne cernitur radiis inclinatis; quibus monstratur, vim cœli in radiis esse Solis, qui demittuntur in terram. Atargatis simulacrum sursum versum reclinatis radiis insigne est, monstrando radiorum vi, superne demissorum enasci quæcunque terra progenerat, sub eodem simulacro species Leonum sunt, eadem ratione terram esse monstrantes, qua Phryges finxerunt matrem Deum, id est terram, leonibus vehi; ut in ejus imagine inferius docebimus. Signa duo æque foeminea, quibus ambitur, hylem, naturamque significant confamulantes: & draconis effigies flexuosum iter sideris monstrat: aquilæ propter altissimam velocitatem volatus, altitudinem solis ostendunt: addita est Gorgonea vestis, quod Minerva, quam hujus præsidem accipimus, solis virtus est; sicut & Porphyrius testatur, Minervam esse virtutem solis, quæ humanis mentibus prudentiam subministrat: nam ideo hæc Dea Jovis capite prognata memoratur, id est, de summa ætheris parte edita, unde origo Solis est. Quod autem apud veteres Solis aliquæ virtutes per Martem significarentur, præter ea quæ paulo ante ex Macrobio retulimus, & alia quæ inferius in Marte demonstrabimus; fidem quoque facit ingens quoddam simulacrum, cujus altitudo ad triginta cubitos pervenit: quod Pausanias in quadam Laconiae parte refert, Apollini positum: hæc statua perquam antiqua videbatur, eoque tempore exsculpta, quo nondum homines artem earum fabrefacendarum callerent; nam ante Dædalum, qui omnium primus statuarum membra cœpit distinguere, ut Suidas est auctor, statuarii rudes ac informes statuas effingebant. Hæc igitur, nisi quod caput, manus, atque pedes distinctos haberet, cætera omnia columnæ instar erat: galea caput habebat connectum; altera manu arcum, altera hastam gestabat, quæ Martis proculdubio sunt insignia: quamvisque eisdem Minerva sit insignita; tamen longo diversam esse rationem, cum ad ejus imaginem pervenimus, ostendetur. Egyptii variis modis Solem adumbrarunt; inter quos hic refertur à Macrobio: Erat simulacrum cujus caput erat semirasum, dextera enim pars capillis contegebatur; hoc eo spectabat, quod Sol à natura nunquam ita recedit ut nihil suis in eam radiis virtutis influat: capilli ipsi designant, Solem eo etiam tempore, quo latitat, vim ad nos remeandi habere, perinde atque capilli, ubi semel abradi fuerint, iterum pullulant, cum eorum radices adhuc supersint. Eodem argumento significatur & tempus, quo angu-

sta lux est; cum velut abrafis incrementis, angustaque manente exstantia, ad minimum diei Sol pervenit spacium, quod veteres appellavere brumam, hanc à brevitate dierum cognominantes, id est, *ἄραχθ' ἡμέρας*, ex quibus latebris, vel angustis rursus emergens, ad æstivum hemisphærium tamquam enascens, in augmenta porrigitur; & tunc ad regnum suum pervenisse jam creditur. Iidem Ægyptii Solis simulacra pennata fingunt, quibus color apud illos non unus est: alterum enim carulea specie, alterum clara fingunt: ex his clarum superum, & caruleum inferum vocant: inferi autem nomen soli datur, cum in inferiori hemisphærio, id est, hiemalibus signis cursum suum peragit; superi, cum partem zodiaci ambit æstivam. Pennæ, maximæ Solis velocitatis sunt argumentum, ut Macrobius eodem libro exponit. Apud eosdem sub Serapidis nomine Sol intelligebatur, et si eum interdum pro Jove ponebant. Statua est hujusmodi: ejus capiti modium infigunt, omnibus in rebus mensuram esse adhibendam innuentes. Suidasque refert, juxta aliquorum sententiam, illa eos effigie Nilum adumbrasse, qui modio illo, ac baculo, quo ad mensurandum utimur, docere velle videbatur, suas aquas certa quadam mensura Ægyptum tegere oportere, ut eam fecundam redderent. Huic simulacro, ut Macrobius etiam libro primo Saturnaliorum narrat, Signum tricipitis animantis adjungunt; quod exprimit medio eodemque maximo capite Leonis effigiem; dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars vero latera cervicis rapacis lupi capite finitur: easque formas animantium draco connectit volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum. Ergo Leonis capite monstratur præsens tempus; quia conditio ejus inter præteritum, futurumque actu præsentis valida, feruensque est: Sed præteritum tempus Lupi capite signatur, quod memoria rerum transactarum rapitur, & auferitur. Item canis blandientis effigies futuri temporis designat eventum, de quo nobis spes licet incerta, blanditur. Idem quoque Deus Alexandria in templo sibi dicato, statuam habebat, quæ ex omnium metallorum genere atque lignorum erat coagmentata; eademque ita erat ingens, ut manibus utraque sani latera contingeret; è regione quædam tenebrella erat ita efficta, ut Sol exoriens, per illam suis radiis simulacri caput feriret. Hincque populi opinio nata est, Solem mane Serapim invisere, atque osculari. *Imago. 112.* Thebis quoque in Ægypto in delubro, quemadmodum Plinius lib. XXXV. scribit, erat Serapis ut putabant, Memnonis statuæ dicatus, ex basalte, ferrei coloris atque duritiæ, quem quotidiano Solis ortu contactum radiis crepare dicebant. Sed qui Solem melius nobis ob oculos statuat, ita ut omnium temporum vicissitudinem ab eo profluere cernamus, equidem Martiano Capella esse abitor neminem, nam is lib. Primo

a,
n,
a-
m
in
or
n-
m
is
a,
ro
un
m
as-
ne,
vi-
ut
pro
mod
ar-
la-
aco
ici-
na
da,
uod
lan-
spes
libi
tque
is u-
effe-
cque
ulari.
XV,
falte,
Etum
fla-
erna-
s lib.
Prime

Imago. 12.

Primo Philologia Mercurium atque virtutem ad Phœbum proficifcentes facit, cum de Matrimonio inter se contrahendo consulturos; quem edito confidentem, arduoque suggestu offendunt, atque in conspectu quatuor urnulas adopertas, vicissimque alternis inspectionibus inundantem quæ diversa specie, metallisque sunt formata: Nam una ex ferro quantum conjici potuit, duriore, alia ex argenti fulgentiore materia, tertia liventis plumbi fusili robore videbatur: At vero propior Deo pellucens vitri salo renidebat, singula autem rerum quædam semina, elementaque gestabant: Nam flamma flagrantior, & ab ipsius cacuminis ex-nlata fomitibus ex ferri prædicta anhelabat Urna; quæ tamen vertex Mulciberi dicebatur. Alia etiam, quæ fuerat ex argenti materia, præferbat serena fulgentia, & vernantis cæli temperie renidebat: Hanc dicebant risunt Jovis. Illa vero metalli, gravioris plena undosa Hiemis atque algidi rigoris, nec non etiam priinarum: hæc Saturni vocabatur exitium. At vero salis resplendentis, atque ad ipsius Dei dexteram sita aeris totius seminibus erat referta, hanc Junonis ubera memorabant, ex his igitur urnis Deus alternatim, quantum dispositis sat erat, hauriebat; nam quoties orbi complacito vita, is Spiritus salubres ministrabat auras, ex illa argenti clementia aeris haulti permiscens semina temperabat. Cum vero pestem diram commeritis mortalibus minabatur, aeris similiter anhelos ignes aut torpentis frigoris venena miscebat, & in affligendum meare cogebat orbem. Ex his Martiani verbis manifeste patet, temporum anni diversitatem ex Sole, ut alias diximus, proficisci, aerem vero subinde ejusdem virtute varias, induere qualitates ex quibus alias alii apud nos effectus, quandoque salutare, sæpe perniciosi existant oportet. Quare optimo jure Poetæ, Cyclopas ab Apolline interfectos tradunt, qui pro nebulis, aliisque aeris male affecti qualitatibus capiuntur, eundemque Æsculapii Patrem volunt ex quo Hygæa, quæ sanitatem sonat, est orta: Nam ut Pausanias refert, se a quodam Phœnice didicisse, Æsculapius aerem nobis representat; qui à Sole ita noxis purgatur, ut nobis sit salutaris; quemadmodum & medici facere creduntur, qui sua arte vel ægrotis corporibus sanitatem afferunt, vel in sanis conservant. Itaque veteres Æsculapium ut medicinae Deum coluerunt, qui Epidauri Græciæ civitatis tutelaris Deus credebatur, quæ ob ejus insigne templum apud omnes erat celebris, quemadmodum Solinus scribit: Nam qui afflictæ suæ valetudini medicinam quærebat, ad illud sanum proficiscebatur, noctuque ibi cubans, in somnis, quid sibi factu esset opus, discerebat. Pausanias hujus Dei

*Vernula
Phœbi*

Vertex Mulciberi.

*Imago 12. a.
Risunt Jovis.*

Exitium

Saturni.

Vbera Junonis.

Apollo Cyclopas interfectos, sicut.

Apollo Æsculapii Pater.

Æsculapius.

simu.

Imago 13. a.

Gallus Æ-
sculapio
sacer.Serpens Æ-
sculapio
sacer.Æsculapius
ut Romanus
advenit.

simulacrum, quod Epidauri erat, in Corinthiacis hoc modo describit, sedet in Solio, scipionem tenens, altera manu draconis caput premit, cane ad pedes decumbente; Imaginis hujus Festus Pompejus hanc affert rationem in Æsculapii tutela est Draco, quod vigilantissimum sit animal, quæ res ad tuendam valetudinem ægroti maxima est. Canes adhibebantur ejus templo, quod iis uberibus canis sit nutritus. Bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. Laurea coronatur, quod à Pausania omisium, Festus addit, quia ea arbor plurimorum sit remediorum. Sed hic Deus promissa ferè barba fuit effictus, ut superius à nobis, cum de Dyonisii Tyranni sacrilegio diceremus, est expositum, sed interdum & imberbis ostenditur, qualem Petrus Appianus libro antiquationum eum describit, nam Auximi, quod est Agri Piceni oppidum, Æsculapii signum marmoreum est hac forma exsculptum; indutus esse videtur subucula græcica, & amiculo succinctus; sinistra quidem in amiculi lacinia fructus nescio quos tenere videtur; dextera vero duos gallos continet; gallum enim ei ob vigilantiam, quæ medicus debet esse præditus, antiqui & consecrarunt & sacrificare solebant. Quare Socrates, ut apud Platonem exstat, jam moriturus, testamento gallum Æsculapio legat, ita sapientissimus vis innuens, se lucis usuram, cujus est gallus nuncius, hoc est vitam divinæ bonitati, omnium morborum curatrici, quam Æsculapius designat, quæque divinæ providentiæ; ab Apolline adumbrata, est proles, restituere, a qua & mutuatio acceperat. Æsculapium Phliasii quoque (hi Peloponnesum incolunt) imberbem habuerunt; hujusmodi etiam, ut Pausanias refert, erat apud Sicyonios: nam in eorum Asclepiei vestibulo fuisse ait imberbem Æsculapium, ex auro, eboreque confectum, sceptrum dextera, sinistra vero manu domesticæ pinus pomum tenentem. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidaurorum mulorum bigis vectum; idque factum fuisse à Nicanora, scemina Sicyonia: adeo non Romanis tantum serpens Epidaurius est impertitus; qui (si Valerio Maximo, id libro primo referenti credimus) triennio continuo vexati pestilentia, cum finem tanti, ac tam diuturni mali nullum imponi viderent, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris, animadvertunt, non aliter pristinam recuperari salubritatem posse, quam si ab Epidaurorum Æsculapio esset accersitus. Itaque, eo legatis missis, unicum fatalis remedii opem ab eo se impetraturos crediderunt. Nec spe sunt falsi: nam ubi legati in templum ejus venerunt, is anguis, quem Epidaurii in modum Æsculapii venerabantur, per urbis celeberrimas partes mitibus oculis, & leni tractu labi cepit, triduoque maxima cum omnium admiratione conspectus, tandem ad triremem Romanam perrexit; paventibusque inusitato spectaculo nautis, eo conscendit, ubi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem convolutus est, ac se Ro-

man

Romam perduci sivit, atque in Insulam Tyberis, ubi erat ei templum di-
 eatum, transavit; & adventu suo tempestatem, cui remedium quaesitus e-
 rat, dispulit. Quare non injuria Serpens in Æsculapii simulacro visebatur
 qui nonnumquam scipionem, quem gerebat suis voluminibus complecteba-
 tur. Hujus rei plurimæ esse possunt causæ, quæ ex Philostrato, Hygino,
 Eusebio, Plinio, Macrobio, aliisque nonnullis colligi possunt; ex quibus
 unam delegi, non quod ea sit visa omnium verissima, cum sit plane fabulosa,
 sed quod eam lepidissimam esse existimaverim. Ob insignia quædam opera,
 quæ in morbis vel desperatissimis curandis, ediderat, tam celebre apud
 omnes erat Æsculapii nomen, ut vulgo vel mortuos ab inferis revocare posse
 crederetur. Quare Minos Cretæ Rex eum ad se accersitum jubet Glauco fi-
 lio jam mortuo vitam restituere: ad quod cum nec precibus nec promissis
 tentandum posset adduci; erat enim opus longe majus, quam ut homini
 Præstare liceret: Minos ad minas atque vim conversus, eum in carcerem
 conjecit, non emissurus, quoad reducem filium ex inferis stitisset. Hic
 ergo loco secreto inclusus, bacillum tenens manu, cum quid ageret, co-
 gitaret, dicitur anguis ad bacillum ejus arrepsisse: quem Æsculapius men-
 te commotus interfecit, bacillo fugientem sæpius feriens. Postea fertur
 alter anguis eodem venisse, ore ferens herbam, & in caput ejus imposuisse:
 quo factò, loco fugisse. Itaque Æsculapius usus herba eadem, Glaucum
 ab inferis excitavit. Ideoque Anguis semper Æsculapii Scipioni implicatus
 in omnibus fere ejus simulacris, quæ exstant videtur. Et ob hanc rationem,
 vel ob plurimas alias, quæ afferri possunt, angues semper in Æsculapii tute-
 la esse sunt crediti. Nam Epidauri, ubi propriæ ejus erant quasi sedes,
 serpentes religiose colebantur, præcipue domestici qui hominibus sunt
 minime noxii: sed & Corinthi in ejus fano angues alebantur, ad quos ne-
 mo auderet accedere, verum, cibo ad templi fores relicto, recedebant. In
 agro etiam Corinthio alicubi inter multas Æsculapii imagines, quæ in pro-
 prio templo erant ei positæ, erat etiam quæ eum super anguem sedentem
 referebat, quem Arati matrem adumbrare dicebant, quacum Æscula-
 pius concumpens, eum genuerat. Hoc Pausanias scriptum reliquit; qui &
 in Bœoticis narrat, in quadam spelunca Bœotix, ubi sunt Ercynæ fluvij fon-
 tes, quædam fuisse simulacra stantia, quorum sceptris angues circumvolati
 erant: ea alij dicebant esse Æsculapij & Hygeæ, alij vero Trophonij, &
 Ercynæ; lucus enim, qui circa est, ab eo nomen sumpsit, & fluvius ab Ercy-
 na Proserpinæ focia est nominatus; cum non magis Æsculapio, quam
 Trophonio angues consecratos antiqui arbitrarentur, eos fortasse putantes
 tanquam oraculi nuncios, quod ex caverna edebatur, quam Antrum Tro-
 phonij dixerunt; ibi enim Trophonius diu delituit, futura prædicens, atque
 fame mortuus, ibidem est sepultus; Sed post mortem majori quam vivus
 est

*Fabula de
 Æsculapio.*

*Angues in
 Æsculapii
 tutela.*

*Trophonii
 antrum.*

*Trophonii
oraculum.*

est honore affectus ; præcipue vero, quia mortuus adhuc non cessavit ora-
cula profundere, vel quod ejus genius ibi permaneret, vel quod in ejus lo-
cum daemon aliquis successisset. Quoad oraculum pertinet, observaba-
tur ritus hujusmodi. Vbi statuisset quis in Trophonii antrum descendere,
primum, dierum certo numero erant ei Trophonii manes placandi; post qui-
busdam piaculis expiatus, in Ercyna, ad amnis fontes ducebatur: sunt vero
duo inter se proximi. Bibenda illic erat Lethes, quæ dicitur aqua, quo
cunctorum ei, quæ memoria complectebatur, oblivio contingeret: Mne-
mosines deinde, id est, Memoriae aquas potabat, quominus ea, quæ intra
ea penetralia vidisset, è memoria effluerent: his perfectis ad oraculum
progrediebatur, tunicam indutus lineam, ac teniis incinctus, foliis popu-
laribus in pedes inductis: is, humi procumbens, melle subactas offas tenens,
pedes prius in cavernulam illam immittebat; mox genua properabat ad pe-
des adjungere: statim reliquum corpus ad genua contractum, eodem pro-
pe modo, quo si maximi, & concitatissimi amnis aquarum vortice correptum
fuisset, intro abripiebatur. qui intra penetrale descendissent, futura non
uno, & eodem cognoscebant modo, ex visis alius ex auditis alius id con-
sequebatur. Per easdem fauces patebat omnibus reditus, in pedes vero re-
trogredebantur, Consultorem a Trophonio reversum sacrificuli in solio
collocabant, Mnemosynes vocato; ab eo percontabantur quæcunque vel
visa, vel audita reportasset, qui ea inscripta referebant. Facile credide-
rim eos, qui illuc descendissent, in maximas angustias fuisse redactos;
pauci enim inde reversi postea sunt visi risisse. Multa alia præterea de
hoc antro ibidem Pausanias refert, ut qui illud inviserit? quæ ego, bre-
vitati consulens, omitto; & hoc quicquid attigi, feci, ut ostenderem
quis Trophonius esset, eique non minus quam AEsculapio Serpentes
consecratos fuisse. Cicero de Natura Deorum, multos esse Mercurios
asserit, quorum vnum dicit subterraneum, eundemque & Tropho-
nium esse. Angues apud veteres sanitatis signa erant, nam, sicut an-
gues, vetustis positus exuviis, innouantur, ita & homines, sanitate re-
euperata, restaurari quodammodo videntur. Ideoque Salus effingebatur
ab antiquis mulieris forma, in folio sedentis; pateram tenentis, penes
quam ara erat, aræ anguis inuolutus, caput attollens. Porro & Antio-
chus, qui cognominatus est Soter, cum adversus Galathas pugnaret, nec
satis pro voto res succederet, essetque in discrimine, vel vidit, vel vidisse si-
mulavit per quietem, ut militum animos spe erigeret, Alexandrum Magnum,
qui moneret, ut Sanitatis signum proponeret, idque pro tessera tribunis
daret, eorumque vestibus insueret; ea re fore, ut victoria Potiretur. Vnde
etiam hujus rei signum in veteribus Antiochi nominatibus adhuc cernitur. Est
autem triangulus triplex, in vicem insertus, lineis quinque constans; in qui-
bus

*Sanitatis
symbolum.
Salutis i-
ma o.*

*Salutis si-
gnum.*

COLEBANTUR IMAGINES.

bus græce YTIIEIA, latine Salus inscribitur Id erat Æsculapii filia: nomen, ut supra dixi, cui vna cum patre divini ab antiquis honores deferrebantur; statuæque ambobus conjunctæ ponebantur, ut paufanias in Corinthiacis refert, de Æsculapij simulacro, quædam in parte Corinthii agri existente, cujus sola se facies, manus, & imi pedes ostendebant partes cæteræ lanæa tunica, & pallio velabantur. Eodem fere habitu erat prope Hygeiæ signum, neque enim

illud facile conspiceres; velatum enim undecumque erat partim comis, quas Deæ mulieres detonderant, partim vero Babylonicæ vestis laciniis. Sed jam ad Solem revertamur, cujus radij cum eam vim habeant, ut aerem purum reddant, efficiunt quoque, ut uberes terra fructus proferat, quo fortasse Troadis quidam incolæ alludentes Apollini Sminthio statuam posuerunt, quæ sic a muribus quos pede premit, est cognominatus, mures enim apud eos Sminthes dicebantur. Causa varie proditur: Crinis fuit Apollinis sacerdos, is cum Dei sacra neglexisset, à terrestribus muribus agrorum fructu est privatus: quo damno ille commotus, cum ad bonam frugem rediisset, Apollo mures sagittis confecit; nam mures aliaque hujusmodi animalcula, ex terra putrefacta, æreque male affecto existunt: hinc fit, ut segetes à muribus corrolæ, fructum edere nequeant; nisi Sol suis radiis noxis humoribus dispulsis, has pestes sustulerit, terræque vim ad fructus proferendos tribuerit. Sunt qui putent de Apolline Sminthio illud Plinij intelligi: Fecit Praxiteles Apollinem puberem, subrepenti lacertæ coninus sagitta insidiantem, quem Saurocto non, hoc est lacerticidam vocant. Alia quoque affertur ratio, cur Apollo Sminthius vocaretur, murisque species cum eo affingeretur; quæ est hujusmodi: Teucris è Creta profectis, datum erat oraculum, ibi eos sedem posituros, ubi terrigenæ eos adorirentur: id circa Amaximum, quod est Troadis oppidum, dicunt contigisse, maximamque agrorum multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum, & utensilium ex corio invcnisset, corrosisse, & Teucros ibi mansisse, ubi & templum Apollini Sminthio posuerunt, muresque, quos sminthas dicebant, maximo cultu sunt postea prosecti: sed & mures cicuros alebant, eisque victus publice præbeatur, atque infra altare, ubi debebant, latebras habebant. Apollinis autem simulacrum, ita apud eos erat effictum ut murem pedibus premeret. Hinc manifeste cernamus licet, statuas Diis positas, ut superius, attingi, sæpe ea præ se ferre, quæ homines ab iis impetrassent; itemque ita effectas, ut illa in memoriam revocarent, quæ sub eorum auspiciis prosperè sceleriterque aliqui gessissent, quod abunde ex Pausania discimus, cum infinita simulacra Apollini Delphico consecrata recenset; ex quibus duo potissimum ad id declarandum mihi sele-

Hygeia.

Apollo Sminthius.

Mures sacri hab. et.

F

gi: al-

*Caper æneus
Apollini di-
catus.*

*Asinus Apol-
lini dicatus.*

*Columba in
Apollinis
humero.*

*Equi Phœ-
bi.*

*Phœbi sur-
tus.*

*Phœbi co-
rona.*

gi: alterum est Caper æneus, Apollini à Cleonæis dicatus; cum enim fax-
vissime in eos pestis grassaretur, responsum à Delphico oraculo reporta-
runt, ut caprum statim orto sole, sacrificarent, quo facto, peste sunt li-
berati: quare Delphos caprum æneum miserunt. Alterum est simulacrum
Asini ænei, quod Ambraciota, quemadmodum Pausanius in Phocicis re-
fert, Apollini Delphico consecrarunt, victis nocturna pugna Molossis: nam,
cum in illos noctu insidias disposuissent Molossi, asinus, qui forte ex agro in
oppidum agebatur, aellam infectans, cum multa lascivia vehementem ru-
ditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras incondita voce inelamabat. In-
jecit ea res tantam Molossis trepidationem, ut statim insidiarum locum dete-
rurint. Eos Ambraciota, detecta fraude, noctu invadentes, prælio supera-
runt. Alexander Neapolitanus libro II. genialium dierum refert, statuam Nea-
poli Apollini dicatam, quæ præter alia hujus Dei propria insignia columbam
in humero habebat infixam, quam Parthenope inspicere, ac venerari videba-
tur; hæc enim col. mbæ augurium sequuta, è Græcia profecta, in agro Nea-
politano confedit: quippe cum nullam Coloniam sine consilio Deorum
Græci transmitterent. Boetæ Phœbo, qui est & Apollo, quadrigam, qua
veheretur, attribuerunt, equorum nomina ab Ovidio secundo Metamor-
phoseon recensentur, ita dicente;

*Interea volucres Pyrois, Eous, & Athon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitus auræ
Flammiferis implent.*

Martialis tamen duos tantum commemorat, his versibus;
*Quid cupidum Titana tenes? jam Xanthus, & Athon
Frena volunt.*

Horum equorum nomina nobis Solis vim ob oculos ponunt, cum ejus cur-
rum trahere dicuntur; qui quidem aureus totus ab Ovidio ibidem descri-
bitur, nisi quod rotarum radii erant argentei; per currus juga Chrysolithi
erant infixi, ex ordineque erant gemmæ dispositæ; quæ, cum solis
lumine ferirentur, mirabilem ex se fulgorem emittebant. Quod Ovidius
currui Phœbi adscripsit, id Martianus Capella lib. primo Philologiæ, mul-
toque plura ipsi Phœbo attribuit, ita enim de eo dicit, Erat illi in circum-
ducta fulgens corona, quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgura-
bat: quippe tres fuerunt à fronte gemmæ, Lychnis, Asterites, & Cerau-
nos: alia sex ex utroque latere rutabant, quarum Smaragdus una, Scythis
altera, Jaspis tertia vocabatur: inter quarum virorem fœta mari per lumi-
na corrulcabat, fronti quædam interioris suavitas resplendebat, Hyacin-
thos, Dendrites, etiam Heliotropios utrimque compacti: qui lapides co-
loribus suis terra ratis temporum vicibus herbidabant: quos ei ad obsequi-
um numinis recurrentis Ver dicebatur, & Autumnus munere contulisse.
Poste-

fa-
rta-
t li-
um
re-
am,
in
ru-
In-
efe-
era-
lea-
bam
ba-
lea-
rum
qua
ner-

cur-
feri-
foli-
folis
idius
mul-
alum
gura-
rau-
ythis
umi-
acin-
s co-
qui-
hisse,
este-

Imago. 14

I
H
t
n
fi
c
fi
c
a
fu
b
in
ti
h
p
h
b

Q
qu
int
Lu
ne
nu
ter
lav
ab
ille
Au

Posterior autem pars coronæ Hydatide, Adamante, & chrystallo lapidibus alligabatur; hos enim hiems undosa genuerat. Ipsi vero divi auro tinctam cæsariem, comasque crederes bractratas. Facie autem mox ut ingressus est, pueri ridentis, in incessu medio juvenis anhelii. In fine senis apparebat occidui, corpus autem ejus flammineum totum, pennata vestigia pallium coccineum, sed auro plurimo rutilatum. Sinistra autem manu clypeum coruscantem, dextera ardentem facem præferebat, Calcei vero Imago. 14. n. similes ex Pyropo, non arbitror ulla hic opus esse explicatione; Imago enim clarior per se, quam ut nostram desideret explicationem. Quare ad aliam accedamus, quam Eusebius scribit, Elephantopoli, quæ est urbs Ægypti fuisse. Hæc humana forma erat efficta, caput arietis cum cornibus habebat, carulei erat coloris; qui cum maris sit proprius, quod humidum est, innuit, quemadmodum Eusebio videtur Lunam Soli conjunctam in Arietis Signo, maximam in regione inferiori humiditatem efficere. Verum hujusmodi ad astrologos rejicio; nam ad rem, quam mihi tractandam proposui, Astrologia imagines facere non videntur.

Sed jam Solis imaginibus finem imposuero, si prius ejus aliam affigiem huc adscripsero, quam Claudianus libro II. in Proserpinæ veste adumbrat, ejus carmina ita habent;

*Hic Hyperionio Solem de semine nasci
Fecerat, & pariter Lunam, sed dispari forma:
Aurora, noctisque duces, cunabula Thetis
Præbet & infantes gremio solatur anhelos,
Caruleusque sinus roseis radiatur alumnis.
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubescentibus alie
Cristatum radiis, primo clementior ævo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignem.
Læva parte soror vitrei libamina portat
Vberis, & parvo signantur tempora cornu.*

Quod Thetis Solem dextera gestet, Lunam autem sinistra, Severianus, quemadmodum Janus Parrhalius in commentariis in Claudianum refert, intelligi vult, Deum, universi opificem Solem prius condidisse, postea Lunam, quam in extremo occidente collocavit, in adversa vero cæli regione Solem. At secundum Hyginum cæli dextera pars oriens, occidens sinistra nuncupatur, Sed tamen Hæthrusci aruspices (ut idem Hyginus refert) orbem terrarum duas in partes secundum Solis cursum diviserunt, dexteram appellaverunt, quæ Septentrioni subjaceat, sinistram quæ ad meridiem, non absurde dici quoque posset, Solem dexteram esse, & Lunam sinistram, quod ille longe majores vires quam hæc habeat. Atque de Sole hæc tenus, nunc ad Auroram, quæ est Solis veluti antecambulo, venimus, F 2 Au-

Aurora licet, Solem præcedat, ejusque nuncia habeatur; tamen non injuria Soli est à nobis postposita, quandoquidem illa ab hoc ortum trahat; Aurora enim à Solis radiis efficitur, cum primum ii nostrum hunc orbem mane illustrant, unde fit ut ab igne Solis aureo aer aurefcat. Ex quo, occasione sumpta, Poëtæ alii alias de ea fabulas confinxerunt, variis eam modis describentes, qui quidem ad rem nostram facere non videntur; quare eos tantum attingam, qui ad ejus imagines referri possint. Sed tamen nunquam me legisse memini, Auroræ, quamvis in Deorum album ab antiquis esset relata, ullam apud eos statuam positam; nisi forte quod apud Pausaniam exstat, Athenis ex argilla fuisse Auroræ simulacrum, Cephalum rapiens. Sed quomodo id esset effectum, mirum silentium. Quare ejus speciem abumbrare studebo ex iis, quæ de ea Poëtæ dixerunt. Homerus eam coma flava ac aurata, *χρυσὸς πορὸρ* id est, in aureo sedentem solis, vesteque aurata indutam facit. Virgilius in opulculis eandem roseis manibus dicit sidera dispellere. Ovidius fingit illam, cum Phæbus est ex oriente proditurus, cæli fulgentes portas patefacere, quæ recentibus rosis sint refertissimæ. Nonnulli facem ei tradunt, curruque vehi volunt, qui Pegaso alato equo trahatur, quem dicunt, eam à Jove impetrasse, post excussum ex eo Bellerophontem. Hoc eo fortasse refertur, quod tempus illud matutinum sit ad carmina pangenda commodissimum: nam Pegasus equus pede humum feriens, fontem Hippoerenem dictum effecit, qui postea a Musis est ita frequentatus. Homerus tamen illi in XXIII. Odyss. equos adscribit, Lam-pum, & Phaethonta. Aliqui fingunt Auroram primo mane fulgentem, e caelo existere, aerem puniceis rosis, & variorum generum floribus conspergere. Alii aliter ejus speciem describunt, ut eum colorem expriment, quem Solis radii summo mane efficiunt, qui quidem medius est inter flavum atque rubrum.

DE DIANA.

DIANAM veteres venationis Deam dixerunt, in ejusque tutela silvas ac lucos posuerunt, quod ea ab hominum consuetudine abhorrens, ibi vitam in venatione transegerit, quo melius virginitatem servaret; Quare ei Nymphæ habitum induerunt, in cæteris hujusmodi eam effinxerunt, qualem Claudianus nobis lib. II. de Raptu Proserpinae describit, his carminibus;

*At Trevalenis specie, & multus in ore
Frater erat Phæbique, genas, & lumina Phæbi
Esse putes; solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitens; leuibus projecerat auris.
Indociles errare comas, arcuque remisso,
Ocia nervus agit: pendent post terga sagittæ.
Crispator gemino vestis Corymbiacimila,
Poplite fusa tenus.*

Fluic

*Equus Au-
roræ.*

Huic comites dabant virgines, quæ à Claudiano lib. III. Paneg. Stil. ita re-
præsentantur, Diana ep-
mites

*-veniunt humeros, & brachia nuda
Armataque manus jaculis, & terga sagittis,
Incompta, pulcraque tamen, sudoribus ora
Pulverulenta rubent: sexum nec cruda fatetur
Virginitas: sine lege coma: duo cingula vestem
Crux tenui pendere vetant.*

Idem Claudianus Di. næ arcum vult esse corneum: aliter atque Ovidius, qui
aureum facit, ita de Syrinx dicens;

*-ritu quoque cinctæ Diana
Falleret, & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.*

Ita de Diana veteres fabulabantur: & sicut sub Apollinis nomine Solem,
ita sub Diana Lunam coluerunt; quam quidem Dianam vocaverunt, qua-
si Devianam; Luna enim ab Ecliptica sic dicta interdum deviat, quemad-
modum venatores, per devia, ac silvas deviare solent, captantes feras; quarum
Dianæ cervus gratissimus fuit; cujus rei illud fuit argumento, quod, cum
Agamemnon ipsius cervum occidisset, ignarus, irata Dea ingentibus malis
Græcorum exercitum Aulide afflixit, neque eos variis calamitatum gene-
bus infectari destitit, quoad Agamemnonis sanguine placaretur, Iphigenia
ejus filia ad ipsius aram adducta; quæ, cum in eo esset, ut immolaretur, nu-
minis miseratione sublata est, cerva supposita, cujus sanguine Deæ ira est
mitigata; eaque ad Tauricam regionem translata, Sacerdos est effecta Dia-
næ; ubi ex more advenas incolæ immolabant, præsertim Græcos, illic de-
latos; hoc modo: postquam preces peregerint, hominis caput clava fori-
unt; truncum corpus proturbant è rupe: est enim in prærupta rupe tem-
plum positum; caput palo affixum ibi reservant. Dum tam impia sacra Iphi-
genia ibi procuraret, ecce ejus frater Orestes, parricidium Colchis expiatu-
rus, illuc appulit; quem ut soror agnovit, noluit more cæterorum hospitem
immolare; sed quia incolæ id passuri videbantur iniquiore animo, una cum
eo fugam arripuit, secum Deæ simulacrum, fasce lignorum absconditum
asportantes, unde & Diana Fascellina est dicta, idque Ariciam; quod op-
pidum non longe Roma distat, detulerunt, ubi diu mos hospitem immolan-
dorum servatus est. Sed cum postea Romanis sacrorum crudelitas displice-
ret (quamquam servi tantum ad aram mactarentur) ad Laconas est Dia-
na translata, ubi sacrificii consuetudo adolescentulorum verberibus serva-
batur: ritus erat hujusmodi: Sorte adolescentes aliquot ducebant, hos a-
ræ Deæ impositos ita cædebant, ut uberrime toto è corpore sanguis man-
ret: quod tantum abest, ut illi ægre ferrent, vel dolorem aliqua vultus immu-
tatie-

tatione præ se ferrent, ut alacri animo inter se contenderent, quis viril-
 us verbera illa perferret. Sacris præerat sæmina, ea tantisper dum cæde-
 bantur pueri, signum Deæ præferbat. Verum, si, quibus cædendi ne-
 gotium datum esset, cum quopiam eorum, qui cedebantur ephœborum,
 vel ob speciem, vel ob natalium claritatem agerent Parcius, tunc signum
 alioquin propter brevitatem levissimum, ajunt eoque grave factum, ut sa-
 cerdos illud sustinere nequiret: quod ubi animadvertisset, in cædentes scili-
 cet causam conferebat, seque eorum culpa querebatur onere opprimi. Sed
 quamvis hujusmodi ita inhumani sacrificij genus, Deam virginem, benignam-
 que admodum dedecere videatur, tamen eam delectatam fuisse ajunt suam
 aram sanguine humano videre conspersam quod etiam Patris factitatum esse
 legimus apud Pausaniam in Achaicis, ubi quotannis virgo & puer qui forma
 essent præstantissima, Deæ mactabantur, quo ejus iram placarent, ideo
 conceptam, quod in ipsius æde sæpius adolescens cum Sacerdote concubuis-
 set: atque illi quidem brevi morbo consumpti, impietatis poenas Dianæ de-
 dere: consequuta vero est ex læsi numinis ira summa terræ sterilitas, & mi-
 seranda hominum lues; quibus impio hoc sacrificio est obviam itum. Sed
 faciliè crediderim, inhumanum hunc Deorum placandorum morem po-
 pulis quibusdam acceptum esse referendum, ut qui natura sævi, innatam
 crudelitatem explere studerent, humanis hostiis alii atque alii Deo immo-
 landis. Atqui non obscuris argumentis Diana se hominum sanguine haud de-
 lectari significavit, cum Iphigeniæ loco, sibi jam sacrificaudæ, cervam sup-
 posuit. Quare hinc consuetudo apud veteres manavit, cervæ Dianæ immo-
 landæ: quod olim à Romanis stans temporibus servabatur: atque ideo cer-
 vorum cornua in omnibus Dianæ templis suspensa videbantur, nisi quod
 Romæ in monte Aventino, ubi & Dianæ fanumerat, bovis cornua, non
 cervi pendebant. Cujus rei eam causam Plutarchus in quæstionibus Roma-
 nis affert; quod, eum in Sabinis Antroni Coronatio bos insigni specie ac
 magnitudine nata fuisset, à vate deinde quodam monitus fuit, si quis eam
 bovem in Aventino immolasset, factum iri, ut ejus qui rem divinam fecisset,
 civitas totius Italiæ imperio potiretur: homo, re credita, ut bovem immo-
 laret, statim Romam venit: Servus interim Servio regi, clam rem omnem
 indicavit: ille è vestigio Cornelio Sacerdoti imperavit, ut Antroni, antequam
 rem divinam faceret, in Tyberi se ablueret, rite præciperet (sic enim eos
 qui litare vellent facere consueisse) Antro cupide profectus, lavit: Servius
 interim occupavit, ac Dianæ bovem immolavit, & cornua templo affixit.
 Quare urbi Romæ, cum is qui sacrificasset, Romanus esset, imperium est
 partum; indeque mos ortus, bovis cornua in vestibulo hujus templi affi-
 gendi: quod eo fortasse referri etiam potest, quod hoc animal magnum cum
 Luna cognationem habet, ut inferius dicemus: Lunam autem eandem esse,
 atque

v
n
l
a
e
a
o
-
d
n
-
-
-
-
-
-
d
n
-
-
ac
n
t,
o-
m
m
os
us
it.
ft
fi-
m
e,
ac

atque Dianam, constat. Sed modo ad cervos revertamur, qui Dianæ facti sunt habitus; non veteres interdum ejus simulacra cervinis pellibus vestiebant, ut apud Pausaniam est legere, qui refert in Arcadia quoddam Dianæ extare simulacrum, cervina pelle indutum, ex cujus humeris pharetra sagittarum plena pendeat; altera manu faciem ardentem, altera vero angues duos continebat, prope canis venaticus astant. In quadam etiam Achajæ parte, ut idem refert Pausanias, Dianæ simulacrum erat, ex auro ac ebore confectum, id venatricis speciem referebat, pridie antequam anniversarium sacrum facerent, Pompei Deæ magnificentissimo apparatu transmittentur: in ea virgo quæ Sacerdotioungebatur, postrema omnium cervorum bijugo cursu vehebatur. Poetæ quoque Dianæ currum à candidissimis cervis tractum attribuunt; quemadmodum Claudianus in III. *Suslic. Paneg.* ita de ea canit;

Diana simulacrum.

Imago 15. a.

Diana currus.

Dixit, & ex templo frondosa fertur ab Alpe

Trans pelagus: cervi currus subsistere fugales.

Eam dicunt curru vectam, à velocissimis animalibus tracto, ideo, quod Luna citissimo motu suum cursum absolvat, cum omnium erronum minimum orbem sit sortita. Aliis quoque Diis currus sunt dati, ut cœlis, quibus ii præsidere dicuntur, in orbem torqueri significarentur. Deorum vero cuique sua propria sunt animalia dicata, à quibus trahantur. Interdum legitur ejus currus ab equis tractus, quorum unum nigrum, alterum Album *Eucælius lib. IV. Genealog. vult*: nam ea non solum nocte sed die videtur. Porro & Bourn bigis vehi fertur, propter Lunæ scilicet cornua Festus de hac re ita, Mulus inquit, vehiculo Lunæ adhibebatur, quod tam ea sterilis sit, quam Mulus, vel quod, ut Mulus non suo genere, sed equis creatur, sic ea solis, non suo fulgore luceat. Pausanias cum admiranda quæ in Jovis Olympii templo apud Eleos visebantur recenset dicit, ibi esse Dianam, quæ equum, ut sibi videbatur, ad cursum incitaret, et si, inquit, jumentis ferunt non equis Deam vehi, futili quadam de mulo fabula vulgata: neque quidquam aliud de ea re dicit. Prudentius libro contra Symmachum antiquos scribit sterilem Vaccam Lunæ immolavisse, bigaque sterilem Vaccarum eam vehi. Sunt qui & juvencos Lunæ currum trahere dixerunt: inter quos est Claudianus qui lib. III. de rapt. Proserp. Carerem fingit tædas de igne ætæno ad amissam filiam quærendam accendisse, sic dicens.

Equi Lunæ.

Mulus Luna vehiculum trahit.

Juveni Lunæ currum trahunt.

Tum ne deficerent, tantis erroribus ignes

Semper in occiduos, in sopitosque manere

Jussit, & arcano perfudit robora succo,

Quo Phaeton irrorat equos, quo Luna juvencos

Paulinus etiam Paullino scribens in hanc sententiam sic dicit:

Jam succedentes quatitabat Luna juvencos.

Flujus

*Luna præ
est partui.*

Hujus rei eadem potest afferri, quæ superius, cum diceremus, est Mul-
lorum bigis vectaretur; nempe quia hæc animalia sterilitatem signifi-
cant: nam, ut Xenophon scribit, & quotidie fieri nos videmus, tauris viri-
lia absconduntur, ut magis cicures, & ad terræ cultum aptiores reddantur,
cum tamen prolis procreationi non sint amplius idonei: vel hoc animal Lunæ
est sacrum propter cornuum similitudinem; nam in ejus simulacro, quod
Nympham referebat, duo brevia cornua effingebantur. Et apud Ægyptios
Lunæ bos dicabatur, cui ut Plinius lib. iix. scribit, insigne in dextero latere
eandem macula, cornibus Lunæ, crescere incipientis. Eidem etiam
semestrem bovem sacrificabant, cum filiis recens natis nomina imponerent,
septimo scilicet ab ortu die, vel decimo, secundum aliorum sententiam. Hoc
honore veteres Lunam afficiebant, forte, ut gratias agerent, quod ejus
opere fetus mature prodisset in lucem; nam Luna cum sit humida, partum
sæpe celeritatem, facilioremque reddit. Quare cum mulieres parturirent,
ejus opem implorabant, eam Lucinam nuncupantes, quo cito, absque
ullo discrimine ea foetum in lucem extraheret. Sed quod mulieres in pari-
endo Dianam Lucinam invocent, hujusmodi existat fabula; ea statim atque
ex Latonæ utero emerisset, ad matrem conversa, ei ad alterum foetum e-
ducendum, opem tulit: quare olim Lucinam orabant, ut periclitantibus
mulieribus præsens adesset, quo manibus suis inclusum foetum excluderet,
quam opem ipsa matri parturienti præstitisset. Neque Diana solum, sed et-
iam Juno, ut inferius videbimus, Lucina est cognominata. Alij existima-
bant neutram ita nominandam, sed aliam quandam mulierem, quæ
usque ab Hyperboreis montibus Delum, suppetias Latonæ parturienti
latura advenit: indeque ad alias gentes ejus nomen & cultus manavit, ut ubi-
que ei templa, aræ statuæque consecrarentur, ut quæ omnium Deorum or-
tum præcessisse putaretur, cum ejus ope opus habuissent, ut in lucem e-
derentur. In quam sententiam Lycius quidam poeta, quemadmodum Pau-
sanias refert, in hymno, quem scripsit in Dianam, eam dicit, Saturno anti-
quiorem; quibusdamque nominibus eam insignit, quibus existimari possit,
eam de Parcarum numero fuisse, hæc enim longe maximam sibi partem vendi-
cant in partibus, ut suo loco dicemus. Sed anxia nimis hujus Deæ Lucinæ,
cujusmodi ea fuerit, aut unde emerferit per investigationem aliis relicta, ad ejus
simulacra exprimenda accedamus; quæ apud Athenienses non nisi tecta vide-
bantur, ut narrat Pausanias. Ejus statua apud eosdem erat rude lignum, aut
aliquid hujusmodi, nisi quod aliquam mulieris speciem informatam habebat,
id semper erat tectum, nec ullius umquam aspectibus patuit. In quadam
Achaicæ parte templum valde vetustum hujus Deæ exstabat, ubi ligneum
simulacrum ostendebatur, sed tamen facies, manus atque pedes erant mar-
morei; cætera membra lineo velo obtegebantur; manuum altera in rectum
porrigebatur, nihil tenens; sed clavis non absurde potuisset addi. Festus
enim

enim scriptum reliquit, clavem olim solere mulieribus tradi, ut eo instrumento quo portæ patefiunt, facilis illis partus portenderetur: sed forte rem eandem Lucinæ manus aperta, ac extensa ostendebat, altera autem manus ardentem faciem præferbat; ea ratione, vel quod partus dolores igni æquenter; vel quod hæc Dea nascituris infantibus prælucet. Hujus tempora Dictamno veteres vinciebant; ea enim herba parturientibus imposita, multum prodest. Arcu armatam eam olim affingebant, eo modo acutos dolores significantes, quos mulieres in partu sentiunt. Quare M. Tullius Cicero in Orationibus contra Verrem Dianæ simulacrum describens: dicit; altum erat, magnum, veste ad talos usque contextum, facie juvenili, virginali aspectu, dextera ardentem faciem præferbat, sinistra arcum tenebat, sagittæque ex humeris pendeant. De face accensa idem scribit Pausanias, quoddam scilicet Dianæ Jeneum simulacrum in Arcadia sex circiter pedes altum faciem gestasse; quod eo etiam fortasse referri potest, quod ea nocte lucens, viatoribus iter commonstret; quare ibi Hegemone, hæc est, Ductrix erat cognominata; sicut & Romæ in templo, quod in Palatio sibi dicatum esset Noctiluca dicebatur. Sed & aliis multis nominibus appellabatur, de quibus postea. Pausanias, cum Cypseli Corinthiorum tyranni arcem Corinthi in Junonis templo positam describit, dicit, in eo exsculptas atque incisas esse multas imagines; quarum quædam erant aureæ, quædam eburnæ; inter quas Dianæ simulacrum videri alatum, dextera pardum ostentans, sinistra autem Leonem: cujus rei nullam se rationem afferre posse affirmat. Quare neque ego fateri dubitabo, me nescire, quid sibi id vellet. Quilibet ergo quod sibi videatur excogitet, per me licebit.

Face in Diana manibus.

Diana ob tres facies, quas illi poëta attribuerunt, Triformis, tergemina, *Diana tri-*
ac Trivia est nuncupata. Neque Diana solum his nominibus est iulignita, *formis.*
sed etiam Hecato: de qua Ovidius sic dicit;

Ora vides Hecatos; in tres vergentia partes.

Sed tamen idem amborum numen erat, quamvis nominibus inter se differrent, ut diversæ efficacitates, ac qualitates, effectusque qui ab una, eademque Dea manare credebantur, ob oculos ponerentur. Quare est in *Hecate.*
fabulis, Hecatē à patre Jove habere, ut elementis præesset; nam ἑκατόν
centum significat, quo numero Græci aliquando infinitam designant multitudinem: quia Hecate infinitas habere potestates crederetur: Luna enim legem quasi imponere elementis; cunctisque ex eis coagmentatis videtur, nam illa mutata, & hæc quoque mutantur. Aut Luna est Hecate dicta, quod in centum ei altaribus, viridi ex cespite factis veteres sacrificarent, centumque victimas immolarent, quæ ut plurimum suæ erant, atque oves: verum si sacrificium esset pro Imperatore, centum Leones aut aquilæ mactabantur. Atque ideo hoc sacrificium Hecatombe dicebatur. Neque tamen credide-

Hecatombe.

*Victima si-
mulata.*

*Deorum
vires ex-
osculari.*

rini, semper tot hæc animalia, quæ in sacrificiis adhibebantur, fuisse vera, sed interdum assimilata; solebant enim veteres nonnumquam ex odoratis rebus, aut alia materia animal effingere immolandum, quod non nisi magna cum difficultate inveniretur. Pauperes etiam cum pecuniam in veras victimas erogare non possent, has fictas in sacrificiis (ut est auctor Suidas) supposebant; idemque legere est apud Herodotum, cum dicit ægyptios nulli alij Deorum suam sacrificasse, nisi Lunæ, aut Baccho, aut etiam festis illis, quæ plenilunij tempore celebrassent, magnopere caventes vel a solo belluæ contactu aliis diebus à prædictis, quibus ex suis quoque carne absque religionis ullo metu comedebant: pauperes autem qui ob inopiam verum suam sibi comparare non potuissent, simulatum sacrificasse. Appianus refert Cyzicenos, quorum civitatem Proserpina a Jove dotis nomine datam jactabant; cum nigram bovem quotannis ei Deæ immolare solerent, & obsidione a Mithridate pressa, talem invenire non possent, frumentaceam effinxisse; sed dum sacrificium appararent, nigram qualem eorum ritus requirebat, ex mari per mediam hostium classem tandem in civitatem ingressam esse, & sponte ad Deæ aram ubi accessisset, à populo publicam latitiam esse mactatam, maxima spe concepta ex fausto illo omine, fore ut ex obsidione liberarentur: quod & brevi accidit; nam mithridates, multa in ea obsidione incommoda perpeffus, ab incepto desistere est coactus. Dido apud Virgilium postremum ante mortem sacrificium, Averni simulata aquis spargit, ubi Servius adnotat, apud veteres fuisse in more positum, in sacrificiis ea simulare, quæ nullo pacto, aut vix nancisci potuissent. Idem alibi dicit, aquam quæ Iudis templum aspergebatur, non semper ex Nilo fuisse haustam, licet vulgo inde advecta diceretur. Neque vero solum simulata victimæ verarum loco his adscribebantur, qui veras sacrificare nequirent; sed manus quoque Deorum suppliciter osculari, quibus aliqua essent sacrificia peragenda, solebant quid ad aliquid immolandum obstricti, cum se id præstare non posse viderent, Deos ipsorum prompto animo inspecto, aliud sacrificium non expeturos arbitrabantur. Consuetudo etiam apud veteres erat, Deorum simulacra osculandi; ut ex Cicerone in orationibus contra Verrem intelligi potest; cum dicit Agrigenti, quod oppidum est in Sicilia, aneum fuisse Herculis simulacrum, quod os, atque mentum detrita haberet, propter frequentiam scilicet eorum, qui eo venerationis gratia accederent. Prudentius cum cultus rationem describeret, quo antiqui Solem prosequabantur, inter cetera dicit, eos equis quoque, qui Solis currum traherent, pedes fuisse osculatos. Sed jam ad Hecaten revertamur. Ea in triviis colebatur, ubi canem ei sacrificabant, inconditis verbis, ac ululatibus preces concipientes, ut Cererem ejus matrem (nam eandem Dianam, ac Proserpi-

nam

nam existimabant) imitarentur, cum filiam amissam quæreret. Mos fuit locupletum; ut singulis mensibus Lunæ sacrificarent, panesque; & alia in triviis proponerent, quæ mox ab inopibus, & egenis raperentur hæc Hecates cœna dicebatur, quemadmodum Suidas refert; qui dicit etiam, eandem interdum se horribili forma ostendere, nempe ingentis hominis, qui caput serpentis haberet. Eadem dicta, atque efficta est triformis, quod triviis scilicet præstita; alij dixerunt, atq; fortasse melius, eam ideo secundum Orpheum tria ora habere, quod Luna variis se aspectibus ostendat, quoque vires suas exserat in cœlo, ubi Luna appelletur; in terris, ubi Diana dicatur; & in penitissimis etiam inferorum locis, ubi Hecate, atque Proserpina nuncupetur: ea enim ad inferos descendere creditur, cum se nobis condit. Quæ ab Eusebio ita explicantur: Luna Hecate atque Triformis appellatur, ob varias, quas induit figuras; prout magis ad Solem accedit, vel ab eo recedit. Quare triplici est virtute prædita, quarum una est, cum primum suum lumen huc influit, ita rebus accretionem præbens: hunc vero Lunæ aspectum antiqui ostendebant, Lunæ simulacrum candidis, atque auratis vestibus induentes, accensamque facem ei præbentes in manus. Altera vero ejus vis est, cum medium lumen habet: quod calathoadumbrabatur, quo ejus sacra forebantur: nam dum Lunæ lumen in dies majora suscipit incrementa, fructus quoque quotidie magis maturefcunt, qui ubi tempestivi effecti fuerint, ex arboribus decerpti, in calathos reconduntur. Tertius ejusdem status est, cum ad plenilunium pervenerit, qui vestibus subobscuris designatur. Lunæ quoque sicut & Apollini olim sacra erat Laurus, nam ab hoc illa lumen suscipit, ab eodemque colorem quemdam igneum, quem interdum facie præ se fert, mutuatur. Eidem papaver quoque veteres consecrarunt, ob multitudinem scilicet animorum, quos Lunæ orbem incolere stulta persuasione credebant. papaver enim sua forma civitatem refert, cum ejus caput ita incisum mœnia repræsentet, quæ intra sunt, granula multiplicia hominum multitudinem denotant. Sed non est mirum, promiscuum vulgus ita delyrasse: nam & Philosophi sunt inventi qui opinarentur, Lunæ orbem non minus atque terram ab hominibus habitari: maculasque, quæ interdum in Luna existunt, oppida, sylvas, montesque esse dicerent, qui ibi essent: sed eorum commenta Plinius redarguit, asserens illas ex humiditate, quam ex terra ad se Luna attrahit, procreari. Pausanias in Corinthiacis scribit, præ cæteris Diis in primis Hecaten coluisse Æginetas, cujus apud eos ligneum signum, à Myrone fabrefactum exstaret: hujus unicum tantum os, reliquum vero corpus uti truncus: nam primus Alcamenes Atheniensibus triplex fecit junctis corporibus, Hecates signum, quam Epipyrgidiam illi apellabant. Trium capitum, quibus Hecate

prædita erat, dexterum erat equinum, sinistrum canis, medium rusticani hominis, sed alii volunt, esse apri: quod forte magis cum Lunæ natura congruit, quæ, ut dicebamus, eadem est atque Diana, quatenus in terras vires suas exferit: aper vero optime in Dianam quadrat, hæc namque bellua semper in silvis degit: equinum caput ejus velocitati respondet, cum brevi temporis spatio summa cum velocitate suum cursum absolvat: canis confirmat id quod de ea dicebamus, cum nobis sese condit, vocari scilicet Proserpinam: inferorum enim Deo canis est sacer, cujus rei amplam nobis fidem facit Cerberus ille poëtarum fabulis ita celebratus. Prudentius, cum in veterum superstitiones invehitur, pro quibus asserendis Symmachus tanquam pro aris, & focis certat, ita de Luna dicit.

Et regnare simul caloque, Ercoque putatur:

Nunc bijugas frenare boves, nunc sæva sororum

Agmina vipereo superis immittere flagro:

Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas

Spargere, terque suas eadem variare figuras.

Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:

Cum succincta jacit calamos, latonia virgo est:

Cum subnixæ sedet solio, Plutonia conjux,

Imperitat Furiis, & dicitur jura Megea,

Si verum quaris, Trivia sub nomine Damon.

Tartareus colitur,

Porphyrus, quemadmodum Theodoretus Cyrensis Antistes refert, cum de cacodæmonibus scriberet, inter cætera dicit, Hecaten inferni veluti Reginam pro suo imperio, dæmonum aliquos in aerem ablegasse, alios in aquam, multos quoque in terram. Dixerunt præterea antiqui, Hecatem iis, qui maximo aliquo mœrore opprimerentur, spectrum quoddam immittere læpe solitam, quod subinde in alias, atque alias formas mutaretur, ut Suidas ex Aristophane refert, id scilicet visum interdum se bovem, alias mulum, nonnumquam formosissimam quoque mulierem, neque raro canem ostendisse: Quare Empusa appellabatur, quod uno pede incederet; alii ejus sunt opinionis, ut existiment, Hecatem ipsam eas formas induere, atque meridie sese videndam præbere; cum videlicet quibusdam ritibus manes exparentur. Quare in proverbium abiit, ut cum vellent eos denotare, qui varii essent, nunquamque eodem perseverarent statu, quique quales tandem essent, non aperient, eos dicerent, Empusa mutabiliores: Lucianusque de saltationibus loquens, videbis inquit, saltatores eodem in tempore luto in aliam transmutari speciem, atque ipsum referre Protheum, quin & Empusam quæ sese in innumerabiles vertit formas. De alia quoque Lunæ imagine narrat Eusebius, quæ visebatur Apollinopoli, quod erat Ægypti oppi-

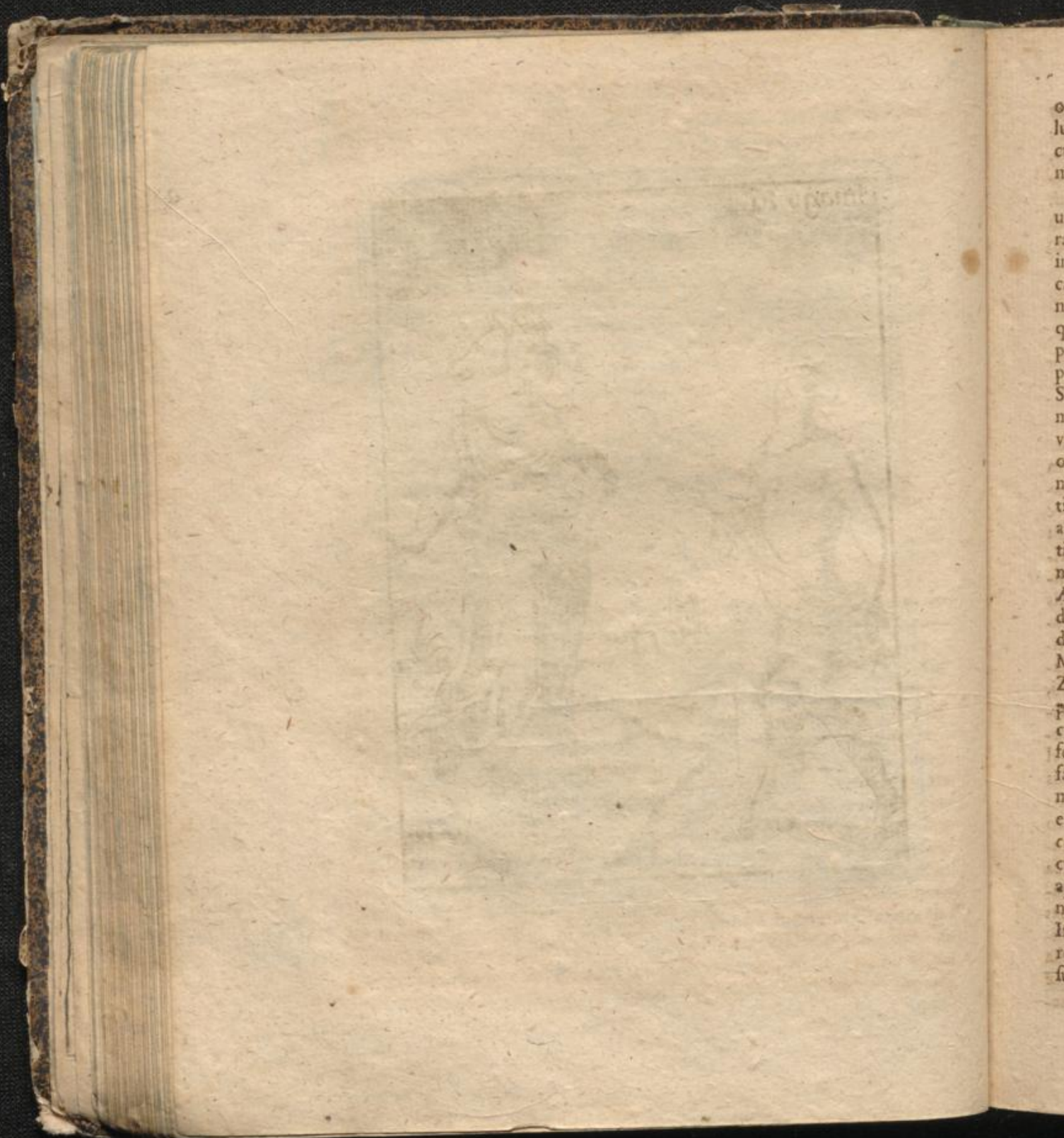
Imago. 16. a.

ani
ara
er-
que
un
nis
ili-
lam
en-
ym-

m de
legi-
uam,
, qui
re se-
uidas
lum,
sten-
ejus
atque
nanes
, qui
ndem
isque
re lu-
in &
Luna
gypti
oppi-

oppidum; Homo erat albus, cujus caput erat accipitris: ejus candor innuebat, lunam non sua luce, sed alterius lucere, hoc est solis quam accipiter adumbrat, cum sit avis soli facer, ut superius dicebamus, cum de Sole Imaginibus egimus.

De Ifide apud veteres legitur, Ægyptios eam nigris vestibus induisse: ut Lunam, quæ pro Ifide capitur ostenderent, per se opacam atque obscuram esse. Ejus statua Mulierem referebat, quæ duo cornua vaccæ instar in capite haberet, quare, ut scribit Herodotus, Ægyptiis nefas erat, Vaccas immolare, licet boves atque vitulos quo minus mactarent nulla religione impedirentur, cum Isis in Vaccam mutata fuisse dicatur à Jove, postquam cum ea concubisset, ne Juno, re cognita de ea pœnas caperet, hæc apud Græcos Jo dicebatur, sed ubi in Ægyptum esset delata, Isis vocari cepit. Effingebaturque dextera sistrum tenens, sinistra situlam: quare ut Servius refert Ægypti genius est credita, ut per ejus simulacrum illius regionis natura adumbraretur, nam per sistrum, Nili accessum significabat, cum universam Ægyptum inundat; per situlam omnium Ægypti lacunarum fluentiam ostendebat. Alii, ut Macrobius & Servius narrant, eam esse terram existimant, vel rerum naturam Soli subjacentem. Hincque est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur, quia vel terræ, vel rerum naturæ

*Isis.**Natura.**Vultur naturæ symbolum.*

Sum, & idoneum ad navigationem redditum; mei mihi sacerdotes naviculam sacrificabunt, qua meum transitum in memoriam reducant: quo fortasse Suevi Germanorum populi spectarunt, qui testibus Tacito, atque Alexandro Neapolitano, Liburnam navem divino cultu prosequerantur, hanc veram Idis imaginem esse sibi persuadentes. Sed Aegyptii, ut Aelianus refert, ejus tempora serpente cingebant: idem apud Valerium Flaccum quoque legitur, qui & sistrum ei in manus tradit. Ovidius, cum in lib. Metamorph. eam fingit Theletusa in somnis visam, ita describit:

*Inaebis ante thorum, pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut visa est: inerat lunaria fronti
Cornua cum spicis, nitido fulgentibus auro,
Et regale decus, cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubastis, variisque coloribus Apis:
Quique premit vocem, digitoque silentia suadet:
Sistraque erant, numquamque satis quasitus Osiris,
Plenaque somniferis serpens peregrina venenis.*

Apuleius quoque secundum quietem se eandem vidisse testatur, cum esset Asinus; atque iis coloribus depingit, ut manifeste Lunam innui pateat, quam Aegyptii hujusmodi rerum involucris venerabantur. Quare & Martianus Capella, suam Philologiam, Lunæ orbem ingressam, multa ibi sinistra, Cereris faces, Dianæ arcum, Cybeles timpana, illamque figuram triformem vidisse dicit. Sed ad Apuleium revertamur, qui in XII. lib. de Asino aureo scribit, eam sibi dormienti pelago medio venerandos etiam Diis vultus attollentem esse visam (nam Poetae fingunt, Solem, Lunam, cæteraque astra cum occidunt, in oceanum se immergere, ex eoque cum oriuntur, emergere) atque de hinc paulatim toto corpore pellucidum simulacrum, excusso pelago, ante se constitisse. Ei jamprimum crines uberrimi, proluxique, & sensim intorti per divina colla passim dispersi, molliter defuebant, corona multi formis variis floribus sublimem distinxerat verticem; cujus media quidem super frontem plenam rotunditas in modum speculi vel immo argumentum Lunæ, candidum lumen emicabat, dextra laeva;que; fultis insurgentium viperarum cohibita, spicis etiam cerealibus, de super porrectis multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, rosæo rubore flammida, & quæ longe, longeq; cujusvis consistebat obtutum, palla nigerrima splendescens, auro nitore, quæ circum circa remeans, & sub dextrum latus ad humerum laevum recurrens, umbonis vicem, dejecta parte lacinia, multiplici contabulatione dependula ad ultimas oras, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat per intectam extremitatem; & in ipsa ejus planicie stellæ dispersæ corruscabant, eorumque media semestris luna flammæos spirabat ignes. Quæ tamen insignis illius pallæ perflue-

perfluebat ambitus, individuo nexu corona totis floribus, totisque constructa pomis, adhaerebat. Jam gestamina longe diversa: nam dextra quidem ferebat arcum crepitaculum, cuius per angustam laminam, in modum balthai recurvatam, trajecta media pauca virgula, crispante brachio tergeminos jactus reddebant argutum sonum: lava vero cymbium dependebat aureum: cuius ansula, qua parte conspicua est infurgebat aspis, caput extolens arduum, cervicibus late tumescentibus: pedes ambrosios tegebant solea, palmae victricis foliis intexta. Ita Apuleius nobis Isidem adumbrat: cui non injuria albam vestem, luteam, atque rubram attribuit; quod Luna scilicet colorem subinde mutat: ex quo multi tempus quale sit futurum praesagiunt: nam rubor ventos, nigror pluvias, candor serenitatem portendit: quem admodum Virgilius lib. 1. Georg. dicit;

*Luna revertentes quamprimum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu,
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.
At si virginium suffuderit ore ruborem
Ventus erit: vento semper rubet aurea Phoebe.
Sin ortu in quarto (namque is certissimus auctor)
Pura, nec obtusis per caelum cornibus ibit:
Totus & ille dies, & qui nascetur ab illo,
Exactum ad mensem pluvia, ventisque carebunt.*

Vestis autem tota nigra significat, ut saepius est à nobis dictum, non sua, sed aliena luce lucere. Nonnulli opinantur, sistrum ad antiquorum morem respicere, qui nocte sub dio aeneis, ac ferreis vasis maximum strepitum edebant tempore defectus Lunae, ita existimante se Lunae laboribus consulere posse, nam eclipseos causam ignorant, quae est terrae inter Solem, atque Lunam oppositus, eam veneficorum carminibus vim pati dicebant: nam erant, qui se suis veneficiis vel Lunam è caelo deducere posse jactarent; ut Virgilius in Pharmaceutria dicit:

Carmina vel caelo possunt deducere Lunam.

De moeda legitur (si credere fas est) eam vel invitam Lunam è caelo in terram compulsisse. Lucanus, cum de Thessalis veneficis loquitur, eos asserit primos, qui vim stellis intulerint, Lunamque nigram effecerint, cum maxime lucida esse deberet, eandemque in terras pertractam, ea facere cogerent, quae eis libuissent. Apud Apuleium quaedam venefica se maxima quae mala Divis in rogare, ac stellis pro sua libidine lumen adimere posse gloriatur: vis enim illorum carminum, non solum contra Lunam valere existimabatur, sed etiam contra Solem, stellas universas, & vel contra Deos ipsos tam superos, quam inferos: quibus in suis execrandis sacris, postquam multa impiissima patrasent, minari solebant, ut Porphyrius ad quemdam Aegyptium Sa-

cerdotem scribit, ita Theodorito referente, se cœlum diffracturos, ut illi fortasse præcipites huc darentur, arcanaque Isidis publicaturos, Charontem etiam coacturos, ne animas amplius transuehat; itemque Osiridis membra Typhoni dilanianda, ac passim spargenda præbituros aliasque plures insanas minas addebant contra eum Deum, quem ad sibi parendum compelle restudebant. Fortasse huc refertur, quod apud Ovidium de Fauno, & Pico, montis Aventini numinibus legitur, eos scilicet Jovem carminibus è cœlis in terras attraxisse, ut sibi ad interrogata responderet. Hanc nefariam artem Romani maximis pœnis insectabantur; cujus apud eos Apuleius factus reus, vix ex eorum manibus evasit. In eadem omnium peritissimi Thessali sunt existimati; nam (ut legere est apud Suidam) illac Medea iter faciens, suorum veneficiorum calathum effudit. Quare, cum Poetæ preces ad Lunam concipiunt, (sive Luanam illam, sive Dianam, sive Hecatē, sive alio hujusmodi nomine appellent, eodem tendit) ut eam suis votis facilem reddant, eidem lumen purum, atque nulla labe contaminatum optant, utque Thessali suis eam carminibus, è cœlo non deducant, ut Phædix nutrix apud Senecam in Hippolyto facit, ita dicens;

*O magna silvas inter, & lucos Dea,
Clarumque cœli sidus, & noctis decus,
Cujus relucet mundus alterna face,
Hecate triformis, en ades, cœptis favens.*

Ac paulo post subjicit;

*Sicte lucidi vultus ferant,
Et nuberupta, cornibus puris eas;
Sic te regentem fræna nocturni atheris,
Detrahere numquam Thessali cantus queant,
Nullusque de te gloriam pastor ferat.*

Endymion. Id ea ratione dicit, quod in fabulis exstat, Lunam Endymionis pastoris amore captam, eum quodam in monte seorsim sopivisse, ut liberius ejus oculis frueretur; quod ideo est fictum, quoniam Endymion, ut Plinius lib. 11. tradit, primus hominum Lunæ cursum invenerit: Alexander quoque Aphrodisæus in problematibus, Endymionem, inquit, rerum cœlestium apprime studiosum fuisse, maximamque diligentiam in eo adhibuisse, ut Lunæ cursum causamque cur subinde aspectum mutet, pervestigaret; quia vero interdiu dormiret, noctu autem vigilaret. Lunæ amoribus indulgere esse dictum. Idem fortasse Thessalis hominibus accommodari posset, qui cum toti essent in Lunæ natura indaganda, existimati postea sunt, eam cœlo deducere, tunc scilicet cum ea luminis defectam pateretur: Nam stultum vulgus tunc eam ex Thessalorum carminibus laborare putabant: cujus laboribus ut consulerent, maximos sonitus edebant, quibus ejus dolores magnopere

illi
em
m-
in-
elle
&
is è
am
fa-
nes-
ens,
Lu-
e a-
lem
ut-
trix

is a-
s of-
s lib.
oque
n ap-
una
a ve-
e esse
i cum
o de-
altum
us la-
s ma-
opere

Imago. 17

opere mitigari arbitrabantur, perinde atque ut & plinius scribit, strepitus illi arminum murmur impedirent, quominus ad Lunæ aures perveniret: ideoque nihil illi posset officere. Quare Propertius asserit, Lunam carminibus è curru deturbatum iri, nisi resonantiæ ara succurerent: & Juvenalis cum de quaquam loquacissima muliere loqueretur, dicit, nihil jam amplius opus esse strepitum æneis vasculis edere, cum ea sola sua loquacitate tantum ob strepat, ut luna a Veneficiis tueri queat. Sistrum in Isidis manu secundum quorundam sententiam Lunæ sonum significat, quem reddit dum cælestes orbés ambit, hoc non solum æneum sed & argenteum atque aureum solebant efficere, ut Apuleius inquit, cum dum Isidis misteriis loquatur. In hoc quemadmodum cælius Calcagninus refert, quatuor facies erant extrinsecus exscultæ, quæ poterant in orbem torqueri; hæ inferiore hunc orbem sub Luna existentem designabant: in quo res cunctæ ex quatuor alimentis concretæ, ortui atque interitu sunt obnoxia. Intrinsecus in extrema parte selem humana facie incidebant, duo quoque capita visebantur, quæ sub prædictis quatuor movebantur, harum una Isidem referebat, altera Nepheliam, quæ rerum procreationem atque interitum innuebant, ex elementorum mutatione proficiscentem. Felis Lunæ erat Symbolum, nam, quemadmodum Fabulis fictum est, ab Ovidioque refertur cum Dij fuga è Typhonis furore in Ægyptum evasissent, neque ibi se admodum tuto degere posse putarent, alij aliorum animalium formas induerunt Dianaque in selem se convertit, cum animal hoc sit sane quam varium, quòdque noctu cernat, cuique oculi sub inde mutantur, luce aut imminuta, prout Luna crescit aut decrescit, hunc facie humana figurabant, ut lunæ motum non temere fieri, sed superiori quadam mente regi ostenderent, hujusmodi arcana erant sistrum significationes tantum à veteribus in Isidis sacris celebrati: quod Apuleius ut superius memoravimus, ei in manus tradidit de Vasculo quod sinistra gestat, potest etiam, præter ea quæ attingimus dici, eo tumentium aquarum, quæ ex Lunæ humiditate incrementum habent, motum significari, quamobrem fluxionem atque refluxionem maris, nonnulli in Lunam crescentem & decrescientem detulerunt, sed ex Lunæ imaginibus non solum plurima quæ ad rerum naturalium cognitionem pertinent, discere possumus: verum quod magis est Operæ pretium, ex ejusdem contemplatione multa hauriamus licet, quæ moribus conformandis inserviant. Atque diligenter animadvertamus quæ de eare D. Ambrosius scripsit, qui ex Lunæ lumine, quod subinde mutatur, nobis rerum humanarum incertum, ac fluxum statum ponit ob oculos, monetque, ne caducis his, quæ statim effluant, nitamur. Proptereaque aliqui senserunt olim patricos Romanos calceis lunulas affixas habuisse, ut eas intuentes rerum harum instabilitatis commonefierent; idque ne prosperis rerum suc-

Imago, 17. 4.

Sistrum

cessibus tumescerent: divitiæ namque, ac cætera, quæ a mortaliibus tantâ fiunt, Lunæ conferri possunt, quæ aliis tota est lucida; alias tantum de suo splendore imminuit, et vix cernatur; alias etiam totum amisit, ut nunquam extare videatur: ita & illa interdum maximam sui præbent intuentibus admirationem, quæ mox elapsa, hominem antea clarissimum, destituant, omnibusque despiciatissimum reddant. Sed postquam in hanc tractationem delapsi sumus, eam continuemus, cum nihil de Luna dicendum super sit. Hunc lunularum morem sunt qui in Arcades referant; qui se omnium Græcorum antiquissimos, atque nobilissimos jactabant; nam se ante Lunæ procreationem existisse volebant: in quam opinionem devenerant, quod Arcadia in Peloponnesi medio esset, si longitudinem spectes, universamque Græciam altitudine superaret, aliisque esset montibus referta. Quare diluvii tempore soli Arcades feruntur evasisse, cum se ad montium vertices recepissent. Ibi degentes, quoad aqua decrevissent: tum autem ex cavernis emergentes, Lunamque cernentes, tamquam veteri una cum cæteris rebus abolita, recens aliam natam sibi persuasisse: hincque occasione sumpta, se omnium antiquissimos, ac nobilissimos esse jactitabant, quandoquidem vel ipsam Lunam tempore anteverterent. Fieri igitur potest, ut & Romani lunulis se insignirent, ut id scilicet eorum nobilitatis esset argumentum. Athenienses quoque, cum se omnium hominum antiquissimos & terræ ortos probare vellent, aureas cicadas variis modis capillis: simplicitas ferebant: cujus rei testis est Suidas, Athenæus autem hoc ad Athenicium delicias refert, ubi adolescentes frontem cicadis aureis redimire solebant.

DE JOVE.

TANTUM sibi Jupiter apud veteres gloriæ peperit, post Saturnum parentem è cælo in terras deturbatum, ut, quemadmodum in fabulis extat, Deorum maximus apud omnes fuerit habitus. Quare passim ei templa, aræ statuæque ponebantur; ab universis Rex mundi Dominus vocari cepit, perinde atque omnia sua potestate contineret. Eundem Optimum, Maximum appellarunt; cum ejus bonitas per cuncta dividi, omnibus prodesse, nihil prætermittere, suæ beneficentiæ expers putaretur; neque solum benefacere vellet, sed & maxime omnium posset; cum ita potentia polleret, ut nihil esset, quod sub ejus potestatem non caderet. Itaque apud Latinos Jupiter à juvando nomen habet, sicut apud Græcos ἀπὸ τοῦ ζῆν, quod est à vivendo, eo quod cunctis rebus vitam suppeditare crederetur. Qua propter non injuria Platonici eum pro mundi anima, quaqua permeante posuerunt. Fuerunt etiam qui existimarent, eum divinam mentem esse, quæ hæc rerum universitatem procreavit, procreatamque summa eam providentia administrat; quem omnes Deum appellamus. De hoc Jamblichus in libro de mysteriis Ægyptiorum loquens, ita fere dicit; quandoquidem Deus inter universa eminet, suumque splendorem tamquam ab omnibus separatus emittit, at-

unde
ant.

que totus ex sese aptus, non aliunde pendens supra mundum incedit, propterea a Ægyptii cum supra Lotum sedentem effinxerunt, quæ aquatica est arbor. ^{Jupiter supra Lotum sedet.} hoc innuentes, materiam, ex qua mundus est coagmentatus, ei esse subiectam: eamque ab illo administrari, absque eo quod aliqua ratione tangatur; ejus enim administratio sub nullum sensum cadit, cum tota intelligentia, ac ratione percipiatur: quod à loto adumbratur: cum ejus frondes, atque fructus sint rotundi; mens enim divina in se ipsam in orbem torquetur, semperque eodem modo intelligens, cuncta moderatur. Hinc monarchia illa, supremus principatus dictus, existit, qui ab universis rebus secretus, immobilisque permanens, in summa semper quiete ac tranquillitate perseverans, omnia regit, cunctis motus tribuit, universisque providet. Hunc antiqui magnum illum Jovem esse intellexerunt, ceteri ^{Jupiter ubi que est.} li regem, quique in suprema universi parte degeret: eundemque dicebant, prout rerum est effector, videri quodammodo ad inferiora descendere, aliquibusque à se effectis, per quæ alia architectatur, nomen interdum suum mutuari. Quare Seneca in quæstionibus naturalibus scribit; sapientes nequaquam Jovem eum intellexisse, qui in Capitolio aut in aliis templis fulmine armatus cerneretur; sed potius mentem, atque animum existimasse omnium custodem, universique administratorem, qui quo hanc rerum universitatem condiderit, ac eandem nutu suo gubernet. Ac propterea divina quæque nomina ei convenire. Itaque optimo jure Fatum appellari posse, ut à quo ordo, seriesque causarum inter se aptarum dependeat. Idem ^{Jupiter Fatum.} & Providentiam dicit, cum ipse provideat, ut omnia perpetuo pereanni quodam cursu ad finem, ad quem sint destinata, currant. Naturam quoque ^{Providentia.} nuncupari, ex eo enim cuncta nascuntur, per eumque quidquid vitæ est ^{Natura.} particeps, vivit. Mundi quin etiam nomen illi congruere; quæcumque enim ^{Mundus.} sub aspectum cadunt, ipse est, qui se ipso nititur; suoque ambitu omnia complectitur, universaque suo numino complet. Quare de eo à Virgilio Ecloga III. dicitur;

- Jovis omnia plena.

Orpheus etiam Jovem omnium primum atque postremum appellabat, eundemque omnia tempora, quæ unquam fuerint, præcessisse, perman- surumque post cuncta, quæ futura sint; illum supremam mundi partem colere, intimam quoque omnium attingere, totumque ubique esse dixit. Alibi idem vates, Jovem suis quasi coloribus pingens, universi figuram ei attribuit, ita ut ejus caput una cum aurata coma ipsum sit coelum fulgentibus stellis conspersum; è quo aurata duo cornua exstant, quorum alterum sit oriens, alterum vero occidens; oculi Sol atque Luna, aer et instar lati sit pectoris; ejus humeri duabus magnis alis sint præditi, quæ ventorum velocitatem significant; Deus enim velocissime per omnia excurrit, imo nusquam

H a

non

Pan.

non est præsto : amplissimus ejus uterus vastissima sit hæc tellus , Oceano circumdata : pedes infima orbis terrarum pars existat , quæ mundi centrum appellatur. Hæc Jovis imago ab Orpheo efficta , cum sit Panis imagini similima , me quodammodo admonere videtur , ut aliquid hic de Pane dicam ; præcipue eum eo veteres hanc rerum universitatem adumbrari censuerint. Sed & Jupiter Lycæus olim idem atque Pan erat ; quod ex ejus simulacro patet , quod nudum erat , nisi quod caprina pelle aliqua ex parte contegebatur. Hic , ut Justinus lib. XLIII. ait , in Palatini montis radicibus templum habebat. De Pane ergo legitur , eum fuisse montium , silvarum , ac lucorum Deum. Nam antiquorum Dii non omnes cælo concludi poterant ; quare eorum numero aliqui in terras erant ablegandi. Pani autem præcipue à pastoribus divini honores deferebantur , ut qui eorum esset tutelaris Deus , sub ejusque patrocinio essent greges ; quemadmodum de eo Virgilius primo Georg. scripsit ;

Panovium custos,

Quia vero greges atque armenta sæpe in silvis pavere videntur ; cum tamen nulla terroris causa extet ; eam veteres ad Panem retulerunt ; hincque , omnem improvisum timorem panicum terrorem appellarunt ; vel etiam quod Pan primus dicatur , qui cocleæ usum docuerit , qua pro tuba Tritones utebantur : hujus sonitu in bello contra Titanes tantum hostibus terrorem objecit , ut eos repente tamquam furentes in fugam coegerit : quod etiam Gallis duce Brenno , ut Pausanias in Phocæis refert , Græciam ingressis accidit ; nam maxima clade accepta , nocte sequente panico hoc terrore correpti sunt : cum initio pauci tantum , post & universus exercitus magnum equorum strepitum sibi visus esset audire , atque videre contra se hostes maximo cum impetu irruentes : quare repente arreptis armis , & inter se facto agminis dissidio , vicissim & occidebant alii alios , & occidebantur : cum neque per tenebras , & amentiam illam patriam linguam intelligerent , neque vultus inter se , nec scutorum signa possent agnoscere : sed contrariis ordinibus utrimque per cæci illius erroris vecordiam , Græci esse , qui contra pugnarent , viderentur , & Græca esse arma putarent , quin & Græcam esse vocem crederent , quam homines mitterent ; Græci cum id animadvertissent , magno impetu irruentes , eos usque ad internecionem ceciderunt. Hoc terroris genus , qui repente hominem occupat , à Pane immixti credebatur. Idem in Arcadia præcipue colebatur instar Deorum , qui majorum gentium dicuntur : quare perpetuus ignis in ejus templo custodiebatur , ubi oraculum olim erat , quod responsa per Erato nymphiam reddebat. Athenienses etiam ejus cultum susceperunt , posteaquam videndum se præbuerat nuncio , quem Spartam auxilium contra Persas petitum miserant ; cui pollicitus fuerat , se Atheniensibus in Marathonis campis auxilio futu-

futurum : suum autem promissum in die conflictus representavit ; nam homo rusticanus visus est, qui post ingentem stragem Persarum, aratro editam, repente se ab omnium oculis abstulit. Eo autem in loco, ubi Pan Atheniensium, nuncio occurrerat, in silva scilicet Parthenia, templum ei positum est: in ea silva plurimæ erant Testudines, musicis instrumentis maxime idoneæ: sed Incolæ religione impediti, eas nec ipsi sumere, nec externis sumendas permittere audebant; nam Pani consecratas arbitrabantur. Sed operæ præmium fuerit Siliî Italici carmina apponere, quibus lib. XIII. Punicorum Panem describit, à Jove missum, ut panicis terroribus Hannibalem ab urbis obsidione deterreret. Carmina autem ita se habent;

- Pendenti similis Pan semper, & uno

Vix alla inscribens terra vestigia cornu:

Dextera lascivit, casa Tegeatide capra,

Verbera lenta movens festu per compita cauda,

Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus.

Ac parva erumpunt rubicunda tempora fronte.

Stant aures, summoque cadit barba hispida mento.

Pastorale Deo baculum, pellisq;æ sinistrum

Velat grata latus tenere de corpore dama.

Nulla in præruptum tam prona, & inhospita cautes,

In qua non librans corpus, similisque volanti

Cornipedum tulerit præcisa per avia plantam.

Hæc ejus in currendo velocitas, celerrimum mundi motum innuit; nam hic Deus rerum universitatem significat; $\pi\alpha\upsilon$ enim omne sonat. Hinc veteres cornua tribuerunt, in radiorum Solis (ut Servius inquit) & Lunæ cornuum similitudinem: addit Johannes Buccacius, ea quæ è fronte sursum versus emergunt, cælestia corpora indicare, quorum bitariam à nobis cognitio paratur; vel per artem, quæ nos instrumentis quibusdam stellarum motus, earumque inter se distantiam metiri docet; vel ex effectibus, quos inferius gigni per ea videmus. Rubet ejusdem facies, ad imitationem ætheris, qui tanquam purissimum quidpiam cunctis elementis innatans est in finibus superioris, atque inferioris mundi. Promissa barba ad pectus duo superiora elementa, hoc est, aerem, atque ignem vim masculinam possidere designat, quæ in cætera duo, virtutem foemineam habentia suam efficacitatem exserant. In pectore vero nebridem habet stellatam, ad stellarum imaginem, quibus octavus cæli orbis est insignitus, qui omnia suo auctu quodammodo contegit. Pedum habet in manu, quod, juxta Boccacii sententiam, natura omnium providentiam adumbrat, quæ ita universa administrat; ut cunctis exceptis tamen ratione præditis animantibus, finem suam determinatum præscribat, ad quem illa ferantur: Servius addit, pedum esse

Echo,

esse recurvum, propter annum scilicet, qui in se recurrit: Fistulam septem calamorum in altera manu habet, nam ipse primus calamos cera componere docuit, idemque primus fistulam ita compactum inflavit, ut Virgilius dicit quod cœli harmoniam repræsentat, in qua septem soni sunt, & septem discrimina vocum: quam & ab Echo à Pane adamata, Macrobius vult designari: cujus rei Alexander Aphrodisæus rationem reddit, vulgarem esse errorem dicens credentium, Echo aut Deum esse, aut à Pane adamatam; ea enim nihil aliud est, quam vocis ad concava loca allisæ boatus: cujus rei causam cum quidam miro studio pervestigaret, eamque minus intelligeret, non secus molestia afficiebatur ac ii, qui re amata potiri nequeunt. Fabulantur præterea de Echo poeta, ut apud Ovidium est legere, eam magno Narcissi amore correptam, cum re amata frui non posset, ob verecundiam se in antra abdidisse, ibique se mœrore confecisse, ita ut tamquam saxum obticesceret, neque aliquid sui reliquiarum dimitteret, præterquam vocem, quam Lucretius testatur, se alicubi sexies, aut etiam septies repetitam audivisse. Pausanias quoque fidem facit, alicubi apud Eleos porticum quamdam fuisse, ubi septies, & eo amplius vox replicata audiretur. Echo Dea, aeris, atque linguæ filia ferebatur; itaque humanum aspectum fugiebat. Quare elegantissimum exstat Ausonii Galli Epigramma, contra eos, qui illam suis quasi coloribus exprimere student; id autem est hujusmodi:

Vane quid affectus faciem mihi ponere pictor,

Ignoramque oculis sollicitare Deam?

Aeris & lingua sum filia, mater inanis

Judicii, vocem qua sine mente gero.

Extremos pereunte modos à fine reducens,

Ludificata sequor verba aliena mei.

Imago, 18. a.

Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:

At si vis similem pingere; pinge sonum.

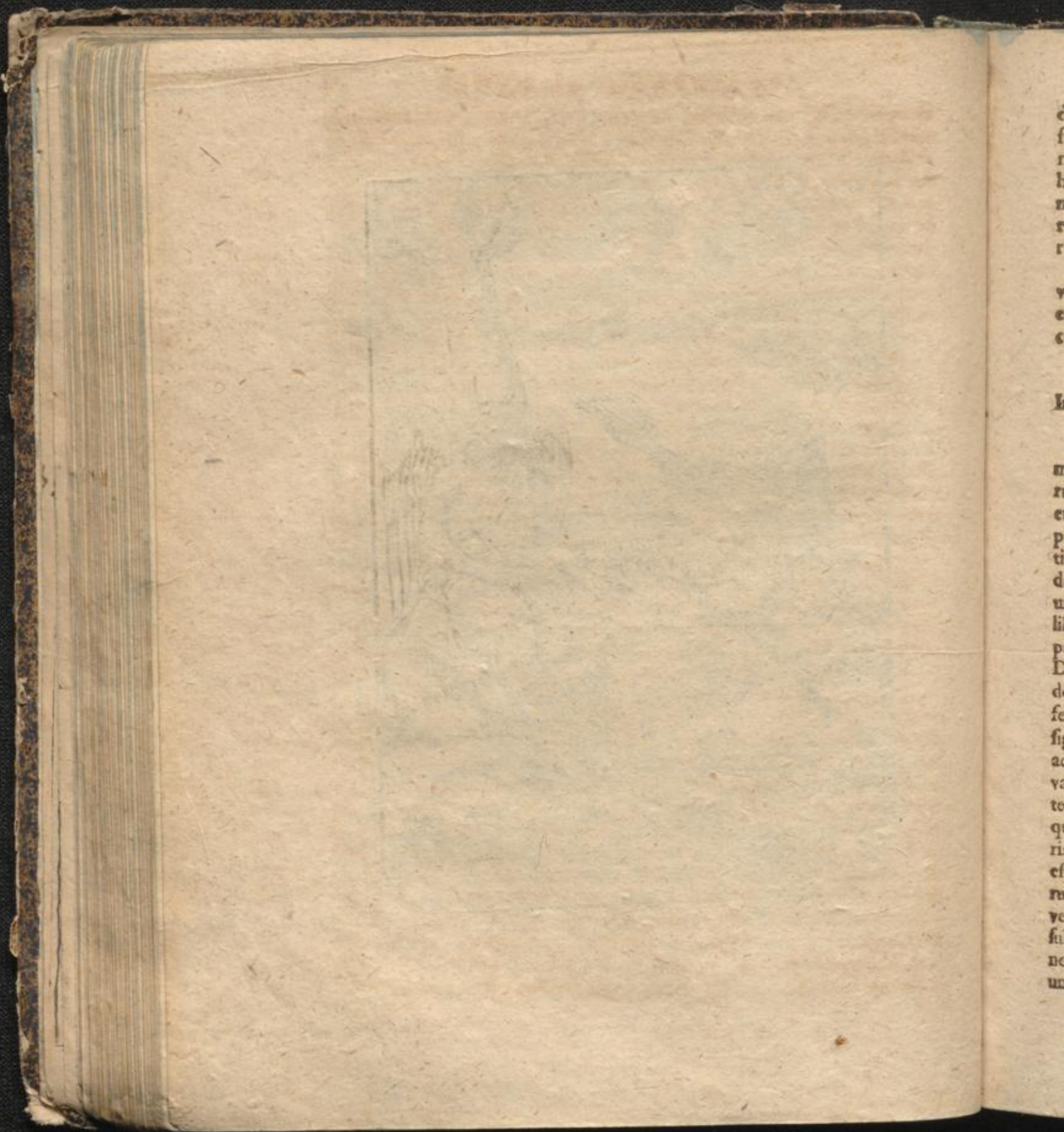
Panis pars inferior,

Sed nunc ad Panem revertamur; cujus partes inferiores sunt hispida, caprinique pedes, ut ostendant terræ soliditatem, atque asperitatem, nec non propter arbores, Virgulta, variasque herbas quibus terra est confita. Verum, Macrobius primo Saturnal. Panem pro Sole ponit; qui ejus cornua inquit, barbæque prolixam demissione naturam lucis innuere qua Sol & ambitum cœli superioris illuminat & inferiora collustrat: Fistulam cœlorum Harmoniæ esse signum, quæ ex motu Solis hominibus innotuerit; virgam potentiam designare, quam idem in omnia exerceat, pellem maculosam stellas ostendere, quæ post Solis occasum se videndas præbeant. Sed si e hoc siue illud Pan significet. Plato enim cujus est sententiæ, ut putet, cum sermonis esse symbolum, atque biformatum esse, hominem nempe ac capram; verum enim quandoque homines loquuntur interdum

Imago 18.

m
re
cit
ra
e.
m
n;
u-
us
e-
re,
bb
m
rz
fe-
ud
li-
um
os,

da,
hec
ita,
or-
Sol
lo-
vir-
cu-
ant,
ut
iem
ter-
um

dum & falsum ejus superior pars verum adumbrat, quæ cum levis sursum semper tendit; inferior vero falsum designat, ut quæ belluæ similitudinem gerat, mendacium enim non nisi inferius inter mortales habitat sed quomodocumque, inquam, Pan significet, ita certe exprimebatur. Erat Caprina facie; rubro colore, Hirtis cornibus, pectore sideribus radiante, infima sui parte hispida, & caprino pede, altera manu fistulam tenebat, altera pedum incurvum.

Eodem fere modo Faunus Sivanus, Satyrique efficti sunt, qui omnes parvam quamdam, brevemque habebant caudam, erant etiam seris redimiti exiliis, atque arundinibus confecti: interdum & populo atque forniculo coronati leguntur, nam Virgilius in Egloga ultima ita de Sylvano scribit.

*Venit & agresti capiti Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandæa lilia quassans.*

In primo autem Georgic. ita de eodem dicit.

Et teneram ab radice feros Sylvane expressum.

Quia ut eo in loco Servius dicit, in eam arborem Cyparissus à Sylvano adarmatus, conversus narratur hic à veteribus non Sylvarum modo, sed & agrorum Deus est existimatus, eique agrorum colendorum cura est tradita, ad quam eum ceremoniis quibusdam Antiqui provocabant tum scilicet, cum mulieres parturiebant, ut in ea occupatus, noctu nullum ejusmodi mulieribus negotium faceretur. Publica enim persuasione hic putabatur quiescentes invadere, ac pondere suo pressos, & sentientes gravare. Sed præliterit, ut universum veterum ritum in avocando à puerperis Sylvano ex D. Augustino lib. vi. de civit. Dei recensamus; ita autem scribit; Mulieri facta post partum tres Deos custodes Varro commemorat adhiberi, ne Sylvanus Deus per noctem ingrediatur, & vexet; eorumque custodum significandorum causa tres homines nocte circumire limina domus: & primo limen ferire securi, postea pilo, tertio devertere scopis; ut, his datis cultura signis, Deus Sylvanus prohibeatur intrare: quia neque arbores caduntur, ac putantur, sine ferro, neque far conficitur sine pilo, neque fruges coacervantur sine scopis. Ab his autem tribus rebus tres nuncupatos Deos, Intercidonem à securis intercisione, Pilumnus à pilo, Deverram à scopis; quibus Deis custodibus contra vim Dei Silvani facta conservatur. De Satyris Lucianus scribit eos instar caprarum aures habuisse acutas, calvos etiam esse, ac in eorum capite duo cornicula eminere: Philostratus addit, eos rubra esse facie, humano aspectu, cæterum pedes habere caprinos. Quare velocissimi finguntur, ut Plinius refert, lib. v. Natur. histor. & in subsolanis Indorum montibus inveniuntur. Sed ob ipsorum pernositatem non nisi senes jam, aut agrotantes capi possunt, ut Plutarchus dicit, cum narrat, unum ex his ad Syllam adductum, cum ex bello Mithridatico reverteretur.

Paufanias

Pausanias in Atticis scribit, sibi à quopiam affirmatum, qui tempestate ad insulas quasdam Oceani, Satyridas dictas appulisset; homines ibi agrestes habitare, eosdem rufos esse, & caudas haud multo equinis minores infra clunes habere; eos, ubi primum hospites sentiant prope adesse, ad navium concursu facto, nulla emissa voce in mulieres, quæ in navis sint, manus iniicere: quod mirum in modum cum iis consentit, quæ de Satyris traduntur. D. Hieronymus in vita Paulli Thebæi refert, Antonium, cum deserta Ægypti peragaret, Homunculum quemdam vidisse, qui cornua in fronte habebat, naso erat recurvo, cruribus, atque pedibus caprinis erat: eumdemque, hoc monstro viso, sacro sancto crucis signo tamquam amuleto se munientem ab eo, quis esset, postulavisse: tum illum ad ejus interrogata respondentem, se mortalem esse, falsum esse, silvarum incolam, eorumque unum, quem homines a vera religione alieni ut numen colebant, se Faunos, atque Satyros appellantes. Hujusmodi cælum non incolebant, sed in terris una cum Nymphis, aliisque silvestribus Diis perpetuam vitam traducebant; ut Jupiter de eis apud Ovidium primo Metamorph. dicit in Deorum concilio, quod ad mundum diluvio obruendum cœgerat. Idem & Semidei nuncupabantur; nam licet instar Deorum prodesset, aut nocere posse crederentur, itemque multa, quæ futura essent, divinare; verum tamen tandem aliquando morerentur oportebat.

Sed, ut ad Panem revertamur, Herodotus scribit, eum unum ex octo majorum gentium Diis, quos Ægyptij colebant, existisse; nam quemadmodum superius diximus, duodecim tantum prima esse numina, Ægyptij opinabantur: sed tamen & octo alios, in quorum numero erat Pan, illos duodecim præcessisse dicebant. Panis simulacrum apud hos non differebat ab eo; quod Græci effingebant; non quod cum Græcis consentirent; Panis scilicet numen esse minus, quam cæterorum opinantes, sed causam hujus rei, dicit Herodotus, se male reticere: quam patefacere: Vnde discamus licet, quam diligenter antiqui caverent, ne sua illa arcana enunciarent. Item Herodotus subjicit, apud eosdem magno cultu capras atque hircos esse affectos, caprarios quinetiam plurimi factos: sed inter cæterorum unum quemdam; cuius in ortem tota illa regio maximo luctu sit prosecuta. Sed universus honos his habitus, ex eximo cultu posicifcebatur, quo Panem venerabantur. Apud Græcos etiam magni capra fiebat; sed longe diversa ratione: nam, ut Pausanias refert, cum circa capræ ortum (sunt autem quædam stellæ, quæ juxta Ovidij sententiam Kal. Maj se videndas præbent, si fere aliqui calamitas vineas vastaret, Corinthij æneam capram in foro collocarunt, cui divinos honores tribuebant, eandemque auro exornabant, ne cœlestis capta vineis noceret. Eusebius scribens de bestiis, quas Ægyptij venerabantur, inter cætera dicit, propterea apud eos Panem atque Satyros

Satyris
vitiis.

Arcana non
possim vul-
gata.
Caprarii
plurimi fa-
cti.

Capra cui
veneratur.

tyros numina habita, quod ii humana prolis incremento essent maxime appositi, ut ex eorum simulacris, hircina forma cum genitali membro arrecto propositis pater: semper enim ad coitum paratum dicunt, Satyrique omnium salacissimi credebantur: quare Bacho comites sunt non injuria dati, quod vinum scilicet hominem vehementer ad libidinem inflamat. Quam- *Satyri Bachi*
obrem Philoxenes Erethrius, ut Plinius refert, cum lasciviam oculis sub- *coniter.*
jicere vellet, tres satyros pinxit, qui plenis poculis se ingurgitarent, seque mutuo ad bibendum inuitare viderentur. Id maxime simile est Sileni simulacro (hic enim & inter agrestes Deos connumeratur) *Lascivia.* cuius templo ipsi apud Eleos dicato, Ebrietas poculum vino circum fluens porrigebat. Porphyrus opinatur, Græcos ad Ægyptiorum imitationem aliqua simulacra ex homine, atque bellua effinxisse (non quod belluas & ipsi colerent) nem interdum Jupiter arietinis cornibus cernitur, & Bacchus taurinis: *Pini Panis*
Pan etiam ex homine & capra constat: Huic antiqui Pimum consecrarunt *Jaera.* eam aliquando illi in manus tradentes, interdum & caput ejus Folis coronantes: Hujus causam ferunt, quod in eam arborem *Pyrus* puella à Pane magnopere amata mutata fuerit ut etiam de Syringa nymphea dicitur quam cum idem sequeretur, illa implorato terræ auxilio in calamum conversa est, quem Pan ad solatium Amoris incidit, & sibi fistulam fecit.

Nunc tanquam postliminio ad Jovem tandem revertamur, qui omnium Deorum maximus habebatur, atque ideo universi administratio penes eum esse credita. Is effingebatur prout ejus imago à Porphyrio, Eusebio, Suida, atque aliis describitur, sedens, ut significaret, numen, quo mundus regitur atque conservatur, semper idem permanere, ita ut nullam unquam mutationem admittat. Ejusdem superiores partes nudæ cernebantur ut ex eo intelligeremus, Deum divinis illis mentibus, quæ ab omni materiæ concreione longissime remotæ, cælum incolunt, quatenus fas est, sese aperire, inferiores autem amiculis contegebantur, quod ac refertur, nos, dum hoc corporis carcere, ut ita dicam concludimur; Deum quemadmodum est, intueri non posse, sceptrum præterea sinistra manu gerebat; nam in parte hominis sinistra cor esse constat, quod quidem principale membrum habetur, à quo virtus, quæ vitam continet, profuit, eo per totum corpus dividitur, non secus mundus a Deo vitam haurit, qui Regis instar pro suo arbitrio eam dispensat atque disponit, Dextera interdum, Aquilam porrigebat, aliquando & Victoriæ sigillum; hoc innuens, se sicuti Aquila inter aves regnat, ita inter cælites primum locum obtinere: eandemque omnia sub suam ditionem redegeisse, perinde atque Victoriæ jure ea sibi comparasset. Cum ergo tota omnium rerum potestas sit penes eum, hinc sit ut prout est ei libitum, ea alias aliter se habeant cujus vicissitudinis ratio plerumque

Imago 19. a.

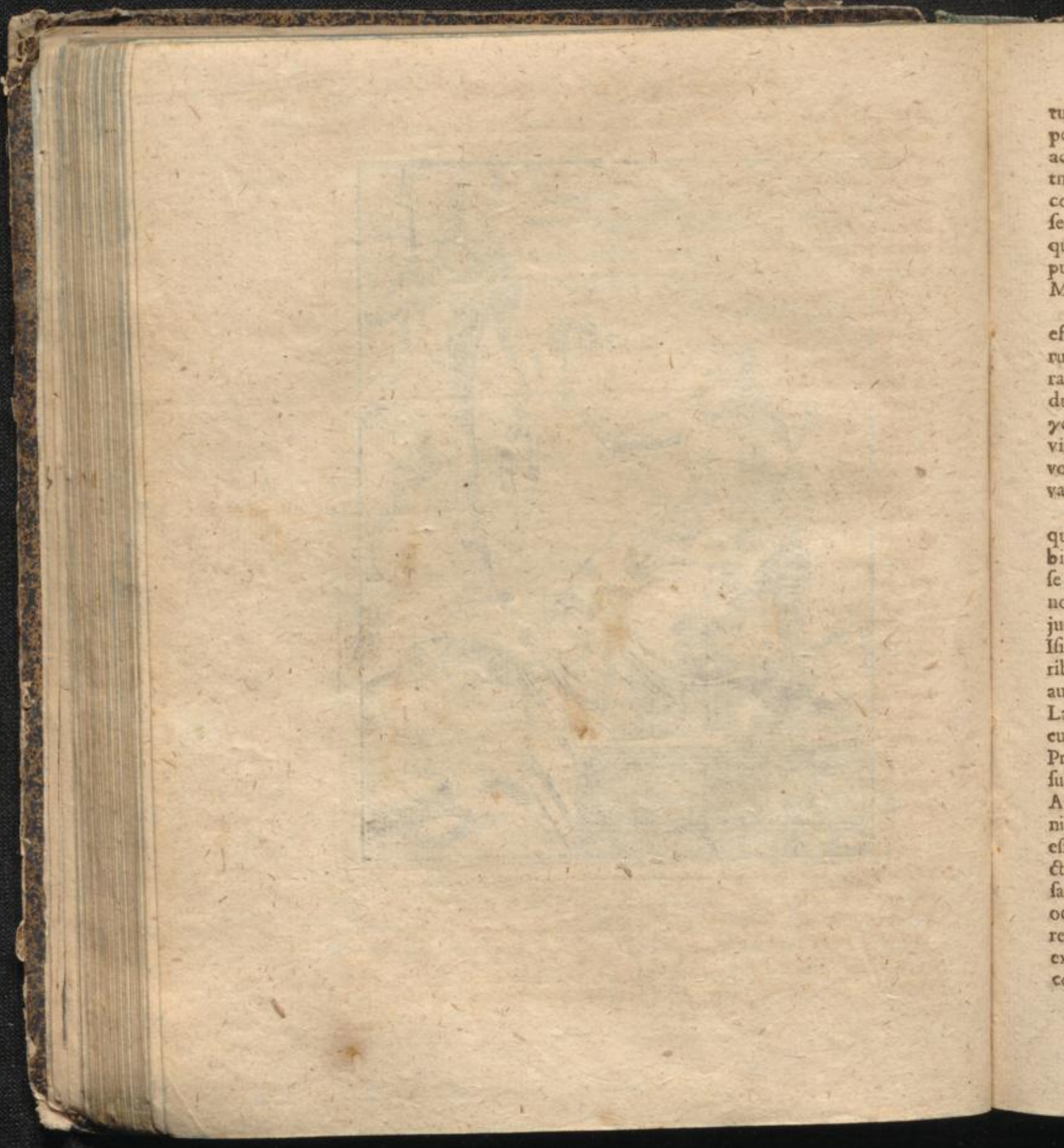
homines latet, qui bonorum atque malorum dispensationis cælitus in mortales administrata eorumque inter se permutationis causam ignorantes, vehementer interdum de tota dvinæ providentiæ ratione ambigunt. Quare Homerus apud Jovem duo dolia esse fingit, alterum bonorum, alterum malorum plenum; quæ ipse pro suo arbitrio versaret, ex eisque alternatim huc quantum sibi videretur, effunderet. Alius quinetiam Poëta antiquus dicebat, Jovem trutinæ momentum huc vel illuc declinare, prout huic vel illi decreverit benefacere: quod commentum etiam Homero est ferendum acceptum, nam is Jovem, auream trutinam tenentem facit, qua Græcorum, atque Trojanorum res pendat, amborumque inter se causas conferat, ut utri sit victoria adjudicanda, videat. In Pyræo, quod erat Atheniensium navale, sicut Pausanias scribit, statua erat Jovi consecrata quæ sceptrum in manibus atque Victoriam continebat. Ægyptij, quæ sacras miris quibusdam involucris contegebant, quas maximo studio occultabant, ne profanis ad eas intelligendas, pateret aditus; illi Deo sceptrum etiam attribuerunt, quem ipsi Conditorem appellabant; qui ideo maxime cum Græcorum Jove consentire videretur. Quare non est, cur quis miretur, quod eorum simulacra simul describam, nam, licet nomine aut effigie inter se non conveniant; tamen, cum idem significare videantur, non absurdum esse sum raturus, si ea consociem. Creator ergo apud Ægyptios humanæ erat formæ, cerulei coloris, circulum una, altera manu Sceptrum tenebat, in capitis vertice pennam habebat, quæ designabat, rerum creatorem inventu esse difficilem; qui & Rex est, cujus rei sceptrum est argumentum; in ejus enim manu est positum, vitam universo tribuere, quam ille suppeditat, cum se ipsum intelligens, in orbem quodammodo torquetur: quod circulus denotat. Ex ore idem ovum emittit, ex quo Vulcanus excluditur: ovum nobis mundum representat; per vulcanum autem calorem illum intelligimus, qui per mundi partes pervadens, rebus vitam elargitur.

Universi i-
magines.

Sed quando incidimus in mundi simulacrum; non abs re fore arbitror, si pauca de ea dixerò. Ægyptij ergo Mundum etiam adumbrabant, hominem pedibus inter se intortis pingentes: is indutus erat veste variis coloribus distincta, usque ad pedes demissa; capite magnam globum auratum sustinebat; quæ eo referuntur, ut admoneant Mundum rotundum esse, nunquamque locum mutare, ac variam naturam astrorum esse. Hoc Porphyrius scribit, quemadmodum ex eo Eusebius refert: qui & narrat, ab Ægyptiis Mundum ita effictum, Duos circulos efficiebant, quorum unum supra alium collocabant; quibus serpentem implicabant, qui accipitris caput haberet: circuli Mundi magnitudinem, ac formam ostendebant, serpens bonum Dæmonem universi conservatorem, quid sua virtute contineat designabat; hoc est, spiritum illum quaqua pertinentem, qui vitam omnibus, atque alimentum

Imago 19.

tu
pe
ad
tr
co
fe
qu
pu
M

eff
rut
rat
du
ye
vi
vo
va

qu
bis
se
no
jus
Ist
rib
au
La
eu
Pri
sua
At
nib
eff
sta
fan
oc
reg
ex
co

tum tribuit; namque Phœnices, & Ægyptii divinæ cujusdam naturæ serpentes existimabant; cum illos cernerent, non exteriorum membrorum adjumentis, aliorum animalium instar, sed spirite quodam, ac virtute intus latitante impulsos, velocissime incedere, maximaque celeritate totum corpus in varias formas torquere; adde, quod diutissime vivant; nam senectutem una cum pelle ponunt; itaque ad juventutem reformati, numquam occumbere posse videntur, nisi ab alio interficiantur. Accipitris caput ei imponunt, propter maximam scilicet volubilitatem, atque agilitatem Mundi significandam.

*Serpentes di-
vina cujus-
dam natura
existimati.*

Martianus lib. primo de Nupt. Philolog. ita in senatu Deorum Jovem effinxit; In capite flammantem coronam habebat, & super ea velamen rutilum, Minervæ manibus confectum; vesti admodum candidæ obdixerat hyalinos amictus, crebris quibusdam stellis inter distinctos; manu dextera duos orbes amittebat, aureum alterum, ex electro alterum, lava ἐννέα ὄσσην chelin innitenti similis premebat: calceos autem Smaragdineæ fluctu viriditati, herbosos vestigiis eius Tellus attexerat; insidebat autem ex pavonum pennis intertextæ, oculatæque pallæ; ex qua multicoloribus notulis variata pictura vernabat: sub calceis vero fuscium deprimebat.

Jovis imago.

Sæpe Jovi legimus statuas quasdam positas, quæ non solum qualis esset, quidve posset docebant, sed inde quoque facile discere poteramus, quid nobis esset agendum, præcipue vero Reges, ceterique principes viri quomodo se cum inferioribus gerere deberent; hi namque (ut superius diximus) Dei nobis imaginem adumbrant, quare eos pro virili parte, divinam Providentiam justitiam atque Bonitatem in se exprimere oportet. Itaque Plutarchus in Isis & Osiridis libro scribit Cretenses, Jovis simulacrum effinxisse quod auribus careret, & iis mutilum esset, id significantes, dominatorem omnium audire debere neminem sed æque omnibus patulas offerre aures. Contra Lacædemonij summum Jovem cum quatuor auribus depingere solebant, eum undique & omnia audire innuentes: quod Regis quoque ac cujuslibet Principi prudentiæ convenit, qui pro munere sibi injuncto, populorum qui suæ fidei sunt crediti facta summo studio pervestigare atque audire debet. Atque eodem forte spectabat, qui Jovi tres oculos tribuit perinde atque nihil omnino eum, latebat sed omnia ei cognita, ac perspecta sint: qualem esse hominibus præsentem oportet. Hinc illud manavit Justitiam cuncta cernere, ut etiam ex ejus imagine intelligamus licet: Sed Pausanias aliam quamdam rationem affert, cur Iupiter apud Argivos tres oculos haberet, quorum tertius esset in fronte, quod scilicet is tria regna obtineret, unum in cælo, nam vulgo Iupiter in cælo regnare existimabatur, alterum in inferno, quod est in terra, nam terra cælo comparata, inferorum locorum vicem tenet, quare cum Homerus Jovem

*Iupiter auri-
bus carens.*

*Iupiter qua-
tuor auribus
præditus.*

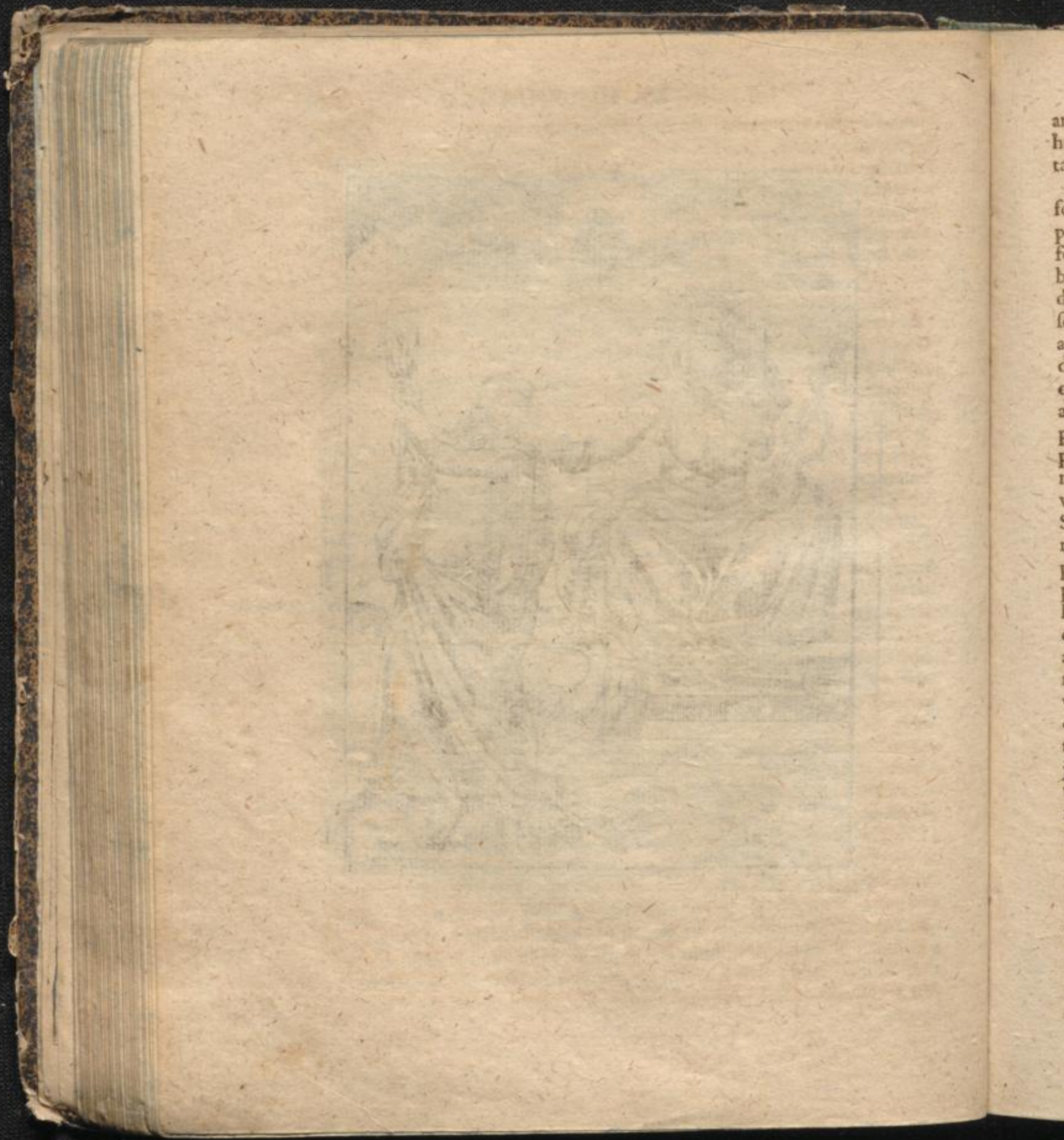
*Iupiter tri-
bus oculis
præditus.*

infernum appellat, tertium est in mari, nam Æschylus maris regem cum vocat, Martianus etiam capella, ut paulo ante dicebamus, ei fusciculum subicit: Orpheus quoque quodam in hymno Justitiam orat, ut omnium viventium curam suscipere velit, qui à matre terra atque Jove marino aluntur. Quamobrem juxta Pausaniae sententiam tres Jovis oculi triplicem ejus potestatem significant, in tria illa regna, in quæ orbis divisus fingitur, inter tres Saturni filios masculos, quorum Neptunus Mare, Pluto infernum est sortitus.

Sed quia dicere cæperamus, antiquos sæpe in Statuis effingendis id spectasse, ut iis quale esset Principis munus adumbrarent: id operæ præmium facturum arbitror, si paulo latius explicuero. Plutarchus, refert, Ægyptios cum Regem vellent innuere, sceptrum in cuius vertice oculus esset, depinxisse (ut superius quoque in solis imaginibus diximus) Jovem quoque eadem forma effinxisse, hoc significantes, Regem sicuti potestate plurimum pellet, (sceptrum enim principatus atque potestatis in inferiores exercitæ est symbolum) ita vigilantem in sua administratione esse in omnibus, summæ Justitiæ uti debere, nam & interdum Jovi assistentem Justitiæ veteres fecerunt, ea ratione, quod, quæcunque reges facerent cum Justitiâ conjuncta esse deberent. Solebant quin etiam veteres, ut Suidas refert sceptrum describere, ad cuius verticem Ciconia, ad calcem Hippopotamus esset, ita Regem ostendentes, pium Justum, eorumque severum vindicem esse deberet, qui viribus atque iniustitiâ freti homines imbecilles opprimunt: nam ferunt, Aristotelesque sua auctoritate confirmat, Ciconiam suos parentes, cum senuerint, alere, tamquam eis gratiam educationis referat: quod pium justumque certe est opus: sed contra, ut Plutarchus scribit Hippopotamus est adeo injustus atque impius, ut in patrem violenter insurgere, eumque interficere non vereatur, ut postea liberius cum matre coeat. Apud eundem Plutarchum est legere, Thebis quædam statuas esse sine manibus, quæ iudices significabant, ii namque manibus careant oportet, quod est, nullum præmium, aut donum oblatum capere debent, quibus corrupti injuriam innocenti faciant, aut causam indigno adjudicent. Inter has quædam carens oculis inerat, quæ principem, qui iudicibus præest, representabat; is enim omnis perturbationis, odii, aut amoris debet esse expers, id tantum spectans quod justum sit, nulla personarum ratione habita; sed omnibus absque ullo discrimine justitiâ administrandam curans: quod quidem officium, est Regis, ac Principis, non solum eorum, quibus magistratus aliquis est mandatus, qui & naturæ lege juste munus suum obire tenentur; & ad id præstandum se juramento obstrinxerunt. Quod si fecus fecerint, utrique à Jove perjurii ultore à se poenas exigendas existiment; quemadmodum quibusdam quoque statuis antiqui

an
he
ta
fo
P
fo
b
d
fo
a
d
q
a
P
P
r
v
S
r
E
P
C
a
r
v
c
t
j
v
r
f
t
f

antiqui adumbrabant : nam apud Elæos quædam perfidis ac perjuris vehementer formidanda visébatur. Hæc fulmen utraque manu continebat, tamquam ad pœnas à perjuro capiendas esset paratissima.

De pœna quoque perjuri Aristoteles in libro de rebus admirabilibus refert, quemdam fuisse fontem in Cappadocia apud Tyanam ejus regionis primariam urbem, quæ aquam haberet frigidissimam, sed tamen semper feruere videretur : ad hunc Frontem si quispiam ductus esset, de quo dubitaretur, perjurus esset nec ne ; si quidem verum dixisset, aqua lente defluébat ; si vero pejerasset, ea mirum in modum conturbata, ac tumescens pedes, manus, atque faciem perjuri perfundebat, perinde atque ab eo perjuri pœnas exigeret ; neque contra eum quodammodo exardescere desinebat, quoad is, veritate patefacta, veniam sceleris implorasset : quod si in mendacii asseveratione perstitisset, hydropicus inde recedebat, aut magnam saniei copiam ex ore vomebat. Quare fontem illum Jovis perjuri appellabant. Pausanias in Corinthiacis refert, Corinthi intra septimum Neptunii templi fuisse Portuni ædem, ubi erat cella : aditus ad eam erat subterraneus ; ibi Portunum latere ajebant ; eo in loco si quis vel civis, vel hospes pejerasset, perjuri pœnas effugere non poterat. Elæi ad aram Sospolis, tutelaris ipsorum Dei, juraturi accedebant ; idque maxima cum religione : ritum quem servabant Pausanias recenset. Idem quoque in Eliacis prioribus morem narrat, quo utebantur olim veteres juraturi in ludis Olympicis ; quo undique homines vel ad certandum cursu, aut pugilatione, aut luctatione, aliisve id genus ludis, vel spectandum confluebant : nam qui victoriam reportassent, summos consequébantur honores : quare bona fide, absque ulla fraude erat agendum. Itaque solenne erat cunctis athleticis, eorumque parentibus, fratribus, gymnasii magistris super exsecuti suis testibus verbis conceptis dejerare, nihil se fraudis facturos, quo minus Olympici ludicri fierent : Athleta quidem ipsi hoc amplius jurabant, se decem perpetuos menses in ludicram exercitationem propositi certaminis consumpsisse : jurabant præterea, qui de viris, vel de pullis equorum, in certamen prodeuntium pronuntiaturi essent, ob rem judicandam, pecuniam se nullam capturos ; quia vero re adducti, quemvis aut probassent, aut improbassent, se non esse in vulgus prolaturus. Quia vero id quoddam sacrificii genus erat, in quo victima carnem post sacram rem peractam comedebant ; idem Pausanias subjicit, sus ille, confecto jurejurando, cuiam esset usui, percontari, sibi in mentem non venire ; veteri quidem religione sancitum se scire, re victima vescerentur homines, super qua jusjurandum conceptum fuisset. Id Homerus testatur, cum exsecutum illum suem, super quo Agamemnon jusjurandum concepit, Briseidem se non attigisse, in mari à Falthybio feciali abjectum dixit. Similis fere ritus penes Romanos erat, in fœderibus per-

jurandi ritus.

Jupiter Hor-
cicus.

cutiendis : jurabant enim , execrationesque quasdam super porca concipiebant , presentibus fecialibus . Sed nunc , juramenti ritibus omissis , ad Deum , quem juramenti praesidem dicebant , revertamur ; hunc Graeci Jovem Horcium appellabant , cumque fulmen ambabus manibus tenentem effingebant : Sed eum Romani aliter & nominarunt , & expresserunt ; Licet idem Jupiter Horcius apud Graecos & Deus Fidius apud Romanos secundum nonnullorum sententiam esset ; Sicut enim ille juramento praerant , ut verum justumque esset ; ita hic fidei servandae praeser erat , atque hac de causa divini ei honores tribuebantur , sed in antiquitatibus Romanis Fidii simulacrum ita effictum cernitur ; marmor est in fenestrae modum formatum , in quo tres Imagines insculptae sunt , dextra quidem virilis , habitu pacifico , sinistra vero muliebris est , eodem habitu , coram in capite ex lauro gestans , quae dexteram dextrae jungit cum priore imagine in medio harum duarum ingenii pueruli effigies cernitur cujus supra caput haec duo verba leguntur FIDEI SIMULACRUM , apud imaginem dexteram virilem , HONOR , in sinistra imagine muliebri VERITAS legitur .

Cornucopia.

Quia vero Jovem perjurii poenas capere arbitrabantur , in hanc sententiam mihi nunc in mentem venit , dicendum , eum non semper , ut prodesse esse cultum , sed interdum ne obesset , tuncque eum Vejovem appellatum , quod nocendi vim habere credebatur , quod & ejus effigie ostendunt , nam eum ut Agellius & Alexander Neapolitanus referunt , puerum effinxerunt , capite cornuto , sagittas manibus continentem , tanquam ad nocendum videretur esse paratus ; prope erat Capra ; nam in fabulis extat eum , cum mater a voracibus Saturni faucibus eripisset alendumque in Creta duabus Nymphis , Amaltheae scilicet atque Melissae , vel ut alii dicunt , Hagae atque Helici tradidisset , melle ac lacte caprino esse nutritum ; hanc capram ajunt , cornu arbori illisum perfregisse : Hoc mulierculae , ut quae eam in deliciis haberent , tulisse quidem molestissime , & cornu diversis floribus ac fructibus referentes , domum reversas Jovi obtulisse ; eumque id munus libentissime excepisse ; utque sempiterna suam nutricem memoria prosequerentur , id annonae ubertatis signum esse voluisse : quare cornucopiae interdum que cornu Amaltheae , vulgo vocabatur , de quo Pherecydes dixit , ut Apollodorus refert , ejus vim esse , ut affatim omnia ad esum & potum pertinentia suppeditet . Hoc idem cornu non caprae Amaltheae , sed ejus bovis fuisse fertur , in quem Achelous est conversus , cum certaret cum Hercule Dejanirae causa , quae a patre ambobus desponsata erat , nam ei cornua ab Hercule effracta Poetae fabulantur , atque in profluentem fluvium abjecta ; quae Najades ubi collegissent , variis floribus ac fructibus referta

Imago. 21.

referta ac frondibus coronata, copiam consecrarunt, Itaque ei cornucopiae est nomen inditum, Hoc, ut rem, prout gesta est examinare omitteremus, ex aliquorum sententia, fortunam vim nobis ostendit; animalia n. multa vires suas in cornibus paratas habent, quibus obvia quæque lædant. Fortuna suam administram Copiam habere fingitur; ea namque ditissima creditur, ac in ejus manu esse situm; pro libidine aliis atque aliis divitias tradere vel auferre: quæ floribus non ineptè comparari possunt, quibus cornu refertum erat. Illud quoque hic dici posset, cornucopiae esse illud quidem Capra, quæ Jovi ubera præbuit; ab eo enim cuncta bona in homines derivare putabantur; ut & nos superius diximus. Quare ei eandem potestatem attributam legimus atque Soli; ideoque eidem sagittas in manus tradebant, prout in effigie hic posita cernitur. Aliqui Jovi numen quoque Bachi adscripserunt, cum Bacchi insigniis effingentes, qualem Polydectus, ut Pausanias scribit, cum in Arcadia expressit: ei cothurni pro calceamentis sunt, & altera poeculum, Thyrsum altera tenet: Thyrsus aquila infilit: ejus forma forte erat juvenilis, cuiusmodi fuisse Bacchus pingitur, ac qualis Terracinae exstabat, quem axyron cognominaverunt, hoc est novacula non indigentem, cum esset in herbis.

Imago, 21. a.

*Jupiter cum
Bachi in-
signiis.*

Paucæ quidem Jovis statuae visuntur, quibus Aquila non sit addita; ea enim avis est Jovi sacra: quare ejus currus ab Aquila trahi fingitur: aut quod, ut Lactantius refert, faustum ab ea augurium suscepisset, cum ad bellum contra Patrem Saturnum, secundum aliquorum sententiam, proficisceretur, ex quo victoriam postea reportavit. Itaque & in bello contra Titanes Aquila Jovi arma subministrare fertur. Itaque eam frequenter una cum Iove pingunt, unguibus fulmen continentem: aut quod inter aves sola à fulmine numquam læditur: & sola absque oculorum detrimento, obtutus in sole desigit. Quapropter ea non injuria avium regina appellatur, Regique Deorum Jovi est sacra. Exstat apud Pausaniam in Eliacis prioribus Jovis statuae descriptio, quam Phidias effinxit; Sedet in folio Deus, ex auro, & ebore factus: corona capiti imposita est, ad oleagri nefrendis imaginem: dextera Victoriæ, & ipsam ex ebore, & auro præfert cum tania & corona: lava sceptrum tenet affabre expositum, & omnium metallorum varietate distinctum: quæ avis sceptro incumbit, aquila est: aurei sunt duo calcei; pallium item aureum: in eo cum diversa animalia, tum ex omnibus florum generibus lilia in primis calata sunt: folium ipsum auro, & pretiosis præfulget lapidibus; neque in eo vel Ebum, vel ebur desideratur; animalium vero formis intercurrentibus pictura exornatur: signa etiam in eo eminent Victoriæ, quatuor saltitantium specie ad singulos sella pedes: duæ item ad pedum calcem sunt. In solii puteali supra simulacri caput sunt Gratiæ ex una parte tres, totidem Horæ ex altera: & cætera, quæ ibi Pausanias

*Aquila Jovi
sacra.*

*Aquila avium
Regina.*

*Jupiter in
folio.*

nas

DEORUM QUI AB ANTIQ.

Jupiter Custos. nias persequitur. Jupiter præterea in quodam Neronis numismate sedet; dextera fulmen, sinistra vero hastam tenens: sunt ibi impressæ hæc literæ, JOVI CUSTODI. Lucianus, de dea Syria scribens, in ejus templo refert, Jovis simulacrum supra duos tauros sedere. E contra in quibusdam etiam numismatibus Antonini Pij, & Gordiani Jupiter stat, nudusque cernitur, dextera Hastam, sinistra autem Fulmen gestans. Inscriptio est, JOVIS STATO-
Jupiter Stator. RI; ita enim à Romulo fuit cognominatus, quod scilicet Romanos milites à Sabinis in fugam conversos stitisset, qui renovato prælio, frontem non terga hostibus ostendissent. Non longe diversus existat in quodam numismate Diocletiani; in quo est Jupiter stans, dexteraduas sagittas, vel potius duo fulmina, sinistra vero hastam habet erectam, cum his literis, JOVI CONSERVATORI. In altero etiam ejusdem Diocletiani, Idem est Jupiter, dextera, Victoriolam porrigens, sinistra hastam erectam habens, inscriptio est hujusmodi; JOVI CONSERVATORI ORBIS. Nam Nullum insigne est magis Jovi proprium fulmine; licet Romani olim idem etiam, ut Plinius refert, Summano attribuerint; qui quidem idem erat atque Pluto: sed tamen no-
Fulmen datum Summano. Eternum tantum ei fulmen, diurnum vero Jovi adscribebatur. Verum Hetrusci fulminum diligentissimi observatores, Vulcanum atque Minervam quoque fulmen jacere senserunt; quo ea Græcorum classem exussit. Quare Virgilius in primo Æneidos Junonem introducit, talia secum
Fulmen multorum Deorum insigne. flammato corde volutantem, cum videret Trojanorum reliquias, Ænea duce, se ab Italia avertere non posse, nec eis pro libidine nocere;

--Pallasne exure classem

Argivum, Atque ipsos potuit submergere ponto?

Ipsa Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem:

Ast ego, &c.

Manubias trium colorum.

Iidem dicebant, manubias ab aliis Diis emissas albas ac nigras esse. Sed quam Jupiter jaculabatur, rubram fuisse, ut Acrón Horatij interpres refert, cum scilicet ea verba exponeret:

--& rubente

Fulminum tria genera.

Dextera sacras jaculatus arces.

Miracula fulminum.

Sunt tria fulminum genera, ab Aristotele tradita; quorum unum est clarum, mirificæ maxime naturæ; quo dolia exhauriunt, intactis operimentis, nulloque alio vestigio relicto: aurum, æs, & argentum liquatur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Martia princeps Romanarum icta gravida, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum vixit: interficiuntur homines, vestimentis nulla ex parte læsis. Hoc fulminis genus à Minerva proficisci credebatur, quam Jovis è capite ortam ferebant, quæ purissimam, ac subtilissimam ignis partem significat

significat. Itaque fulmen inde manans, candens est. Alterum genus est, quod adurit hocque est rubeum, Iovis manu emissum. Tertium humidum est, non urit, sed infuscat: quare nigrum dixerunt, Vulcanoque attribuerunt, cui ignis noster, qui fumosus est, sacer erat. Quamobrem poeta fulmen trifidum appellavit, ut quod triplici modo feriat, ac triplici sit acumine præditum: a tribus etiam Cyclopiis illud effingi existimabatur: ut inferius, cum de Vulcano loquemur patebit. Sed tamen nunquam Vulcani imago aut Minervæ cum fulmine effingitur, licet id eis attribuat, ut fulminis natura, atque effectus declarentur. Iovi vero interdum in manus tradebatur, alias ad pedes, aliquando id ei Aquila rostro, vel unguibus gestabat: atque alias aliter, semper tamen Iovi fulmen adpingitur. Seneca libro II. *quæst. natural.* inquit, ad coercendos animos imperitorum sapientissimos viros Iovi fulmen tradidisse, ut supra nos scilicet aliquid timeremus, utile enim erat, in tanta audacia scelerum aliquid esse, adversum quod nemo sibi satis potens videretur. Ad conterrendos itaque eos, quibus innocentia nisi metu non placet, posuere super caput vindicem, & quidem armatum. Neque solum ut idem dicit, ipse per se Iupiter fulmen mittebat: sed etiam (quod superius etiam diximus) ex aliorum Deorum consilio: hocque genus perniciosum sane erat; sicut placibile existimabatur quod solus jaculabatur. Hinc Seneca infert, inquiens, quemadmodum Iovem prodesse solum oportet, nocere non, nisi cum pluribus visum est; ita hos, qui magnam potentiam inter homines adepti sunt, sine consilio pœnas irrogare non debere, sed multos aduocare, considerare multorum sententias, placita temperare, & hoc sibi proponere, ubi aliquid percuti debet, ne Iovi quidem suum satis esse consilium. Idemque Iovem interdum levioribus fulminibus, atque iusoribus telis uti, non autem semper gravibus, eo spectare vult, ut ij admoneantur, quibus adversus peccata hominum fulminandum est, non eodem modo omnia esse percipienda; sed quædam frangi debere, quædam elidi, & distringi, quædam admoneri.

Ægida quoque Iupiter legitur sinistro brachio gestasse, quæ erat pellis capræ illius, à quo fuit nutritus; qua excussa, pluvia creari dicebantur, perinde atque dextera fulmina emitti, quemadmodum Servius apud Virgilium, adnotat in II. Æneid. cum dicit.

— Arcades ipsum

Credunt se vidisse Iovem, cum sæpe nigrantem.

Ægida concuteret, dextra nimbosque ciceret.

In eadem pelle, quam Diptheram vocabant, Iupiter omnia hominum facta perscribere credebatur, ne scilicet e memoria effluerent; ac multa quidem pro tempore dissimulare, verum aliquando de improbis pœnas sumere: quare, cum aliquem in improbum, postquam diu in sua improbitate vivere, situs

K

esset

Ægis à Iove gestata.

Dipthera Iovis liber.

esset, sero tandem pœnas dare viderent, proverbio dicebant; Inspexit, etsi sero, pellem Iupiter: Sed & idem absque fulmine in quadam statua, quæ erat in Caria, cernebatur; immo nec Sceptrum, nec quidquam eorum habebat, quæ superius esse Iovis insignia diximus; Sed tantum securim tenebat. Cujus quidem rei hanc causam Plutarchus affert; quod scilicet, Hercules, Hippolyta Amazonum regina interfecta, ab ea una cum cæteris armis securim ademerit, quam & Omphalæ, suæ amasiæ donavit, quæ erat Lyda genere: quare Lydorum reges eam postea tamquam sacram servarunt, & religionis ergo gestare solebant. Hæc deinceps post longam annorum seriem tamquam per manus tradita ad Candaulem pervenit; qui eam ob fastum ferre detrectans, ferendam cuidam suo asseclæ tradidit: Sed Giges, Caria Rex ambobus interfectis, una cum cæteris spoliis, securim in Cariam detulit; ibique extracto Iovis simulacro, securim in illius manu dedit, & Labradæum Iovem appellavit; nam Lydi securim $\lambda\alpha\beta\rho\upsilon$ vocant. Ex hujus Iovis Labradæi statua, quemadmodum refert Ælianus, gladius nomine Carius appensus fuit: qui ideo venerationem habuisse dictus est, quod Cares primi belli officinas instituisse, pecunia & mercede militasse, Iovis clypeos appendisse; & cristas galeis accommodasse ferantur.

Iupiter Labradæus

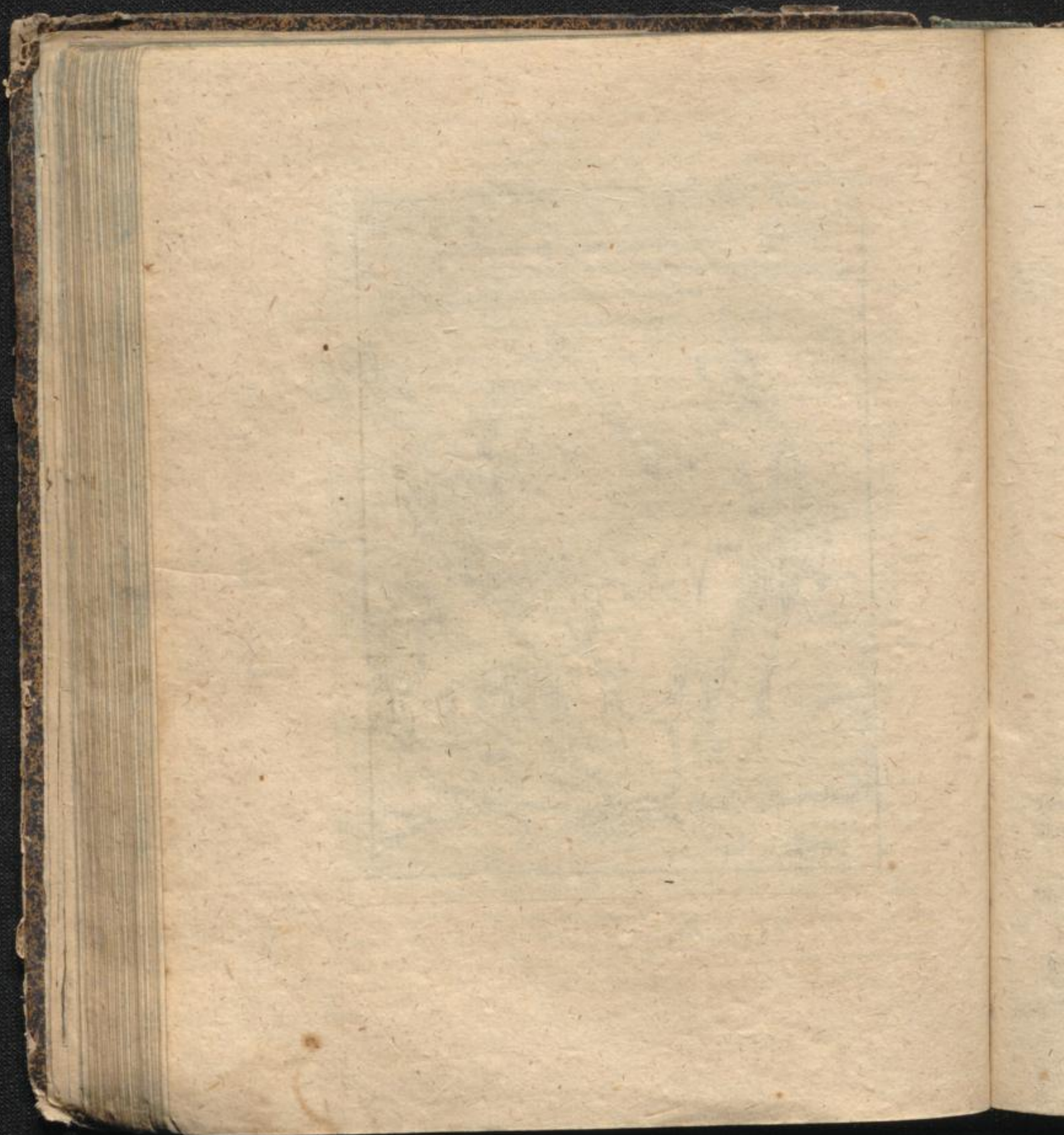
*Imago 22. a
Bellorum
instrumentorum
inventores,
Iupiter parturientis.*

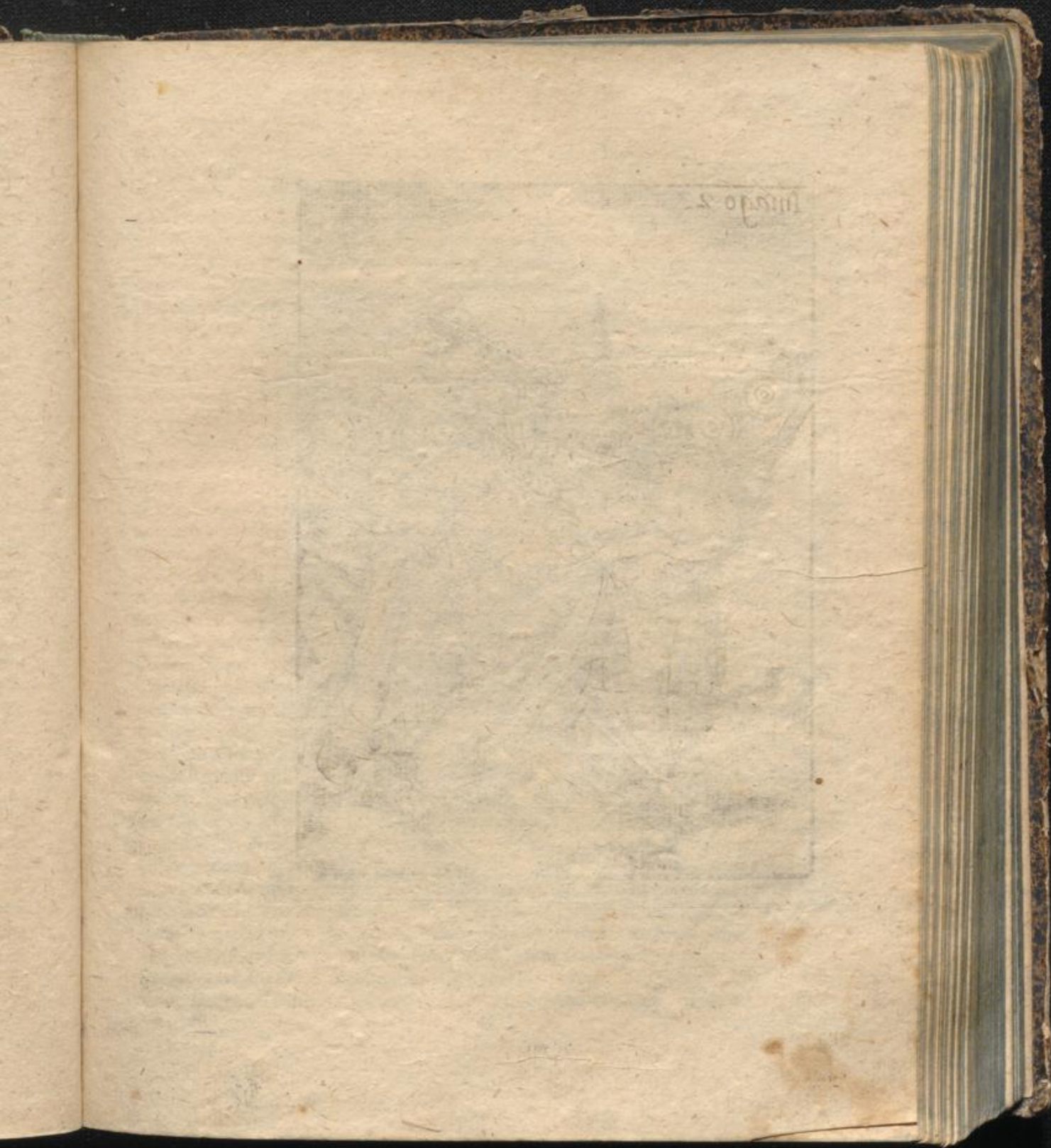
Quia vero pictores non minus interdum Poëtarum figmenta peniculo exprimunt, atque ipsi Poëtæ effinxerint; Ctesilorus Apellis discipulus eam fabulam, qua Iupiter Bachum peperisse fingitur, ad vivum suis coloribus representavit; nam ut Plinius lib. XXXV. Refert, Iovem parturientem mirratum depinxit, & muliebriter ingemiscens inter obstetricia Deorum. Nihil hic de Bacho dicam, quem Iupiter diu femori agglutinatum habuisse ferunt, quoad partus hora venisset: Hujusmodi enim fabulæ ex Ovidio lib. Metamorph. facile cuivis notæ esse possunt. Sculptores etiam statuarum suarum exempla sæpe à Poëtis mutuati sunt. Quare quidam Leontini, quemadmodum scribit Pausanias, suis sumptibus Iovem septem cubitos altum, Aquilam sinistra, dextra vero Iaculum continentem effinxerunt; quod eum scilicet ita à quibusdam Poëtis descriptum legissent. Strabo cum de Iovis Olympii templo scribit, quo ex universa Græcia concursus fiebat maximus, certatim omnibus splendida dona afferentibus, inter cætera dicit, ibi statuam Iovis videri, ex ebore à Phidia factam, eamque ita vastam, ut templum id quamvis maximum, exiguum magnitudini statuæ esset, quare reprehensione dignus fuisse artifex visus est, quod statuam ibi posuerit, quæ loco minus congrueret; nam ea sedens, vertice tectum attingebat, quare si forte surrexisset, templi proculdubio operimentum perfregisset. Sed tamen ea apud omnes fuit laudatissima, nam ut Quintilianus ait, vastitas illa religionem injicere intuentibus videbatur, & nescio quid maiestatis Iovis nummini addebat, hanc ad Homeri descriptionem exculpisse Phidias assus est, qui in Iliade ita de eo inquit;

Annuit

Imago . 22

Handwritten text, possibly a page number or title, located near the top center of the page. The text is faint and difficult to decipher, appearing to be a sequence of characters or a short word.

Imago. 23.

far
co
re
ca
jus
qu
dil
in
Da
qu
ex
ha
bu
ba
viv
fun
ni
ac
ey

ni
fol
vel
ibi
co
qu
qu
ri
cu
tro
hu

ca
tic
fit
du
ru
G
ru

Annuis, & nutu totum tremefecit Olympum

sape etiam pictores sui animi commenta depinxerunt ut fecit Apelles, cum conjurationis fuit factus reus, quod inferius in calumnia imagine exponemus: & Nealces ingeniosus & solers in arte, & Plinius lib. xxxv. refert cum praelium navale Ægyptiorum & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declaravit, quod arte non poterat, asellum enim in littore bibentem pinxit & crocodillum insidiantem ei: nam magna est in Ægypto crocodillorum copia, sicut in persia asinorum, quam à pictoribus & sculptoribus excogitatum dicunt, Deorum imagines absque hominis vel animantis alicujus figura effingere, qualis legitur Veneri Paphiæ statua fuisse. Sol etiam ita apud Phœnices fuit expressus. Sicioni qui est Peloponesi populus, Jovem Pyramidis instar habuerunt quod eodem referri crediderim, quo ejusdem effigies, inferioribus partibus nudi, & superioribus tecti referebatur, de qua superius diximus; basis enim ejus statuae tenebras significat, quibus impediti, dum hanc vitam vivimus, divina illa, minus intueri possumus; Quæ acutis mentis obtutibus sunt cernenda, quos pyramidis cuspis nobis adumbrat, tunc autem ea cernimus, cum omnibus harum rerum affectibus exsuti intelligentiæ aciem acuimus, vel cum corporea hac mole deposita, sursum ad Deo fruendum evolamus.

Imago. 21.

Quintus Curtius lib. iv. scribit, apud Trogloditas in loco Jovi Ammoni consecrato, fontem extitisse, quæ aqua solis vocabatur, hæc oriente sole terebat, meridie frigebat, vesperi calebat, in tempesta nocte fervebat, & nocte ad auroram declinante paulatim usque ad teporem deferuebat ibidem ait pro numine quoddam simulacrum habitum, quod nullam cum cæteris similitudinem haberet, sed instar umbilici esset ex smaragdinis, aliisque lapillis pretiosis coagmentatum; subtus quidem latum, ac rotundum, quod paulatim versus cuspidem attenuaretur, cumque ex eo aliquid sciscitari vellent, solemni pompa sacerdotibus supra auratam naviculam gestatum, cui in circuitu multa argentæe pateræ adhærebant. In pompa sequi matronas atque origenes, in composita quædam carmina concinentes, quibus sibi persuaderent, Jovem certâ responsa redditurum.

Solis fons
statua umbilici instar.

Sed & sub arietis specie Jupiter Ammon fuit cultus, cujus rei hanc esse aliqui causam dicunt, quod Bachus cum exercitu per Lybiæ deserta ambulans, sitiens, cum opem à patre Jove petiisset, ab ariete ad fontem sit ductus, ubi sitim universus exercitus sedarit. Atque credentes Jovem formam illam indutum, aquas ostendisse, altare, atque arietis simulacrum ibi Jovi possuerunt, Ovidius à fabula non recedens, vult Jovem eo tempore, quo Dij Gyantum impetum declinantes in Ægyptum secesserunt, ut tutus ab eorum vi esset, se in arietem convertisse. Herodotus rationem afferens,

Jupiter sub arietinis specie.

*Aries cultu
affectus.*

Imago 24.a.

cur Thebis, quæ civitas est in Ægypto, nefas esset, oves mactare, dicit Jovem, cum noller se Herculi mirum in modum ipsius aspectum desideranti, videndum præbere. Ubi quotidianis efflagitationibus sibi ab eo molestia exhiberetur, tandem ejus precibus victum cessisse, ac se pelle arietina tortum ostendisse: ex hoc quæ Ægyptios Jovis simulacri exemplar sumpsisse, quod specie arietis effingebant. Quare hanc belluam apud eos divinos honores meruisse, neque unquam in sacrificium mactari, præterquam quod die Jovi sacro, quotannis caput arietis abscinderent ei pellem detraherent, qua Jovis simulacrum vestirent; ad quod Herculis effigiem adinoverent, ita ut hoc illud cerneret, post omnes ad decoratum arietem, verberandum proficisci, cuius cadaver in sacra urna conditum, maxima cum religione sepelirent. Neque tantum apud Ægyptios Iupiter Ammon fuit, sed & apud Arcades, quem admodum Pausanias recitat, apud quos ejus effigies cernebatur forma quadrata, instar Hermarum, quæ sunt Mercurii statua. Alexander Neapolitanus scriptum reliquit, Celtas qui sunt Galliarum populi, loco Jovis altissimam quercum veneratos esse, fortasse quod eam arborem Jovi sacram scirent, ex cujus fructibus olim homines victicassent, tanquam Jovis esset, eos alere quos in lucem edidisse, eisque prospicere crederetur. Quamobrem antiqui omnes fere Jovis statuæ quernis foliis coronare consueverant; perinde atque ea arbor vitæ Symbolum esset, quam ab eo immortales dimanare existimarent. Itaque Romani, eos milites querna corona cohonestare solebant, qui civem Romanum in pugna ex morte servassent, ei vitæ insignia tribuentes, qui vitæ alicujus autor existisset. Sed & ex oleæ foliis aliquando Jovem redimebant; hujusmodi enim arbor semper viret; plurimum utilitatis in mortales importat; ejus folia cælestem colorem referre videntur: quamvis minervæ, aut Palladi potius sacra esse videatur. Pausanias narrat, alicubi in Græcia Jovis simulacrum extitisse, quod in altera manuum avena, in altera fulmen teneret, variisque florum generibus circa tempora esset redimitum. Interdum Iupiter regiam coronam gestabat, quemadmodum superius ex Marciano vidimus; nam cujus effigies, ut eam Pallas cum Arachne certans, apud Ovidium acu pinxit, erat regia; idque non injuria, cum Deorum, Hominum, universique orbis Rex crederetur. Servius decimam Virgilio Eclogam enarrans scribit, propria Jovis insignia, quæ triumphantes gestare solebant Sceptrum, togamque palmatam fuisse (quod erat vestimenti genus purpureum, magnum atque latum, dictum à palma, in eo intexta; alii à latitudine clavorum aureorum, quæ in eo picti erant, dictum putant) itemque faciem rubro colore tinctam habere; nam ut Plinius refert, Romani quolibet festo die Jovis, faciem minio illinire solebant, & à censoribus in primis Iupiter miniandus locabatur, ex quo mulieres sumpservunt exemplum sese minio fucandi, ut rubræ videantur, quod putent se ita pulchriores reddi, cum interdum se his fucis

Imago. 24

fucis maxime deformes exhibeant. Apud Æthiopes proceres totos se eo tingebant, hieque ibi Deorum simulacris color erat.

Victimæ, quæ Iovi diversas ob causas, aliis atque aliis temporibus, sub variis cognominibus immolabantur, erant capra; agna bima, candidus taurus cornibus auratis: idque apud Romanos, qui interdum ei farre, sale, atque thure, absque alia victima faciebant. Apud Athenienses ei bos mactabatur, maxime quidem ridiculo ritu; qui erat ejusmodi, ut apud Pausaniam in Atticis legitur; In Poliei Iovis ara Ordeum tritico permixtum apponebant, neque custodes adhibebant: bos ad sacrum comparatus dum ad aram accedebat, fruges eas attingebat: ex Sacerdotibus is, quem *Βουθύον*, id est bovis percussorem appellabant, securim in illum jaculatus, fugiens abibat: qui assistebant, tamquam eum, qui bovem percussisset, non vidissent, securim in judicium ream citabant. Hic mos inde derivavit, ut Suidæ videtur, quod in festo Jovis serunt taurum sacras placentas devorasse, paratas ad sacrificium, quem Taulon quidam, arrepta Securi, statim interfecerit, atque fuga evaserit: Bipennis relicta ad judicium postulata, absoluta est: & eum deinceps ritum quotannis servabant. Neque mirum, apud Athenienses securim ream peractam; nam inter Draconis leges res quoque inanimatas, cum facinoris auctor non reperiretur, citari, damnari, relegari, extraque civitatem abiici, aliasve pœnas irrogari pro criminis ratione volebant. Quare apud Pausaniam de Theagene, & apud Suidam de Nicone Athleta, simile quidpiam legitur. Hic pugil fuit, & pugnis, & lucta, pancratio, cursu, & aliis certaminibus, in Olympiis, Nemeis, Isthmiis & alibi victor acceperat coronas, ut ajunt, Mille quadringenas: cum vero è vivis excessisset, quidam accessit ad statuam ejus, quasi viveret, & flagellis eam cecidit; in quem illa collapsa, hominem contumeliosum ulta est: interfecti autem filii cædis ream egerunt statuam; itaque eam Thasii in mare abjecerunt secundum leges Draconis. Pythia vero Thasios, ex hoc iniquo judicio peste laborantes eam statuam restituere jussit. Quicum dubitarent, quo pacto illa è mari extrahenda esset, piscatores retia cum laxassent, ut pisces caperent, eam e mari extraxerunt, quam Thasii in pristinum locum restituerunt, eique postea divinos honores decreverunt.

Fabulæ quæ plurimæ de Jove narrantur, multa præbent argumenta, ejus effigiei diverso modo exprimentæ, nam eum referunt alias atque alias subinde formas induisse, ut amatis rebus fruere; in taurum enim se convertit, ut cum Europa concumberet; in Aquilam, ut Ganymedem atque Asteriam raperet; in auream pluviam, ut Danaæ illuderet; in Cycnum, ut Lædam opprimeret; in ignem, ut Æginam falleret; in Amphityonem, ut cum Alcmena coiret; in Dianam, ut Calistoni se jungeret; atque in alias innumeras figuras se vertisse fertur; de quibus nihil dicendum statui; quandoquidem veteres ad eas nullam Jovi imaginem expresserunt.

DE JUNONE.

*Juno Jovis
Sorer.*

Uxor Jovis.

*Supercilia
sub Junonis
tutela.*

Dea Syria.

QUI senserunt, antiquos sub variorum Deorum nomine elementa co-
luisse, pro aere Junonem intelligendam tradiderunt; quam ideo Jo-
vis sororem fabulati sunt, quod Iupiter pro Igne poneretur: atque sicuti
illum caeli regem, ita hanc Reginam vocaverunt. Ignis enim atque aer in
sublimioribus locis degunt, majoremque vim in res has caducas possident,
quam caetera duo elementa. Interdumque eandem pro terra acceperunt;
quare & Jovis uxorem finxerunt; virtus enim quaedam seminalis ex superio-
ribus corporibus in terram influit, quae vim illi elargitur, ea omnia profe-
rendi, quae affatim ipsa producit; non secus atque vir genitale mulieris ar-
vum suo semine conspergens, id ad prolem concipiendam, suoque tempore
edendam compellit. Itaque Virgilius hoc innuens, Jovem dixit in sinu
uxoris copiosis pluvius descendisse. Nonnulli Junonem idem cum Luna
numen esse voluerunt; ei aliqua Lunae cognomina attribuentes, nam Lu-
cinam vocaverunt, tamquam ea esset, quae à parturientibus implorata ad-
esset, ac foetum in lucem educeret. Hinc factum est, ut antiqui alia cor-
poris humani membra aliis diis adscribentes, sub quorum tutela essent;
Junonem superciliis praeposuerunt; quod iis protegantur oculi, per quos
luce fruimur, quae tribuere putabant Junonem, Lucinam dictam. Sed
tamen & brachia eidem sacra leguntur: quamobrem Homerus, qui uni-
cuique Deo pulcherrimum aliquod membrum tribuit, à quo eum cogno-
minet; Junonem *λοικώλερος* appellat, quod est, candida brachia haben-
tem. Itaque ejus simulacrum aliqui ex materia pura atque candida effinxe-
runt, corpus scilicet Lunae adumbrantes. Lucianus testatur, quamvis
Dea dicta Syria, quae Hieropoli colebatur, Juno esset; tamen ejus sta-
tuam non unum aliquod videri numen referre, sed plurima, in ea enim
aliquid Palladis, Veneris, Dianae, Nemesis, Parcarum, atque alio-
rum numinum, manifesto deprehendebatur; ea supra duos leones sede-
bat, altera manu Sceptrum, altera fufum gestabat, radiis caput insignie-
batur; plurimaeque alia in ea cernebantur, quae aliarum Dearum erant pro-
pria. Hinc Lucianus ostendit, Junonis numen sub diversis nominibus ho-
nore atque cultu fuisse olim affectum. Quare minime mirum videri debet,
si ea Lucina quoque est appellata; quam parturientes, ut sibi adesset invo-
cabant, quemadmodum Terentius in Andria facit Glycerium, dum par-
tus dolores experiretur, ita dicentem.

Juno Lucina fer opem, serva me, obsecro.

Hæc ab antiquis fingebatur, sicut in Faustinae numismatibus exstat, ibi
enim matronæ stolatæ imago stans cernitur, quæ dextra pateram, sinistra
hællam tenet, his literis adscriptis, JUNONI LUCINAE. Fere omnibus
Deorum

Deorum imaginibus antiqui hastas tradiderunt, ut & in jam expositis patet, & in plurimis aliis dicitur: quare ejus rei ratio non videtur mihi aru- plius differenda; quæ quamvis alibi commodius forte reddi posse videatur; non tamen hic incommodè aliquid de ea re attingemus; nam quispiam hic ad miretur, cur Juno, quæ pacifica fingitur, hastam gestare dicatur, bellicosorum est propria: hoc quidem non semper est verum; saepe enim se valde ferocem præbuisse narratur; ut tunc scilicet, cum opem Græcis contra Trojanos tulit, adversus quos omnes suas vires est experta, & (si Homero credimus) armata currum conscendit, una cum Minerva in aciem prodiit: ejus currus (nam præstantissimi quique bellatores e curru tunc pugnare consueverant) ita ab Homero describitur: lignum transversum, quo currus sustinebatur, erat ferreum, rotæ æneæ erant, octo radiis suffultæ, circuli eos ambientes aurei, ære obducti, argento tegebatur locus, unde radij existebant. Supra Deæ sedes loris aureis, atque argenteis contexta erat; timo argenteus, jugum aureum erat; equorum insignia aurea; nam licet alias ejus currus ab avibus tractus legatur, tunc tamen equis ei opus erat. Virgilius etiam eidem currum, atque arma adscribit, cum de Carthagine in primo Æneid. loquens, ita dicit,

— *Hic illius armâ,*

Hic currus fuit.

Quare nemini debet absurdum videri, Junoni ab antiquis fuisse hastam concessam, neque me hoc loco rationem afferre, cur plurimis Deorum simulacris hasta sint additæ; quæ ex Justino est hujusmodi; olim scilicet reges pro diademate, aliisque regis insigniis hastam gestabant; atque in orbis primordiis homines nullas Deorum statuas habebant, præterquam hastas, quas religioso cultu prosequerantur. Sed cum humana forma effingi Dii sunt cepti, tunc statuas non hastas coluerunt: sed tamen ut antiqua religionis aliqua vestigia exstarent, eorum simulacris hastas addiderunt. Cum Anchises apud Virgilium lib. vi. Æneid. Æneæ progenitum ex ipso orituram ostendit, ab adolescente incipit, qui hasta inhæret: ubi Servius adnotat; hastam apud veteres præmium eorum juvenum esse, qui, interfecto aliquo hostium in prælio, tunc primum suæ virtutis specimen ostendissent: Hastamque plurimi ab antiquis factam, cæterisque armis præpositam; ea enim præstantia, atque imperii erat argumentum: quare fortibus viris donabatur; sub hasta quietiam auctionem fieri solitam; denique Carthaginenses, cum bellum Romanis denunciassent, eis hastam misisse, Suidas refert, morem Athenis fuisse, ut cum efferretur cadaver ejus, qui interfectus esset, hasta in pompa præferretur, aut ad sepulchri caput affigeretur, hoc riu interfectore ad monito, se inultum non abiturum. Quare olim Hasta maximi ducebatur, & pulcherrimum erat insigne. Hæc igitur est causa,

cur

60
 cur ea sacris imaginibus adpingeretur. De Junonis currū, ab Homero descripto dici posset; cum varios colores significare, qui interdū in aere cernantur. Sed Buccatius lib. IX. Genealog. sentit, dicens eum idcirco ita esse splendidum, quod Juno divitiarum Dea Credebatur: arma quoque ideo ei data ut intelligeremus, homines inter se fere divitiarum causa pugnare. Quare eidem sceptrum in manus tradiderunt, innuentes, in ipsius esse potestate, divitias atque regnum elargiendi, quemadmodum ea paridi pollicita fuisse fingitur, cum scilicet vellet, trium Dearum pulcherimam ejus judicio decerni, quod quidem magnam habet probabilitatem, si pro ea terram intelligamus, cujus sententia est, Fulgentius, qui Junonem capite velo, obdueto manu sceptrum gestantem describit, hoc ostendens qua in parte regna, ac divitiæ consistant; in Terra namque Reges suam ditionem habent; in terræ etiam visceribus, divitiæ latitant, nam inde aurum, argentum omniaque metallorum genera effodiuntur, ex inde lapilli præciosi extrahuntur. Hujus Deæ Pavo sacer erat. Quare Pausanias Templum Junonis alicubi in Græcia describens inter cætera quæ inibi esse recenset, exitisse etiam dicit pavonem, ex auro factum, atque gemmis maxime splendidis, quem Deæ Hadrianus Imperator obtulerat. Ratio autem, cur sub Junonis tutela, hæc avis esset, præter id quod de Argo refertur esse potest, quod divitiæ non secus animos nostros demulceant, atque pavo intuentium oculos oblectet; *Buccatius libro IX. de Deorum Genealog.* Pavones atque divites inter se comparans, multa in eam sententiam dicit; nam utriusque voce, maximam superbiam atque arrogantiam ostentant; aliis semper se præferunt; falsa aliorum laude se jactant; aliaque plurima apprime similia deprehendi in utrisque possunt. Sunt alia quoque aves, quæ Junoni consecrabantur, inter quas fuit quoddam accipitum genus, item & vultur, quemadmodum refert *Ælianus*, juxta *Ægyptiorum* morem, qui hujus avis, pennis *Ilidis* simulacrum cernebant, quæ apud eos plurima in se numina colligebat, quæ à Græcis atque Romanis colebantur. Eisdem pennis domorum Januas ornabant; quod secundum *Alexandri Neapolitani* sententiam ad domus nobilitatem, atque antiquitatem ostendendam referebatur, Anseres quoque Junoni erant sacri; quorum aliquot Romani in ejus templo alebant, quod scilicet anseres se in capitolio à Gallis obsessis, patefactis hostium insidiis, à præsentis discrimine liberassent. Itaque, in hujus beneficii ab illis accepti memoriam publicis sumptibus in Capitolio aliquot semper alebantur, & Censores id summo studio curabant, ut optime nutrentur; item argenteus in Junonis templo fuit dedicatus. Atque ut se magis gratos erga hanc avem ostenderent, quotannis solemnibus pompis, maxima cum religione splendido ferculo anserem gestabant, eodemque tempore canem palo ex sambuco transigebant, ut ab ea bellua pœnas male custoditæ arcis repescerent.

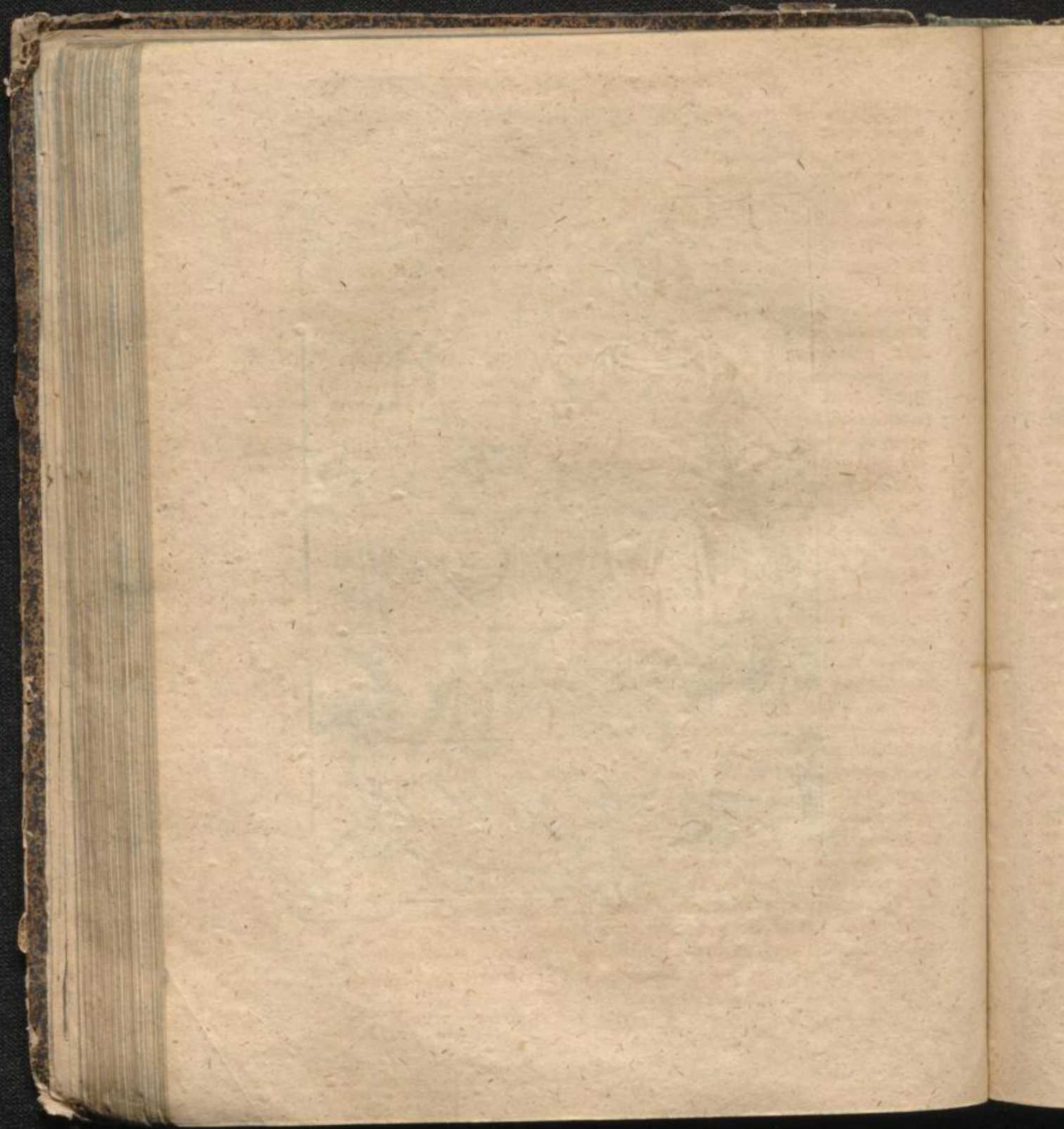
Fabulan.

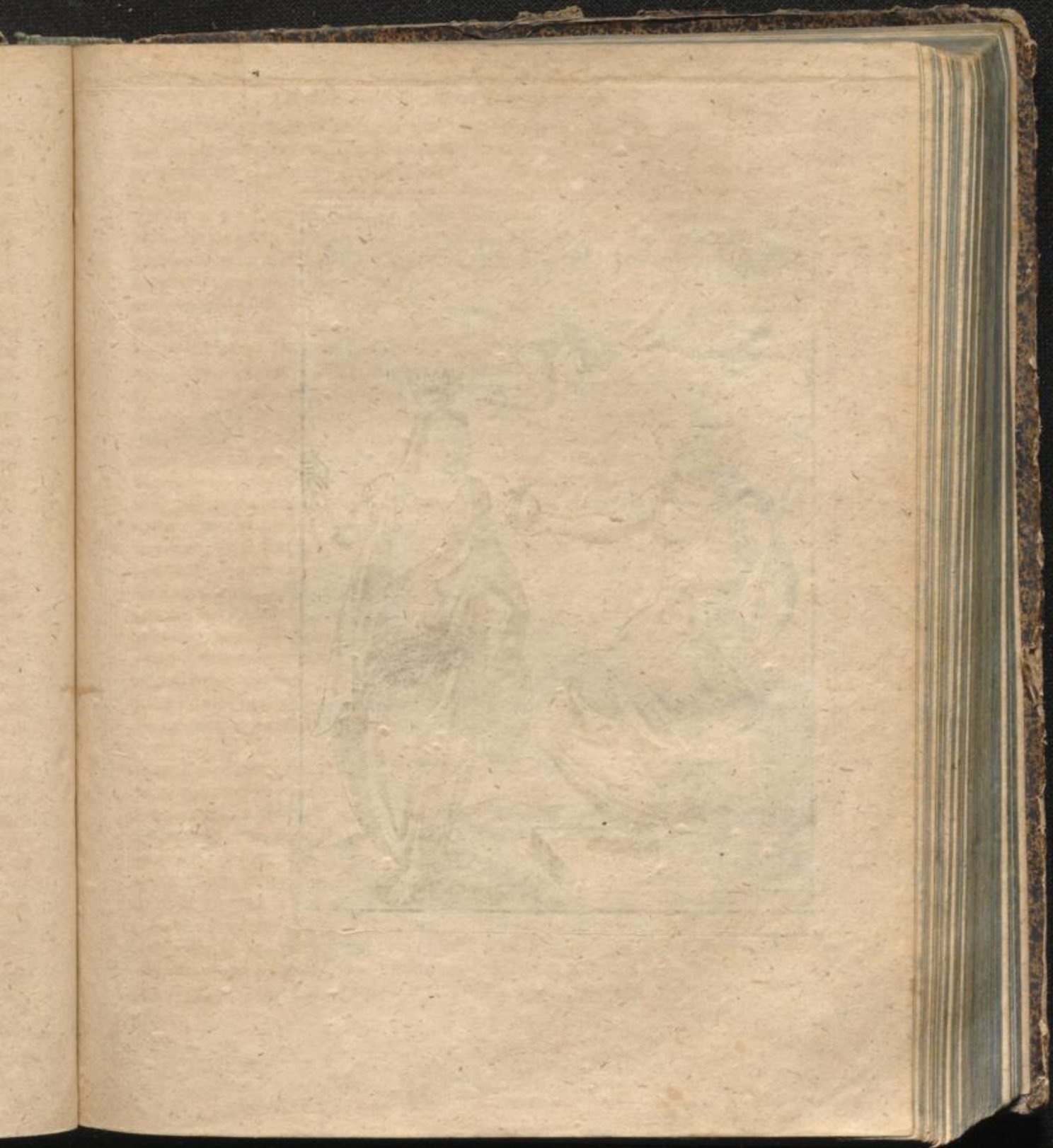
Imago 252.

Pavo Junoni
sacer.

o
e
o
ne
g-
us
di
us
m
u-
na,
er-
ue
ic
cia
o-
la-
2-
fe-
et;
m-
er-
um
ue
uas
lia-
um
ecis
ant;
em,
no-
uod
in-
ab
ale-
item
hanc
len-
ouco
ulan-

Fabulantur præterea Poëta, Isidem Junonis nunciam fuisse per quam arcus diversi coloris intelligitur, qui in cælo pluviolo tempore existere videtur: eam dixerunt Thaumantis filiam; quod admirationem significat, quam intuentibus injicit, cum pulcherrima colorum specie oculos ferit: Hoc spectrum ad divitias refertur, quæ primo quidem aspectu, insipientium animos stupore percellunt cum tamen non secus atque Iris statim evanescant. Hæc apud veteres Dea est habita, quam fingebant habitu muliebri, Versicolore veste, non nunquam & croceo in obsequium expeditam; alias etiam versicolores ei Virgilius tribuit in IV. Æneidos cum eam à Junone missam fingit, ad Didonis crinem incidendum. Juno etiam fertur quatuordecim Nymphas ad sua obsequia habuisse paratos, ut in primo Æneidos Æolum alloquens, ipsa de se dicit; quarum pulcherrimam illi in Uxorem pollicetur, si ipse ventos, quorum Deus credebatur ad Æneæ classem disjiciendam emittat, hoc aeris turbationem portendit, quem Iuno adumbrat; hujusmodi sunt nubes, venti, pluvix, nives, fulgura, tonitrua, caligines, atque id genus alia: Quæ etiam à Martiano Capella lib. primo Philolog. Sub Iunonis imagine representantur, quam ita describit. Juno tecto capite lacteo quodam galumnate prænitebat: Cui gemmis insitum diadema preciosis: nam neque Scytidis Vireta nec Cerauniorum Vibrans, fulguransque lumen nec fructicolor Hyacinthi credebatur abesse profunditas, sed totum illud sertum capitis fulgurantis Thaumantios obtulisse reginæ cœlitum ferebatur. Ipsius vero divinæ vultus assidua perlucens gratia fratri consimilis, nisi quod ille immutabili lætitia renitebat: Hæc commutationura assiduarum nubilo crebrius turbidabatur: nam vestis ejus hyalina, sed pepulum fuerat caliginosum: quod tamen si appulsu cujusdam luminis tangeretur, inter obumbrantes nebulas sudæ perspicuitatis gratia præniteret. Hæc fulmen dextera læva sonorum bombis terrentibus sustinet tympanum hujus calcei admodum furvi; quorum soleæ atræ noctis nigredine colorantur (sed Hesiodus eas vultesse auratas: in cujus sententiam Poëta omnes discedunt) ejusdem genua Zona quidem diversicolor ambiabat, quæ nunc præfulgido respondebat orbe, nunc vanescentis gratiæ tenuata varietas ita penitus obliquabat, tanquam nihil habuisset ante discolorum. Hæc Martianus: quæ ita clare aeris qualitates ostendunt, ut nihil sit opus explanatione. Itaque ad aliam Junonis statuam, de qua Pausanias in Corinthiacismeminit, veniamus, Deæ signum in Solio sedebat, eximia magnitudine auro & Ebore fabricatum, Policletioopus; corona erat capiti imposta: ex Gratiis & Horas egregie factas habebat; Dea manu altera punicum malum, altera Sceptrum tenebat, cui cuculus insidebat; quod idcirco factum dicunt, quod Virginis Junonis amore captus Jupiter in eam se avem vertit, quam puella tanquam ludicrum captavit, in hoc suam sententiam

Ist.

Iunonis I-
mago.

Imago 16.2.

L

tiam

tiam Pausanias interponit, dicens se hæc, & quæ his sunt similia, de Diis vulgata, & si vera neutiquam existimet, non putare tamen negligendam perinde atque aliquod arcanum sub his fabularum involucris latet: Quod tamen cum ipso non patefaciat: neque ego audeo aliquid comminisci: sapius enim sum falsus, me nolle ibi aliquid temere asserere, de quo antiqui tacuerunt.

Castor &
Pollux.

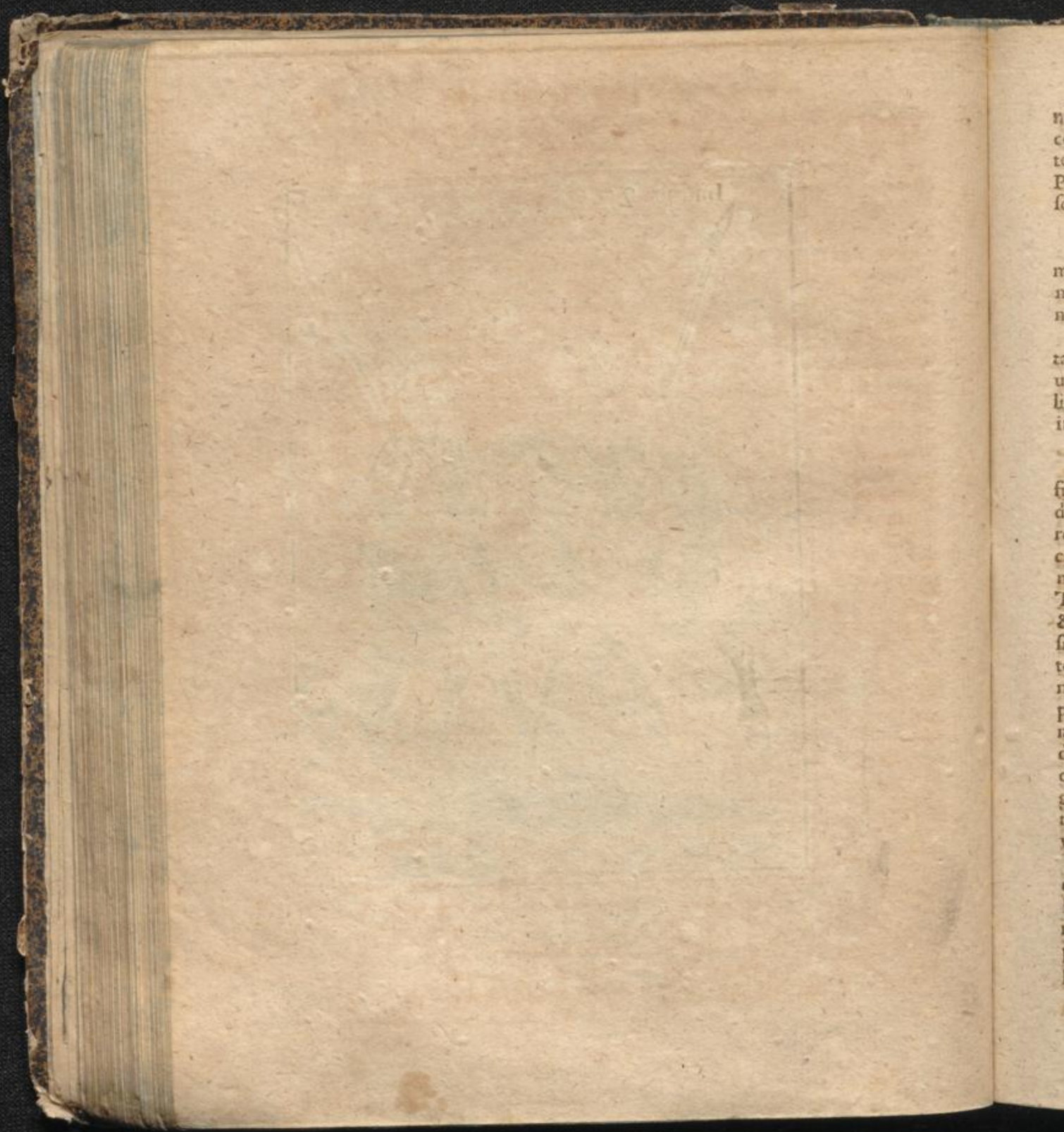
Aptilejus lib. X. de Asino aureo, cum iudicium Paridis in scena actum describit, inquit in scenam mulierem prodiisse, quæ Junoni erat similis, honesta forma habentem in capite candidum Diadema, & Sceptrum manu gestantem Castore & Polluce comitatam, qui cassides in capite gestabant, stellarum apicibus insignes, atque ita quoque efficti in antiquis mimismatibus vescuntur.

Hi Dioscori id est Jovis filii dicebantur, qui ita charitate se mutuo complexerunt, ut vita inter se divisa, vicissim viverent, atque morerentur; efficerentque signum, quod Geminos vocant. Spartiate ita horum simulacra effingebant; erant duo ligna parallela duobus obliquis conjugata, id quod putabant, fraterno Deorum amoris simulacrum proprium esse, horum unus pugillatu, alter equo plurimum valebat. Quare ambo sæpe fuerunt efficti albis equis insidentes, qui illos forte referebant, quos à Junone dono acceperant, à Neptuno ipsi traditos; quorum nomen uni Xantus, alteri Cyrallus erat: Equites hi in quodam perveusto Athenis Templo viscebantur, atque ea forma Vacieno, cum è prætura Reatina Romanam veniret, noctu visi sunt, dicentes Persem Regem illo die captum quam rem Cicero lib. III. de nat. Deorum narrat: Justinus scribit, in prælio inter Locros & Crotoniatis, duos adolescentes egregia forma, statura præcæra, in equis albis, diversa ab aliis arma ferentes: purpureis vestimentis indutos visos esse, qui in prima acie fortissime pro Locrensisibus, quorum numerus ad quindecim millia perveniebat, contra Crotoniatis, qui ad centum viginti millia erant, sed tamen hos ab illis fractos, ac prostratos fugisse, duorum illorum proculdubio opera, qui ejusmodi victoria parta, ex hominum oculis evanuerunt. Hi non injuria Dioscuri crediti fuerunt: Nam cum Locris à Lacædemoniis suppetias postulassent, iis non impetratis ad Dioscurorum opem implorandam confugerunt. Qui qua forma essent quæque insignia gestarent, optime in se duo illi adolescentes Messenii, de quibus Pausanias in Messenis, expresserunt: Hi namque in Laconia fines populandi gratia simul excurrere soliti erant: Forte Lacædemonii per falsos Castoris & Pollucis dies, post solennæ epulæ in ipsis castri compositionibus se, & lusibus oblectabant: Ibi duo illi adolescentes, in albis tunicis & purpureis lacernis, equis pulcherrimis invehentes hastas manibus tenentes, de improvviso se Lacædemoniis ostendere, illi castores esse rati, qui sacris interesse suis voluissent, adorabundi occurrerunt, eorum sibi numen

Imago 17.a.

Imago . 27

n
co
te
P
fo

m
n
n

za
u
li
i

fi
d
ro
ca
n
T
&
fi
to
n
P
n
d
c
g
t
y

c
l
r
l

numen precibus implorantes. At juvenes, ubi primum in medium recepti sunt, tumultum, & stragem, modo hos, modo illos hastis ferientes, ediderunt; atque inde ad suos impune, violatis sacris, reverterunt. Pileati præterea, Castor atque Pollux fuisse feruntur, ut à Catullo in hoc scaronte;

A pileatis nova fratribus pila.

Nam Laconibus, ex quibus Dioscuri fuerunt oriundi, pileatis pugnare mos fuit, ut Festus scribit. Pausanias in quadam Laconia parte sigilla nonnulla pileata extitisse narrat; quæ non certo asseverat Castorum fuisse, nec ne.

Hic libet aliquid de pileo dicere, quod apud Romanos olim erat libertatis in signe; nam cum servum manumitterent, ei caput radebant, ac pileum tradebant: hoc apud Feroniam fiebat; nam ea manumissis servis, id est libertinis præesse putabatur. Quare Plautus in Amphit. servum introducit ita optantem;

Utego hodie raso capite calvus capiam pileum.

Interfecto Julio Casare, Romæ passim hasta cum pileo in vertice humi figebantur, quasi populus ad libertatem vocaretur. Cum urbs in magno discrimine versabatur, ut undique milites ad præsens periculum contraherentur; vel cum quis seditionem commovere vellet, servi ad pileum vocabantur; quo libertas eis certa promittebatur. Hinc legimus, Brutos monentem cudisse cum pileo, duobus pugionibus imposito, eo innuentes, se, Tyranno interfecto, patriæ libertatem restituisse. Nerone mortuo, Romæ, & per provincias, quemadmodum Suetonius testatur, passim populus cursitabat cum pileis; eo gestu significantes, se à servitute in libertatem assertos. Apud Plutarchum legitur, L. Terentium Nobilissimum civem Romanum Scipionis triumphantis curram pileatum sequutum esse, quod captivus cum esset apud Carthagenenses, Scipionis opera liberatus esset. Idem multi quoque cives Romani in triumpho T. Quincti fecerunt, quod ab eo devicta Macedonia, vindicati essent in libertatem, quemadmodum Plutarchus, atque Livius referunt. Pileus præterea virtutis atque scientiæ est argumentum, ideoque nostra tempestate ii, qui Doctoris insigniis decorantur, pileo donantur. Pileatos servos vanum ire solitos, quorum nomine venditor nihil præstaret, Agellius lib. vii. ex Caelio Sabino refert.

Sed ad Castores revertamur; nam sub Castoris nomine, Pollux quoque ejus frater intelligitur. Itaque Bibulus, qui Cæsaris fuit collega in consulatu, cum suam ab eo auctoritatem usurpari cerneret, qui solus amborum nomino cuncta præstaret; sibi fatebatur id accidisse, quod Polluci; nam templum, ambobus Dioscuris dedicatum, Castoris tantum, aut Castorum nomen præferebat, Hi, ut Ælianus atque Suidas narrant, juvenes, proceræ staturæ, im-

berbes, inter se similes, militaribus indumentis, ornati Gladios ad femur, Hastasque in manibus habentes effingebantur; stellarumque loco, de quibus supra dixi, flammulae eorum capiti adpingebantur. Nam scribit Diodorus Siculus, Orpheum, cum tempestate una cum cæteris Argonautis ageretur, Deis Samothracibus vota fecisse pro salute, ac columitate; & exemplo sedatam tempestatem, cum duo astra supra Castoris, atque Pollucis capita cecidissent; Deorumque providentia se servatos credidere. Unde factum est, ut qui tempestate deprehensi forent Dioscoris vota facerent. Itaque Pausanias quamdam Neptuni statuam, apud Corinthios existentem describens, in basi inquit Castores fuisse exsculptos, ut qui navibus, atque nautis salutaria numina crederentur; nam maxima aliqua tempestate in mari orta, solent interdum quidam ignes in sublime micare, qui tranquillitatis Paulo post futurae spem præbent; de quibus Seneca, ac Plinius scribunt: hi, cum in aere se ostendant, qui pro Junone capitur; non injuria gemini fratres, Castor, atque Pollux Junoni sunt comites attributi.

Sed iterum ad Junonem veniendum; quam fabulae fingunt, ut Theopompus atque Hellanicus recitant, quondam à Jove pedibus vincam catenis aureis, ex quibus etiam gravissima ferri moles dependebat: itaque ea in sublime pendula viscebatur. Hoc eo spectare arbitror, quod ea aeris pars, quæ ab æthere longissime recedit, in qua, ut omnium densissima, nubes caligo, pluvia, aliaque hujusmodi procreantur, facile cum aqua, atque terra coit, quæ elementa, cum sint gravia, semper sidunt. Apud Pausaniam est legere, in quadam Boëtiæ parte Junoni fanum consecratum, in qua ingens simulacrum ejusdem stantis exsistebat: eam vero ibi Sponsam appellabant. Sed id nominis magis jure ei in insula Samo attribuendum fuisse existimo, quam olim, ut Lactantius ex Varrone refert, Partheniam vocabant, ex Junone, quod adolescentula ac virgo ibi degisso feratur, ibidem que Iovi matrimonio conjunctam. Itaque in templo, quod in eo loco habebat, ei simulacrum erat positum, quod sponsæ speciem referret, quæ forte flammeo obnubebatur; quod velum ita à flammeo colore, qui est ruber, dicebatur, quia scilicet recens nuptæ ingenio quodam debeant rubore perfundi. Itaque Varro scribit, apud antiquos morem fuisse; ut nocte tantum nuper nupta cum marito coiret, perinde atque per noctis tenebras minus erubescerent. Eadem ad maritæ des noctu lectica vehebantur, quæ à mulis, sive bobus gestabatur, quemadmodum Suidas narrat: ubi sponsa in medio sedebat, ejus latera ex una parte marito, ex altera honestissimo aliquo aut amico, aut propinquo claudente. Eis quinque pueri totidem faces præferbant, ut ex Plutarcho in Problematibus nuptialibus habetur; quibus cum nocturnæ tenebræ dispellebantur, tum faustum omen afferebatur, fore ut ex illo matrimonio fecunda proles oriretur: generare enim

*Castoris
opem cur
nauta im-
plorarent.*

*Flammæ
nuptiarum
velum.*

*Faces præ-
ferabantur
nuptis.*

enim nil aliud est, quam in lucem edere. Hæ faces quinarium numerum non excedebant; nam opinantur aliqui, mulierem uno partu ad quintum pervenire posse, ibique sistere. Sed alii, rem subtilius considerantes, veteres, numerum imparem in nuptiis adhibuisse dicunt, ut eo pacem atque concordiam submonerent; is enim in partes æquales dividi nequit, semper aliquo medio numero rem inente, qui ambabus communis, eas iterum inter se conjungere possit. Quamobrem cœlestes Deos impari numero gaudere dicunt, qui pacis semper sint auctores; inferis vero parem esse gratum, à quibus semper discordia proficiscatur; par enim numerus in duas æquas portiones dispelci potest, nihil reliqui existente, per quod rursus partes in unum coeant. Ex imparibus veteres ad nuptias optimo jure quinarium desumpserunt; is enim primus est numerus, qui ex primis pari atque impari, inter se conjunctis existeret, unitas enim numerus non est, sed numerorum principium. Itemque quinque Deos in nuptiis invocabant, Jovem scilicet, atque Junonem adultos, Venerem quoque, Suadelam, & Dianam. Proponebant præterea sponsa aquam atque ignem; aut ut ostenderent, hæc per se ac seorsum infecunda, hunc quidem, cum nihil humiditatis contineat; illam vero, cum sit frigida; sed ad rerum procreationem, caliditatem, atque humiditatem inter se coire debere; eodemque pacto ad prolem conficiendam, viri atque uxoris conjunctione opus esse: aut ut eam admonerent, ut quemadmodum ignis res impuras expurgat, & quod in re inest facis excernit; aquaque sordes cunctas eluit: ita se pudicam, ac puram præstet, nihil umquam in se admit- tens, quod labe connubiales leges aliqua respargere valeat. Ferebatur etiam colus atque fufus: itemque in mariti domum per ovis vellus nupta transibat: alios præterea ritus veteres in nuptiis adhibebant: quos, ut ad nostrum propositum minus facientes, prætermittimus; nam paucos hos recensuimus, ut ostenderemus, quo pacto Junonis sponsa simulacrum esset effingendum; nam hoc Varro reticuit, cum hujusmodi simulacrum Junonis in Samo insula extare testatus est. Sed ad id revertamur, quod ex Pausania dicebamus, Junonem scilicet sponsam vocatam; rationemque, cur ita vocaretur, ex eodem in Bœoticis afferamus; quæ est hujusmodi; Junonem ajunt iratam Iovi, incertum qua de causa, in Eubœam secessisse: Jovem cum placare eam non potuisset, ad Cithæronem, qui tunc Platænsibus imperabat, venisse: fuisse vero Cithæronem nemini calliditate secundum. Ejus monitu Jupiter simulacrum è ligno fabricavit, illudque plastro vestimentis velatum imposuit: in vulgus verò prodidit, Platæam eam esse, Asopi filiam, quæ sibi esset desponsata, Id ubi ad Junonis aures pervasit, accurrit illico, & ad Plastrum accedens, veste conicissa, ligneam esse effigiem comperit, quam novam esse nuptiam putarat: falsam se itaque latanti animo ferens, facile in gratiam cum Jove rediit. In ejus rei memoriam festos celebrabant dies, Dedala quæ

*Numerus
Par, & Impar.*

*Ignis, & aqua
sponsæ
proposita.*

Iuno sponsa.

nuncupabantur. Hanc fabulam Eusebius ex Plutarcho ita interpretatur; Junonis ac Jovis bella, & dissidia nihil aliud, quam Elementorum intemperiem significant; quæ, nisi certis proportionibus contemperentur, natura rerum soluta, magnam perniciem afferunt. Si ergo Iupiter, id est, calida virtus, ac ignea nimium excefferit, siccitate omnia pereunt: si vero Juno, humida scilicet & ventosa natura Iovem aspernata superaverit, magna vis pluvix delata diluvio cuncta vastabit: quod illis temporibus factum, Boëtiæ maximè regionem probavit, quæ multitudine aquarum torta fuisse dicitur: Quia quam primum tempestate transacta, terræ apparuerunt,

Imago 28.a.

Deorum reconciliatio facta fingitur: Prima vero omnium arborum Quercus effloruit: quæ non modo piis hominibus (ut Hesiodus ait) verum etiam diluvii reliquiis opitulata est; cum glandes rami ferant, & apes cum tegat truncus.

Iunonia Rosa.

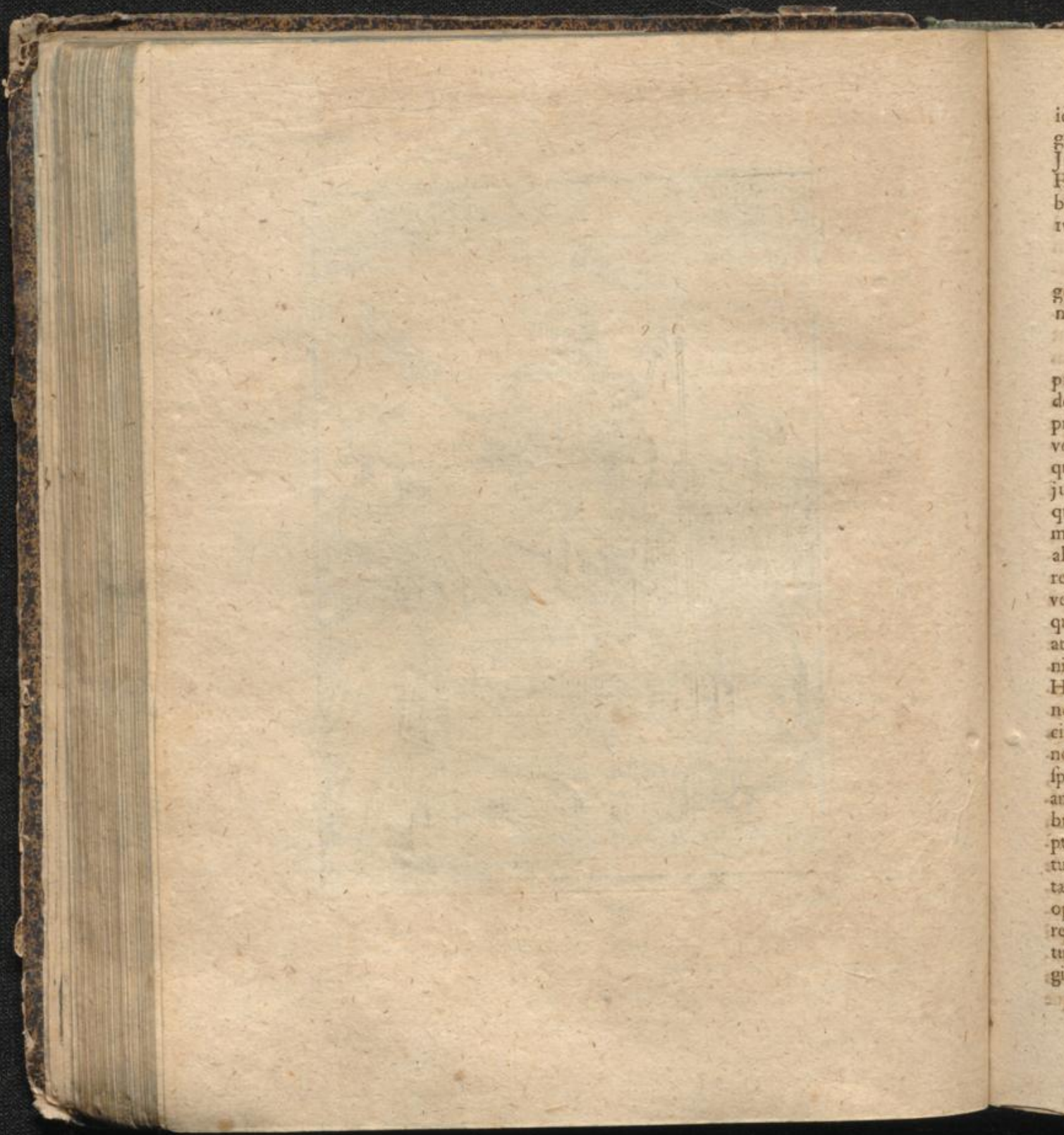
Iunonem veteres candidis liliis coronabant, quæ Iunonias rosas appellabant: nam ejus lacte respersa, ut fabulis fertur, candida evaserunt; fabulantur enim, Iovem ad ejus dormientis ubera Herculem infantem admovisse, ne eum suo lacte nutritum, tam infecto odio prosequeretur. Sed eum nimis avide lac exsugentem effecisse ut Dea evigilaret, cognitumque, statim esse projectum, ita ut lac per cælum spargeretur; indeque ea cæli pars dealbaretur, quam viam lacteam Astrologi vocant, aliquid etiam in terras instillaretur, ex quo lilia candescerent. Tertullianus testatur, Argis Junonis simulacrum fuisse, vitium ramis circumdatum, quod leonis pellem pedibus proculcabat: perinde atque in Bachi contumeliam pampinos gestaret, leonemque calcaret, ut Herculi injuriam faceret, quos ambos privignos maximo odio infectabatur. Lanuvij Juno sospita, tanquam Dea tutelaris colebatur, ut Livius refert; ejusque statua sicut Cicero testatur, caprina pelle amiciebatur, Hastam atque Palmam gestans. Festus de Iunone Februali Loquens, cur ea ita nuncuparetur, inquit, ei februario mense sacra fieri, ejusque ferias esse Lupercalia, qua die mulieres februebantur à Lupercis amiculo Iunonis, id est pelle caprina. Finxerunt præterea ipsius Iunonis simulacrum Æream fornicem præferens; sumpta translatione (ut Suidas dicit) ab incidente capillos fornice & purum corpus ostendente: quod manus acri cujus Juno est Symbolum, in humanis corporibus expugnandis tribuitur. In quodam Neruæ numismate, matrona est cum radiata corona in Throno sedens, lava sceptrum, dextera fornicem præfert Juno: Iudicari possit: literæ tamen quæ in eo leguntur hæ sunt, FORTUNÆ. P.R.

Non memini me de alio Iunonis simulacro legisse nisi quod aliqui eam tætam effingunt, manibus papaverum capita tenentem, ac ad pedes Jugum habentem; Hoc inuentes quo pacto inter se conjuges conjuncti esse debeant

idem

Imago. 28.

id
gi
Ju
ba
iv

ge
ni

pi
de
pr
vo
qu
ju
qu
mu
al
r
ve
qu
ato
ni
H
ne
eit
no
sp
an
bu
pt
tus
te
op
rey
tu
gi
ap

idemque refertur ad prolem ex eorum conjunctione existentem, hujus imaginis nullam apud antiquos mentionem invenio factam: præterquam quod Jugæ Junonis ara fuit Romæ in vico, qui ideo Jugarius dictus est, ut Festus ait, quod ad hanc aram veteri ritu nubentes vinculis jungentur in omen futuræ concordia. Et Servius super illa Virgilio verba iv. *Æneid.*

Ne cui me vincolo vellem sociare jugali:

Jugali, inquit, propter jugum, quod imponebatur matrimonio conjungendis; Unde etiam Juno Jugalis dicitur. Et cum Dido se Æneæ matrimonio conjungere statuisset, sacrificasse ibidem legitur.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

Ex quo nonnulli, itemque ex Veneris imagine, quæ cum compedibus pingitur, Matrimonium expresserunt, quod collum jugo submiserit, & pedes compedibus habeat victos, Id alii ex Hymenæo derivarunt, qui nuptiis præesse credebatur: in quibus eum olim, quibusdam conceptis precibus invocabant, ut is suo numine præfens, matrimonium fortunaret. Sed & aliis quibusdam ritibus antiqui conjugalem concordiam adumbrabant: nam conjugibus facta quæque precati, in nuptiis à male ominatis verbis parcebant: quare sæpe cornicem nominabant, ut inferius in Concordiæ imagine videbimus; Junonique Jugali sacrificantes, fel ex victima extrahebant, idque post altare projiciebant, ut ostenderent inter conjuges nihil amatoris intercedere, quod est, eos vacare omni dissidio, atque odio debere. Atque ideo veteres in nuptiis celebrandis, Hymenæum invocandum sanxerunt; non quod is matrimonium instituisset, sed quod post multos gravesque labores, atque discrimina, ad optatas tandem nuptias maxima cum felicitate pervenisset. Res autem ita à Luctatio Statio interprete lib. iii. Theb. narratur;

Matrimonium.

Hymenæus.

Fel projecit.

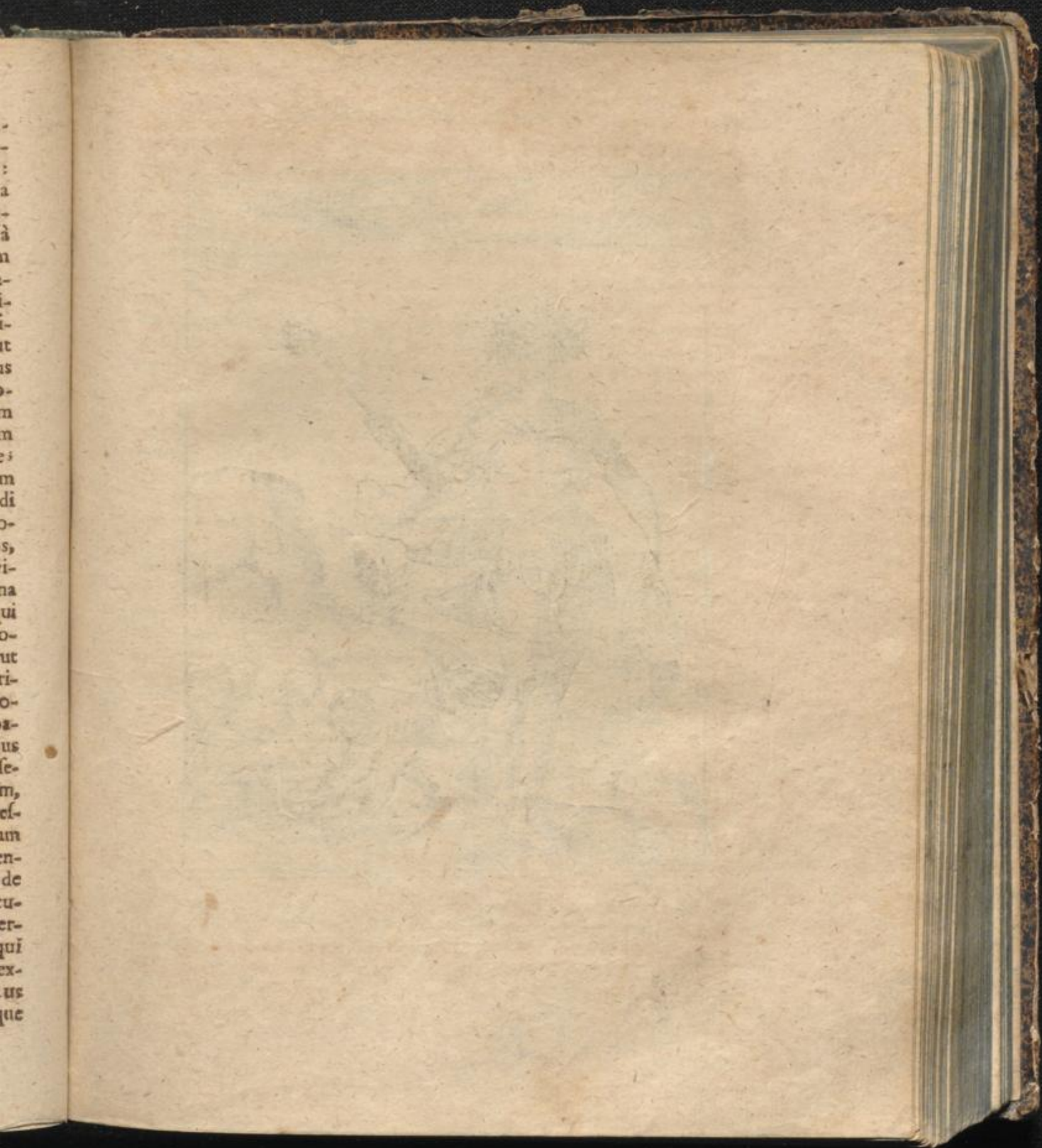
Hymenæus puer Atheniensis fuit: is, cum annos puerilis ætatis excederet, neque adhuc virum posset implere, ea pulcritudine præditus fuisse dicitur, ut foeminam mentiretur. Hic cum unam ex civibus suis virginem nobilem adamasset, ipse mediocribus ortus parentibus, quia nuptias desperabat; quod poterat tamen, puellam extrema amoris linea diligens, animum solo satiabat aspectu. Cumque nobiles famina cum virginibus sacra Cereris Eleusina celebrarent, subito Piratarum adventu raptæ sunt: inter quas etiam Hymenæus, qui illo & amatam fuerat subsequutus, & ipse puella Creditus. Cum igitur per longinqua maria prædam piratæ vexissent, ad quandam regionem tandem delati perveniunt, ibique somno oppressi, ab insequentibus sunt interempti. Hymenæus, relictis ibi virginibus reversus Athenas, pactus est à civibus dilectæ nuptias, si eis filias suas restituisset: quas ubi pro voto restituit, exoptatam accepit uxorem: quod conjugium quia felix fuerat, placuit Atheniensibus nomen Hymenæi nuptiis miscere

Narratio de Hymenæo.

Hæc

*Thalassius in
nuptiis in-
vocatua.*

Hæc Lucæ Lactantius. Sed Donatus in Adelphi Terent. atque Servius in primum Æneid. ipsum etiam Hymenæum tradunt puellas liberasse, cum piratas somno fatigatos interfecisset. Hæc Græci de nuptiarum suarum Deo: sed Romani ominis causa Thalassionem in nuptiis invocabant. Res ita habet; quemadmodum eam Livius describit; Romæ scilicet in raptu Sabinarum virginem unam, longe ante alias specie & pulchritudine insignem à globo Thalassii cujusdam raptam fuisse; multisque sciscitantibus, cuinam eam ducerent, identidem, ne quis eam violaret, Tha'assio ferri, clamitatum: propter quod nuptialem hanc vocem factam. Aut hic ritus inde originem trahit; quod Thalassio, juxta Varronis sententiam, signum fit lanificii; nam Thalassionem vocabant quasillum vas utique lanificii aptum: ut hac voce sæpius repetita, sponsam admonerent, quodnam ejus esset munus futurum: id etiam Plutarchus in Problematibus confirmat, referens quoque, quod superius de colo, atque fuso, atque transitu per vellus ovillum diximus: sed & Festus vult sponsam supra id sedere solitam; ex eo enim lana sumitur, quæ postea colo aptatur; atque hæc verba concepta dixisse: Ubi tu Cajus, ego Caia; quibus verbis designabatur, omnia inter maritum atque uxorem communia esse debere. Atque senserunt aliqui, hujusmodi nomen in nuptialibus cæremoniis fuisse adhibitum, in Caia Cæcilia memoriam, quæ eadem Tanaquil Tarquinii Prisci uxor fuit, mulier sane sapiens, atque omni virtutum genere prædita, quæque domum summa cum providentiâ administravit. Quare Plinius ex Varrone refert. Romæ magna cum religione ejus fufum, atque colum fuisse servatum; crepidas aliqui addunt. Hincque factum esse asserunt, ut sponsa, ubi primum viri domum ingrederetur, secum colum una cum lana, atque fuso afferret, ut scilicet se ad virtutem mulieris hujus imitandam excitaret, quæ suis laboribus regiam vestem Servio Tullio suo genero confecisse fertur: Hanc postea ad fortunæ templum suspenderunt. Cingulo insuper nupta cingebatur, quod vir in lecto soluebat. Factum id ex lana ovis Sextus Pompejus dicit; ut sicut illa in glomis sublata conjuncta inter se est; Sic vir suus secum vinctus, conjunctusque esset. Cingulum id Herculano nodo vinctum, vir ominis causa soluebat, ut sic ipse felix in suscipiendis liberis esset. Sicut Hercules fuit, qui LXX. liberos reliquit. In quo Deam Virginensem vir invocabat, quæ fasciis virginalibus feliciter solvendis præesse credebatur. Hanc Deam ut D. Augustinus lib. VI. de Civit. Dei ex Varrone refert, una cum magna Deorum turba in cubiculum ferebant, ut iis opitalantibus, vir facilius Virginalem florem decerneret, neque sponsa id reformidaret, cum tot Deos presentes cerneret, qui eam ad sese marito permittendam hortabantur, quolibet suum munus ex-exercente; nam distincta erant inter eos munera. Sed Coryphæi Verus atque

a
:
a
-
à
n
-
i-
i-
ut
is
e-
n
n
s
m
di
o-
s,
i-
na
ui
o-
ut
ri-
o-
a-
us
fe-
m,
ef-
am
en-
de
ru-
er-
qui
ex-
us
que

Imago. 29.

atq
ant
m
lis
non
qu
ob
non
Ven
ut
in
rel
mag
nup
ban
can
eos
nol
pue
mar
nem
mar
had
cen
pra
ri
tur
pot
dic
tur
lac
rat
mu
ubi
ma
foli
opt
mo
laff
Ul
Pe

atque priapus erant. Sed quid opus est referre Deorum numerum, qui ab antiquis nuptiis præponebantur, cum sit fere innumerabilis? neque id mirum; nam (ut supra diximus) apud Veteres mos fuit, ut singulis hominum actionibus singulos Deos præficerent; qui etsi interdum, non erant inter se numine diversi, cognominibus tamen distinguebantur, quod ex Martiano Capella Lib. II. Philol. patet, ubi eandem Junonem ob quatuor munera, quibus in matrimonio fungi putabatur, quatuor cognominibus insignit, quæ sunt Interduca, Domiduca, unxia atque Cinxia. Verba sunt hujusmodi; Jure te mortales puellæ debent in nuptias convocare ut earum & itinera protegas, & in optatas domos ducas; & cum posses inquit faustum nomen affigas, & cingulam ponentes in Thalamis, non relinquis. Sed jam de Diis nuptialibus satis, de quibus nullam eorum Imaginem apud antiquos me legisse memini: revertamur ad ritus, qui in nuptiis adhibebantur, quatenus ad Hymenæi effigiem pertineant. Solebant olim vitis postes ornare ac eosdem adipe ungere, ne quid mali medicamenti inferretur. Mariti nuces spargebant, pueris magno cum strepitu eos colligentibus, ne sponsæ clamor dum Fasciam Virginalem sibi solui nollet circumstantibus audiretur. Altiis placuit ea id gratia factum, ut se puerilibus omnibus ludis renunciare, & juvenilia cuncta ludicra relinquere maritus eo indicio testaretur. Varro spargendarum nucum hanc esse rationem putabat, ut Jovis omine matrimonium celebraretur, ut nova nupta matrona esset, sicut Juno. Nam nuces in tutela erant Jovis. Sed de his hæcenus. Pingebatur Hymæneus coronatus floribus & amercaco dexteræ forcem tenens, sinistra flammeum (lutei Velaminis id genus) quo velo novæ nuptæ se tegebant, idque flammeum vocabatur, quo boni omnis causa eas velari solitas Sex. Pompejus tradit, idcirco quod eo assidue Flaminica uteretur; cui divortium facere non licebat. Sed tamen non incommode referri potest, ad sponsæ ruborem atque verecundiam innuendam, quam idem dicamus licet cum Pudore, quem antiqui tamquam Deum venerabantur: quare ei Athenis altare erat dicatum; Lacedæmone vero simulacrum positum fuit ea de causa, quam Pausanias in Laconicis narrat; Cum Icarus Ulyssi Penelopem, nuptum dedisset, Ulyssis animum tentavit, numquid Lacedæmone domicilium habere vellet. Quæ spes ubi hominem sefellit, filiam orare cœpit, ne se desereret, atque ut secum permaneret. Quin & Ithacam jam proficiscentem in curru prosequutus, multis eâ sollicitabat precibus. Ulysses, tandem victus hominis importunitate, puellæ optionem dedit, vel se ut sequeretur, si id mallet, vel cum patre Lacedæmonem redirect. Ibi illam ajunt, nihil sane respondisse, sed faciem tantum velasse: Icarium, cum sibi probe nosse videretur, quid illa animi haberet, ut cura Ulysse abiret, permisisse. Signum vero pudoris ea in viæ parte dedicasse, quo Penelope, cum faciem velavit, pervenerat: quod forte facie tecta effictum erat

Imago Hymenæi.

Imago 19. a.

M

Quare

Quare non temere recens nupta faciem flammeo velabat, quod sinistra Hymenæus gestabat; qui & in pedibus croceos soccos habebat. Sed ejus imago præclare à Catullo in Epithalamio in Nuptias Juliæ & Manlii adumbratur, his verbis;

*Collis o Heliconii
Cultor, Vranæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem o Hymenæe Hymen;
Cinge tempora floribus
Sive oleæ sive amaraci;
Flammæ capelatus: huc
Huc veni, niveo gerens
Luteum pede soccum.
Excitusque hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus,
Pineam quare tadam.*

Seneca vero in Medea sic eundem effinxit his versibus;

*Et tu, qui facibus legitimis ades,
Noctem disentiens, auspice dextera,
Huc incede, gradu marcidus ebrio,
Præcingens roseo tempora vinculo.*

Claudius etiam in Epithalamio Palladii & Serenæ ita de Hymenæo canit;

*Dulce micant oculi, meas infecerat igni
Solque pudor que genas: dubiam lanuginis umbram
Cæsares intonsa regit.*

MAGNA MATER.

TERRAM existimavere veteres, omnium Deorum primam; quam ideo Magnam matrem, atque Deorum matrem dixerunt; & pro naturæ ejus varietate, diversisque qualitatibus, multa ac varia ei nomina imposuerunt, multiplici eam affecerunt, ac diversas illi statuas posuerunt. Quamobrem, cum de ea, prout interdum sub Junonis nomine intelligebatur, superius disseruerimus; nunc dicendum restat de aliis imaginibus, quæ aliarum Deorum nomine insignitæ, terram nobis representant; cui uni rerum naturæ partium, juxta Plinii sententiam lib. II. naturalis historiæ, eximia propter merita cognomen indidimus Maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cælum Dei, quæ nos nascentes excipit. Itaque solebant veteres editum infantem statim in terra deponere, tamquam si collocassent in ulnis omnium rerum

*Terra enim
Mater dicta.*

rerum matris : quem & illico leyabant ; cui rei Deam dictam Levanam præposuerunt ; sicut & Cuninam Deam colebant , quam infantes in cunis tueri , & fascinum submovere credebant. Erat & Vagitanus Deus , qui infantum vagiibus præesse existimabatur. Paventia puerorum pavoris Dea dicebatur. Edusa & Potina Dæ præfides existimatæ sunt infantum eduliis & potionibus. Quare terra nascentes nos ubi statim exceperit , natos alit , semelque editos sustinet semper ; novissime complexa gremio , jam à reliqua natura abdicatos , tum maxime ut mater operit , Neque homines tantum ; aut bellæ , sed omnia quæ hic sunt , à Terra vitam haurire , ab eaque alia ac conservari videntur. Merito igitur magna mater Deorum ipsorum mater appellatur , Nam Dii qui à veteribus colebantur , aliquando mortales fuissent perhibentur , ac ea terræ fructibus victitasse constat , instar mortalium cæterorum ; Hæc eadem est , atque Ops , Cybele , Vesta , Rhea , Ceres , aliarque quæ Terram aliquo modo significant : quarum nomina , fabulas , ac alia quæ de iis jactantur , à nobis hic declarabuntur , cum earum imagines describemus , si opportune ceciderit : Nam sicut pictores tabulas omnibus ornamentis conveſtiunt , quæ intuentium oculos oblectare possint ; ita & nos has à nobis adumbratas Imagines , omni pigmentorum genere distinguere decrevimus , quo legentium animos majori voluptate perfundant , Nam hic interdum nomen aliquod expono , aliquando fabulam interfero , quam vel longa interpretatione declaro , vel leviter præstringo ; nec omitto aliquid attingere , quod ad historiam pertineat. Omnia vero hæc ita præstare studeo , ut loco fiant ; qua ex re non magnam aliquam oblectationem lectoribus creo , & certe non mihi videor multum molestiæ asferre ; cum rerum Varietas per se nata sit , fastidium magna ex parte levare : Magna ergo mater Ops ab antiquis fuit appellata , ab ope scilicet præbenda ; quia nihil est , quod mortalibus majori sit adjumento ad vitam tolerandam ipsa terra , quam & Homerus *Ζυδογομ* , hoc est , vitæ elargitrium cognominat ; ea namque ubi commode degere possimus , undeque victitemus , affatim suppeditat plurimisque rationibus , piissimæ Matris instar nobis prodest. Quare Martianus eam describens , inquit eam grandævam , corpulentamque esse : quod cum iis consentit , quæ Paulanias in Achaicis , de quodam Telluris simulacro refert , quam vocabant Luristernon , id est latum pectus habentem. Hæc quamvis sæcunda , circumfusaque partibus , tamen floridam , discoloramque vestem herbida palla contexuerat ; in qua totus gemmarum , metallorumque Census , atque omnium proventus , frugumque & satiorum larga admodum ubertate ferebantur. Ex hac Imagine Terram quis intellexerit ; quam Varro vult , ut Divus Augustinus refert , Operam vocari , quod humana Opera melior evadat , & quo magis colitur , eo uberiores fructus proferat : eandem dicit Proserpinam nuncupari ex

Opr.

enim fruges exeuntes proserpunt. Vesta dicitur, quod viridibus herbis Vestia-
 tur. Buccatius lib. iii. de Geneal. Deorum hujus Imaginem Exprimit, &
 quid ea sibi velit exponit, dicit ergo eam in capite Turritam coronam gesta-
 re, nam terræ ambitus coronæ instar est civitatibus & oppidis insignitus,
 Vestis præterea ramorum, atque herbarum tentura distinguitur, quæ arbores
 plantas ac herbas ostendit, quibus terra est condita. Sceptum manu tenet, quo
 regna, divitiæ ac humana potentia, quæ sunt in terra significantur, Tympana,
 quæ apud eam sunt ad Terræ rotunditatem referuntur, quæ in duo hemisphæ-
 ris dividitur, quorum unum superius vocatur, in quo nos degimus, alterum
 inferius, quod Antipodes incolunt. Quadriga vehitur; nam ea licet immo-
 bilis persistat, opera tamen, quæ in ea exercentur, certo quodam ordine per
 quatuor anni tempora progrediuntur, alio aliud deinceps sequente. Quod
 à Leonibus trahitur, vel agricolarum in tradendis terræ seminibus opera de-
 monstrat; consuevere enim leones, ut Solinus dicit, si per pulvereum solum
 iter faciant, cauda pedum suorum verrentes turbare vestigia, ne venatori-
 bus, sui itineris præsent indicium: quod & agricolæ seminibus injectis sta-
 tum faciunt, sulcos tegentes, ne semen furripiatur ab avibus: vel cum sint
 ossa leonum, ossibus cæterorum animalium duriora, intelligi voluerunt,
 vertentium terram, membra oportere esse solidiora, quam cæterorum: vel ut
 ostendatur per leones; quos quadrupedum reges dicimus, & jugo Opis
 subditos, orbis principes terræ legibus esse suppositos. Si vero fabulam specta-
 mus, Hippomanes & Atalanta, eo quod in luco Matri Deorum sacro, nulla
 religionis ratione habita, una coierint, in leones ab ea conversi dicuntur
 ac dominæ currui alligati. Sedes autem vacuæ circum illam posita desi-
 gnant, non solum domus, sed civitates, quæ incolentium sunt sedes, vacuas
 per sæpe fieri, vel peste agente, vel bello; seu quia in terra plurima sunt lo-
 ca inhabitata: seu quia ipsa terra semper sedes seruet vacuas nascituris. Co-
 rybantes autem hanc armatos obire veteres voluerunt, inuentes, unum-
 quemque mortalium pro patria sede debere se bellis exponere, & arma
 pro salute patriæ sumere. Isidorus præterea scribit, clavem Matri Deo-
 rum in manus traditam, ut eo intelligeremus, terram hyberno tempore
 claudi, in suumque sinum semen sparsum abdere, quod vere erumpit: tunc
 autem terra aperiri dicitur, secundum Alexandri Neapolitani sententiam.
 Eam antiqui quernis sertis interdum redimebant; nam olim homines glan-
 dibus, à terra productis victitabant, sicut nunc frumento, aliisque fructi-
 bus vitam sustentant, quos & eadem terra abunde sufficit. Coronæ aliquando
 erant pineæ; hæc enim arbor illi sacra erat; ob maximam earum copiam, quæ
 in Phrygia est, vbi ea primum est Dea habita, & præcipuo cultu afficiebatur, ita
 ut Dea Phrygia sit nuncupata. Quare ab ejus regionis monte dicto Be-
 recyn-

Expositio
 imaginis opis.

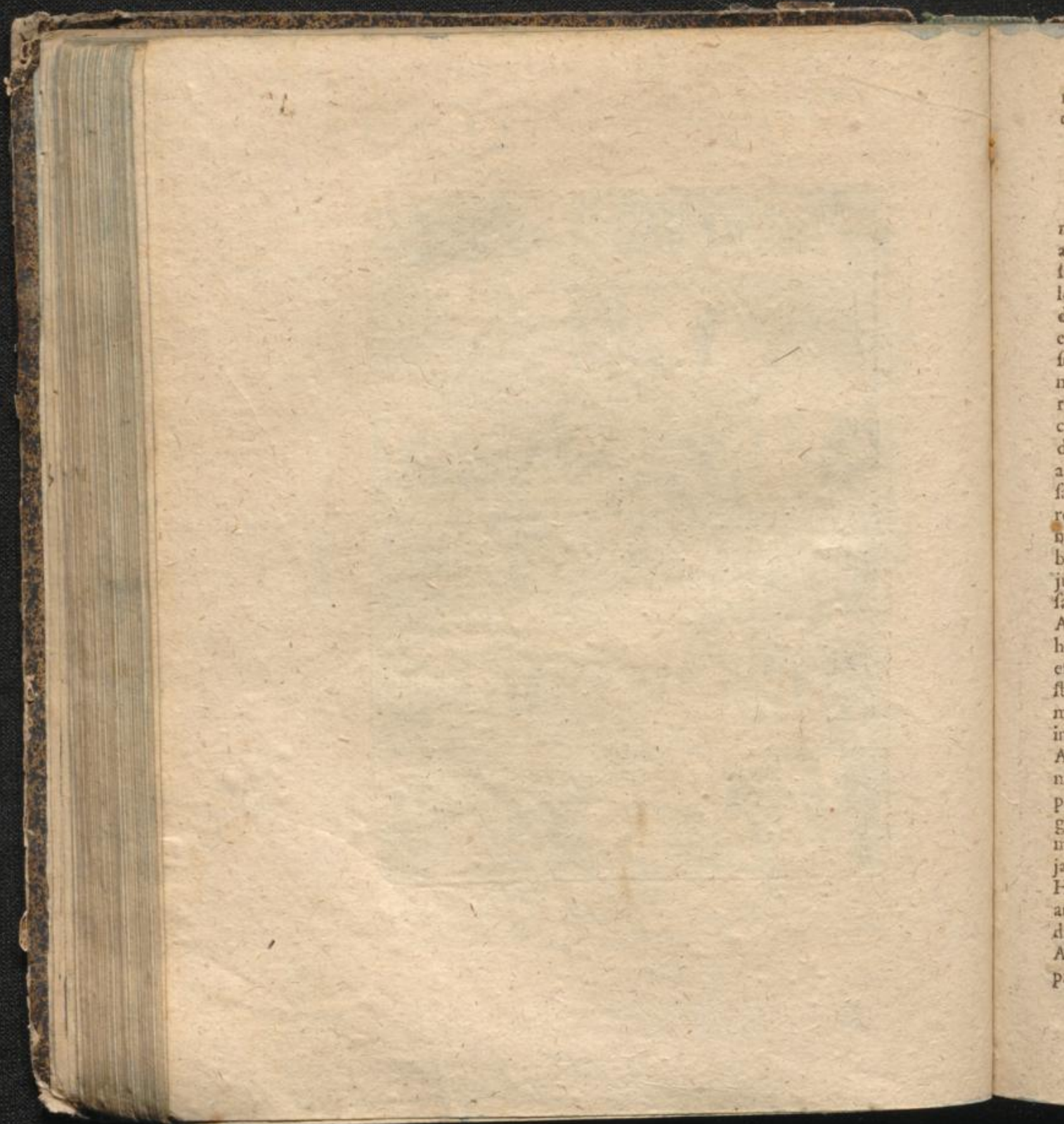
Imago 30. a

Leonem na-
 turæ.

Clavis in
 manu Matri-
 s magna.

Dea Phry-
 gia.

n
e

n
a
fi
ls
d
e
fi
m
r
c
d
a
fa
ro
n
b
ju
fa
A
hi
ef
ft
m
in
A
na
p
E
m
ja
H
a
di
A
P

recyntho, est dicta Berecynthia: ita eam Virgilius vi. Æneid. appellat cum ei similem Romam facit, ita dicens:

- Qualis Berecynthia mater

Invehitur curru, Phrygiæ turrata per urbes,

Lata Deum pariu, centum complexa nepotes.

Aut Pinus Magnæ matri fuit consecrata; quod feratur, Atys pulcherri-
mus adolescens, ab ea adamatus, in eam arborem conversus. Fabula
autem est hujusmodi, Dea hujus pueri amore capta, cum ad se adscivit, ei
suorum sacrorum administratione credita: ita tamen, ut virginitatem co-
leret: quod ille & juramento confirmavit, se facturum: sed postea pulchritu-
dine Nymphæ cujusdam, Sagaris fluvii filia captus, promissi oblitus, cum
ea concubuit. Quod cum Dea rescivisset, statim Nympham de medio
fustulit: adolescentem vero à se expulit. Qui peccati conscientia per-
motus, in eum furorem adactus est, ut montes peragraret, semper vocife-
rans, ululans, ac caput concutiens: petris vero acutissimis frustra, ex suis
carnibus concideret, & abscissa virilia ab se projiceret. Sed Dea, ejus tan-
dem commiseratione mota, in pinum eum convertit: utque significaret, se
adolescentis memoriam retinere, pineis ramis se coronari voluit: ac suos
sacerdotes acuta petra se castrare, atque diebus sibi sacris, eos circumi-
re iussit, caput agitantes, brachia compungentes, totumque corpus vul-
nerantes, ut in eo Atyn imitarentur. Hi sacerdotes Galli quoque voca-
bantur, à quodam regionis illius fluvio sic dicto id nomen mutuati, ex cu-
jus aquis qui bibissent, statim in furorem atque insaniam rapiebantur. Pau-
sanias in Achaicis scribit, fuisse in Dymæis templum Dindymenæ matri, &
Attæ (qui idem est atque Atys) consecratum. De Attâ hanc refert fabulam;
hic Matris Deum orgia apud Lydos peregit: quare cum apud eam in honore
esset, Jupiter invidit, aprumque immisit, qui Lydorum labores & opera va-
stabat, tum & ipsum Atten interfecit. De eodem aliam longe absurdissi-
mam fabulam narrat, quæ est hujusmodi: Jovem ferunt in somnis semen
in terram effudisse, ex quo genius duplicis sexus est natus; quem vocavit
Agdistin. Hunc vero Dii metuentes, illi pudendum absciderunt; atque exinde
nata amygdala: quæ matura cum facta essent Sangarij ajunt fluvij filiam cep-
pisse, & in sinum posuisse: tum statim fructus evanuit: ipsa enim puella præ-
gnans facta, cum peperisset, hircus puerum expositam curavit. Sed supra ho-
minem cum formosus adolevisset, pueri amor Agdistin cepit: adultum autem
jam Atten propinqui Pessinunta miserunt ad Regis filiam. Canebatur jam
Hymenæus: instar Agdistis. Attes vero furore correptus, sibi virilia
amputavit, amputavit & Rex, qui filiam illi dabat. Porro pœnitentia Ag-
distin cœpit, ob eaque fecerat, & ab Jove impetravit, ne quid corporis
Attes putresceret, neve liqueceret. Hæc Pausanias Eusebius lib. III. de
præpar: Evang. Attis, inquit, maxime flore, significat qui antequam ad

*Pinus sacra
Magnæ ma-
tri.*

*Attis quia
significat.*

fructum veniant, defluunt qua propter ei abscissa virilia feruntur. Sed Jam ad magnam matrem revortamur, quæ olim maxima pompa è Phrygia Romam est advecta: legatos enim eo Senatus miserat, cum de eain urbem accersenda libris sybillinis essent admoniti. Navis autem qua id simulacrum vehabatur, in faucibus amnis Tyberini vado hæserat, nec ulla vi inde amoveri poterat. Tunc claudia vestalis quæ de pudicitia male audiebat, (nam eam comptionem, ac in hominum consuetudine Liberiorem animadvertentes in suspicionem parum integræ ejus pudicitia venerant) manibus ad Deam levatis, tu optime nosti, inquit, me impudicam vulgo existimari. Quare te præcor, ut si ejus criminis sim rea, de me tu pœnas sumas: sin semper me castam integramque custodisti, in hujus rei argumentum meam pudicam manum sequi ne detrectes. His dictis, cingulo navem, alligavit, quam facillime, quo voluit, traxit, maximo cum spectantium stupore. De ea autem virgine nemo postea ausus est unquam aliquid, quod ejus famam laederet, loqui; imo ne suspicari quidem. Hoc operæ pretium arbitratus sum narrare, ut qui pudicitia imaginem exprimere vellet, habent unde Exemplar desumant: Licet multa eaque præclara argumenta non desint, quæ sparsim hoc in libro sunt disseminata, ad quæ facile quis eam effingat. Hujus Deæ simulacrum, Romam advectum, in atro lapide erat exsculptum, quod cum eo pervenisset, ubi Almon in Tiberim influit, à sacerdotibus ex navi in plaustrum fuit impositum, quod à duabus vaccis trahebatur: atque in urbem maxima cum pompa, & populi publica lætitia fuit receptum; Quotannis vero eadem pompa celebrabatur, & carpentum, quo vehabatur simulacrum, Almonis undis, immo etiam ipsum simulacrum & sacerdotes, gladii quoque abluebantur: quod ostendit Ovidius in Fastis, sic dicens.

Imago 31. a.

Est locus in Tiberim, quo lubricus influit Almon,

Et nomen magno perdit in amne minor.

Illic purpurea canus cum veste sacerdos

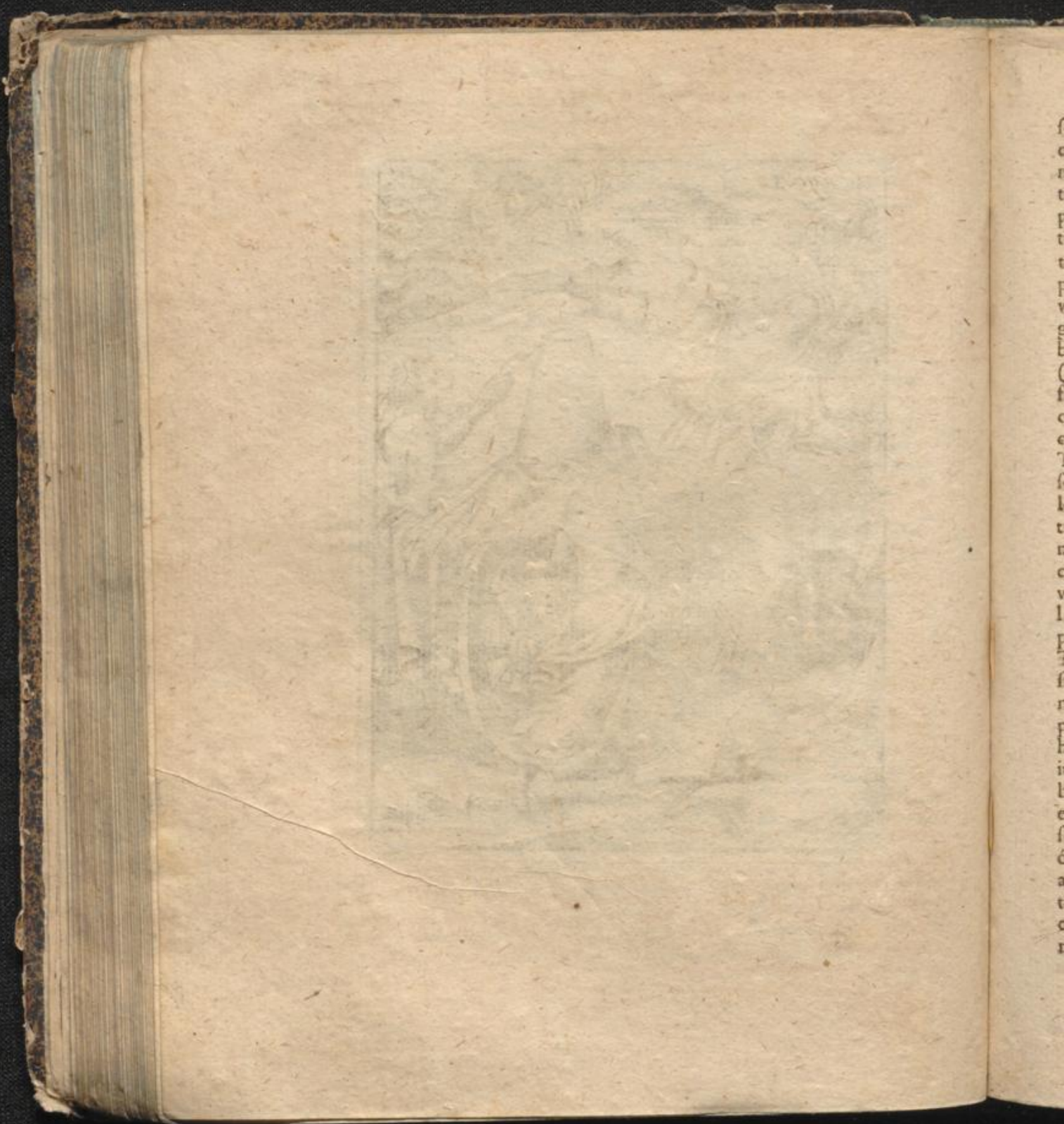
Almonis dominam, sacraque lavit aquis.

In hac pompa currum præcedebant multi nudis pedibus, qui longe obscenissima de hac Dea, & ejus amasio Aty concinebant. Quare D. Augustinus lib. II. de Civit Dei execrabiles hos ritus detestans, Ante ejus lætiam, inquit, diesolemni lavationis ejus talia per publicum canebantur à æquissimis scenicis, qualia non dico Matrem Deorum, sed matrem qualemcunque Senatorum, vel quorumlibet Honestorum virorum, immo vero qualia nec matrem ipsorum scenicorum deceret audire. Herodianus in historia Commodi idem testatur, dicens; Veris initio, solemni que die pompam Matri deum Romani celebrant, in ea quæ apud quemque sunt divitiarum præcipua, supellexque materia, aut artis spectandæ, præferri ante Deam solent; passimque omnibus ludendi licentia permissa, sic ut per-

sonæ

sonas induant, quas cuique libitum. Alii quoque festi dies, ludi, sacrificiaque in hujus Deæ honorem apud veteres sunt instituti. Sed quia ad rem nobis propositam minime facere videntur, de eis dicere omittamus. Sed tantum dicamus, ei Porcam mactatam fuisse: hæc enim bellua, cum copiosam prolem uno partu effundat, maxime terræ fecunditatem imitatur. Ovidius refert, ei, cum primum Romam ingressa esset, indomitam juveneam fuisse immolatam, Romanis fortasse ægyptiorum moerem experimentibus, qui hieroglyphicis suis litteris terram volentes innuere, bovem (ut Macrobius scribit) aut Vaccam describebant. Apud Tacitum legitur, quosdam Germaniæ populos Matri Telluri, divinos honores tribuisse, tamquam quæ cunctas in mortalium res adhiberetur. Sed cum ij (ut superius diximus) templis, ac simulacris carerent, divinam ei rem in loco faciebant. Erat currus, pannis opertus, quem nefas erat cuiquam præterquam sacerdoti attingere, ut qui solus sciret, ibi Deam esse: quare nusquam ab eo curru recedebat, quem duæ vaccæ per eam regionem trahebant. Tunc festi dies omnibus incolis indicebantur; arma tractare non licebat, sed ea clausa omnibus erant: regio universa pace, atque ocio abundabat: loca autem, per quæ Dea iter fecisset, maxima cum religione colebantur. Cum hæc diuturna peregrinatione defessa esset, neque amplius apud mortales versari vellet; currum, quo vecta fuisset, quodam in lacu, una cum vestibus quibus lecta fuisset, immo & ipsam quoque abluebant. Servi vero, qui id opus præstitissent, numquam amplius existebant, absorpti lacu illo: quod mirum in modum eorum populorum animos religione oplebat, & numinis majorem venerationem injiciebat. Hæc eadem (ut & Tacitus refert) ab aliis quoque Germaniæ populis colebatur, nullum ejus simulacrum habentibus: qui tamen in ejus religionis argumentum, aprimaginem ferebant; quam omnium armorum instar existimabant, sibi id persuadentes, eo se præsidio tutos ac incolumes à cunctis periculis, atque hostium vi conservandos. In numismate quodam Faustinae Magna mater ita exprimitur: Est mulier, corona turrata redimita; hæc sedet, dextero brachio sedi innixa, sinistra Clypeum continet, supra genu collocatum; ex utroque latere singulos leones habet. Eadem & Cybele, à quodam scilicet Phrygiæ monte fuit nuncupata. Sed Festus Pompejus vult eam dictam ἀπόρῃ κύβου, qui est cubus, quin & eadem ratione ei cubus antiquis dicebatur, quo terræ stabilitas monstrabatur: Nam quocumque tandem modo cubus jaciatur, semper rectus stabit. Ejus imago cum ea consentit, quam supra Magnæ Matri attribuimus; nam & caput turrata corona habet ornatum, quemadmodum Lucretius de ea dicit lib. II.

*Muralique caput summum cinxere corona:
Eximis munita locis, quod sustinet arbes.*

Magnæ matris victima.

Tellus à Germanis Dea habita.

Cybele.

Cubus.

Hæc

*Isurati coro-
na quoniam
donarentur.*

Hac corona olim donabantur ii, qui primi hostilia mœnia ascendissent. Eiusdem currum leones trahunt: quod secundum aliquorum sententiam adumbrat, Terram in aere pendere. Eius currus rotis sustinetur; Nam circum terram cœlestes orbis perenni motu volvuntur: quod etiam Leonibus innuitur, quæ sunt bellæ feroces: cœli namque sunt maxime valida corpora, ut quæ aerem intra se coerceant, ac Terram contineant, ne diffluat. Quare eodem libro ita apud Lucretium legitur;

*Hanc veteres Grajùm dolti cecinere Poeta,
Sedibus in curru bijugos agitare leones,
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.*

Leones etiam ei subjugati significari possunt, maternam pietatem omnia superare. Itaque de ea ita Ovidius lib. iv. Fastorum scribit.

*— Feritas mollita per illam
Credatur: id curru testificata suo est,*

Cum hoc mirum in modum consentit id, quod apud Aristotelem libro de mirabilibus rebus exstat: narrat enim, in Sipylo Phrygiæ monte lapidem parvum quidem, oblongum, ac rotundum inveniri, quem si quis reperit ad Cybeles templum tulisset, maxima pietate erga parentes afficiebatur, eosque in posterum summa observantia colebat, licet antea impius erga illos exstitisset, violentis etiam manibus in eos injectis. Nonnulli opinantur, ut Diodorus refert, Cybele leones attributos, quod ea ab illis nutrita in monte Cybello feratur, a qua ea id nomen sortita fuisset: nam & alii multi à belluis alti dicuntur, ut Æsculapius à canibus, Romulus atque Remus à Lupis, à cervis Telephus, Semiramis ab avibus, à picis atque Capra Jupiter: quæ licet fabulosa videantur, tamen ita historiis est traditum, atque pro vero confirmatum. Qui de rebus naturalibus scripserunt, elementa ita inter se communicare voluerunt, ut aliud facile in aliud commutetur, prout magis concrefcit, vel attenuatur. Quare Plato inter ea deceptam proportionem esse existimavit. Si quis ergo id diligenter consideraverit, minus mirabitur, tantum inter se antiquorum Deos implexos, ut vix extricari posse videantur; nam idem Deus alias atque alias subinde res significat: è contra sæpe diversa inter se nomina ad unam, eandemque rem referuntur: ut Jupiter plerumque ignis est symbolum, sed interdum etiam aeris: Junoque fere pro aere capitur, sed tamen & terram aliquando adumbrat: Sol unus ille quidem est, Luna quoque una: plurima tamen nomina habent. Aqua multis est numinibus adscripta, terræ idem accidit; ea, cum assidue humorem ad se attrahat, vapores rursus ex sese in sublime emittit, qui concrefcetes, in infima aeris parte nubes creant, ex quibus postea

postea pluviae existunt. Hac de causa phornutus vult Terram Rheam vocari, tamquam ex ea pluvia, quod est, fluat: cui tympana, & cymbala ideo adhibita fuisse, item faces, & lampades scribit, propter tonitrua scilicet & fulgura significanda, quae pluviis praevia esse solent. Alij opinantur; tympana ad ventos referri, quos terra intra sua viscera continet: ejus opinionis est Alexander Aphroditeus, qui eosdem refert, Vestae adscribi, quae virginali facie est efficta: ea enim est Terra, quae etiam sedet: ita enim exsculpsit Scopas, ut Plinius scribit, in hortisque Servilianis viscebatur: haec etiam tympanum tenebat. Phurnutus dicit, eam rotundam effingi solere, atque per medios humeros fixam, eo quod hujusmodi est terra, & sic coagulata sedet: ferta candida ait ei circumposita esse, quod coronetur, & occultetur undecumque à candidissimo elemento. Sed hic est animadvertendum, duas apud antiquos fuisse Vestas, quarum una Saturni fuit mater, quam pro terra posuerunt; altera filia: quae ignem significabat, hoc est vitalem illum calorem, qui per terrae viscera fusus, omnibus quae ex ea oriuntur, vitam tribuit. Quare nullam ei antiqui statuam posuerunt, ut de ea Ovidius libro Fastorum canit.

Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam;

Nataque de flamma corpora nulla vides:

Iure igitur virgo est, quae semina nulla remittit,

Nec capit: & comites virginitatis amat.

Itaque ejus cultui virgines, Vestales dictae, dicatae fuerunt, quae primum à Numa, ut ex Livio intelligi potest, institutae fuerunt. Scribit Agellius, quod virgo, dum à pontifice caperetur, Amata appellabatur, ea ratione, quod quae prima capta fuit, ita vocabatur: in id collegium cooptabantur illae quidem non minores sex annis, nec decem majores: has oportebat nullo linguae, aut oculorum, aut aurium, aut denique alicujus corporis partis vitio laborare; harum parentes ejusmodi esse debebant, ut nunquam servitutem servissent, neque quaestuariam, aut sordidam artem exercuissent. Initio quatuor tantum fuere, post sex: itaque homines aditu excludebant, praeterquam noctu. Triginta annis ibi necessario eis erat permanendum, decem enim in sacris ceremoniis atque in suo munere perdiscendo consumebant: hoc erat, curare, ut ignis ille sacer, ipsarum custodiae creditus ne extingueretur: si enim id unquam accidisset, maximum aliquod malum Romanis portendebatur: ea vero, cujus culpa id evenisset, à Pontifice acriter verberari solebat: mos autem erat, tabulam felicitatis materiam tam diu verberare, donec ignis conciperetur, qui cribro aeneo in aedem à Virgine deferebatur. Altero decennio ex munus suum obibant: quo absoluto, tyronibus docendis aliis decem annis praerant. Post quod tempus tanquam rude donatis liberum erat, nubere ne vellent, an ibidem permanere: sed

N

tamen

tamen oppido pauca fuerunt, quæ nuptias eligerent, nam quæ ab instituto resiliissent, fere longe infelicitissimum exitum experiebantur. Sed tamen eo tempore, quo erat eis ibi permanendum, vitam pudicam degere eas necessario oportebat: nam quæ in incesto fuisset deprehensa, viva adhuc feretro imponebatur, & tanquam mortua efferebatur, cum propinquorum suorum luctu sequentibus maesto cum silentio Pontificibus & sacerdotibus. Prope portam locus fuit subterraneus, in quam scalis quibusdam descendebatur: in eum locum solam virginem demittebant, & scalarum auferebantur, locusque ipse occludebatur: in quo ne fame necari videretur, panis, lactis, & olei non nihil opponebatur, unaque ardens lucerna: quibus peractis, sacerdotes alique discedebant. Eo die Institium erat in urbe, & metrorum pavorque non exiguus: magnum enim aliquod malum civitati portendere putabant Vestalium supplicium, sed tamen hæc Vesta, de qua modo loquimur pro altera sæpe apud scriptores ponitur, cum scilicet de Deorum natura, templis, sacrificiis, aliisque ritibus sacris scribunt, qui ad eorum cultum pertinent. Quare nemo miretur, si quæ alterius sunt, ego ad alterum interdum transtulero; vix enim de terræ viribus scribi potest, quin de terra quoque ipsa dicatur. Ovidius refert, vestæ templum quod antea Numæ domus fuerat rotundum extitisse, ut scilicet eo terræ globus adumbraretur, intra cujus viscera semper ignis asservabatur. Vestus scribit, Numam vestæ rotundum templum consecrasse; nam eam terram esse crediderat, quæ hominum vitam conservat: hæc quia globi speciem refert, Vestæ quoque templum eadem figura construendum curavit: cujus structura Deæ imaginem exprimebat, Quare Alexander opinatur, per eam divinum animum representari, in quo oculo, tum obtutus defingere nequimus, sed ea tantum cernimus, quæ eum circumstant. Ejus templum à Christophoro Laudino dum Virgilio illa verba enarrat, quibus Hector lib. II. Ancidos. Aneæ vestæ sacra commendat, ita designatur. Templum erat sane magnum, in ejus medio erat altare, in quo ignis ex utraque parte ardebat, cujus custodiæ binæ Vestales præerant in Templi culmine virgo erat efficta, quæ ulnis infantem continebat: Jupiter enim à vesta nutrita ferebatur. Huic Deæ Antiqui vestibula consecrabant; unde & nomen ea à Vesta habere, Ovidius arbitratur. Hic sæpe comedere erant soliti, ad suas mensas Deos invitantes, quibus tanquam altaribus utebantur, diis videlicet penatibus consecratis. Cum autem nullum sacrificium absque igne fieret, ideo focus erat ei dicatus, qui & lar dicebatur, nam & ibi Lares Dii colebantur. Sed sciendum est, vestam non pro quolibet igne capi; is enim pro ut varie considerari potest, ita varios sibi præpositos Deos admittit, vesta ergo pro illo igne intelligitur, qui intra terræ viscera latitans, vitam cunctis terræ nascentibus tribuit, In sacrificiis vero, aliis Diis oblati, semper vestæ nomen præfabantur

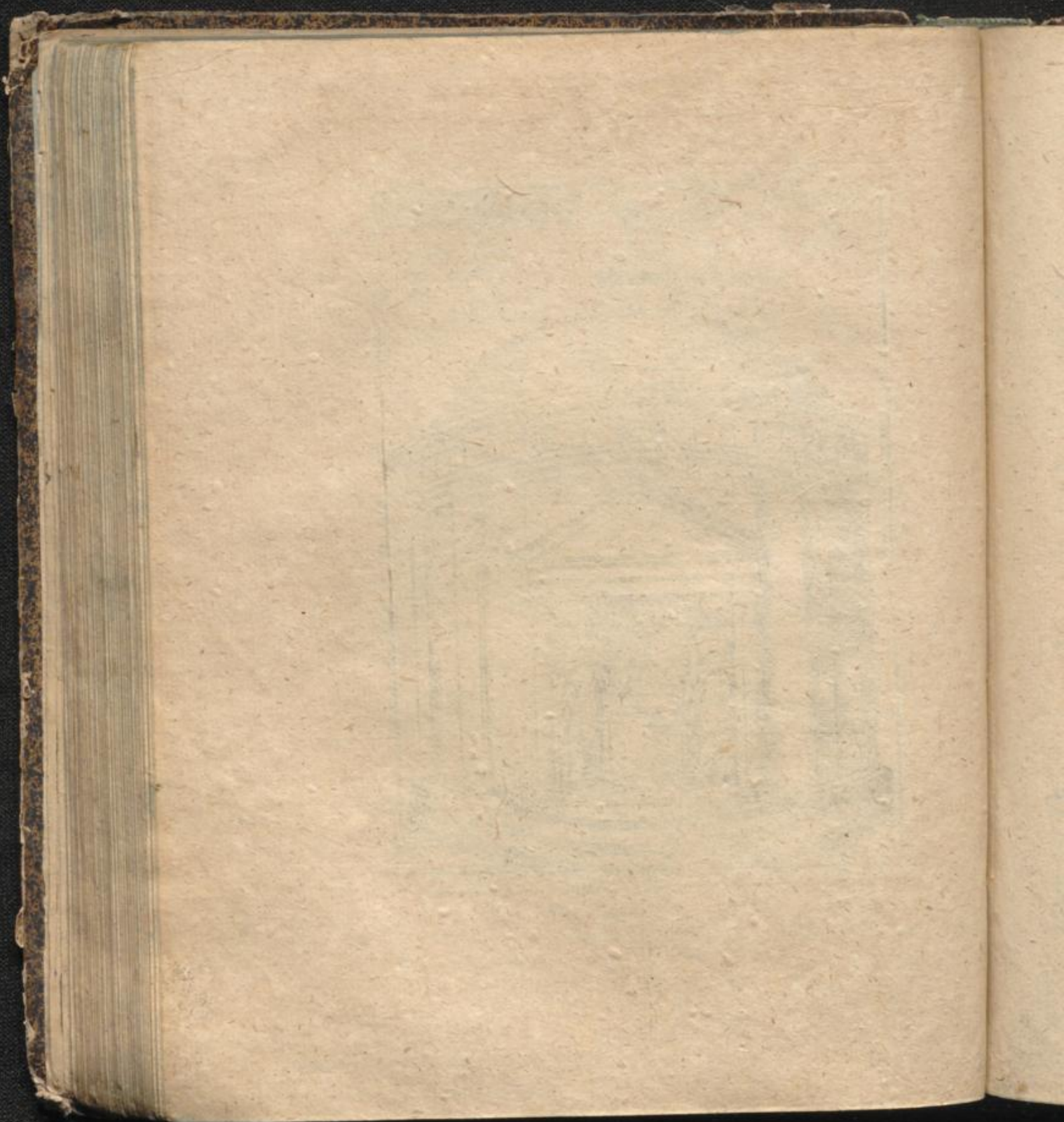
Vestæ templum.

Imago 32 a.

Lares.

Vestæ nomen in sacrificiis præmittebatur.

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the upper right corner of the drawing area.

Imago.33.

fabantur, sicut e tiara de Jano diximus. Cujus rei eam potissimum rationem Ovidius affert, quod Vestibula ubi olim sacrificabatur, vestæ erant sacra, affertur quoque fabula; qua ea post victoriam contra Titanes partam, à Jove intrasse dicitur, ut virgo permaneret, ac omnium sacrificiorum primitias fortiretur. Sed mihi eo præcipue veteres respexisse videntur, quod ea quæ in sacrificiis adhibebantur, ab igne illo, quem vesta designat, habent ut sint atque permanent, adde, quod nil magis Deorum ipsorum puritatem immortalitatemque exprimeret, flamma, ideoque nullum sacrificium sine igne constabat, hinc est, ut vestæ nomen cæteris omnibus præmitteretur.

Præter Vestam alia quoque fuere numina, quæ antiqui sunt venerati, ut quæ quasdam terræ virtutes significarent, quas terra juxta diversas sui partes exserit: nam ut Virgilius cecinit.

— non omnis fert omnia Tellus.

Hic segetes, illic veniunt felicius vna:

*Arbores fatuus alibi atque injussa vivescunt
gramina*

Quamobrem olim Ceres, Proserpina, Bona Dea Flora, Pales aliæque sexcentæ, divinos honores obtinuerunt, sed de aliis inferius, nunc de Cerere dicamus, quam primam frumenti rationem, messionem, atque panis confectionem hominibus demonstrasse dicebant; antea enim herbis ac glandibus Vicitabant. Itaque ita de ea Virgilius Lib. I. Georg. scribit;

Prima Ceres ferro mortales vertere terram

Instituit, eum jam glandes, atque arbusta sacra

De sicerent silua, & victum Dodona negaret.

Et Ovidius de eadem ita scribit

Prima Ceres unco terram dimovit aratro;

Prima dedit fruges, alimenta que mitia terris:

Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.

Hacque de Causa in divos fuit relata, quod leges prima hominibus tulisse sit credita; nam ante frumenti usum; à Cerere inventum, homines passim ferarum more sine lege vagabantur, quæ feritas interrupta est, invento usum frumentorum; cum glandibus enim homines, vita illa rudi abjecta, civitates condere, unum in locum coire, ac una vivere cæperunt, quamobrem cereris numen, veteres ad eam terram transferebant, quæ frumenti est ferax. Itaque ejus effigies matronam referebat fertis spiceis redimitam, papaverisque fasciculum manu tenentem hæc enim fertilitatis sunt argumenta; ejus autem currum duo dracones, ut est apud Orpheum trahebant, quos

Claudianus lib. I. de raptu Proserp. ita describit,

Hic ubi servandum mater fidissima pignus

Abdidit, ad Phrygios tendit securâ penates,

Turrigeramque petit Cybelem, sinuosa draconum

N 2

Mem-

Ceres legi-
fera.

Imago 33. a.

*Membra regens, volucrique per avia nubila tractu
Signant, & placidis humectant membra venenis.
Frontem cristategit, pingunt maculosa virentes.
Terzanota, rutilum squammis intermicat aurum.*

*Serpentes cur
Cereri attri-
buis.*

*Sicilia Cereri
grata,*

*Proserpina à
Plutone rap-
ta.*

Serpentes idco Cereri sunt attributi, ne fegetes nimis ab humo se tollant, sed potius humi serpant; aut, quod serpentum flexuosa corpora obliquos sulcos adumbrant: aut juxta Heliodi sententiam, quod Salamina olim serpens prodigiosa magnitudinis erat, qui omnem eam regionem populabatur; sed inde ab Eurylocho depulsus, Eleusim tranavit; & ad Cereris patrocinium suae incolumitatis gratia quodammodo confugisse visus, semper in ejus templo tamquam Deae minister permansit. Quod autem Ceres latifundia significet, qua magnam frumentivim proferant, id ejus imago (ut Eusebius ex Porphyrio refert) non obscuris argumentis ostendit, cum ea sit spicis fertis redimita, circum quam aliquot papaverum plantae visuntur, quae fertilitatis sunt symbola. Itaque ei omnium gratissima Sicilia fuisse fertur: quod regio ea sit fertilissima: atque inter eam ac Vulcanum diu controversum est, utri ejus possessio deberetur; sed demum Cereri est adjudicata. Huc forte respiciebat ea Cereris statua, de qua Cicero in Verriinis. Haec dextera Victoriae sigillum gestabat: quod etiam ad insulae fertilitatem referri potest. Itaque poetae fabulati sunt, Proserpinam Cereris filiam, quae etiam saepe pro fertilitate ponitur, in Sicilia à Plutone raptam; quod scilicet quondam Sicilia parum erat frumenti ferax: aut, quod Proserpina seminis vim adumbrat, quae in eo latitat, ad fructus ex se gignendos; Pluto autem, qui solem representat, eam correptam, ad inferos traxit; nam solis virtus semen intra terrae viscera, clausum hiemis tempore nutrit atque conservat. Haec Ceres facibus quaerit; agricolae enim aestivo tempore, cum solis radij maxime vigent, maturas fruges quaerunt, atque legunt. Hinc factum est, ut Praxitelis Ceres, quemadmodum Pausanias in Atticis meminit, facies manibus teneret: sacerdotes quoque diebus Cereris Eleusinae sacris noctu cum facibus currerent. In his sacris virgines Cereri sacrae, vere calathos florum plenos, aestate vero spicarum portabant. De his Tullius quoque adversus Verrem meminit. Eisdem in pompis, ut Eusebius refert, imago Creatoris, ab Hierophonta, solis, ab eo qui & facem tenebat, Lunae, ab altaris ministro, Mercurij, à Praecone gestabatur. Theodoretus addit, hic feminei pudendi imaginem, sicut & in Bacchi sacris masculi circum ferri solitam: quam quidem maxima veneratione prosequerentur; cum tamen Aegyptiorum Rex Sesostris, quemadmodum de eo narrat Herodotus, in eis regionibus, quas sibi facile, parum aut nihil incolis repugnantibus, subegisset, columnas, pro trophaeis statuisset, cum nominis sui, atque patriae inscriptione, exsculpta etiam muliebris pudendi effigie, qua

qua eorum populorum ignavia designaretur. Tanta autem religione, ac silentio Cereris sacra celebrabantur, ut sacerdos semper voce præiret, ita dicens *ἄσας, ἕκας ὄσις ἀλίτρος*: quod est, *Procul, procul este profani*: nemo autem ad ea admittebatur, nisi initiatus, quem etiam omni flagitio expiatum oportebat. Quare de Nerone legitur; nunquam his sacris cum ^{Eleusina sacra.} vo-
luisse interesse, scelerum scilicet conscientia convictum. Antoninum Imperatorem fuerunt, in probitatis argumentum, se Cereris Eleusinae sacris initiandum curasse. Neque hic silentio involuam ridiculum sane morem eorum, qui his sacris imbuerentur, nam ii primo suæ consecrationis die subuculam novam, ac mundam induebant, quam nunquam exsuerent, quo ad detrita per se discerperetur; atque dicunt, frustra illa maxima cura custodita, ut ex eis fasciæ infantibus conficerentur. Quid illa pompa circumferretur, nemo sciebat: hæc sacra cistis opertis deferrebantur; unde puellæ, quæ illa gestabant, dictæ sunt canephoræ, id est, cistiferæ; nefasque erat, rationem ceremoniarum illarum investigare. Quare Macrobius de Numenio philosopho lib. 1. in Somn. Scip. narrat, ei offensam numinum, quod Eleusina sacra interpretando vulgaverit, somnia prodidisse: viso sibi, ipsas Eleusinas Deas habitu meretricio ante apertum lupanar videre prostantes, admirantique, & causas non convenientis numinibus turpitudinis, consulenti, respondisse iratas, ab ipso se aditu pudicitia suæ vi abstractas, & passim adeuntibus prostitutas. Pausanias de se refert, se, cum copiose de sacris Eleusinis disserere statuisset, in somnis à quodam spectro ab ea re deterritum. Quare de eis nil attingit, nisi quod in propylæis ^{Dea Eleusina.} erat Triptolemi statua, atque Vacca ænea, floribus redimita, ac cornibus auratis, quales erant victimæ immolandæ. Triptolemus vero fortasse in curru Cereris sedebat; nam fertur à Cerere per orbem terrarum allegatus, ut ubivis gentium mortalibus terræ cultum, frumenti sationem, usumque monstraret. Deæ autem Eleusinae Ceres atque Proserpina intelliguntur; quæ etiam Magnæ Deæ à Græcis dicebantur: Arcades vero præcipuo quodam cultu eas afficiebant, ignem in earum templo semper ardentem maxima cum religione conservantes: ibi, ut scribit Pausanias in Arcadicis, Ceres è marmore tota erat; Proserpina, qua veste velabatur, è ligno; singularum magnitudo quindecim ferme pedum præferebant puellæ duæ, talaribus amictu tunicis, calathos utroque capite, floribus refertos. Ante Cereris pedes Hercules collocatus erat magnitudine cubitali. Horæ præterea duæ ibidem assabre effictæ, & Pan fistula, Cithara Apollo canens: indicabat inscriptio, eos esse è prioribus Diis. In mensa Nymphæ eminebant, Nais inter eas parvulum Iovem gremio ferens; Anhracia una ex Arcadicis Nymphis faciem præferebat (quam Cereris esse diximus) Agno manu altera hydriam, phialam altera Anchirrhoe, & Myrrhoessa, & ipsa hydrias effusa.

Cereris nuptiæ.

Vitima cur dixerit.

Sus cur Cereris attributus.

Hera.

Ceres Erinynis.

Cerei in Equam conversi.

Neptunus in Equum conversus.

Ceres Nigra.

effluente aqua præferebant quod forte quædam Cereris sacrificia innuebat, dicta Cereris nuptiæ, ubi vinum non adhibebatur, contra atque in aliorum Deorum sacrificiis fieri consueverat: quod significat Plautus in Aulul. Sta. Cereris' Strobile has facturi nuptias? Strob. Qui? Sta. Quia temeti nihil allatum intelligo. Potest sus Cereri adjungi, tamquam propria ejus victima. Ratio vero cur aliis Diis alia victimæ mactarentur, est juxta Servium non tantum in consensionem referenda, quam bellua aliqua cum aliquo Deo habet, sed etiam quod quædam inter eos inimicitia existat. Hacque de causa in Cereris sacrificiis suem adhibitum dicunt; quod scilicet Deæ gratum esset futurum spectaculum, si inimicus ad pedes ejus mortuus jaceret, qui non solum segetes vastaret, sed & terra rictu defossa, semina ipsa voraret. Eadem quoque ratione Bacho caper immolabatur, ut bellua maxime vitibus adversa. Nonnulli opinantur gratum esse Cereri suis sacrificium, propter maximum, qui est inter eos consensum: ea enim est terrestris numen, cum terram significet; sus etiam semper humi volutatur; ut plurimum est niger, sicut & terra est sua natura nigra atque opaca: hæc præterea bellua præclare terræ fecunditatem adumbrat. Itaque interdum Cereri porca prægnans cædebatur; nam ea legitur ad viginti fœtus uno partu profudisse: triginta ea porca pepererat, quæ Æneam in Tiberis ripa prodigii loco visa est, quemadmodum Virgilius refert. Aliud quoque Cereris simulacrum in Arcadia visebatur, sicut refert Pausanias: ubi Ceres ipsa faciem dextera præferebat, lævam Heræ admovebat (erat hæc & Arcadium Dea, quam Neptuni atque Cereris filiam existimabant; licet & id nomen Cereri quoque ab Arcadibus, sicut & Junoni à Græcis fuerit tributum) Hera sceptrum & vas, quæ cista dicitur, genibus sustinebat. Narrat quoque Pausanias ibidem, Cererem fuisse nuncupatam Erinayn, ob hujusmodi scilicet causam: Neptunum ajunt Cereri, dum illa errans, filiam quæreret, ejus amore captum, vitium offerre conatum: sed cum in equam se Dea vertisset, & ad Oncium gregibus permista pasceret, Neptunum non fecellit; nam & ipse in equum mutatus, eam compressit: quod illa primum iracunde tulit: verum postea placabilior facta, lavisse dicitur in Ladone. Cognomina itaque attributa, Erinyns à verbo, quod furere Arcadibus est; Lusia vero, quod se in flumine abluisset. Hinc etiam factum est, ut Ceres Nigra appellaretur, propter vestem videlicet nigram, quam tum ita in Neptunum, tum luctu de Proserpinæ raptu commotam sumpsisse ajebant: itemque, in specum cum se abdidisset, diu lucem vitasse: ita vero accidisse, ut, cum omnes, quos terra educat, fructus corrumpere, & homines passim pestis conficeret, Diis cateris latebras ignorantibus, Pana per Arcadiæ montes inter venandum errantem, cum ad Elaium venisset, ibi Cererem offendisse, tali cum ornatu & vestitu: Jovem, re de Panis oratione cognita, Parcas misisse, quibus deprecantibus

cantibus, compressa ira, & luctu lenito, placata Ceres fuerit. In rei memoriam se Phyligalenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro Deæ dedicasse: simulacrum ita fabricasse, ut saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod quinum, atque adeo cum juba esset; serpentibus, & aliis feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato altera manu d'Iphinem, columbam altera præferente. Ibidem Pausanias scribit, prope fanum Cereris Eleusinae lapides fuisse prægrandes duos, alterum apte alteri impositum, Petromâ fuisse vocatum. Eos lapides, ubi anniversarii sacri, quæ majora nominabant initia, dies appropinquabant, disjunctis, atque inde litteras eduxisse, quibus pompæ ritus, & quæ fieri oporteret, omnia consignata erant. Eum commentarium, cum sacrificulis audientibus, recitandum curassent, ea ipsa, quæ consequeretur, nocte, in pristinam sedem reposuisse: ad eam lapidum compagem Pheneatarum multitudinem de maximis quibusque rebus iurandum concipere solitum: saxo superiori operimentum fuisse, rotundo ambitu: in eo effigiem Cereris cognomento Cidonix servatam: eam effigiem Sacerdotem tanquam personam indutum, stans, quæ Initia Majora appellantur, diebus, populares patrio quodam ritu virgis cecidisse: venisse in hæc loca, Pheneatas Cererem dicitasse, ante Naum, dum errabunda Proserpinam quariret; & iis, qui se comitet, ac liberaliter accepissent, legumina divisisse omnia præter fabam. Qua autem maxime de causa impurum legumen faba sit, idem Pausanias reticet, dicitque Arcanis commentariis mandatum esse. Sed id fortasse dici poterit, fabas scilicet impuras esse existimatas, quod eas in manibus placandis adhiberent. Is enim qui horum sacrificiorum fuit auctor, cum animadvertisset in hujus floribus quasdam litteras videri inscriptas, quæ luctum atque mœrorem significarent, optimo jure in sacris illis, fabis est usus: ideoque vulgo dicebatur, manes sese in fabas abdere: sed & Flamini Diali nefas erat, fabas tangere, ac nominare, nedum comedere. Pythagoras à fabis abstinendum esse præcipiebat; hæc fortasse de causa, quod timendum esset, ne quis alicujus animam una cum gurgulione voraret: ejus enim fuit opinionis, ut sentiret animas subinde ex alio in aliud corpus migrare. Aut à fabis cavere admonuit, innuens lugubres ac mœstas cogitationes deponendas ei qui velit in rerum divinaram contemplatione versari: vel eo dicto significavit, ne vivi similes mortuis essemus. Sed quomodocumque sit, Pythagoras in hoc Cereri consensit, quod ambo fabas legumen impurum existimaverunt. Sed quia ut superius dicebamus, diversa terræ virtutes ab antiquis diversis uminibus adscribebantur; ea quæ ad pascua est idonea, Palis nomine fuit demonstrata, quæ Pastorum propria Dea dicebatur. Hujus nullam adhuc imaginem apud antiquos existisse puto; quare tantum dicam qui ritus in ejus festis cele-

Cereris simulacrum.

Legumina à Cerere distributa.

Fabæ cur impuræ.

Palis Pastorum Dea.

Palilia.

celebrandis usurparentur, quæ Palilia dicebantur, & in urbis Romæ natalem diem incurrebant: eo die nulla victima cædebatur, perinde atque nefas esset, alicui tum vitam adimere, cum natale urbis celebraretur. Sed homines fumo ex sanguine equino combusto, vituli cinere, ex matris utero avulso, quæ in quibusdam aliis sacrificiis mactata fuerat, atque fabæ stipula expiabantur: Ovilia etiam, oves, ac cæteræ pecudes purgabantur fumo ex sulphure: Rosmarinumque, ac herbam Sabinam, oleam ac tædam & laurum cremabant, postea per flammam scæno accensam transibant. Item liba ex milio, & lactis mulctralia in Deæ honorem offerebant: solemnique prece sacrificium absoluebant. Qui ritus non admodum ab iis differebant, qui-

Pomona.

bis in Pomonæ pomorum Deæ sacris utebantur: Ovidius eam hortis præponit, dicitque Vertumni fuisse uxorem, sub cujus etiam tutela horti erant: ei in manus tradit falcem, qua inutiles arborum ramos amputet, felicioresque inferat. Quare qui ejus imaginem vellet adornare, omnia ei instrumenta, quorum est usus in re hortensi, essent adjungenda. Hæc arboribus

Flora.

vim ad maturos fructus producendos tribuere credebatur: sicuti & Floram floribus ex eis eliciendis præponebant; ideoque florum Dea dicebatur tam eorum, qui in arboribus, quam qui in pratis erant. Ejus imaginem tunc describam, cum de Zephyro ipsius marito dixerò. Sed tamen historii traditur, eam in lupanari meretricem exstitisse, infantisque Romulum, ac Remum suo lacte nutritivisse; aut etiam aliam, quæ ex meretricio quæstu ingentem hæreditatem Populo Romano legavit. De hac id scriptum reperio.

De Flora narratio.

Ædituus quidam Hercules, otio superfluens, tesseris, & id genus lusionis diem terere solebat; sed cum forte aliquando collusores deessent, Deum Herculem, ut colluderet, ea lege provocavit, ut, si Deus vinceretur, boni aliquid elargiretur: si vero ædituus, Deo cænam se præbiturum, puellamque insuper formosam, cum qua Deus misceretur. Tali proposita conditione, tesseras ædituus pro se, & Deo jecit; jactu à Deo victus est ædituus; qui ideo cænam apparavit; & Laurentiam formosum scortum conduxit: in templo discubere; post cænam puella clausis foribus, in templo est relicta. Ferunt autem noctu cum Laurentia non humanitus congressum; puellæque jussisse, ut mane in forum prodiret; & cuicumque primo occurrisset, illum sibi amicum pararet: id cum fecisset puella, Tarruntio homini prædiviti, & jam natu grandi, & cælibi obvia facta est: cui est matrimonio juncta. Ei, vivens, potestatem fecit Tarruntius omnis suæ rei familiaris, moriensque hæredem Testamento instituit, quæ & moriens Pop. Rom. scripsit hæredem: qui quidem maxima ejus memoriam veneratione est prosequutus. Sed quia flagitiosum arbitrabatur, meretricem colere, ejus nomen in Floram commutavit: utque pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deam finxerunt esse, quæ floribus præset: & ludi ei-

dem

dem Florales sunt nuncupati, in quibus omnes nequitiae, & lasciviae nudis mulieribus peragebantur: in iis etiam venationes leporum, atque damarum instituebantur: haec enim belluae in hortis custodiuntur, qui sub ejus Deae tutela esse putabantur; ut de se ipsa apud Ovidium dicit. Erat olim quoque *Bona Dea.* Bona Dea, numen quod ad terram pertinebat; Porphyrius enim opinatur, quemadmodum refert Eusebius, illam terrae virtutem, quae jactum semen fovet, ac nutrit, ab antiquis sub Bonae Deae nomine significari: cujus rei illud esse argumento dicit, quod ejus effigies virides quaedam plantas manibus porrigit, tamquam quae recens pullularunt. *Fauna.* Victima quoque, quam eidem immolabant (haec autem praegnans porca erat) ostendebat, veteres hanc Deam pro terra cepisse. Haec Bona est nuncupata, quod ex terra sexcenta in nos bona derivant: eadem Fauna appellabatur; ea enim nobis favet, cum ejus ope egemus: alia etiam nemina habet, quae Plutarchus *Sacra Bona Dea.* enumerat, cum narrat, quo pacto Clodius, uxoris Caesaris amore captus, muliebrem habitum gerens, in hujus Deae sacra penetravit. De hac legitur, eam tam insigni fuisse pudicitia praeditam, ut marito excepto, hominem non viderit, immo ne de nomine quidem audiverit; nec unquam extra proprias aedes sit visa. Hinc factum est, ut in ejus templum hominem ingredi, vel ejus sacrificiis interesse, nefas esset: ejus sacra vel in domo Pontificis Max. vel Consulis, vel Praetoris celebrabantur: tuncque omnes inde homines emigrabant, mulieribus succedentibus: quae totam noctem pervigiles Deae litabant; non enim interdiu divinam ei rem facere licebat. Nec tantum hominem inde cedere oportebat, sed & viriles effigies tegebantur; tantum ea Dea a Masculino sexu abhorrebat. In ejus templo variae multorum generum herbae erant, quas templi custos libenter aegrotis, qui eis indiguissent, impertiebat. Atque ea de causa nonnulli eam Medeam esse sunt opinati, quae a Iasone decepta, postea omnem hominum conspectum refugiebat. Sed tamen exstat in fabulis, hanc Bonam Deam, sive Faunam eam dicere malimus, filiam fuisse Fauni; qui, cum filiam deperiret, nihil non fecit, ut eam ad sua scelerata vota pertraheret; neque quidquam promovisse tamen: quare ad vim conversum, ab illa myrtea virga capite percussum fuisse, ac vulneratum. Patrem ergo, ubi se a filiae complexibus repulsum vidisset, quos neque blanditiis, neque vi expugnasset, dolis in posterum agere decrevisse: itaque eam inebriasse: sed & sic sua spe falsum; cum desiderio patris filia nec vino pressa cessisset: demum eum se in serpentem transfigurasse, & cum filia coivisse creditum. Horum hoc tale proferunt indicium, quod virgam myrteam in ejus templo haberi, nefas fuerit: & quod super caput ejus tenderetur vitis, qua maxime causa eam pater decipere tentaverit: quod vinum in templum ejus non suo nomine soleret inferri; sed vas in quo vinum inditum esset, mellarium nominaretur, & vinum lac; quodque serpen-

*Bona Deæ
Imago.*

Imago 34. a.

*Proserpina
pro frugibus
capitur.*

tes in ejus templo nec terrentes, nec timentes appaerent. Quare ejus imago effingebatur, Sceptrum sinistra manu tenens (nam eam parem Junoni potestatem habere, aliqui crediderunt) vite ejus capiti incumbente; ad latus erat serpens, ac Myrtheus baculus. Huic Deæ sane, quam similem potestatem Proserpina habebat; cum veteres pro Proserpina viam illam terræ intellexissent, quæ femina sub ea condita conservaret, De hac apud Eusebium similis fabula legitur, ac ea quam de Bona Dea retuli. Easie habet, Ceres ex Jove Proserpinam genuit, quam aliqui Pherephatten appellant. Filie amore correptus parens, ei in serpentem conversus conjungitur. Unde in Sabaziorum mysteriis draco in spiram involutus in sacrificiis, ad factorum memoriam adhibetur. Peperit & Pherephatte tauriforme filium: quare Poetæ nonnulli taurum laudant draconis patrem & draconem rursus tauri patrem. Proserpina etiam fruges significari legimus, quæ è terra Cæris nomine denotata, ortum trahunt. Idque non absque vitali quodam calore, qui è cælo derivat: Jupiter autem cælum adumbrat. Hæc à Plutone raptâ fingitur aut quia femina in terram jacta, interdum non nascuntur, ex quo terra quodanmodo dolere videtur, cum se suis ornamentis spoliatam cernat: aut quod nativus terræ calor correpta femina fovet, donec ea ad matu retinere perducatur. Eadem Proserpina aliquando pro Luna capitur, quare potest eodem pacto effingi, quo Luna sed & ejus effigies, anserem manure inercernitur, ut Pausanias in Bœoticis narrat: dicit enim prope Trophonii lucum Ercynam cum Proserpina ludentem, anserem in manibus invitam dimisisse, volitantem illum subiisse cavernosum antrum, ibique se sub lapide occultasse. Proserpinam subingressam avem à fuga retraxisse: quo loco lapidem submoverat aquam erupisse, qui postea fuerit Ercyna amnis appellatus. Manebat ergo ad Ercynæ ripas ædes & signum in ea, virgo anserem manibus præferens; quæ Proserpina Cæris filia erat.

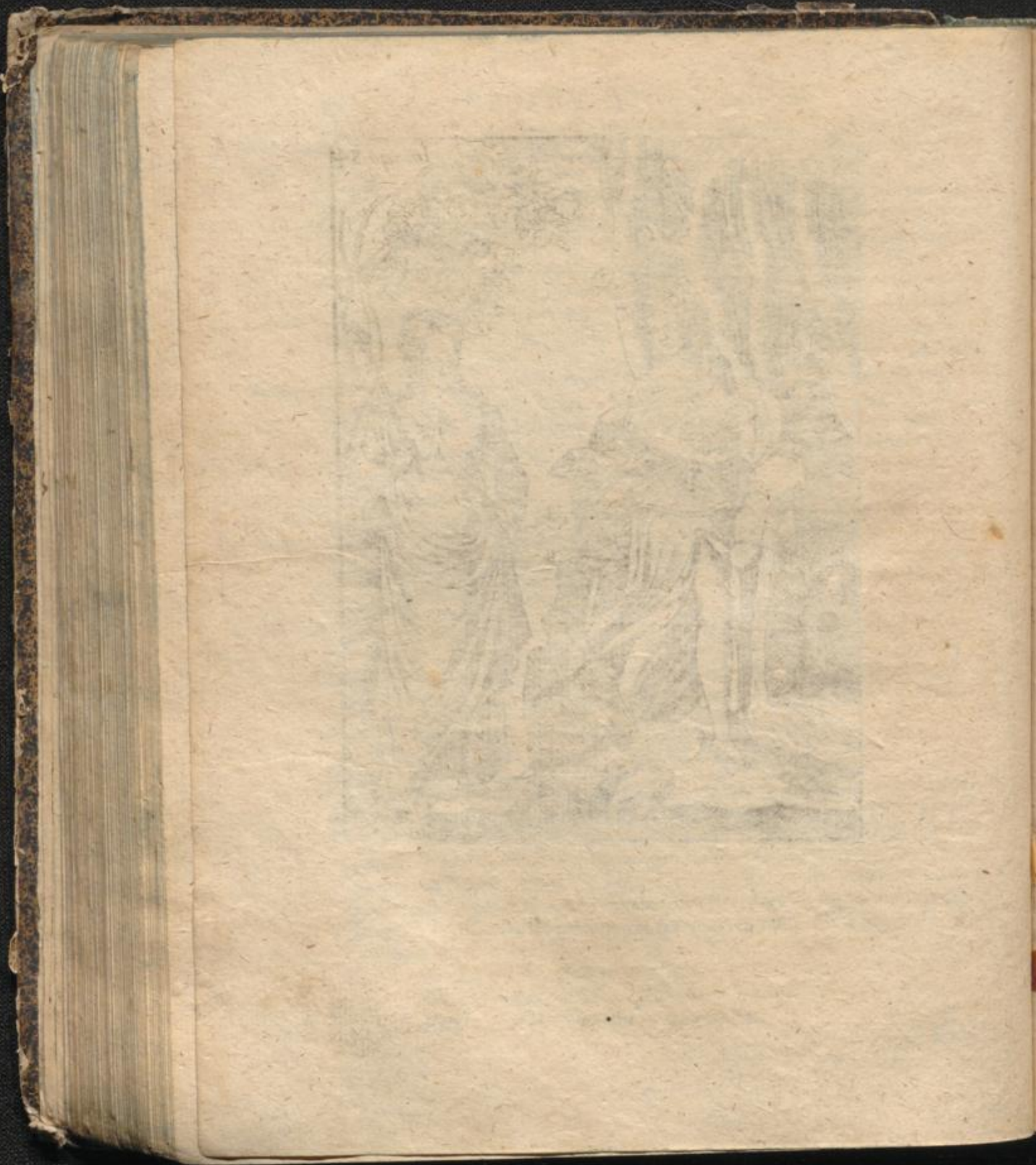
NEPTUNUS.

NEptuno inter fratres sorte Aquarum regnum obtigit, inde maris Deus dictus, Eum veteres interdum tranquillum, mitem sedatumque, sæpe etiam vultu turbato effinxerunt: Quod apud Homerum atque Virgilium legere est; Mare enim statim ex altero in alterum statum permutatur, quod ex tranquillo fit turbulentum, atque è contra: Eidem tridentem in manus tradiderunt, qui in Concha veluti in curru stat, hæc ab Equis marinis trahitur, qui posteriore sui parte piscis speciem referunt, Hi à Statio lib. II. Thebaid. sic describuntur;

*Illic Egao Neptunus gurgite fessos
In portum deducit Equos: prior haurit habenas
Fngula; postremi solvuntur in aquora pisces.*

Eum

co
qu
n
scu
ma
per
Bra
ped
ac
tra
de

I
den
gnif
enir
funt
trad
mar
gün
biler
tane
se re
lo co
Dii,
scrib

F
aqua
Nec

Eum vestibus cæruleis induerunt, quæ, ut Phornutus inquit, marinum colorem referunt. Lucianus in sacrificiis cæruleis capillis, & nigris effingit; quamvis Servius dicat, apud antiquos, marinos deos canis capillis, atque senes plerumque depictos fuisse; quandoquidem eorum capita spuma candescunt. Quare Philostratus in imaginibus Glaucum depingens, qui est etiam *Glaucus* marinus Deus, eum dicit barbam habere madefactam, comas autem aqua perfusas per humeros spargi; supercilia densa, hirsuta, & inter se juncta; Brachiumque attollentem, undas scindere, aptasque ad notandum efficere; pectus marina alga, ac lanugine obsitum, ventremque paulatim attenuari, ac inde ceteras corporis partes in piscem desinere; itaque cauda erecta, extraque aquas existente ostendi. Ovidius lib. XIII. Metamorph. ita Glaucum de se loquentem inducit:

*Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi:
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi.
Alteriusque rapi natura pectus amore.
Nec potui restare diu, repetendaque numquam
Terra vale, dixi, corpusque sub aquore merfi.
Hanc ego cum primum viridem ferrugine barbam.
Casariemque meam, quam longa per aquora verro,
Ingentesque humeros, & carula brachia vidi,
Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.*

Idem Philostratus Neptunum cum Equis & cetis in mari tranquillè incedentem facit, ac tridentem præbet; quem tres maris mediterranei sinus significare, aliqui volunt; alii ad triplicem aquarum naturam referunt; fontium enim sunt dulces, marinæ salæ; quæ autem in lacubus continentur, non sunt amaræ illæ quidem, sed gustatui sunt ingrata. Idem buccinam eidem tradit; ea autem est coclea, qua Tritones utuntur: nam & hos antiqui inter *Tritones* marinos Deos numeraverunt, Neptunoque comites adjunxerunt. Poetæ fingunt Tritones maris tubicines; cocleam enim retortam gerunt, qua terribilem quemdam sonum edunt. Itaque Hyginus refert eo tempore, quo Titanes adversus Deos bellum gerebant, quemdam Tritonem buccina nuper à se reperta, ita insonuisse, ut Gigantes sonitum ferre non valentes, terrore illo consternati, statim sese in fugam converterint. Hi potius bellæ quam Dii, aut homines erant existimandi; Nam ut Virgilius lib. x. Æneid. scribit;

Frons hominem præfert, in pristinis desinit alvus,

Hæc eorum duplex forma, secundum nonnullorum sententiam, duplicem aquarum vim ostendit; nam eæ interdum profunt, aliquando etiam nocent. Neque tamen Poëtarum omnino est commentum, quod de Tritonibus jactatur,

*Homines
marini.*

Etatur; nam ex historiis discimus, homines marinos saepe visos qui figura partim hominem, partim piscem referunt. Plinius lib. IX. Natur. histor. testatum reliquit, Olysiptone Tyberii principis tempore, legatos missos Romam, qui nunciarent, apud se Tritones buccina sonantes esse auditos, immo & a plurimis visos. Et Alexander Neapolitanus lib. III. refert se a quodam certa fidei homine audisse, qui diceret se, cum esset in Hispania, marinum hominem & vultu & corpore prorsus humano, absoluta similitudine pube tenus, postremis vero in piscem desinentibus, vidisse, in m. l. e. ex ultima Mauritania, & Oceani finibus eo pro monstro allatum; fuisse autem facie hominis vetusti, capillo, & barba hispida, atque hirta, colore cæruleo, statura procera, & maiore humana, alis quoque tenui cartilagine, quibus marinos fluctus secabat, & membrana passim interfluente munitum. Quod ne quis commentitium arbitraretur, idem Theodori Gaza auctoritate confirmat, qui affirmavit, se, dum in Peloponneso ageret, fœda maris tempestate oborta, cum nonnulla piscium monstra ad litus illisissent, inter cetera vidisse Nereidem in litore, fluctibus expositam, viventem jam, & spirantem, vultu haud absimili humano, facie quoque decora, neque inenusta specie, corpore squamis hirta ad pubem usque, nisi quod cetera in locusta caudam desinebant. Quamobrem minime mirum videri debet, si Poëtae Nereides pulcerrimas. Nymphas esse finxerunt, quæ marinos Deos, Oceanum scilicet, Nereum patrem, Neptunum, Thetin, Doriden, ceterosque ejusmodi comitarentur, qui varios aquarum effectus significant; ab antiquisque colebantur, quod crederent, sibi plurimum ab eis commodari, incommodari posse. Quamvisque plurimæ ferantur fuisse Nereides (nam Hesiodus eas ad quinquaginta nominatim enumerat; tamen de una tantum, Galathea dicta, mihi dicendum suscepi. Hæc sic est a candore nominata, qui in ea aquæ spumam representat: quare Hesiodus ei albicantes comas, faciemque lacti similem tribuit. Polyphemus ejus amator apud Ovidium, eam ligustris candidiorem vocat. Philostratus in quadam imagine Galatheam per quietum mare incedentem facit, eamque in curru collocat a delphinis tracto, quos Tritonis filia regunt, Nymphæ circumstantes, ejusque obsequiis paratissimæ. Cæterum ipsa purpuream vestem supra caput ad Zephyrum tollit, ut & sibi umbraculum, & curru velum sit. Ipsi autem comæ Zephyro minime diffuse; madidæ enim sunt, & quam ut a vento agitari queant, graviores. Hic non duxi prætermittendum, quod Alexander Neapolitanus loco proxime citato refert; nempe filias aquarum venabant, Tritonem, seu marinum hominem a spelunca, quam forte ibi nactus fuerat, observare solitum, si quando solam ad aquas accedentem, aut per litus obambulantem mulierem videret, ipsum ex undis, & spelunca leni gressu, ta-

Nereis.

Galathea.

ciis.

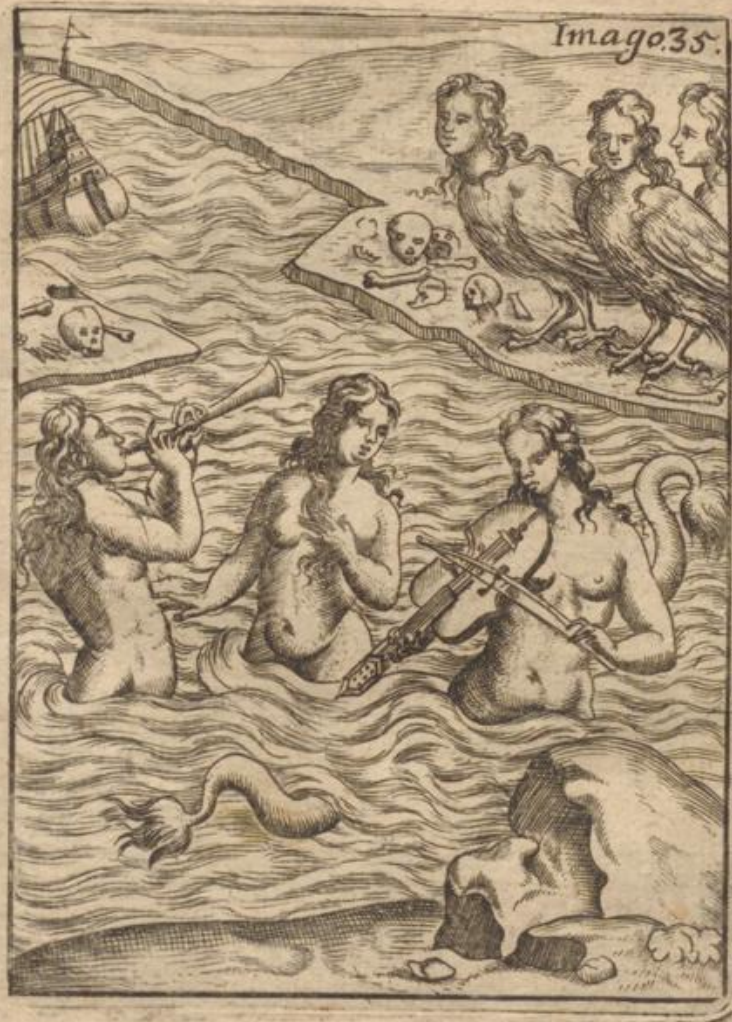
citisque vestigiis defilire, & à tergo accedere, ac vi compressam mulierem ex
 insidiis adoriri, & ad mare concubitus causa arripere, arreptamque sub un-
 dis deferre consuevissent. Quod cum apud loci incolas percrebuisset, diligen-
 tius marinum monstrum observasse, & cum diutius laqueos illi intendissent,
 haud multo post dolo captum, & laqueis vinctum cepisse: cumque cibo ab-
 stineret, extra aquas multum vivere nequisset. Pausanias in Bœoticis ita
 Tritones nobis depingit; colore eo sunt, quo esse videntur ranæ palustres in
 dorso: nares humanas habent, branchias sub aures, os rescissum, latumque, *Tritones.*
 ferinos dentes, glaucos oculos, manus cum articulis ad humanam effigiem,
 ungues ostreorum conchis persimiles; reliquum porro corpus parvulis squa-
 mis contextum est, & in piscem definit, non dissimiles extremis delphino-
 rum partibus. Ab his, aut à Naphadibus non multum Sirenes differunt: *Sirenes.*
 ut enim fabulantur Poëtæ, muliebrem aspectum habent, idque umbili-
 co tenuis, nam in posterioribus partibus piscem imitantur: aliqui alas
 addunt, pedesque gallinaceos. Eas dicunt Acheloi, & Calliopes filias tres
 fuisse, quarum una canebat, altera tibiam inflabat, tertia lyram pulsabat;
 quæ omnes ita suavem edebant concentum, ut facile miseros nautas allice-
 rent, ut ad quosdam in Sicilia scopulos impingerent, ubi eæ degebant. Sed,
 ubi se ab Ulysse contemptas vidissent, qui illac transiens, se ad malum reli-
 gandum, locis vero cera aures obstruendas curavit, ne ipsarum cantus au-
 dirent; statim se in mare præcipites dedisse, atque hinc forte factum fuit,
 ut dicerentur à posteriori parte pisces evasisse. Servius eas non pisces, sed
 aves ea in parte vult fuisse: sicut & Ovidius, cum easdem dicit Proserpinæ
 comites fuisse; quæ, postquam illa à Platone correpta fuit, in huiusmodi
 monstra versæ fuere, habentia quidem faciem atque pectus muliebrem, sed
 in cæteris avi similia. Suidas refert, secundum fabulas Sirenas aves fuisse,
 pulchra mulieris facie insignitas, quæ suavissime concinerent; sed revera
 quosdam scopulos exstitisse, ad quos aqua allisa, ita suave murmur redderet,
 ut nautæ ab ea suavitate pellecti, illuc navem dirigerent, atque ita contracta
 ad cautes nave, misere disperirent. Plinius quoque, de fabulosis avibus lo-
 quens, in India inquit, aves quasdam exstitisse creditum, quæ cantus suavi-
 tate hominibus somnum injiciebant, dormientesque devorare solebant.
 Sed tamen sive pisces, sive aves, sive aliud quodcumque tandem Sirenes
 sint; illud certum sit, fictitium quidpiam esse; atque iis nonnulli meretri-
 ciam pulchritudinem, atque illicia innui volunt: eæ cantu nautas sapiunt,
 ac tandem devorant; nam incaute se meretricum blanditiis de mente ac sa-
 nitate deturbari sinentes, ab eis tandem patrimoniis abliguritis, ad extre-
 mam inopiam rediguntur. Quare Buccatius narrat, apud antiquos Sirenas
 fingi in amœnis pratis degere mortuorum ossibus conspersis; eo extre-
 mum exitium, quod lasciviam sequitur, significantes. Apud Virgilium

quoque Sirenum scopuli multorum ossibus albi valdeque ardui, ac periculosi describuntur. Sed Xenophon aliter sensit: nam in libro de dictis & factis Socratis, Sirenas vult eorum laudes concinere, qui dignissimi sint, quorum virtus præconiis summis celebretur; easque ideo ab Homero fingi de Ulysse cecinisse; quod revera is esset Græciæ universæ ornamentum: hocque fascinum esse, atque præstigias, quibus studiosos homines ad se pellicerent, nam eos audito virtutis præconio, cujus amore capti sint, multo majores erga illam concipere ardores, & ad eam ardentius accurrere, atque dulces præconiis voces sequi, atque hac de causa forte factum fuit, ut quemadmodum Aristoteles libro de rebus admirabilibus testatur, quibusdam in Insulis Sirenarum dictis, quæ in Italiæ finibus sitæ erant, templa atque altaria meruerint, atque ab incolis colerentur: earum autem nomina fuerunt, Parthenope Leucosia, & Ligia.

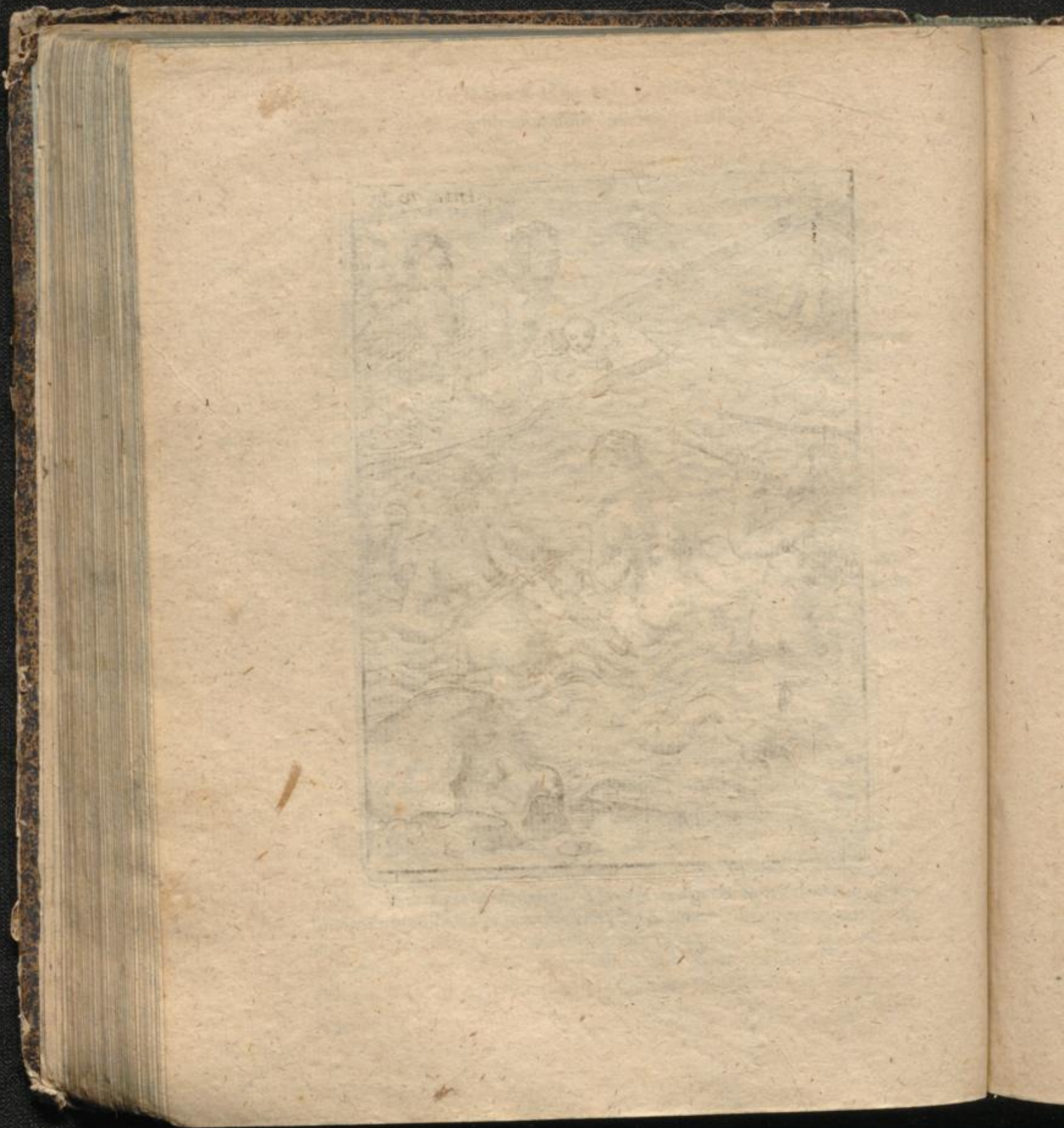
Nunc ad alios Deos sive monstra veniamus. Homerus Scyllam fingit, in antro obscuro & horrendo habitare, terribili illam esse latratu, cañum videlicet simili, pedes habere duodecim, colla sex longa; capita totidem & dentium triplicem ordinem, ex quibus virus stillare videatur; capita vero assidue in mare porrigere, ac circumspicere è scopulo, an inde navis aliqua circumnaviget, ut ex ea saltem tot deprædetur, quot ipsius sunt capita; atque totidem ex Ulyssis sociis abstulisse. Cum Helenus apud Virgilium lib. III. Æneid. Æneæ cursum, quem tenere debeat, ostendit, monet ut duo hæc horrenda monstra caveat, Scyllam scilicet atque Charybdin de quibus ita dicit;

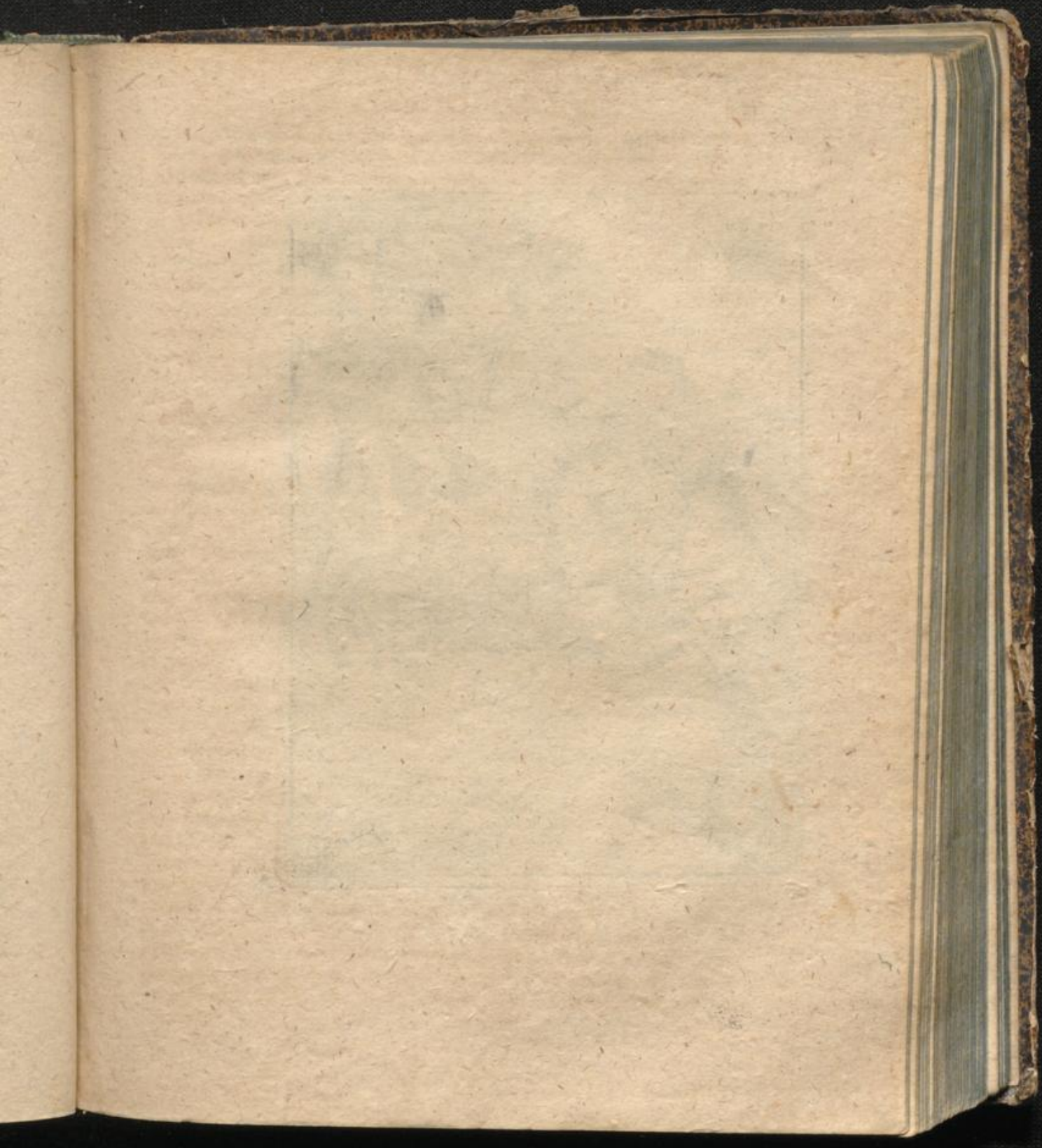
*Dextrum Scylla latus, ævum implacata Charybdis
Obsidet: atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus rursusque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat unda.
At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exsertantem, & Naves in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro corpore virgo
Pubes tenuis, postrema, immani corpore Præstis
Delphinum caudas utero commissa leporum.*

Hujusmodi figuram induisse Scylla dicitur, veneficis scilicet Circes quæ videret Glaucum, quem ipsa deperibat non suos sed Scyllæ amores sequentem: itaque aquis ubi se Scylla abluere consueverat, suis veneficiis infectis eam in ita deformem figuram convertit. Sed ea se ita aspectu horribilem videns, præmerore præcipitem in mare se dedit, ubi & nautas transeuntes perterrefacit; sicut & Charibdis, quæ cum esset mulier rapacissima, Herculis boves ausa est furari. quare à Jove fulmine icta, ac in mare præcipitata in scopulum est conversa, pristinam autem naturam apprime servat: His fabularum

lar
fre
ac
to
del
cu
ing
Ne
fan
pu
tra
ba
Ne
era
bu

na
gie
ca
xi
ru
te
ce
du
fo
un
aq
lig
ace
ig
ru
fo
m
te
ful
un
ex
di
cu
de
Na
mi

larum in volucris Poëta nobis geminorum scopulorum, qui in Angustiis freti seculi se mutuo respiciunt, naturam adumbrare voluerunt. Sed hinc ad alia maris monstra describenda deveniamus, Nereides centum fuisse, quæ *Nereiden* totidem Delphinis insidebant, Plato inquit, cum mirabile illud templum describeret, quod apud Atlanticos Neptuno erat consecratum, qui ibi in curru erat effictus, alatorum Equorum frana manu continens, tamque ingens erat, ut capite alti illius templi fastigium contingeret. Maxima pars Neptuni comitum in quodam templo, quod est in agro Corinthio, ut Pausanias refert, cecebat, ubi is una cum Amphitrite sua uxore in curru erat; puer quoque Palamon delphino innixus visebatur; Equi quatuor currum *Imago 36.2* trahebant; Tritones duo erant ad latus; in basimedia, quæ currum sustinebat, mare erat exculptum, atque Venus, quæ inde emergebat pulcerrimis Nereidibus comitata Palamon, qui à Latinis portunus dicitur, portuum erat Deus; cui nautæ reduces sacrificabant, itaque est Neptuno comes attributus.

In quodam templo Neptuni, qui erat in Ægypto, Canoptus Menelai nauta colebatur, qui post mortem in astra translatus dicebatur. Ejus effigies erat crassa, brevis & quasi rotunda, collo obtorto, brevissimis cruribus; causam, cur ita effingeretur, hanc dicunt cum Persæ ignem, quem ut maximum Deum colebant, quaqua circumducerent, ut eo ceterorum Deorum, quos reliquæ nationes venerarentur, vires experirentur; nullus autem, cujuscumque tandem materiæ esset, non illi cedebat; tunc Canopi Sacerdos, ne suus Deus flammis absumeretur, quidam contra Ignem callidum excogitavit. Solebant in Ægypto fictilia quædam vasa fieri, minimis foraminibus pertusa, quibus turbida aqua limpidissima effluit: horum ille unum, cera foraminibus obturatis cepit, variis coloribus undique depictum, aqua repletum, ac ut Deum statuit; & excidens Canopti simulacri caput, illi diligenter aptavit: adsunt posthæc Persæ, itur in conflictum; circa hydriam ignis accenditur; cera dissolvitur, qua foramina erant obturata, diffuente aqua ignis extinctus est. Astu igitur Sacerdotis Canoptus Deus victor Dei Persarum evasit & ex eo Deus cultus est, ut Suidas refert. Quare in posterum ea forma est effictus, qua dixit, utque cernere est in quodam Antonii pii numismate. Delphini omnium piscium Neptuno gratissimi feruntur; quare Hyginus testatur, semper, cum Neptunus effingeretur, delphinem in ejus manibus, vel sub pedibus fuisse, hac fortasse de causa, quod sicut leones ferarum Aquila avium, ita & Delphines piscium sunt Reges. Martianus cum in nuptiis Philologiæ expressit, sic dicens; Nudus est Maritima inundatione viridior, coronam albi Sclis instar candidam, atque spumarum Canicici concolorem habens. Pallas cum apud Ovidium lib. vi. Metamorph. cum Arachne de texendi arte contenderet, duodecim Deorum confessum pinxit, ubi disceptaretur, utri sibi ne, an Neptuno concederetur, ut Athenis recens conditis nomen imponeret; Carmina sunt hujusmodi;

Stare

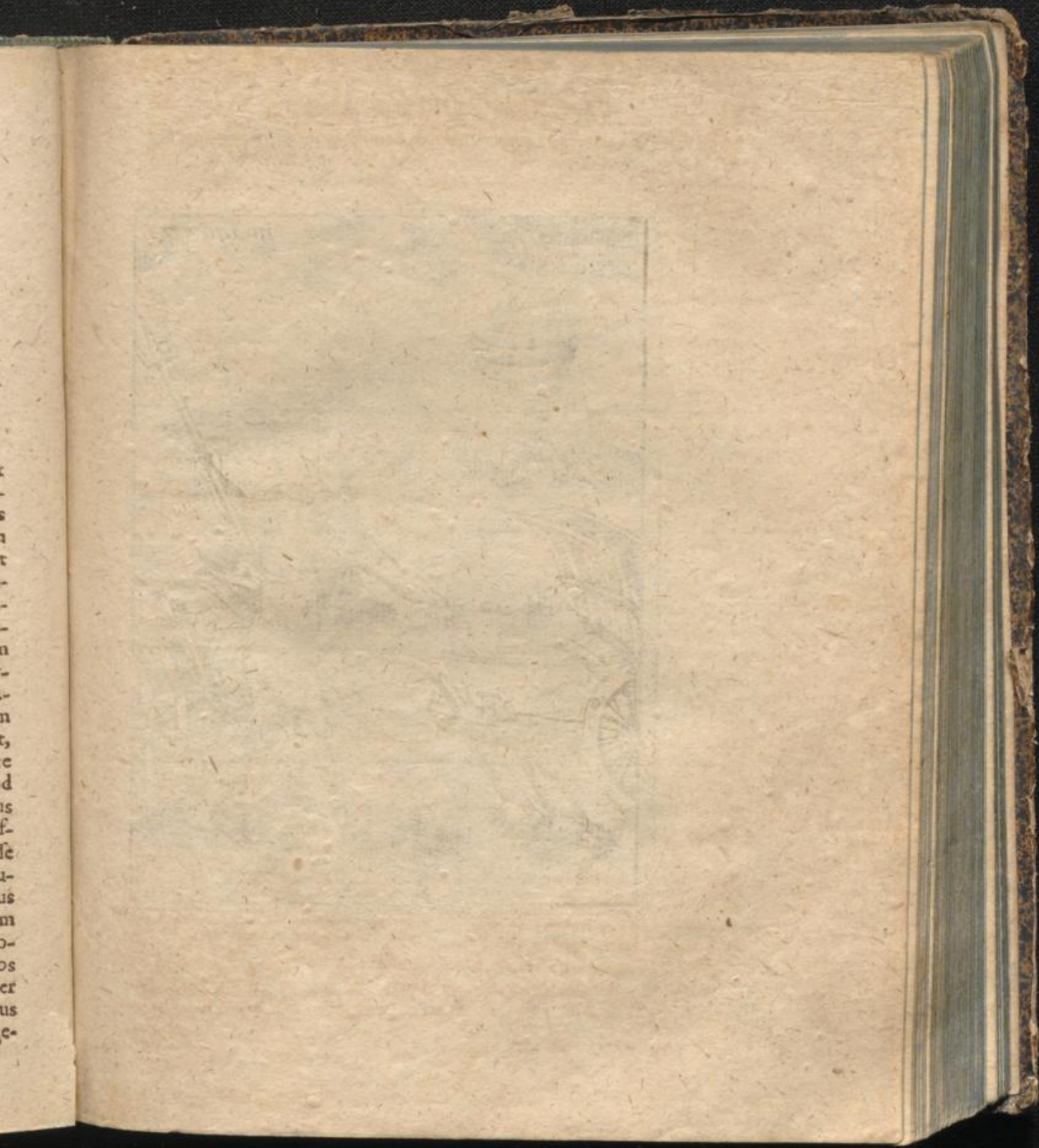
*Stare Deum pelagi longoque ferire tridente
 Apera Saxa facit, medioque è vulnere saxi
 Exhibuisse fretum, quo pignore vindicet urbem.*
 Virgilius in primo Georg. equum dicit exiisse;
*Tuque o cui prima frementem
 Fudit equum, magno tellus percussa tridente,
 Neptune.*

Quod Servius ideo fictum esse vult, ut velox frequensque maris motus ostenderetur, quare Equi sub Castoris & Pollucis tutela esse dicti sunt, coram enim astra velocissimè moventur. Quidam ideo Neptuno Equorum inventionem tributam dicunt, quod Equilatos campos, æquosque desiderant, qui ab æquore optime repræsentantur. Idem Servius principium lib. IX. Æneidos enarrans, ubi Poëta sic dicit;

*Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
 Extulit:*

Refert Romanos belli tempore duplicia signa extulisse, alterum scilicet purpureum pro pedestribus copiis, alterum vero cæruleum pro equestribus; hic enim est maris color, cuius Deus putabatur Neptunus, qui & equos invenisse fertur. Diodorus Siculus scribit, Neptunum primum omnium Equos domuisse, artemque equitandi docuisse, hincque factum esse, ut equestris appellaretur: Cui Pausanias etiam consentit; qui vult ideo Homerum, cum ludos equestres describeret, Menelaum induxisse, qui certatoribus juramentum, per Neptuni numen proposuisset, se nullam fraudem adhibituros. Idemque subjicit, hoc Neptuni cognomen cæteris præstare, cum cunctis nationibus sit commune. Hinc arbitror profectum fuisse ut ludi Circenses apud Romanos qui erant Equestres, Neptuno essent sacri: celebrabantur autem in Consualibus, quæ erant à Romulo instituta, in memoriam ut inquit Livius, raptus Sabinarum; nam quemadmodum Plutarchus refert, cujusdam Dei aram conditam sub terram in Circo invenerat; eidemque Deo indidit nomen Conso sive à consilio quod consiliarius foret; aut, quod magnarum rerum consilia occulta esse oporteret: quare ad ejus aram aditus nunquam patefiebat, præterquam Ludorum Circensium Diebus. Quod effecit ut Neptunus idem ac Confusus crederetur; de quo hæc strictim attigisse sit satis; nam nullam adhuc ejus imaginem apud scriptores reperi. Quod autem Equi sub Neptuni tutela essent, Pausanias in Eliacis posterioribus ostendit, cum circum, ubi Equi currebant, describit dicens, ad alterum curriculi latus aram fuisse figuræ rotundæ, ad eamque Deum coli, Taraxippum, ab incutiendo Equis pavore, nuncupatum. Solitos enim esse injecto terrore, circa aram hanc Equos tam vehementer consternari, ut incertum unde coorta trepidatione, sæpe illis curribus afflige-

Confus.

affligerentur auriga : quo igitur æquo & propitio uterentur Taraxippo, ad eam aram aurigas vota nuncupasse. De hoc Deo multas multorum opiniones idem Pausanias affert sed eam tanquam omnium probabilissimam approbat, qua Taraxippus Neptuni fuisse cognomen dicitur: ab eo enim Equorum origo profluxit: à quo duos Equos Junoni dono datos, ferunt, quos illa Castori & Polluci tradidit. Cui fabula illa quoque concordat, qua jactatur, Equuleum ab ope Neptuni loco suppositum Saturno fuisse: hacque de causa Festus vult, Neptunum Equestrem fuisse dictum, ob idemque inquit, in Illyrico quaternos Equos jaci solitos nono quoque anno in mare. Aliqui sentiunt, Neptuno Equos optime accommodari; quod scilicet mare undique ad nos necessaria usibus nostris advchat, sicut & Equi. Quare Philostratus cum duas parvas Insulas describeret, quibus, rerum venalium forum erat commune, in quod quod ab agris legeretur, altera inferebat, altera vero quidquid ex maritima præda corrogasset, ibi Neptuno statuam positam inquit cum aratro, atque curru, tamquam si agricola esset: quo incolæ innuebant, se etiam terræ fruges Neptuno acceptas referre: sed ne eum terrestrem tantum colere viderentur, aratro navis proram aptarunt; ita ut Neptunum navigantem, terram arare diceres.

Imago 17 a.

Apud Eleos, sicut Pausanias refert, adolescentis imberbis statua visebatur, qui pedem pede premebat; ambabus vero manibus hastæ innitebatur; hæc statis temporibus nunc lineis, nunc laneis vestibus induebatur. Hæc Neptuni esse est credita, aliunde illuc translata, ubi maximo cultu ab incolis afficiebatur. Sed non Neptuni, verum Satrapis effigies appellabatur. Duo numismata exstant, Vespasiani unum, alterum Adriani, in quibus Neptuni imago cernitur nudi stantis: sed in laevi humeri tergo propendet amictus; dexteraque trilorem scuticam, læva elatum tridentem tenet. In alio quoque numismate idem est effictus nudus, rectusque, sinistra elata tridenti inherens, Delphinem dextera porrigens, alterumque pedem in prora tenens. Illud præterea est sciendum, apud veteres urbium portas Junoni, arces Minervæ, mœnia atque fundamenta Neptuno fuisse sacra; quod Servius annotat, illud II. Æneid. enarrans, ubi Venus inducitur, Æneæ ostendens, Trojæ ruinas reparari non posse; cum horum Deorum pro se quisque id dirueret, quod sibi esset proprium, ita inquit;

Фундаменту
Нептуну са-
ча.

*Hic, ubi disjectas moles, avulsaque saxis
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum:
Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit; totamque à sedibus urbem
Erui.*

Hacque de causa à Græcis *ἰσοίητος* est dictus, quod est Terriquassor; quo significarunt, terramotum Neptuno tribui, propter aquarum

Террамоту
à Νεφινου
σο,
scili.

scilicet motum. Quamobrem Theffali, Neptunum aquis exitum aperuisse, dicebant, quæ universam olium Theffaliam inundabant; nam ingenti terræ motu excirato, montes discidit, ita ut latus fieret Peneo flumini exitus, terraque inter montes interjecta commode habitari posset: quod & Herodotus confirmat. Quod dixi de Neptuno Terriquaassore, perbelle ad Terramotus imaginem aptari posset, si quis eam vellet effingere.

Oceanus.

Imagines Neptuni atque Oceani non multum inter se erant dissimiles. Hunc Oceanum veteres patrem Deorum dixerunt; pro eo autem non solum mare, quod universam terram ambit, sed etiam aquæ virtutem intellexerunt, quam tales omnium rerum principium statuit. Eum ergo Deorum patrem nuncuparunt; Thetisque uxorem ei tribuerunt; ex quibus innumeri propemodum Dei marini, fluviatiles, ac fontani, item & Nymphæ profluxisse feruntur. Thetis vero fingebatur vetus, cana, atque alba: eam Poetæ mattem, atque venerandam appellabant. Hæc una cum viri sui imagine poni potest: qui, ut Ioannes Buccatius refert, in curru effingebatur, à quatuor balænis per mare tracto; eum Tritones cum buccinis præcedebant, circumstabant Nymphæ, magnus belluarum marinarum numerus sequebatur, quæ sub Proteo duce ac pastore erant. Hic ex marinis Deis erat, qui ventura prædicebat, sed non nisi coactus; eosque, qui sibi vim parassent, fraudibus decipiebat, varias subinde formas induens, ut ex ejus manibus elaberetur. Quare necesse fuerat, eum vincire, ac tamdiu continere, quoad in pristinam figuram revertisset: tunc enim facile ad interrogata respondebat. De hoc Diodorus refert, eum in regnum ab Ægyptiis adscitum, tamquam qui omnibus sapientia antecelleret, perquam erat ita dexter in consiliis pro tempore capiendis, ut ea alia ex aliis prout res requirebat,

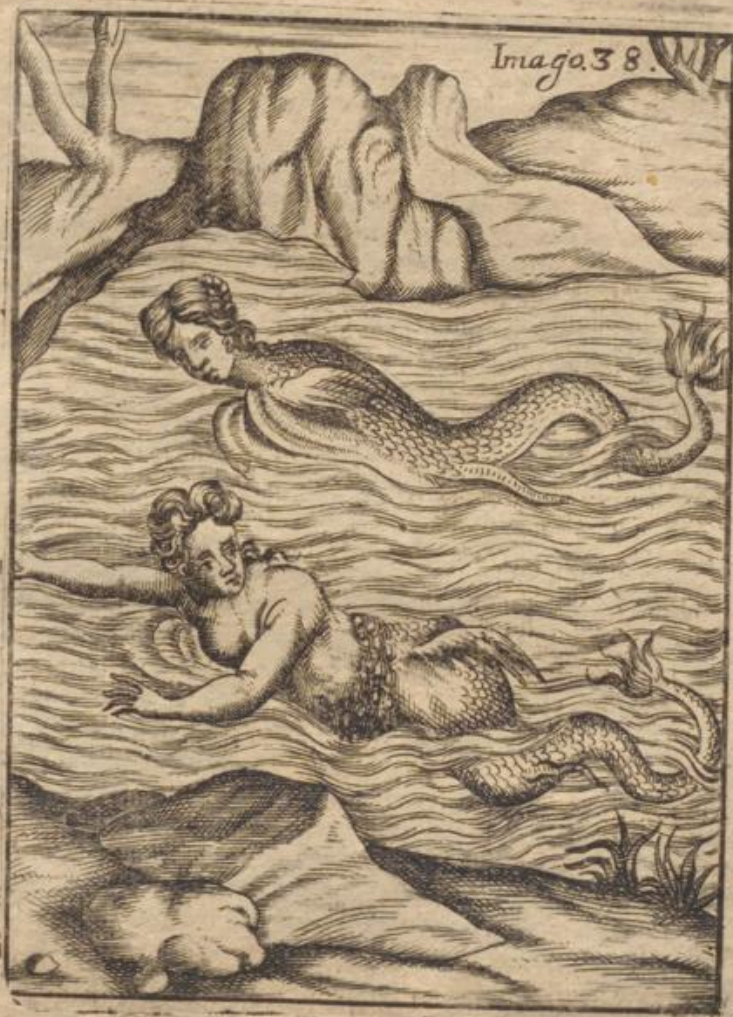
*Proteus curio
varias formas
assumit.*

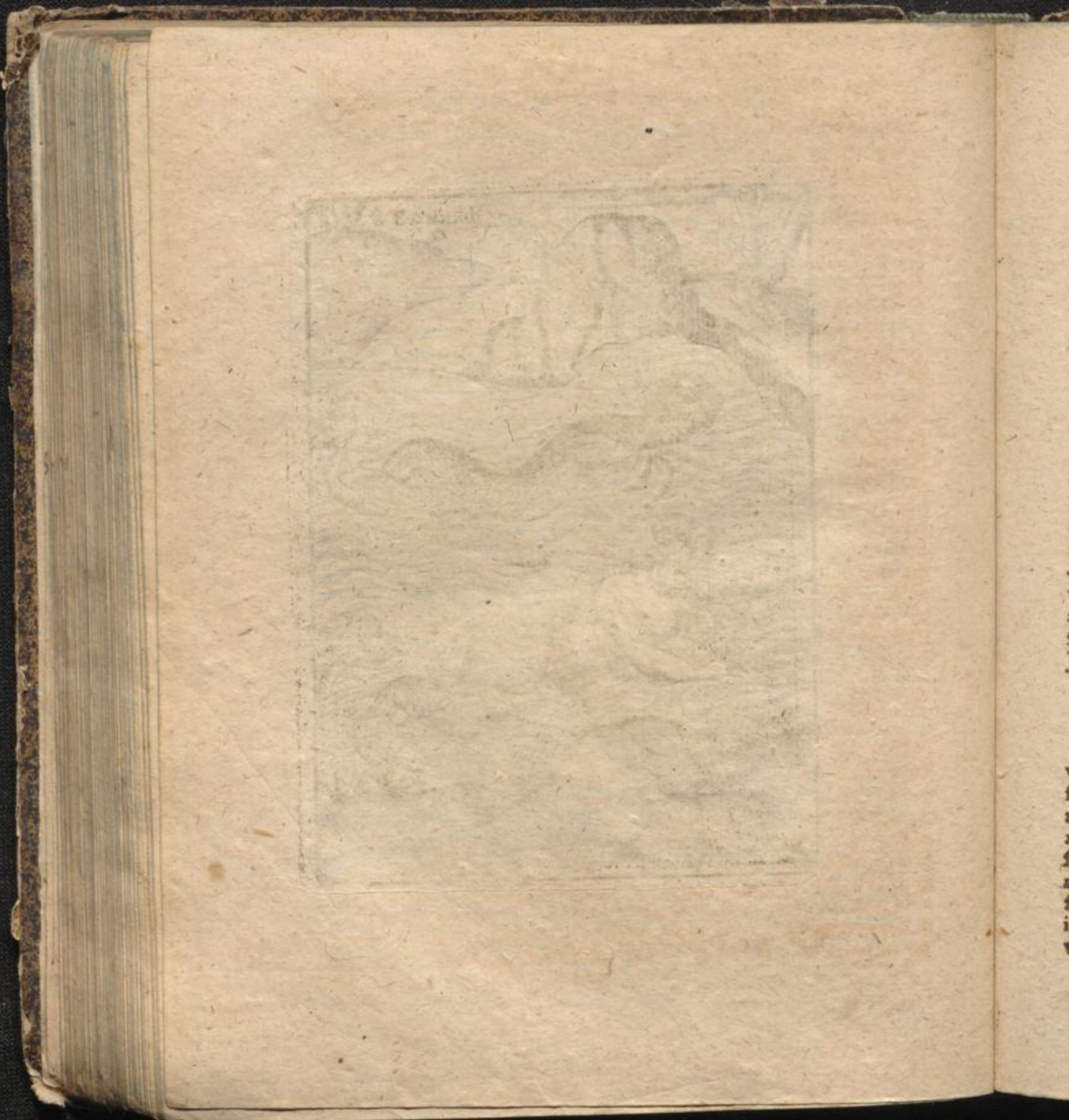
commodissime mutaret, atque hinc factum esse, ut se in diversas figuras convertere diceretur: Quod idem erat, ac si dixissent, eum foro uti scivisse. Græci volunt, id de Proteo dictum, ut scilicet ad Ægyptiorum regum morem respiceretur: nam illi, cum in publicum procedebant: semper aliquod insigne gestabant, quod regiam majestatem præ se ferret; id quidem subinde mutabant; aliquando enim Leonis, aut Tauri, aut Draconis priorem partem, interdum arborem, quandoque ignem, nonnunquam redolentia unguenta præferebant. Unde factum locum fabulæ, Proteum in ea omnia; quæcunque capite gestabat, solere transformari. In Carpatho etiam insula idem regnasse legitur, à qua mare Carpathium nomen habet, quod est prope Ægyptum, cum vero Phocis id mare abundet (quæ & vituli marini appellantur; priores enim partes corio, ac pilis tectas ad vituli similitudinem habent) atque aliis marinis belluis; ideo marini gregis pastor est dictus. Oceani quoque filia Eurynome putabatur; eam Homerus Thetidi comitem adjunxit, cum Vulcanum adiret. Nonnulli eam Dianam esse crediderunt, ut

Imago 38. a.

Eurynome.

Pau-

Pausanias refert, quod quidem nihil cum ejus simulacro consentit, id scēni-
neam formam referebat, summa scēmora, cætera piscis figuram, erat autem
aureis catenis revinctum. Id numen à Phigalensibus, qui erant in Arcadia co-
lebantur, templum ejus stato quotannis die aperiebant, sacra eo die publice
& privatim fiebant, Huic non admodum dissimilis quædam Dea erat, quæ
Derceto appellabatur, hæc capite excepto, quod muliebte erat, piscis vide- *Derceto,*
batur. De hac Diodorus Siculus lib. III. scribit, eam Nympham fuisse, sed
gravidam postea effectam, a quo autem ignoratum, Semiramidem peperit-
se; sed sui erroris pudore affectam, se in quemdam Syriæ lacum abjecisse,
atque inde ab illis populis numinis loco habitam, ac in piscem se convertit-
se creditam: ideoque factum esse, ut à piscium elu abstinerent, qui in eo
lacu essent, quos omnes illi Deæ sacros arbitrarentur. Sed ad Oceani Ima-
ginem revertamur: ejus currus eum terram ambire significat: Rotæ ter-
ræ orbicularem figuram ostendunt: Balanzæ currum trahunt, quod mare
universam terram percurrat, ac in eam se insinuans, magnam ejus partem
alluat. Nymphæ aquarum proprietatem designant, quas veteres non so-
lum sub Oceani, Neptuni, Thetidis, Doridis, Amphitrites atque alio-
rum marinorum Deorum nominibus; sed etiam sub Acheloi nomine ad-
umbrarunt. Licet nonnulli prioribus illis Salsarum Aquarum naturam,
hoc vero posteriore dulcium innui, cujusmodi sunt fluviorum aquæ, qui
etiam ab antiquis pro numinibus sunt habiti, & humana figura efficti. Sed
antequam ad eorum simulacra veniam, ventos describam, nam cum de mari *Veni,*
dixerim, ubi illi maxime vires suas exserant, non abs re mihi facturus
videor, si statim ventorum tractationem subjecero. Quamquam vero non
absurde cum Junone conjunxissem: ea enim aerem significat; ventus autem,
secundum Physicorum sententiam est aer concitatus; Itaque Æolus ita
Junoni apud Virgilium lib. I. Æneid. respondet;

*Tu mihi quodcumque hoc regni, tu Sceptra, Jovemque
Concilias; tu das epulis recumbere Divum,*

Nimborumque facis, tempestatumque potentem.

Non tamen hic locus videtur à ventis alienus; veteres ut Deos, sunt ventos *Ventorum
Cultus di-
vinitus.*
venerati: eisque sacrificabant, vel quod eis propitiis usi essent, vel ut in po-
sterum uterentur. Eos cum aliis effinxerunt, tumescentibus buccis, infla-
tis ac spirantibus: Sed alii alios suo flatu effectus producant, nam aliqui
nubes cogunt, & pluvias creant; alii è contra nubes dispellunt; alii aliter
suas vires ostendunt. Itaque diversè à Poëtis descripti fuere: qui quamquam
multi sunt, tamen præcipui quatuor qui à primariis quatuor mundi cardinibus
sunt, numerari solent, ut ab Ovidio cum lib. I. Metamorphos. universum
in suas partes distribuit. Fuerunt aliqui, ut refert Strabo, qui duos tantum
ventos posuerunt; sed ex quatuor unus est Aquilo, qui & Boreas dicitur
P 2 à Septen-

a Septentrione flans, hunc Pausanias in Eliacis scribit in Cypseli arca exsculptum fuisse Orithyiam rapientem, non tamen ejus effigiem designat, nisi quod eum pro pedibus anguium caudas habuisse dicit, hic igo quia nives ac frigus affert, glaciemque creat barba, capillis ac alis nive conspersis effingitur. Alter est Auster, qui & Notus nuncupatur, qui à Meridie flat: hic quod flatu suo pluvias adducit, ita ab Ovidio describitur.

-- Madidus Notus evolat alis

*Terribilem picea tectus caligine vultum,
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebula, vorant peanaque sinusque.*

Tertius est Eurus, qui ab oriente flat, hic niger effingitur ob Æthiopes, per quos transit; cumque Sol occidens, si forte rubeat, Signum sit fore ut sequenti die (quemadmodum Virgilius in Georgicis testatur) Eurus excitetur ideo ejus imagini Sol igneus ad caput adpingitur. Quartus benignissimus ille quidem & Zephyrus qui ab occidente spirat. Hic vere primo terram herbis convestit, flores excitat. Quare Floræ maritus est ab antiquis dictus quæ florum Dea habebatur: ejus imago pulcherrimam Nympham referebat. Itaque ea cum ab Ovidio lib. V. Fast. loquens inducitur, ita de sua pulchritudine dicit;

Zephyrus.

Flora.

*Quæ fuerat mihi forma, grave est narrare modesta
Sed generum matris reperit illa Deum*

Imago 39. a.

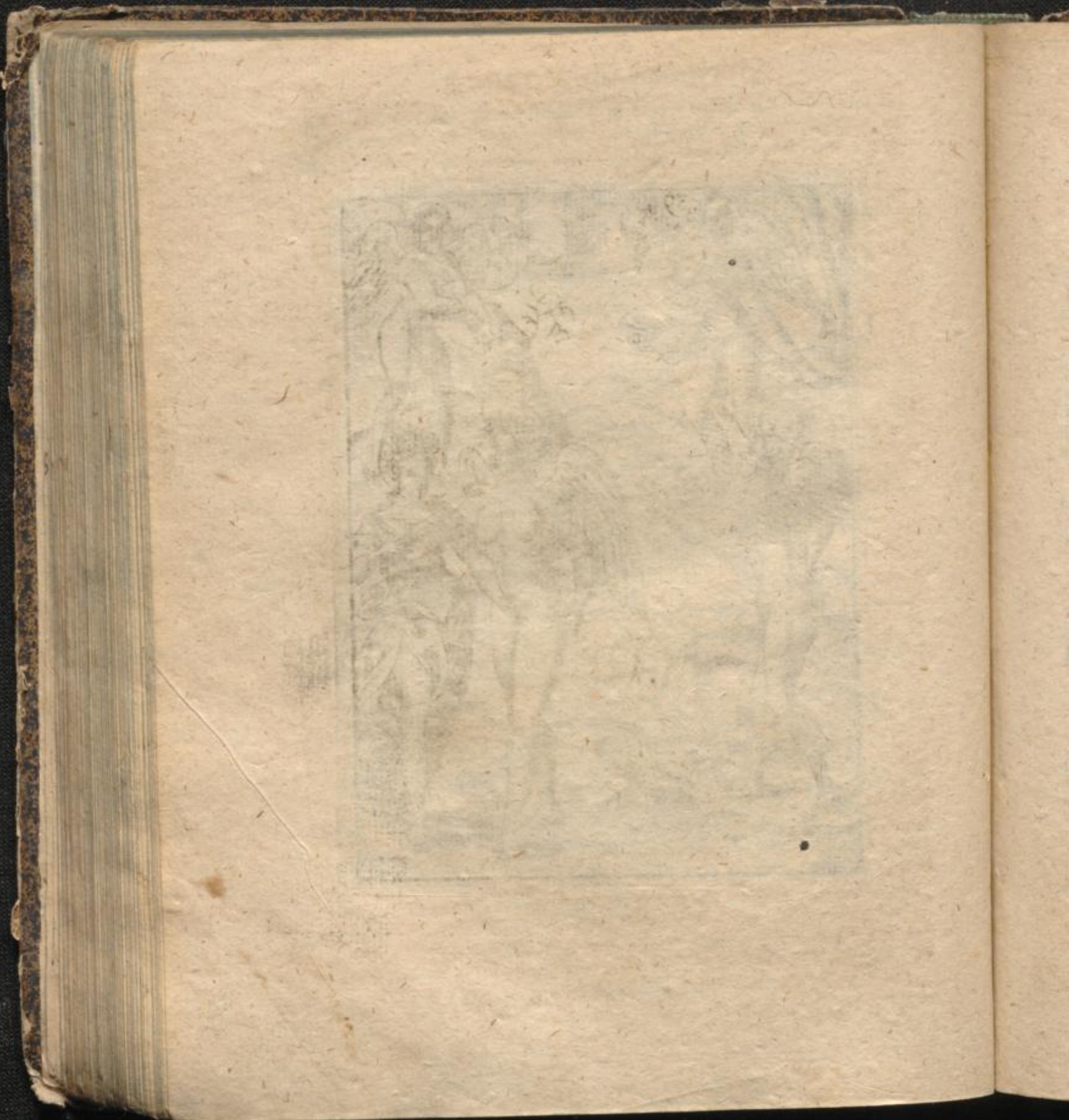
Ei & sertum ex variis floribus additur; item & vestis Versicoloribus floribus pingitur, nam flores quibus terra vestitur, omnia colorum genera referunt. Philostratus ita Zephyri imaginem adornat; Is est forma juvenili, facie decora, alaris humeris, tempora habens pulcherrimis floribus redimita.

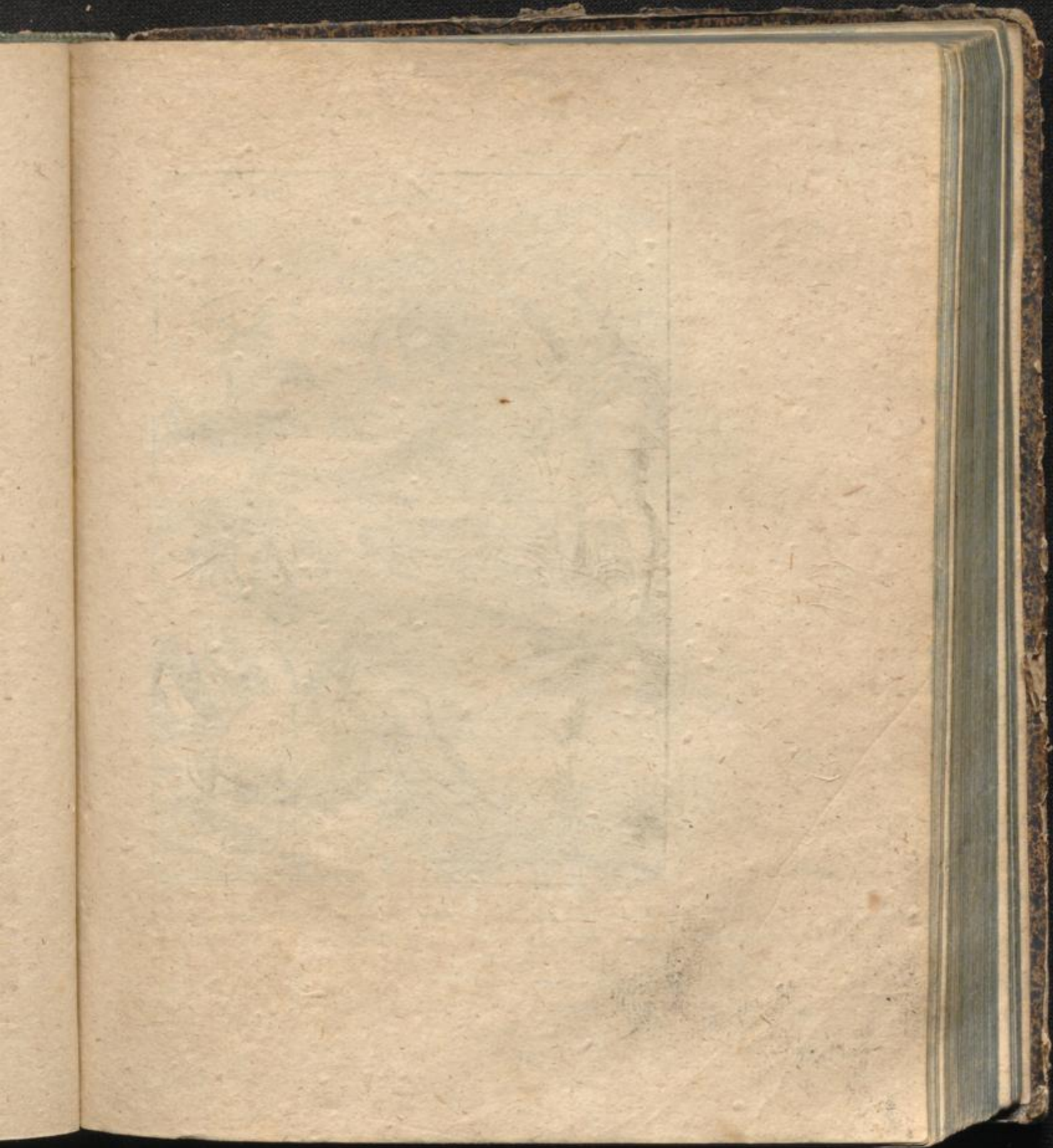
Inachus.

Sed jam ad Fluvios transeamus, qui ab antiquis etiam numina habebantur, item votis ac sacrificiis colebantur. Eis capillum quodam peculiari ritu incisum offerre solebant; præcipue Græci, ut Pausanias testatur: Quod etiam ex Homero intelligimus, cum Peleum inducit, vota Sperchio flumini facientem, se capillos suos illi oblaturum, si filius Achilæ incolumis ad se ex Trojano bello revertisset. Et in agro Attico apud Cephissum fluvium adolescentis statua visebatur, sibi comam cadentis, ut illi consecraret. Fluviorum effigies hominem referebat barbatum, promisso capillo, jacentem, cubito innixum, ut Philostratus Thessaliam describens, meminit; nam nunquam fluvii in pedes se erigunt; sæpe etiam magna alicui tunc incumbunt, quæ aquam abunde effundat. Ita enim Statius Inachum depingit. Scivius inquit, cornua quoque fluminibus tribui, aut quod aquæ marmur, boum guttur exprimat; aut quod fluviorum ripæ cornuum icatæ sunt incurvæ. Quamobrem Virgilius lib. VIII. Æneid. de Tiberi dicit;

Cor-

Imago. 40

fit
ta
ma
pe
ra
tiq
lib
Po
na

ne
tex
fer
Se
ma
Th
bra
qu
ter
riis
est
ma
in
ma
na
uis

COLEBANTUR IMAGINES.

Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum
Eundemque ita Paulo ante describit:

Huic Deus ipse loci, fluvio Tiberinus amano
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus: cum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus & crines umbrosa tegebat arundo.

Idem libro IV. Georg. de Eridano ita dicit.

Et gemina auratas taurino cornua vulu
Eridanus.

Eridanus.

Ubi probus Eridanum inquit facietaurina pingi; quod sonus quem edit, sitaurino mugitui perquam similis; ejusque ripæ veluti cornua, sint intorta. Alianus scribit, fluminum simulacra, quæ antea nullam certam formam habebant, bovis postea effigiem expressisse. Idem apud Festum Pompejum legitur fluviorum scilicet statuas esse formæ taurina, quod est, cornigera; nam ii sunt taurorum instar efferati Fluvios quoque arundineis foliis antiqui coronabant; arundo enim feliciter in aquosis locis provenit Ovidius lib. XIII. Metamorph. cum de Aci in fluvium mutato fabulam recenset, quem Polyphemus, grandi quodam saxo projecto, contriverat, ita de Galathea narrantem induxit;

Aci in fluvium mutatus.

Miræque res subito media tenuis exstitit alvo
Incinctus juvenis flexu nova cornua canis.
Qui nisi quod major, quod toto cæcilius ore est,
Aci erat.

Romæ etiamnum in Vaticano Tiberis statua visitur, qui nec cornua, nec ferta arundinea habet, sed est corona ex variis floribus ac fructibus contexta redimitus, quod secundum meam quidem sententiam, eo refertur, ut fertilitatem, atque annonæ copiam significet, quam is fluvius incolis affert. Sed tamen non omnino est Poeticis ornamentis spoliatus; nam & arundinem manu gestat. Cum Acheolus apud Ovidium lib. VIII. Metamorphoseon Theseo narrat contentionem, quam cum Hercule pro Deianira suscepit, brachio innititur, caput habet arundine cinctum, viridi amictu induitur, neque tamen ambobus cornibus, sicut cæteri fluvii, est insignitus; nam alterum ei est ab Hercule diffractum, quod postea floribus ac fructibus variis refertum Ætolis est donatum, qui id Cornucopias Appellarunt. Quod est ideo ab antiquis fictum, ut Diodoro videtur, quod Hercules scilicet maximo cum labore alterum hujus Fluvii ramum, à Pristino cursu in aliam partem diverterit: quæ cum fecundis illis aquis irrigaretur, maxime fructi fera evasit. Itaque varie humina à Poëtis describuntur, nam ii vel Aquarum qualitatem, vel illorum cursum, vel regionis naturam, per quam transeunt, considerantes, Fluvios diversis

Achelous.

Cornucopia.

Nilus flu-
vius.

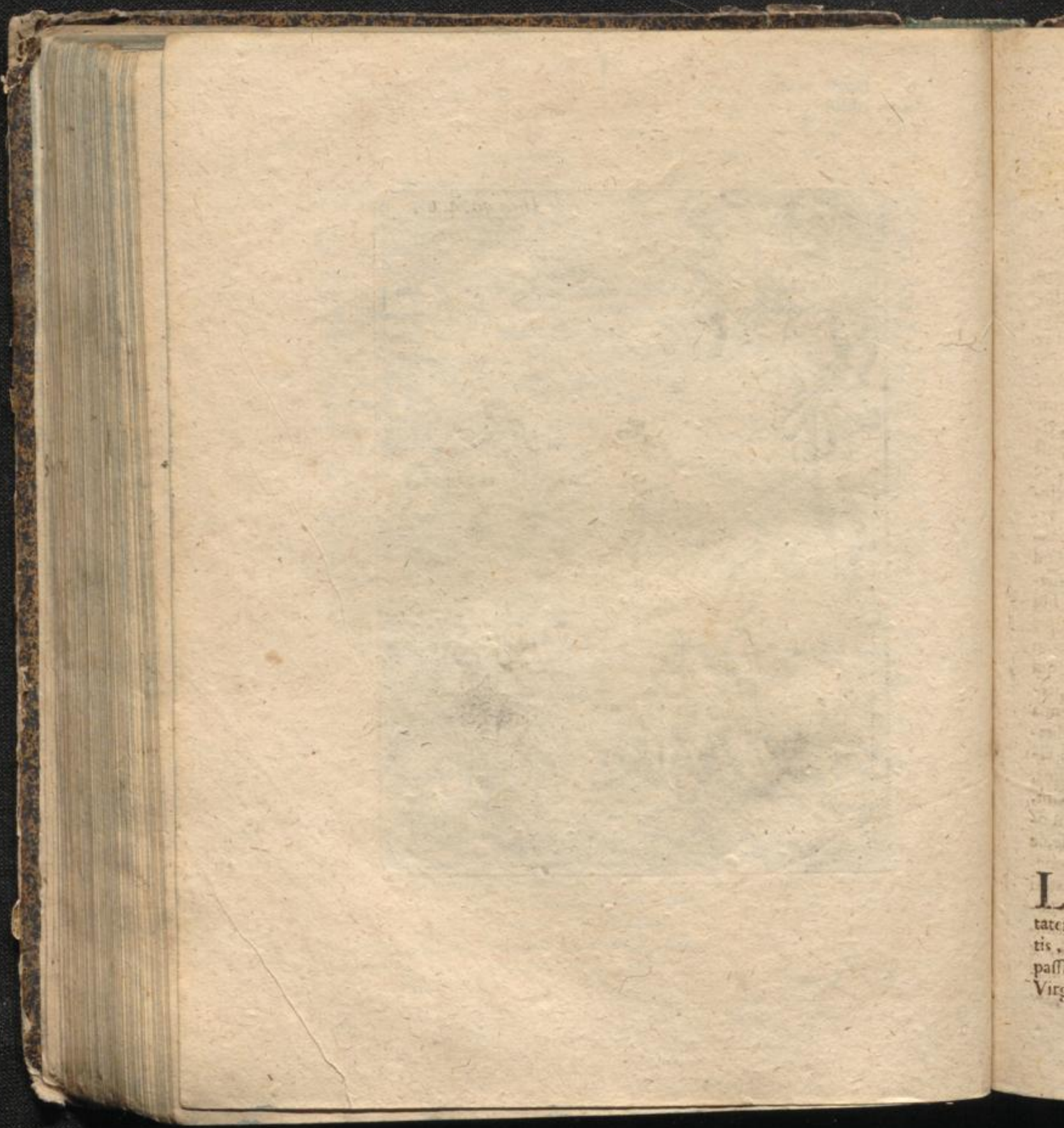
Imago 41 a

descriptionibus designant. Quare Pausanias in Arcadicis refert, in quodam Arcadiae templo nobilium quorundam annuum est candido marmore signa videri; Sed unius Nili simulacrum, est nigro lapide, cuius quidem rei hanc causam affert; quod scilicet per nigros Aethiopes, Nilus in mare delabitur. Lucianus scribit, Aethiopes Nili effigiem supra Crocodillum, aut Equum fluviatilem collocasse, Equus autem fluviatilis est, ut Herodotus eum describit, quadrupes, magnitudine Taurum æquans bovino capite, depressis naribus, Caprarum instar, jubeis dorso ac tinnitu equino dentibus aprorum aduncis renitendi cauda pelle ita crassa atque dura, ut cum est exliccata, sit jaculis conficiendis apta: Hæc bellua à Græcis est dicta *κροκωτάμιος*. Circum Nili simulacrum pueros aliquot ludentes effingebant; ut etiam apud Plinium lib. XXXV. legitur, ubi de marmore, quod Basaltem vocabant, loquitur, scribit enim, ex hoc marmore statuam Romæ in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatam, Argumento Nili XVI. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi, incrementi augentis se annis ejus intelligerentur. De quadam Vertumni statua in foro Romano posita legitur, quæ Tiberim olim illac transeuntem representabat. Hæc floribus atque fructibus erat ornata, ut fertilitatem agrorum ostenderet, juxta quos Tiberis præterfluit. Vertumnus etiam Deus humanis cogitationibus præpositus credebatur, qui diversas formas indueret, sicut & homines subinde consilia mutant. Aliqui cum Anni Deum putaverunt, qui juxta tempora varias sumit figuras; atque ideo ejus natura cunctis figuris est opportuna, ut Propertius de eo lib. IV. dicit, cujus descriptionem operæpretium fore, sum ratus hic apponere, cum sit longe elegantissima; ea vero sic habet;

*Quid mirare meas tot in uno corpore formas?
Accipe Vertumni signa paterna Dei.
Tuscus ego, Tuscorior, nec pœnitet inter
Prælia Volsinos deservisse focos.
Nec me turba juvat, nec templo delector eburno,
Romanum satis est, posse videre forum.
Hac quondam Tiberinus iter faciebat, & a juncis
Remorum auditos per vada pulsa sonos.
At postquam ille suis tantum concessit alumnis,
Vertumnus verso dicor ab anne Deus,
Sen, quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rursus credidit esse sacrum.
Prima mihi variat hiventibus uvaracemis,
Et coma lætenti spicæa fruge tumet.
Hic dulces cerasos, hic autumnalia pruna
Cernis, & æstivo morarubere die.*

hi.

L
tate
tis,
pass
Virg

*Insitor hic solvisti pomosa vota corona,
 Cum pyrus invito stipite mala tulit.
 Mendax fama nocet: alius mihi nominis index:
 De se narranti, tu modo crede Deo.
 Opportuna mea est cunctis natura figuris:
 In quamcumque voles, verte: decorus ero.
 Indue me Cois, siam non dura puella.
 Meque virum, sumpta quis neget esse toga?
 Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno:
 Iurabis, nostra gramina secta manu.
 Arma tuli quondam; & memini, laudabar in illis:
 Corbis & imposito pondere, messor eram.
 Sobrius ad lites: at cum est imposita corona,
 Clamabis, capiti vina subisse meo.
 Cinge caput mitra, speciem furabor Iacchi:
 Furabor Phœbi, si modo pleetra dabis.
 Cassibus impositus, venor, sed arundine sumpta,
 Faunus plumoso sum Deus aucupio.
 Et etiam auriga species Vertumnus, & ejus,
 Trajicit alterno qui leve pondus equo.
 Suppetat: hoc pisces calamo pradabor; & ibo
 Mundus, demissis insitor in tunitis.
 Pastorem ad baculum possum curare, vel idem
 Sirpiculis medio pulvere ferrerosam.
 Nam quid ego adjiciam, de quo mihi maxima fama est,
 Hortorum in manibus dona probata meis?
 Carulens cucumis, tumidoque cucurbita ventre
 Menorat, & junco brassica vineta levi.
 Nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter
 Impositus fronti laugeat ante mea.
 At mihi, quod formas unus vertebar in omnes,
 Nomen ab eventu patria lingua dedit.*

PLUTO.

LICET in ditionis divisione, alii Saturni filiorum cali regnum obtige-
 rit, alii aquarum, alii inferorum, prout fabulis fertur; quod si rei veri-
 tatem spectare velimus, innuit, Jovi sorte orientis partes, Plutoni Occiden-
 tis, Neptuno vero maris insulas obvenisse. Sed tamen eorum quemlibet
 passim suum imperium exercere, interdum videmus; nam Neptunus apud
 Virgilium lib. I. Æneid. ventis minatur, quod sine ejus permisso, cœlum, ter-
 ras-

*Inferorum
iudices.*

*Iudices cur
fallantur.*

*Jovis decre-
tum de ani-
mâ judican-
di.*

raſque turbare auſi fuiſſent. Jupiter nonnumquam inferorum res admini-
ſtrat : nec non & Pluto in cœlum ſuum jus extendit. Itaque Jovem dicunt
fulmen triplici cuspide præditum, Neptunum tridentem, Plutonium canem
tricipitem habere. Quamobrem cum Plutonis imaginem deſcribemus, mi-
rum videri nemini debet, ſi cum interdum parem Soli poteſtate ſtatueamus,
& aliquando terræ. Sed tamen tunc etiam inferorum Deus eſt intelligendus,
utpote qui præcipuam ibi poteſtatem exerceat, imperiumque in animas cor-
poreis vinculis exſolutas habeat. Hic, ut quilibet juxta promerita juſtas pœ-
nas aut præmia conſequatur, tres æquiſſimos iudices habere fingitur, qui in-
ferorum iudicio præſint, quorum unus dicitur eſſe Æacus, alter Minos, ter-
tius Rhadamanthus: de quibus, antequam ad Plutonium venietur, ac mul-
tum facere ad intelligendum, quo pacto eorum imagines ſint exprimendæ ;
tum hinc diſcamus licebit, quales iudicum debeant eſſe mores. Ita igitur
Plato habet ; Saturni tempore lex erat, quæ etiamnum apud Deos viget, vi-
guitque ſemper, ut ſcilicet ii, qui vitam cum juſtitia tranſegiffent, poſt
mortem ad beatorum inſulas proficiſcerentur ; contraque qui nequam, ac
flagitioſe vixiffent, morientes eo abducerentur, ubi pœnas ſuorum ſcele-
rum luerent. Sed Saturno regnante, & in primordiis regni Jovis adhuc vi-
vi, poſtremo videlicet vitæ die homines etiam à vivis iudicibus iudicaban-
tur : quo fiebat, ut multi non pro vitæ meritis iudicium ferrent. Quod
ubi Jupiter ex Plutone reſciwiſſet, ex eiſque qui beatorum inſulis præſide-
rent, multos ſcilicet illuc deſtinari, qui cum locum nullis promeritis ſibi
comparaſſent ; ſe huic ordinis perturbationi obviam iturum inquit, cujus
cauſam in id referebat, quod homines ante mortem iudicarentur, dum
mortali adhuc corpore circumdarentur, multique eos circumſtarent, qui
bene, maleve de iſtis ſentirent. Itaque plurimos animos ſceleribus cooper-
tos ſe coram iudicibus ſiſtere auctero, tamquam ſi eſſent ſumma innocentia
præditi ; ſuam enim perverſitatem corporis pulcritudine, familia nobilita-
te, divitiarumque copia tegere ; nec teſtibus deſtitui, qui aſſerant, ſe vi-
tam, omni culpa carentem duxiſſe. Itaque iudices, corpore impeditos,
quod veluti velum eſt animo objectum, quominus verum cernere poſſint,
tot rebus deceptos, ac tantam bonitatem admirantes, non poſſe eos non om-
nibus bonis digniſſimos iudicare. Quare illud in primis factum opus eſſe, ne
homines, quando ex hac vita ſint migraturi, præſentiant : cujus rei Promo-
theo fuit demandata provincia. Deinde, ut cunctis rebus corporeis exſuti
iudicibus ſe ſiſtant, qui & corpore careant ; ita ut animis tantum animos nu-
dos & apertos cernant ; atque ita facile juſtum iudicium futurum. Quam-
obrem decrevi, inquit, ut ex meis filiis duo Aſia oriundi, Minos ſcilicet, &
Rhadamanthus, unusque Europa, Æacus vocatus, cum ex hac vita mi-
gra-

grarint, ad quoddam pratum proficiscantur (quod Veritatis ager appellatur) ibique ubi duæ viæ se dividunt, altera ad beatorum insulas, altera ad inferorum loca tendens, animorum, qui è corporibus recesserint, judicia exercent. Asiaticis iudicandis præerit Rhadamanthus, Æacus iis, qui ex Europa advenerint; sique quid dubii inciderit, Minos cognoscer; ut sine ulla fraude quisque ad eum locum destinetur, qui meritis conveniat. Hoc fuit Jovis decretum, ut hominum animi iuste judicarentur. Itaque Rhadamanthus, atque Æacus, cum iudicant, virgam manu tenent; Minos seorsum sedet, singulorum causas secum dispicit, auratum Sceptrum, ipse quoque gestans; ita enim Ulysses apud Homerum refert, se eum vidisse, cum mortuis jus dicit. Judicandi animi omnium affectuum signa, quibus tenentur, præ se ferunt; itemque quidquid unquam gesserint, dum adhuc corpore coercerentur, facile in eis argumenta deprehenduntur. Quare cum se coram iudicibus statuunt, nequaquam interrogantur, quinam olim fuerint; iudices enim, iis tantum compertis, quæ dum adhuc inter mortales versarentur, perpetrarint, eos ad commerita loca ablegant. Hic Plato explicat, quinam animi ad inferorum carceres destinentur, & qui ad beatorum sedes mittantur. Sed nos contenti trium horum iudicum effigiem designasse, ad alia transibimus. Dantes Algerius Minoi videtur formam bellæ tribuisse; ita enim in Poemate de Inferno dicit;

*Cernere erat tetro aspectu Minoæ sedentem
Horribili rictu latrantem, ac torva tuentem
Quasitor sævus vitæque, ac crimina discit;
Atque alias aliis pœnas decernit; & umbras
Pallentes audit, tentat, subigitque fateri,
Qua quis apud superos commisit crimina: quorum
Pro meritis pœnas taxat, numerumque, locumque,
Tot caudæ corpus spiris immane revincens,
Pœnarum gradibus quod vult torquerier ipsas.*

Aliqui in ea sunt sententia, ut putent, Minoem icelerum conscientiam significare, qua assidue, qui sibi facinorum est conscius, se ipsum vexat, accusat, supplicium ob oculos statuit, torquet, exagitat. Sed nunc ad Plutonium revertamur, qui etiam divitiarum Deus est habitus, *πλούτος* enim Græcè divitias significat. Per eum autem terra intelligitur unde tot opes hauriuntur. Itaque Latini eum Ditem ad divitias innuendas, appellandum duxerunt. Hunc manium Deum putarunt, quod is scilicet funebres pompas invenerit, ac iusta, quæ mortuis persolvimus. Sed hæc missa faciamus, & ejus effigiem, à Poëtis adumbratam, describamus. Apud inferos is tamquam rex in solio sedet; ita enim eum Claudianus Lib. 1. de Raptu Proserp. designat, eum refert eum Mercurium ad Jovem, uxorem sibi petitum misisse.

*Minos quid
significet.*

Q

Ipsæ

*Ipsarudi fultus solio, nigraque verendus,
Ad aetate sedet: squalent immania foedo
Sceptra sive.*

*Plutonis
color.
Corona Sce-
ptrum.*

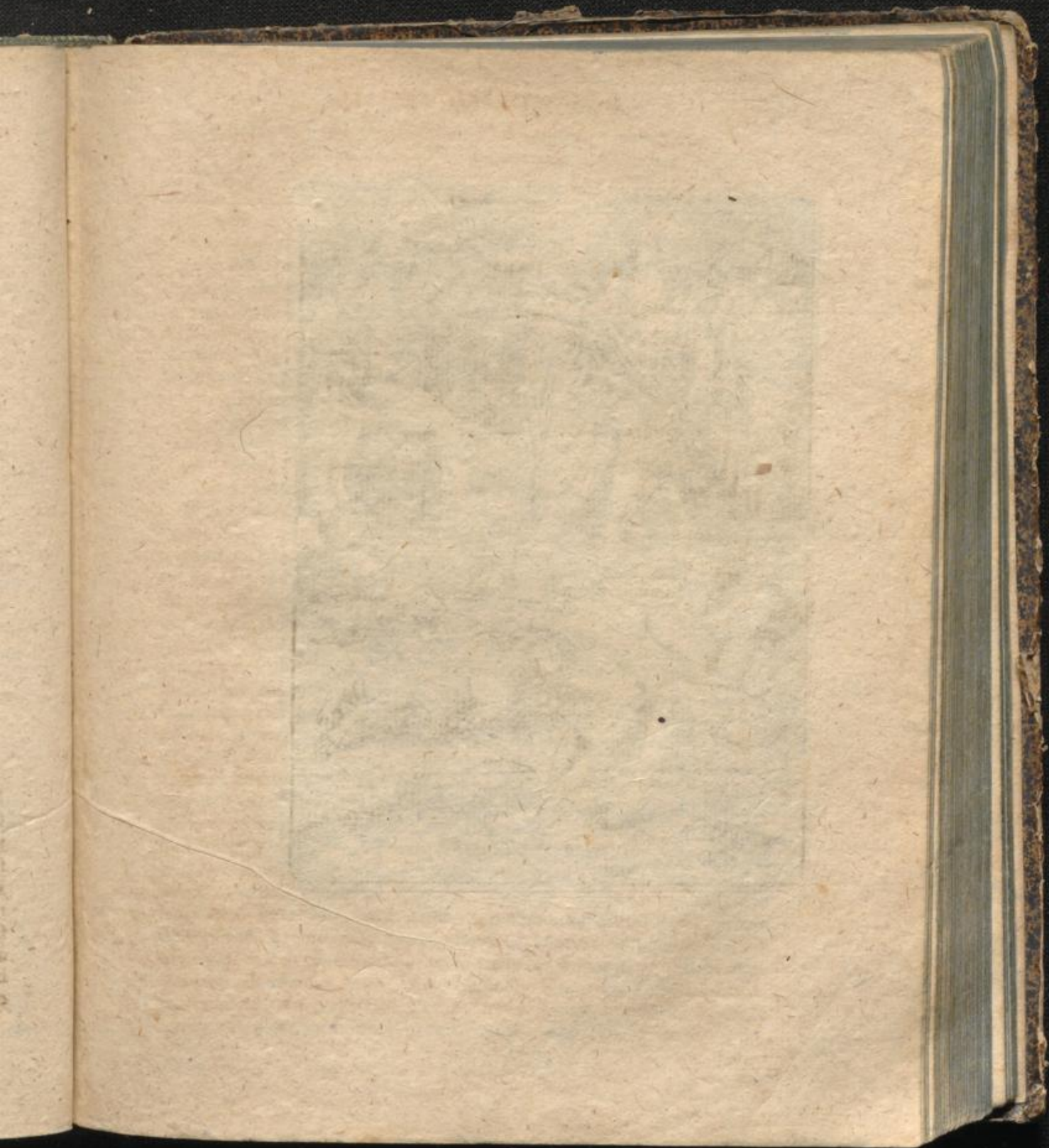
*Pluto pro So-
le capitur.*

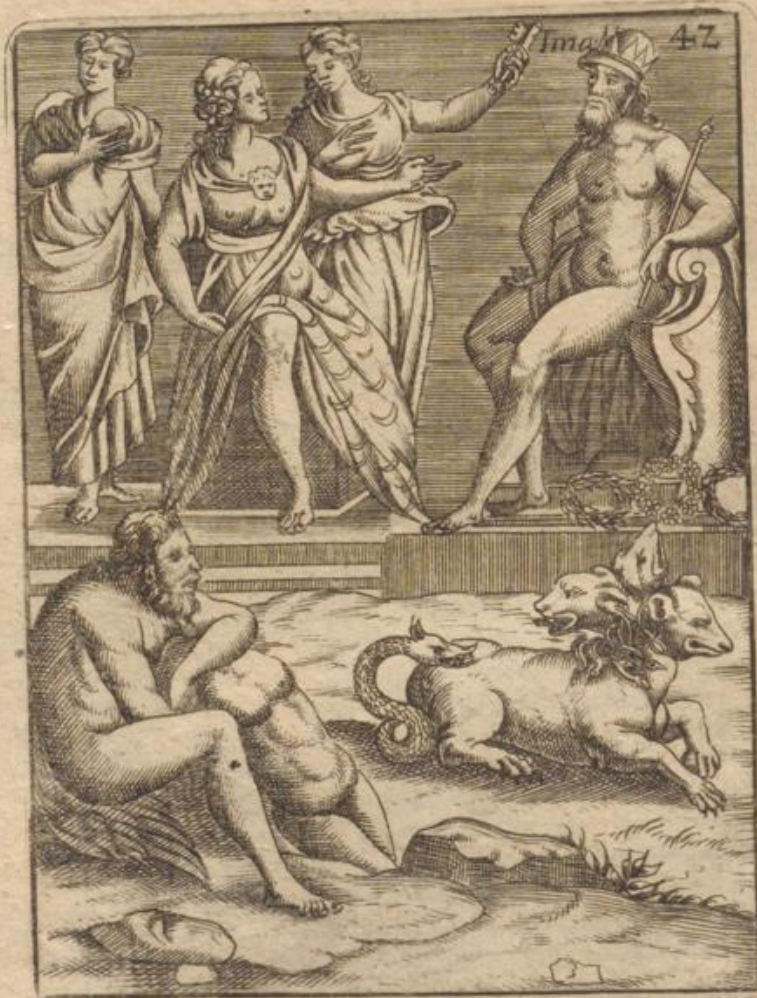
Proserpina.

*Clavis in
Plutonisma-
na.*

Martianus Capella regiam coronam ei tribuit, eum eum una cum Neptuno fratre describit, ita dicens: Pluto lucifuga inumbratione pallefcens, in capite coronam ex hebeno, tartaræ noctis obscuritate fervefcens, Sceptrum, quod manu gerit, eum regem monstrat; id est parvum; nam inferioris hujus orbis regnum repræsentat; ita Porphyrius hoc explicat, quemadmodum Eusebius refert; subque Plutonis nomine Solem intelligit; qui ideo inferorum Deus dicitur, quod hieme parum se nobis ostendat, sed maximam temporis partem degat cum Antipodibus, quos in inferiori orbe habitare, dicimus: cum tamen illi se nobis superiores arbitrentur, ut Servius ex Tiberiano refert, qui ait, olim à vento ab Antipodibus litteras ad nos allatas, cuius id erat initium; Nos superi vos inferos salutamus. Aristoteles etiam rationibus conatur ostendere, nos revera inferos esse. Sed hoc non multum ad rem; illuc hinc intelligamus, Plutonem, si pro Sole capiatur; sub terris degere creditum, cum nostrum hunc orbem non collustrat. Is idcirco Proserpinam, à se raptam retinere dicitur, quæ feminis vim exprimit; quia hiemis tempore, cum Sol à nobis longius recessit, semen intra terræ viscera conclusum latitat. Galeam Pluto gestat, ut Homerus, Plato, atque Hyginus dicunt, Solis enim verticem nequimus intueri. Itaque secundum fabulas, quicumque galeam sibi Plutonis, aut Orci induisset (utroque enim nomine idem appellatur) mortalium oculis cerni non poterat, cum tamen ipse alios cerneret: quam Perseum gestasse fabulantur, cum Medusæ caput abscidit, hocque præsidio fretum, ab ejus sororum impetu se se fartum, tectum præstitisse. Hanc Minervæ beneficio obtinuisse ferunt, quæ etiam apud Homerum hujusmodi galeam sibi aptasse fingitur, ne à Marte contra Trojanos pugnans deprehendi posset. Cerberus ei ad pedes jacet, quemadmodum Fulgentius scribit, qui Plutonem terræ præsidem, ac custodem appellat, eundemque obscuris tenebris circumdatum, sceptrumque manu tenentem describit; hæc eo referuntur, ut intelligamus, tria femini opus esse, ut ad fructus perveniat, primum scilicet, ut humi spargatur; deinde ut terra tegatur, postremo, ut sub ea latitans germinet. Pindarus Plutonem facit, manu virgam tenentem, hacque animas ad inferos eum dicit perducere. Nonnulli ei clavem in manus tradunt, qua sui regni fores claudat, ne videlicet animæ ibi conclusæ, aliquando elabantur. Quare apud Pausaniam legitur, in quodam Junonis templo, quod alicubi in Græcia erat, tabulam quamdam existisse, in qua inter alia multa, incisus erat Pluto cum Proserpina, duabusque Nymphis, quarum una manu pilam, altera clavem continebat. hujus rei hanc rationem affert, quod clavis,

scili-

scilicet sit Plutonis insigne; cum is inferna loca ita conclusa teneat, ut nemo inde possit elabi. Ex quo locus fabulæ est datus, Cerberum ad inferni portas excubare, ut eos perterrefaciat, qui fugam moliantur; quem ita Seneca in Hercule furente describit.

*Hic sævus umbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono,
Regnum tuetur, sordidum tabo caput
Lambunt colubri; viperis horrent juba;
Longusque torta sibilat cauda draco.*

Ita etiam eum Apollodorus lib. 11. Bibliothecæ describit; nisi quod addit eum in dorso serpentum omnium capita habuisse. Dantes quoque in libro de Inferno sic ejus imaginem designat;

*Cerberus umbrarum latratu regna trifauci
Personat, atque animas multa formidine complet.
Truces illi oculi; barba est implexa colubris;
Immanis venter; nec non ferus unguibus uncis
Dilaniatque, voratque animas, manditque, rapitque.*

Hesiodus ei centum capita tribuit; eumque Plutonis ostiarium appellavit, *Imago 41 a* eisque blandiri, qui infera loca ingrederentur, sed qui egredi studerent, continuo ab illo corripri atque devorari dixit: quod quidem ejus nomini congruit; nam Cerberus quasi *κράβινος*, hoc est carnem vorans dicitur. Atque ideo aliqui per eum terram significari dixerunt, quæ cadavera vorat, atque conficit. Huic similis erat quidam Eurynomus, de quo ex Delphicis interpretibus Pausanias libro postremo scribit, ipsum inferorum fuisse demonem qui mortuorum carnes absumeret, ita, ut ossa solummodo relinquerentur: colore erat inter caruleum & nigrum medio, quales Muscæ esse solent, quæ carnibus insederint: dentes ostentabat; vulturis erat substrata pellis. Quidam censerunt, cerberum nostrum hoc corpus referre; sicut enim ille infernum adeuntibus se mitem ostendit, ita & hoc se præbet facile atque obsequens iis qui genio ac voluptatibus indulgent; item non secus maximum facessit negotium iis qui à vitiis ad virtutes deficere volunt, atque ille in eos insurgit, qui ex inferno exire tentant. Et ad hanc fortasse significationem Virgilius lib. VI. *Æneid.* respexit cum fingit belluam hanc *Æneam*, hominem scilicet omnibus virtutibus insignitum, primo ingressu allatrantem: quod contrarium videtur iis, quæ de eadem Hesiodus alique scripserunt, qui volunt eam ingredientibus abblandiri, sed nihil est inter eos discrepantiæ, si rem suis momentis velimus expendere: nam qui ad inferos descendit, hoc intellectu, ut vitiorum cæno sese ingurgitet, is Cerberum in aditu ostendit, qui miris modis ipsum demulceat, hoc enim corpus animi libidinibus magnopere acquiescit, ac oblectatur: quod tamen acriter reclamatur, si quis à tantis sordibus resiliere velit. *Q 2* quem-

quemadmodum Æneas, Fecisse fingitur, ut, scilicet vitiorum turpitudine considerata, vehementer ab omni scelere abhorreat, ac virtutes summo studio sectetur; is Cerberum habet adversarium; hoc est appetitus magnopere repugnantem sentit, qui se ab instituto ad virtutes, cursum quantum potest, retardet. Eadem ratione à Poëtis est fictum Herculem inferos penetrasse, ac inde victum Cerberum secum abstraxisse, quia is prudentem hominem referebat, qui sensus hos corporeos nationis vinculo ita constringit, ut secum ex inferorum vitiis facile educat, atque per virtutis semitam eos ambulare compellet: è contra vero de Pirithoo fertur, eum, cum ad infernum descendisset, ut uxorem à Plutone abstraheret, qua cum libidine, suas expleret, à Cerbero interfectum fuisse; qui enim se in foedis voluptatibus immergit, fere nunquam emergit, sed illis lenaciter adhærens, tandem obruitur. Hæcæus Milesius ut Pausanias in laonicis refert, quæ de Cerbero narratur, figmentum esse testatus est; nam in caverna quæ erat in Tanaro promontorio unde ad inferos descensus patere putabatur, immanem ac tetrum serpentem lustrum habuisse refert; qui sit idcirco inferorum canis dictus, quod quem morsu impetisset, subita eum veneni vi mori statim necesse esset: eum serpentem ab Hercule ad Eurythema pertractum. Homerus vero (is enim primus Ditis canem, quem Hercules extraxisset, appellavit) neque nomen ei proprium imposuit, neque de ejus figura est quidquam fabulatus: posteriores & Cerberum appellarunt, & eum, cætera cani similem, tria dixerunt capita habere. Sed de Cerbero hæcenus. Nunc ad Plutonium postliminio redeamus; quem Seneca in Hercule furente ita describit:

*Superbo digerit vultu sedens
Animas recentes: dira majestas Deo:
Frons torva; fratrum quæ tamen specimen gerat,
Gentisque tanta: vultus est illi Jovis.
Sed fulminantis: magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cuius aspectum timet
Quidquid timetur.*

*Plutonio
Quadrigæ.*

*Divitiarum
Deus,
Plutus.*

Huic veteres quadrigas tribuere, quas equi quatuor atrî, & naribus ignem spirantes trahunt; quatuor equos Claudianus lib. i. de Raptu Proserpin. recenset. Sed Bucauius lib. ix. tres tantum nominat, curiumque tres etiam rotas habere dicit; quod ad difficultatem, atque pericula, quæ experiuntur ij, qui divitias parant, & ad futuros rerum eventus incertos refert. Plutonium enim interdum Divitiarum Deum posuerunt: licet Græci aliam quemdam diverso nomine appellatum divitiis præponerent, quem Plutonium dixerunt; qui à Plutone saltem effigie differebat; nam Aristophanes in Comædia, quæ Plutus inscribitur, eum cæcum representat, a Joveque ex-

ca-
ca-

cæcaturum dicit, ne viros probos, modestos, doctosque cognosceret. Lucianus etiam in Timone eum cæcum, claudum, interdum lectica vectum, aliquando pedibus celerem facit; nam dum divitias malis hominibus clarigitur, velocem se ostendit; sed cum ex eis aliquid probis imperat, mirum quam sit segnis & lentus: quod etiam est Fortunæ proprium. Itaque Pausanias in Bœoticis laudat eum, qui Plutum in manibus Fortunæ posuerit, tamquam ejus matris, atque nutricis: neque minus prudenter fecisse Cephisedotum statuarium dicit, qui Pacem Atheniensibus fecerit, Plutum in sinu habentem; pax enim divitias conservat, quas bellum dissipat. Plutarchus scribit, apud Lacedæmonios Plutum cæcum, atque jacentem esse effictum. Rhodij, ut Philostratus in Imaginibus refert, eundem videntem, alatum, ac inauratum habebant; & arcis suæ custodiæ præfecerunt: est quidem volucris pictus, ut è nubibus, ad eos descenderit; aureus autem est, ob materiam, in qua eis primum est visus, pictus est & oculatus, ad eos enim ex providentiâ accessit: dicunt enim in ortu Minervæ Rhodiis aurum depluisse; quod & apud Claudianum in Paneg. Stiliconis legitur. Quod ideo factum fuisse, idem Philostratus narrat, quod Rhodij Minervam eximio cultu prosequerentur; sed ei non quemadmodum par erat, litabant; in re enim sacra ignem non adhibebant: Itaque Jupiter in eos cælitus aurum depluit, non autem Minervam demisit; quæ ad Athenienses, ut sapientiores, riteque sacrificantes profecta est; nam ij in sacrificiis igne utebantur. Plutoni crupressus erat sacra, è cujus foliis, ac ramis ei sertum contexebatur; erat enim arbor infausta, cujus usus in funeribus plurimus erat: aut, quod semel abscissa, nunquam amplius germinat; aut, quod juxta Varronis sententiam, rogos hoc ligno olim circumdarent, ne teter nidor ex concrematis cadaveribus circumstantes offenderet. Apud veteres enim erat in more positum, ut propinqui ac amici funus ad locum, ubi erat cremandum comitarentur; ubi ad præficæ modos omnes flebant, ac lamentabantur: hæc autem erat mulier pretio conducta, quæ mortuum maxima qua possit voce desleret, ejusque egregia facta prædicaret; nemo autem inde recedebat, quoad cineres urna non essent conditi; præfica voce præeunte; Itæ; dimissio est. Adianto etiam herba Pluto legitur coronatus. Fuerunt qui narcisso ejus caput adornarint; hic enim flos mortuis gratus esse credebatur; fortasse propter adolescentem quemdam, hoc nomine vocatum, qui moriens in hunc florem dicebatur mutatus. Quare ex eodem Furiis ferta contexebant, quemadmodum Phornutus refert.

Furia autem Plutonis administra putabantur: ex inferisque in terras emergere aliquando, sunt credita, ad poenas à mortalibus suorum flagitiorum exigendas, aut eos ad alia peiora scelera impellendos: tres ea numerantur,

Q 3

Alecto

Aurum ple-
via delat-
psum,Narcissus
flos.

*Averrun-
ci Dei.*

Alecto scilicet *Thyphone* ac *Megara*. Eadem ab antiquis colebantur, magis ne obsessent, quam ut prodescent; quo cultu olim etiam Deos *Averruncos* prosequerentur, ut scilicet mala averterent: *averruncare* enim est avertere. Ea de causa ut *Pausanias* in *Atticis* meminit, furii *Græci* sacrificabant. *Furiae* ergo fana, ac ara apud veteres, sicut & cæteri *Dei* habuerunt eas *Athenienses* *αἰὴν θεῶν*, hoc est *severas Deas*, *Siconii* vero *εἰμυδίας* id est à contrario sensu, benevolas ac mites appellabant: iis quotannis die stato sacrum facientes, prægnantes oves mactabant, ac mulso pro libamentis, pro corollis floribus uti, solemne habebant. Alicubi etiam in *Achaja* *Eumenidum* fanum erat dedicatum; eo si quis cæde vel quovis incesti, aut impietatis genere pollutus intravisset, spectandi causa, statim eum mente capiendum diris terroribus exagitatum credidere, quare omnibus etiam alio contendentibus templi aditum interdictum fuisse, scribit *Pausanias* in *Achaicis*: qui etiam *Arcadiam* describens, narrat in quadam ejus regionis parte, templum atque agrum *Deis* manibus consecratum fuisse; quas is *furias* fuisse arbitratur; nam hoc in loco ob matris cædem *Orestem* insanivisse tradebant; itemque non longe ab eo fano terræ agger surgebat; è lapide excisum digitum insigne prætendens; unde & illi tumulo digiti monumentum nomen est, ibi furem *Orestem* tradebant, manus digitum abroffisse, prope erat & alter tumulus *Ace* nomine; quod ad eum insaniam medelam *Orestes* nactus fuerit. Et illic erat alterum *Furiarum* templum: has *Deas* *Orestis*, cum primum est mente captus, nigras obvias factas memorant; easdem cum digitum addidisset, albas apparuisse, & earum aspectu statim illum ad se rediisse: idcirco iis quarum effugit iram, in *furiis* misisse, posterioribus vero rem divinam fecisse dicitur: ac candidis quidem *Deabus* & *Gratiis* pariter incolas postea facta fecisse idem *Pausanias* refert, *Cicero* lib. III, de *Natura Deorum* de *Dea Furina* ludo meminit, quam *Furias* esse vult. Earum serpentibus esse crinem implicitum, primus omnium finxit *Aeschylus*, quem admodum in *Atticis* refert *Pausanias*. Itaque *Seneca* in *Hercule furente* ita

Imago 43.a.

Junonem dicentem facit, cum vult furorem *Herculi* injicere:

*Incipite famula Ditis, ardentem incita
Concutite pinnam, & agmen horrendum anguibus
Megara ducat atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripas trabens.*

Dantes in *Comedia* de inferno dicit, se, cum in imo inferno esset oculos ad quandam turrim erexisse.

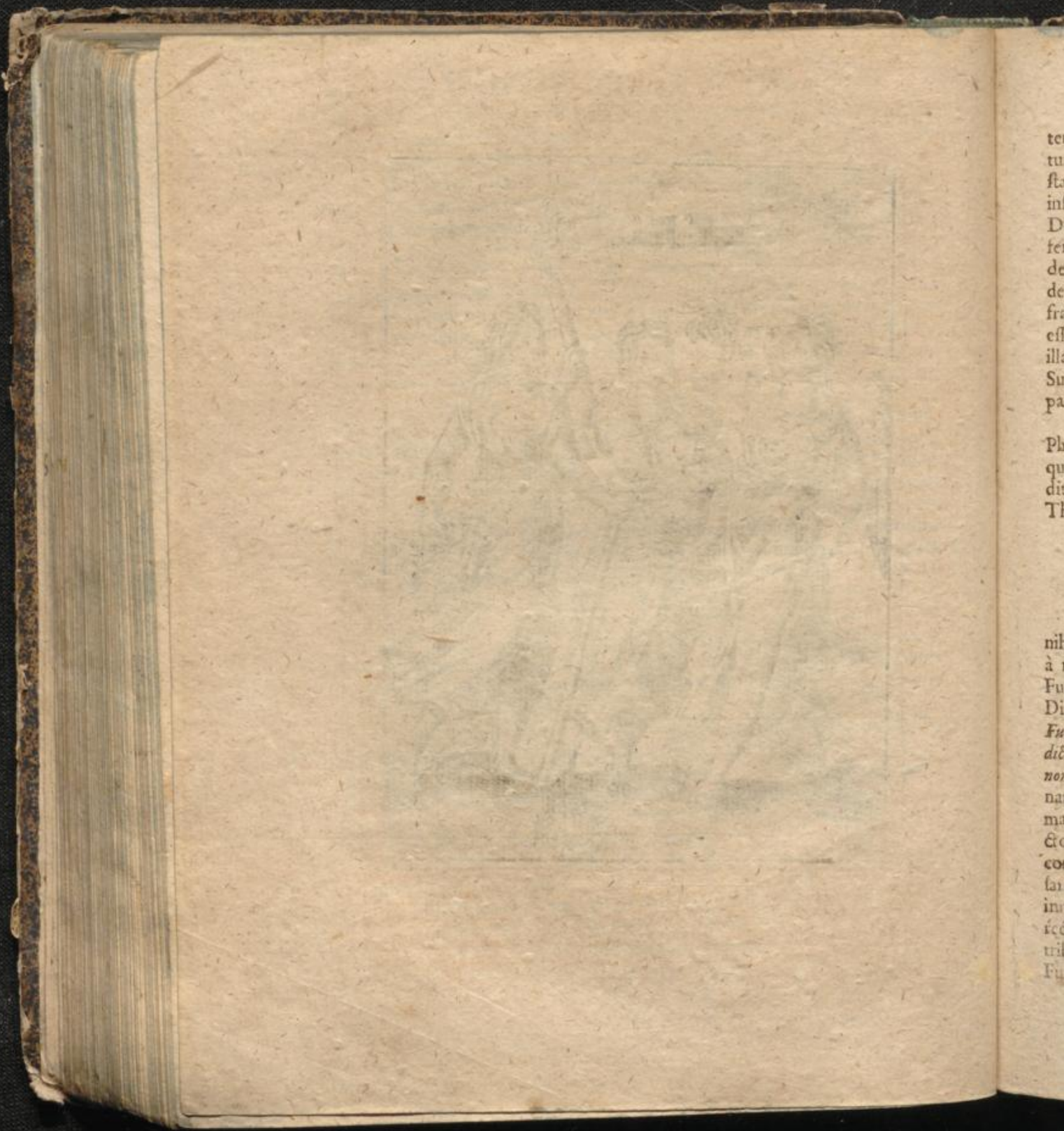
*Aspexit diras ubi tres residere sorores;
Famineum quibus os, facies respersa cruore
Tortis cincta hydri, redmita tempora saxi.
Anguibus & crines quibus ornare cerasta.*

Hæ

a-
os
c.
ia
n-
a-
a-
is
a-
re
er-
us
ra
um
bi-
t;
um
o-
pe
tes
um
di-
fif-
er
tu-
um
n-
ita

los

Fiz

ten
tu
fl
inf
De
fet
de
de
fra
cif
illa
Su
pa

Ph
qu
dit
Th

nih
à r
Fu
Di
Fu
di
no
na
ma
è o
co
lan
in
ic
trib
Fu

Hæ quales in reliquo essent, ex Strabone colligi potest, qui lib. iv. Cassiteridas insulas describens, inquit, homines sibi habitantes fuisse colore fusco, tunicis ad talos demissis, cingulo pectus incinctos, baculosque manu gestasse, Furiis persimiles. Suidas etiam de Menippo Cynico referens, qui insania captus, se inferorum ministrum esse dicebat, seque huc ab infernis Deis allegatum, ut hominum facta exploraret, ac ad ipsos de cunctis referret, cum Furiarum habitu usum scribit; nempe veste nigra, ad talos usque demissa non admodum lata, fascia incinctum, pileum gestantem, in quo duodecim Signiferi signa erant expressa, tragico cothurno calceatum, manu fraxineum baculum tenentem, prolixa barba, qualis philosophorum solebat esse: quæ nihil ad furiarum habitum faciebat, sicut nec pileus. Itaque vestis illa nigra, ad terram usque protensa, fascia, ac baculus in Menippo, juxta Suidam, Furiarum habitum adumbrabant, quemadmodum etiam Strabo paulo ante depinxit.

Ariadna cum se à Theseo solam in littore relictam vidisset, qui clam cum Phædra profugerat; multum, diuque misera est de sua acerba fortuna conquesta; demum ad Furias conversa, ab eis contra perfidum illum, ac proditorem ultionem exposcit apud Catullum in poemate de nuptiis Pelei, & Thetidis.

*Quare facta virum multantes vindice pæna
Eumenides, quibus anguinea redimita capillo,
Frons expirantis præportat pectoris iras,
Huc, huc adventate, meas audite querelas.*

Perinde atque nemo melius eis ab illo pœnas impietatis reposceret; cum nihil magis homines excruciet, quam mentis perturbationes, ac morbi, cum à ratione animum abducunt. Neque quidquam aliud intelligendæ sunt Furiæ, quæ à Poëtis homines vexare dicantur: quare de eis Lactantius in Divinarum Institutionum Epitome, *Tres inquit affectus, vel (ut ita dicam) tres Furia sunt, quæ in animis hominum tantas perturbationes ciunt: Ira quæ vindictam cupit: avaritia, quæ desiderat opes: libido, quæ appetit voluptates. Hi non per se mali sunt, quos Deus hominibus rationaliter inseruit: sed cum sine utique natura boni (quoniam ad tuendam vitam sunt attributi) male utendo fiunt mali.* Ita igitur ad coercionem peccatorum, id est, ad regendam subditorum disciplinam, data est à Deo, ut metus licentiam comprimat, & compescat audaciam: cupiditas ad desideranda & conquirenda vitæ necessaria tributa est: Libidinis autem affectus ad procreandos filios insitus & innatus est. Redigendi sunt ergo isti affectus intra fines suos, & in viam rectam reducendi. Si enim illis omnem, qua velint, vagandi licentiam tribuimus, omnem mentis tranquillitatem, Furiis immittis, perturbant. Furiis antiqui cum ardentibus facibus effingebant, ut hoc intelligeremus qui-

quibus ardoribus nostra pectora depravati affectus inflamment; ut melius in Tisiphonis imagine videbimus,

*Centum illi astantes umbrabant ora Cerasta,
Turba minor diri capitis: sedet intus ab aëlis
Ferrea lux oculis: qualis per nubila Phæbus
Atracia rubet arte color: suffusa veneno
Tenditur, ac sanie gliscit cutis igneus atro
Ore vapor: quo longa sitis, morbique famelque,
Et populis mors una venit, riget horrida tergo
Palla; & cerulei redeunt in pectore nodi.
Atropos hos, atque ipsa novat Proserpina, cultus.
Tum geminas quatit illa manus: hac igne rogali
Fulurat; hac vivo manus acra verberat hydro.*

Et Ovidius lib. IV. Metamorph. cum fingit eam à Junone ad furorem in Athamantem injiciendum missam; ita eam describit;

*Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Movit, & exstantes dejecit ab ore colubros.
Nec mora Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, retroque incingitur angue
Egrediturque domo: Luctus comitatur euntem,
Et Pavor, & Terror, trepidoque Insania vultu.*

Quare Furix non solum operam Plutoni dabant, sub cujus ditione erant, sed Junoni quoque ac Jovi; qui jus aliquod in inferos habere videbantur. Itaque uterque interdum Infernus, ac Stygius à Stygia palude, quæ Inferorum regionem dicitur ambire, appellatus est; per cujus aquas Poetæ fabulantur, Deos jurasse; perjuri autem eam fuisse pœnam, ut annum divinitate se abdicaret, ambrosia, nectareque privaretur. Id paludi Stygiæ tributum ferunt, ut Dii per eam jurarent, quod Victoria ejus filia in bello contra Gigantes à Jove steterit. Vel potius id confictum est, quod *στυγος* mœrorem significat, à quo Dii longissime recedunt, qui sempiternis fruuntur bonis; perinde atque per id jurarent, cujus penitus sunt expertes. Hæc palus infernum dicitur circumdare; nullibi enim major mœstitia reperiri potest. *Ibidem Lethe, Acharon, Phlegethon, Cocytus, alique fluvii esse dicuntur*, qui luctum, tristitiam, aliaque hujusmodi animi perturbationes significant, quibus perpetuo illic inclusi afficiuntur. Sed Platonicus ea volunt in hac vita contingere; hunc enim mundum infernum vocant, in quem animum tunc dicunt descendere, cum huic mortali corpori jungitur, ubi primum ei Letheus fluvius occurrit, cum scilicet rerum præcedentium oblivione capitur; ex hoc ad Acharontem transit,

qui

qui letitiæ privationem significat ; animus enim, res cælestes oblitus, omni statim voluptate destituitur, quam in illarum contemplatione sentiebat. Itaque est in maxima mœstitia; & id sibi vult, eum palude Stygia circumdari. Ex quo in luctu, atque lacrymis versatur, quas Cocythi nomen representat. Phlegeton autem, cum ab igne nomen trahat, iræ ardores aliorumque animi morborum æstus, quibus in hoc corpore incendimur, atque torquemur, designat. Idem ministerium Furiis tribuitur; quibus Virgilius alas addit, easque præsto Jovi esse dicit, cum eas ad magnum aliquem mortalibus terrorem incutiendum velit allegare; cuiusmodi sunt bellum, pestis, aliaque id genus. Alianus tartures scribit, Furiis fuisse consecratas: nec aliud animans earum proprium reperio, præter quod Virgilius lib. XII. Æneidos, unam ex iis in noctuam fingit conversam, cum à Jove ad Turnum cum Ænea pugnantem perterrefaciendum mittitur. Aliqui tribus prædictis Furiis quartam addunt, nomine Lyssam; hæc rabiem significat. Unde Euripides in Hercule furente, Irim inducit Junonis jussu Lyssam adducere, quæ Herculi furorem ac rabiem injiceret: hæc centum serpentum capitibus sibilantibus caput incinctum habere, manu versa stimulum gestare fingebatur.

Furiis non incongrue Harpyias adjunxerimus; nam & hæc olim à Diis immitti credebantur, ad hominum scelera puniendæ: & eorum sedes erant in inferno: quamvis Virgilius in Strophatis insulis, quæ sunt in Jonio, habitasse dicat. Sed tamen ad earum imaginem designandam, parum referre puto, ubi tandem illæ degissent. Ita vero à Virgilio describuntur lib. III. Æneid.

*Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluvies unæque manus, & pallida semper
Ora fame.*

Dantes etiam ad Virgillii exemplar eadem ita adumbravit;

*Hæc loca monstra colunt Harpyia pessima, quondam
Quæ Strophadis à se pulsos Troas cecinere
Tibridis ad ripas vexatum iri fame dira.*

*Virginei volucrum vultus, collumque, capillique;
Immanis venter plumis contactus; acerbos
Dant gemitus ramis hærentes arboris alta.*

Ex Harpyis Ovidius lib. VI. Fastorum vult Striges natas, quas ita designat;

*Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
Canicis pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentis,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.*

*Carpere dicuntur latentia viscera rostro:
Et plenum potu sanguine guttur habent.*

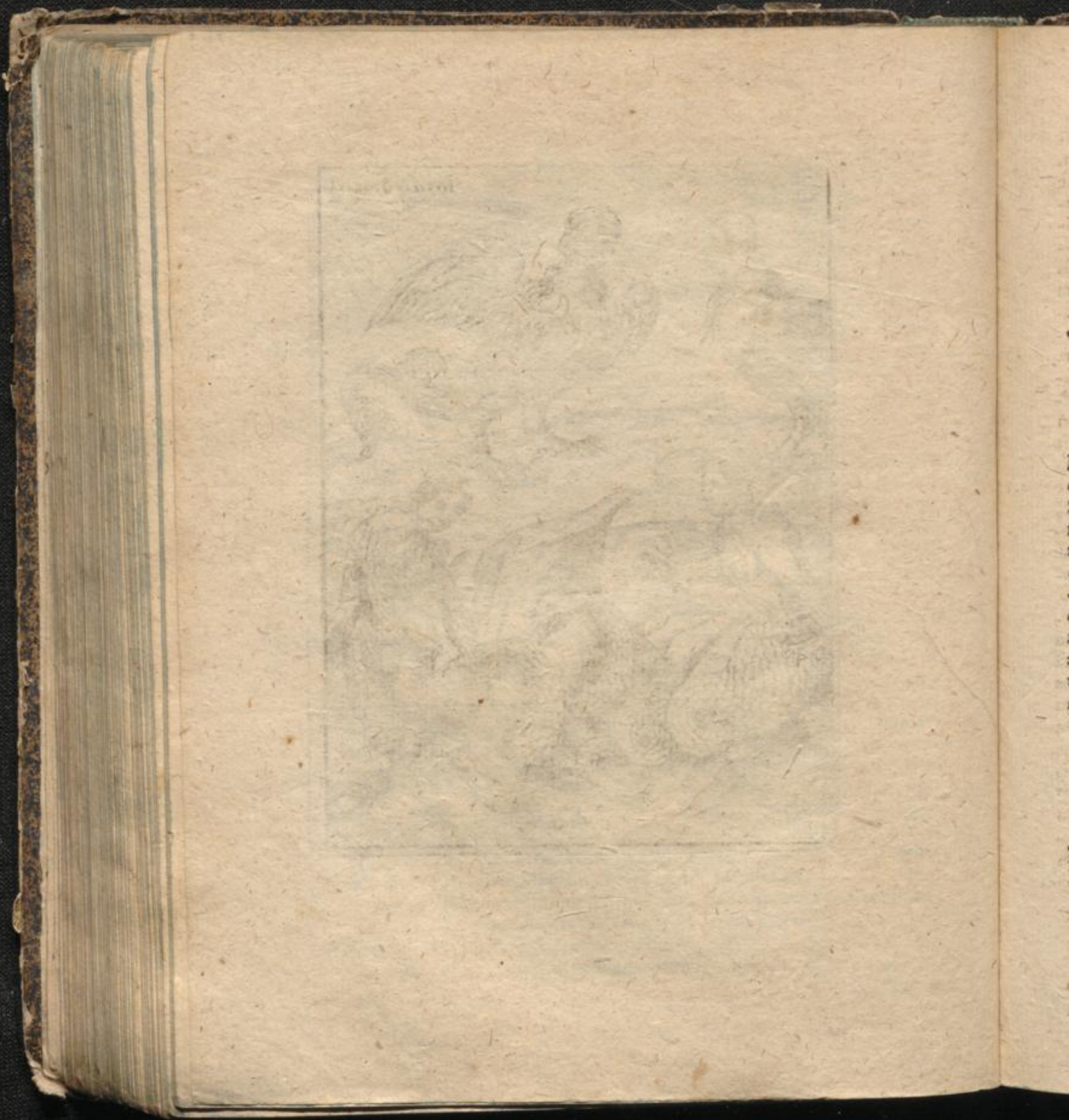
Lamiaz.

Imago 44.a

Stattus eas fabulatur in inferno natas, ac eis faciem, collum, pectusque muliebre, serpentesque à capite in vultum descendentes tribuit: eas etiam dicit, noctu per domos euntes, ut infantum sanguinem exfugant. Quare antiqui Deam Carnam, seu Cardineam, de qua superius diximus, sacrificiis placabant, ut hanc à se calamitatem averteret, Plinius lib. xi. fabulosum arbitratur de Strigibus, ubera eas infantium labris immulgere; fuisseque dicit in maledictis apud antiquos hoc nomen: sicut & nos mulieres maleficas strigas appellamus. Nonnulli voluerunt Lamias idem apud Græcos sonare, atque Striges apud Latinos. Sed Philostratus in Apollonii vita dicit, Lamias esse Cacodæmonos perversos sane crudeles, ac Libidinosos humanarumque carniū devoratores: Suidas atque Phavorinus Lamiam mulierem formosam fuisse tradunt, quam Jupiter adamavit, & ex ea filium suscepit: Sed Juno præ Zelotypia filium perdidit, & Lamia præ mœrore deformata alienos infantes rapere ac perdere dicebatur. Non desuerunt qui eas belluas fuisse dicerent, facie muliebri, ac pedibus equinis. Sed Dion in Libyca historia hæc de Lamis scribit; Facies est eis mulieris, & formosæ quidem ubera ac pectora longe pulcherrima, quæ neque melius pictor possit effingere; color splendidissimus; gratia quædam & venustas ab oculis & mansuetudo in animum incidit, quoties aliquis eas spectarit, reliqua pars corporis dura & infrangibilis ob squamas confertas, inferiora sunt serpentis, ut ima pars in caput desinat serpentis & quidem horribilis. Hæ feræ alas non habent, neque loquuntur, neque aliam vocem emittunt, sed solum Sibila acutissima quemadmodum Dracones terrestrium omnium hæc velocissimæ, ut nullum possit eas animal effugere. Cætera quidem animalia viribus expugnant homines: Hæ solæ fraude ac deceptione pectora aperiunt, & ubera ostentant: (quod & Hieremias Propheta confirmat, cum dicit, sed & Lamia nudaverunt mammas suas) cum vero quis aspexit, veneficiis quibusdam cogunt ad confabulationis desiderium & hic quidem veluti ad mulieres accedit; illæ intrepidæ manent, deorsum in humum sape respicientes, ornatum ac pudorem mulieris imitantes atque ita eum qui propius accesserit, rapiunt; namque manus sunt ferarum, quas aliquantisper occultant: cæterum serpens mordens, veneno interficit; cadaver ipsum comedit serpens, & quod reliquum est feræ, sed de Lamis satis.

Jam ad Sphingas venio quæ sunt monstra, non admodum præcedentibus dissimilia, & partim fabulosa, partimque ad verum accedentia. Nam Plinius lib. VIII. eas scribit fusco pilo mammis in pectore geminis in Æthiopia generari, Albertus Magnus de animalibus scribens, eas inter simias connumerat,

merat, ex cuius verbis conijciamus licet, eas esse Cercopithecos. Sed tamen aliter de iis Poeta loquuntur; à quibus postea pictores & statuarii exemplar desumpserunt: nam ii ut *Ælianus* refert Sphingem ita effingunt, ut media ejus pars mulieris speciem præferat, media Leonis, ita enim fabula quæ de Thebis narratur eam describit, ubi illa erat; & scopulo insidens, viæ imminenti, insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, & quotquot dissolvere non poterant, unguibus & alis interficiebat. Ejus ergo imago secundum fabulas hæc erit, ut caput manus & pectus puellæ, alas avis, reliquum corpus leonis habeat, ut ex quibusdam *Ausonii* Poeta carminibus intelligimus, *Plinius* lib. xxxv. scribit alicubi in Ægypto Sphingem effictam, vel magis mirandam, quasi silvestre numen accolentium; fuisse autem saxo naturali elaboratum, & Lubricam capitis monstri ambitum per frontem centum duos pedes colligere longitudinem pedum cxi. altitudinem à ventre ad summum apicem in capite lxi. Neque hic de Chimæra Silvero, quod quidem monstrum est penitus fabulosum id: (Juxta *Homeri* ac *Lucretii* descriptionem.

Prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.)

Ex ore maximam flammæ vim evomebat; quod & *Virgilius* testatur, cum eam lib. vi. *Æneid.* in primo inferni aditu, una cum aliis monstris collocat. Sed res ita se habet. Mons erat in Lycia ignivomus, in cujus cacumine Leones habitabant; in medio autem ubi pascuis abundabat capræ, in radicibus autem serpentes. Et quoniam *Bellerophontes* montem hunc habitabilem reddidit, *Chymæram* fingitur occidisse. Huc multorum malorum descriptio, quæ ad Sygiam familiam pertinent, non incommode referri potest. Sed tamen, quia alibi opportunius tractari posse videntur, ea ad alium locum reservo. Quare illis omissis ad *Parcas* venio, quæ ab antiquis in Divos relatæ sunt, & templâ ac altaria obtinuerunt. Hæ tres fuerunt, *Plutoni* que suam navabant operam, ut earum una apud *Claudianum* lib. i. de raptu *Proserpinæ* fatetur, cum *Plutoni* orat, ne bellum *Jovi* velit inferre; ita dicens;

- O maxime noctis

Arbiter umbrarumque potius, cui nostra laborant

Stamina, qui finem cunctis, & semina præbes

Nascendique vices alterna morte rependis,

Qui vitam, lethumque regis.

Neque mirum est, Parcas Plutonis esse administras.

Nam eæ vitam humanam quasi è colo ducere credebantur; quæ est brevis vel diuturna, prout corpus solidiori; aut infirmiori materia coagmentatum; Materiam autem *Plato* repræsentat. Eas antiqui tres finxerunt, quarum primam hominis generationi alteram vitæ, tertiam morti præfecerunt, nam quæ est inter eas adolescentula, colum tenet, ac inde pensa trahit; quæ est hac natu major, fufum tenet, quo fila colligit. Postrema anus collecta jam fila incidit, Quamobrem cum Poeta mortem innuere voluit de filorum incisione meminere, ut *Martialis*.

Ruperunt terrica cum mala pensa Dea,

Fulgentius Plutoni Parcas tribuit; earum enim vis in res has inferiores dominatur; diximus autem superius, Plutonium terræ esse quoque symbolum. Varro, ut extat apud Agellium lib. III. nomina Parcis antiquos ait fecisse à pariendo, & à nono atque decimo mense, nam Parca inquit immutata litera, una à partu nominata; item nona & decima à partus tempestivi tempore, sed quia qui natus est, mori quoque debet, earum tertia Morta fuit appellata à morte, quam ea homini credebatur afferre. Hanc Pausanias in Eliaeis prioribus describit, cum de Cypseli Arca narrat, ita dicens. Hic Polynicem in genua collapsum frater Eteocles urgebat, à tergo adstibat scæmina dentibus & aduncis unguibus quavis fera immanior. Testabatur inscriptio mortam illam Parcarum unam esse; & fati quidem vi Pollinicum succubuisse. Et eodem vero merito suo cecidisse. Quia vero multi philosophorum senserunt, divinam providentiam semel cunctas universitatis hujus res ita disposuisse, ut nunquam amplius ulla ratione mutari queant; quandoquidem earum causæ ita inter se per seriem quandam sint connexæ, ut non possint non omnia necessario ab eis proficisci; hinc fati nomen ortum habet, quod Poetæ sub Parcarum fictione adumbrarunt; easque tres constituerunt; nam omnia ex principio quodam prodeant, necesse est, ut per sua media progredientia, ad finem tandem, quo sunt destinata perveniant. Hæ ex Chao emerisse finguntur; nam in prima illa omnium separatione; singulis suæ propriæ causæ tributa fuerunt. Sunt qui ex Herebo (qui est penitissima terræ pars) ac Nocte eas natas voluerunt; ut ex patris matrisque obscuritate intelligeremus, quam difficile in causarum cognitionem perveniamus, Plato lib. X. de Republica, eas necessitatis filias facit; interque earum genua magnum illum fusum adamantinum collocat, qui ambos polos attingit. Hæ ergo juxta Platonis sententiam æqualibus inter se intervallis in Throno sedent, vestibus albis, capite coronato & ad Sirenum Harmoniam canunt, Lachæsis quidem præterita præsentia Clotho, Atropos vero futura: omnes fusum una cum sua matre Necessitate tractant. Clotho dextera, sinistra Atropos; ambabus manibus Lachæsis Humanæ vitæ fata à Lachæsi pendunt, aliaque multa divinus hic Philosophus adiicit, quæ nunc non est explicandi locus. Earum matri necessitati atque violentiæ templum apud Corinthios dicatum esse Pausanias refert, quo nemini fas erat ingredi. Serta Parcis aliqui ex narcissis confecerunt; alii candida falcia earum capita cinxerunt; quemadmodum Catullus, qui eas ita in Pelei & Thetidis Epithalamio ita describit:

*His corbus tremuluro complectens nudique vestis,
Candida purpurea tales incinxerat ora,
Et Roseo nivea residebant vertice vitta;
Æternumque manus carpebant vitæ labores,*

Lava

Morta.

Imago 45.a.

*Necessitas
Dea.*

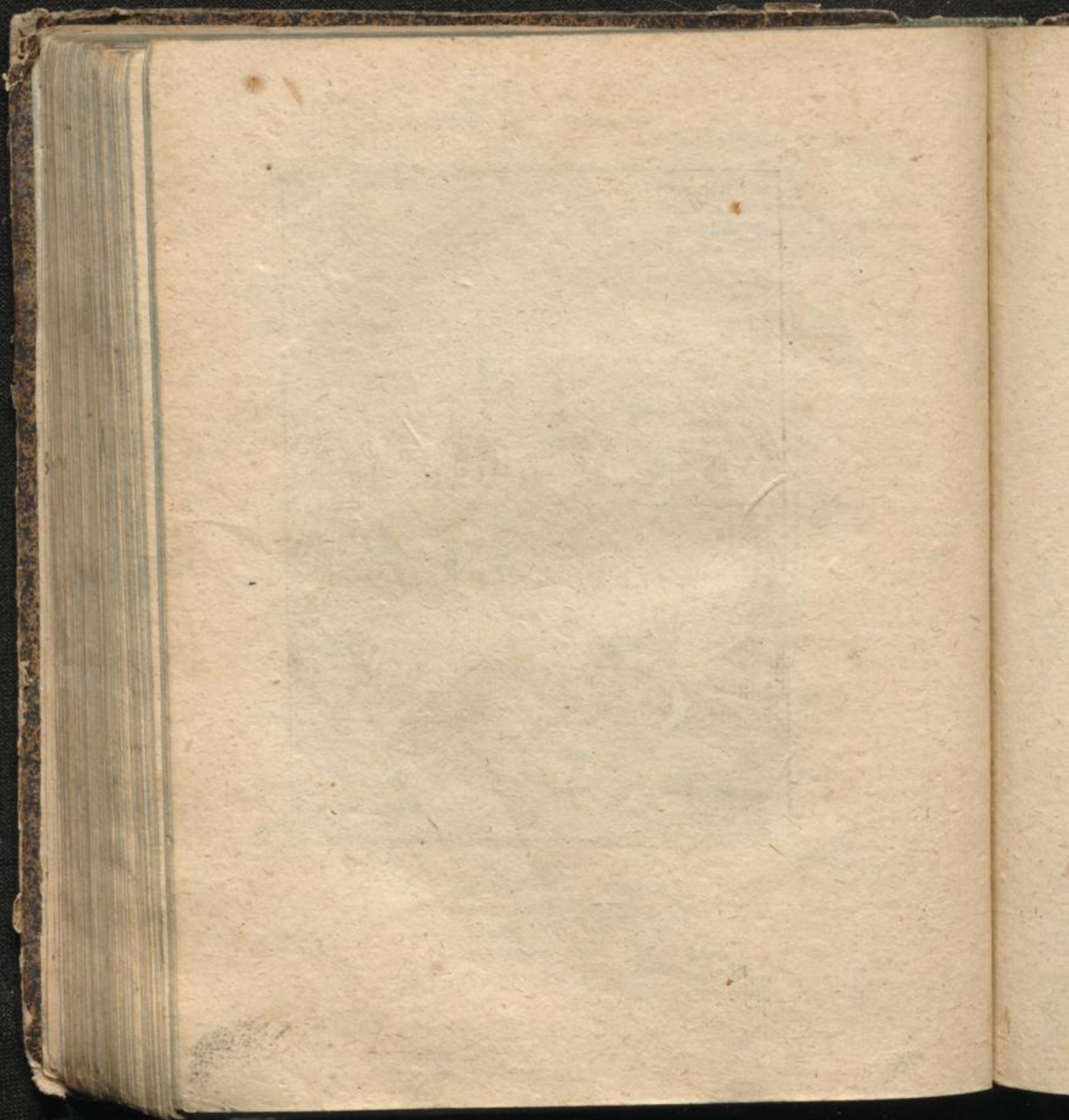
*Parcarum
cerata.*

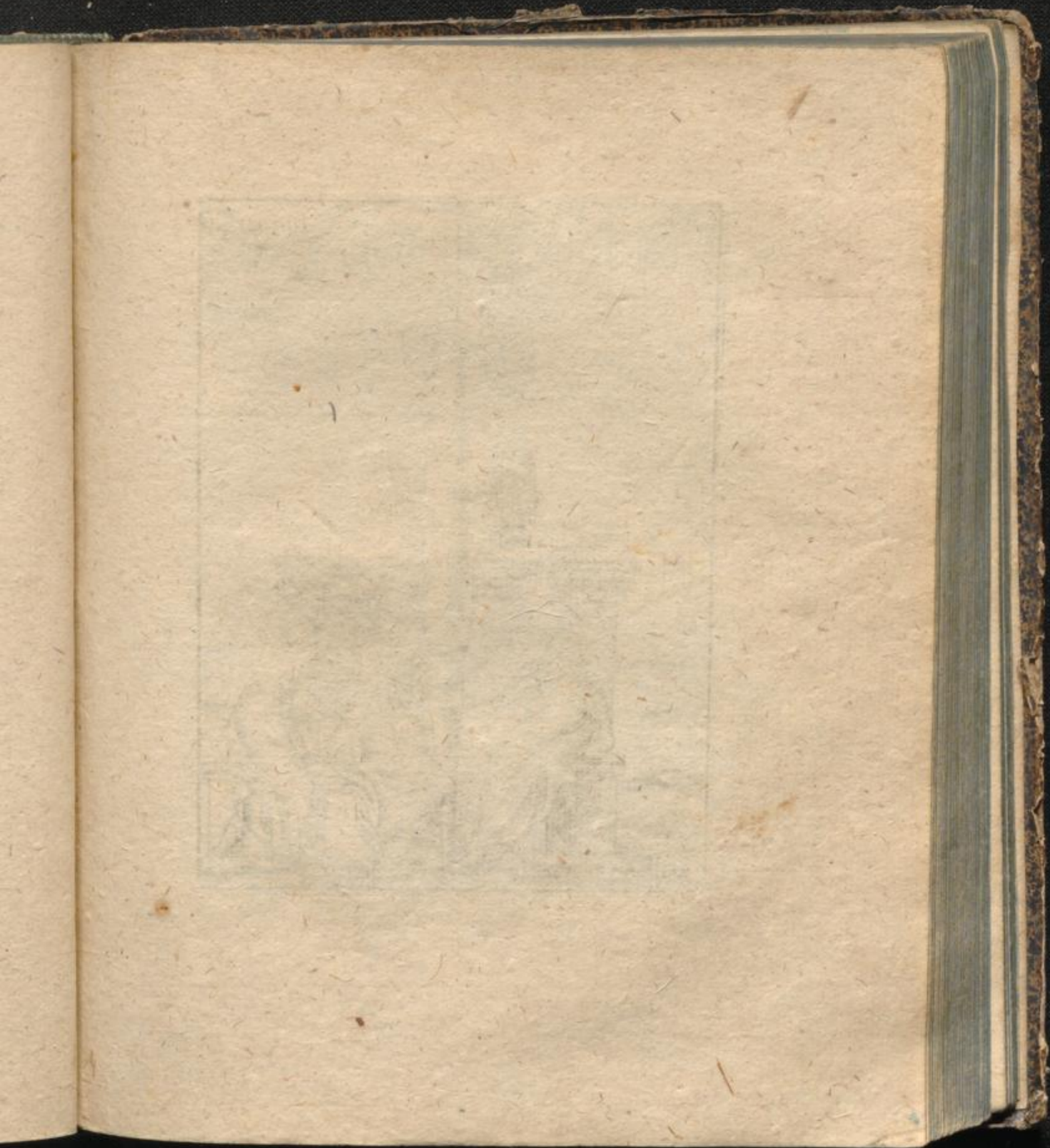
Imago 45

o-
n.
le
li-
o-
l
tis
m
n-
or-
le.
le-
ui-
m
nia
ub
ex
ia,
in-
fa
lo-
us,
ce-
un
xta
bus
em
um
bus
ivi-
na-
ias
ce-
lus,

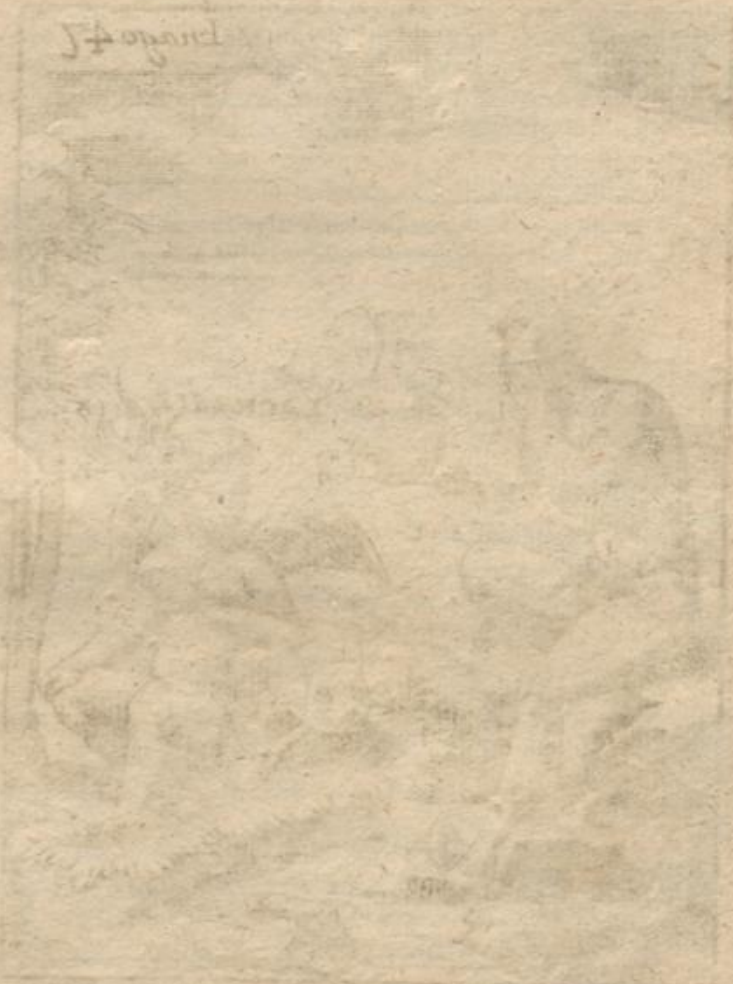
1018

Handwritten text, possibly a title or page number, located at the top of the page.

*Laeva colum molli lana retinebat amictam:
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prona in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine fufum.*

Homerus in hymno mercurii, Parcas tres Sorores virgines, alataeque facit, ac eas caput farina conspersum habere dicit. Apud Pausaniam est legere, Venerem à Cræcis inter Parcas adnumeratam fuisse, praesertim ab Atheniensibus, qui huic Deæ simulacrum ut Hermae quadratum dicaverant, Epigramma autem indicabat caelestem Venerem esse, Parcarum natu maximam; de qua nihil fide dignum ait, ab Atheniensibus traditum. Hoc mihi in mentem revocat, Romanos olim in Libitinae templo feretrum reposuisse: cuius rei Plutarchus eam rationem affert, quod scilicet Libitina Venus esset, in cuius templo sepulcralia insignia custodirentur, ut nos humanae vitae fragilitatis admoneremur, cuius initio atque fini eadem Dea praesesset: Nam Venus generationis Dea credebatur: quare qui eam Parcarum maximam natu faciebant, proculdubio innuebant, eandem humanae vitae finem imponere. Possumus etiam dicere, id eo referri, quod Parcae caelestes haberentur, licet Plutoni inservire essent dictae. Itaque in quadam Graeciae parte, altare erat Marageti Deo dicatum, qui Parcarum Ducem significat, Pausanias scribit, id certissime Jovis esse cognomen; is enim solus Parcas in sua potestate habere creditus est. Eadem fortasse de causa, eundem Deorum scribam dicunt; tanquam ejus esset munus, Deorum voluntatem, sibi cognitam atque perspectam litterarum monumentis commendare, ut suo tempore eam exequendam curaret, Petrus Appianus in lib. Antiquariorum refert, in Sicilia non diu admodum plumbeam laminam refertam fuisse, ubi circulus ductus est, intra cuius ambitum adolescens quidam nudus supra parvum sedile sedet, qui utraque manu oculos, faciemque contegit. Epigramma supra caput, est Clotho: ad pedes est puer a'atus nudus quoque, qui dextera manu genu dexterum tangit; sinistra hominis calvariae inhæret, quæ in ore transversum ossum habet; puero est inscriptum nomen *Lachesis*, calvariae autem *Atropos* à pueri dextera non admodum longe ab eo, ardens flamma videtur existere; prope adolescentem herba, eum quibusdam floribus cernitur; reliquum solum est aridum, faxis hinc inde conspersum. Sed ut tandem Stygiae familiae finem imponamus, nunc de Naviculario videamus, quem ferebant, animas mortalibus corporibus exsutas, Acherontem fluvium transportasse, non tamen omnes, sed eas, quæ Deum insensum haberent; ut Dantes Virgilium sibi narrantem inducit.

Imago 46. a

Venus inter
Parcas.Deorum
scribam.

Imago 47. a

*Scito animas, quarum divinum hand numen amicum,
Vna omnes Stygias huc undique tendere ad undas.*

R 3

Sed

Sed tamen antiqui absque ullo discrimine omnes illuc confluere asserbant, licet non omnes eodem modo ulteriorem ripam transveherentur; quemadmodum ex Virgilio lib. VI. Æneid. intelligimus; nam ea tantum statim fluvium transmittabant, quarum corpora sepulturam essent nacta; sed si ea adhuc insepulta jacerent, centum errabant annos, antequam Charontis navim ingrederentur. Charontem Seneca in Hercule furente ita designat;

*Hunc servat amnem, culeu & aspectu horridus,
Pavidosque manes squalidus gestat senex.
Impexa pendet barba; deformem sinum
Nodus coerces: concava squalens gena:
Regit ipse conto portitor longoratem.*

Exemplar autem à Virgilio lib. VI. Æneid. est mutuatus; qui ita dicit;

*Portitor has horrendus aquas, & flumina servat
Terribili squalore Charon, cui plurima mento
Canities inculta jacet: stant lumina flammâ:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus:
Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
Et ferruginea subvectat corpora cymba,
Jam senior, sed cruda Deo, viridisque senectus.*

Ita etiam eundem Polygnotus expresserat quibusdam in tabulis, quæ apud Phocenses in Apollinis templo asservabantur; nam is in eo pingendo, Poetas antiquos sibi imitandos proposuerat, quemadmodum Pausanias in Phocæicis refert; qui etiam de quadam aqua meminuit, ibi existente, quam pro Achæronte poni putat, magnam quoque vim palustris arundinis inesse, & piscium potius umbras, quam pisces ipsos cerni scribit. Ioannes Bucatius hanc imaginem exponens, inquit, Charontem pro tempore capi, ut etiam Servius intellexit; hic est Herebi filius, qui arcanum divinæ mentis consilium repræsentat, à quo tempus, cæteraque universa sunt progenita. Ejus mater dicitur esse Nox; nam antequam tempus existeret, nondum lux erat; ideoque in tenebris est is generatus, ex tenebrisque natus est. Hic ad inferos relegatus est; nam cælites tempore minime indigent, quemadmodum nos, qui infimam orbis partem colimus: quare illis comparati, in inferno degere jure dicimur. Animas Charon ad alteram fluminis partem transvehit; nam nos statim in lucem hanc susceptos, tempus ad mortem ducit; per fluviumque Achærontem transfert, qui gaudii privationem significat; nam vitam hanc transigimus fragilem, caducam, miseriarumque plenissimam. Idem est quidem senex, sed tamen robustus; nam tempus numquam diuturnitate, suas vires amittit. Panno quodam atro, ac sordido contactus est; nos enim, dum tempori sumus obnoxii, nullam fere cogitationem aliorum suscipimus,

*Expositio
imaginis
Charontis.*

e
s
-
t
s
l.
x
d
n
-
n
-
n
n
c,
i-
e

Imago 48

pi
fe
co
t
qu
op
no
vi
bo

I
go
fu
te
sta
in
ef
te
lu
tu

b
ro
ni
en
ab
pe
in

pinus, præterquam terrenorum, quæ vilissima sunt, si cum cælestibus conferantur; quibus tantum nobis esset inhiandum: sed tamen mortalis hujus corporis velum, quo induimur, ita nobis rationis lumen occultat, ut cæcipientes inferna hæc loca obeamus, sensus, ac depravatos animi affectus tamquam duces sequentes. Quare minime mirum videri debeat, si sexcenta nos opprimant mala, statim atque in hunc infernum delabimur, hoc est, animi nostri mortalia corpora induunt; nam huc referri potest, quod Virgil. lib. VI. Æneid. de malis, inferni portas obsidentibus fingit: Carmina ita habent.

*Vestibulum ante ipsum, pyræisque in faucibus Oræi
Luctus, & ultrices posuere cubilia Cura:
Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas:
(Terribiles visæ forma) Lethumque, Laborque:
Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverso in limine Bellum:
Feretique Eumenidum thalami, & Discordia demens:
Viperæum crinem vitæ innexa cruentis.*

MERCURIUS.

Inter fabulosos antiquorum Deos ita erant munera distributa, ut aliis aliud sibi tantum proprium essent sortiti. Inter hos duo hoc officio fungebantur, ut Deorum essent nuntii; Mercurius unus, qui Jovi operam suam navabat; Iris altera, quæ Junoni; non soli tamen; nam & Jovi interdum ministrasse legitur: sed tunc tantum, cum mortalibus bellum, pestem, famem, aliudve ingens malum annuntiaret. Mercurii autem opera in rebus lætis Jupiter utebatur; sed & ceteri Dii eundem sibi nuntium, cum esset opus, adscisciebant. Hæc fabula innuit, sermone id exprimi, quod mente, quæ divina est in nobis particula, conceperimus. Hunc veteres non solum nuntiiis, sed & lucris præposuerunt, quemadmodum is de se apud Plautum in Amphitryone.

Nam vos quidem id jam scitis concessum & datum

Mibi esse ab Diis aliis, nuntius præsum & lucro.

In libro Antiquariorum Petri Appiani, Mercurius imberbis effingitur, duabus parvis alis supra aures affixis, nudus, nisi quod in dorso palliolum habere videtur, dextera marsupium continet, quod supra caput Hirci jacet; Sinistra vero Caduceum præfert; ad pedes Gallus & Hircus subest. Caduceus erat ejus insigne, qui initio erat virga quædam, ab aliis non differens, quam ab Appolline dono accepit, pro citharæ munere, quod in eum contulerat, cum post boves subreptos, tædus cum eo percussit. Itaque Homerus in hymno in Mercurium, Appollinem ita ei dicentem inducit;

Hanc-

*Deorum
nuntii.*

*Mercurii
munus.*

Caduceus

Imago 482

*Hancque tibi virgam, qua felix aequo beatus
Efficere dabo: placeant si munera nostra.*

*Angues cur
cum Cadu-
ceo.*

*Legati pro
pace.
Olea pacis
signum.*

Verbena.

*Porrige
herbam,
quid signifi-
cat.*

Caduceo duo angues sunt additi, vel quod Mercurius, cum duos inter se serpentes pugnantes offendisset, sua virga inter eos coniecta, illos reconcilia- vit; aut ob eam rationem quam Plinius lib. XXIX. affert, qui postquam re- tulisset, cur serpentes aestate inter se complicentur, subicit. Hic complexus Anguium, & efferatorum concordia causa videtur esse, quare exteræ gen- tes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. Agy- ptii, quibus non injuria id tanquam primis inventoribus tribuerimus, cadu- ceum ita pingebant. Erat virga erecta, ubi Dracones mas & foemina parte una, parte media voluminis suo invicem modo, quem vocant Herculis obli- gabantur, primæque partes eorum reflexas in circulum, pressis oculis ambi- tum circuli jungebant, & postmodum caudæ revocabantur, ad capulum ca- ducei, ornabanturque alis, ex eadem capuli parte nascentibus. Eam virgam latini Caduceum appellabant, quod eo apparente, statim discordiæ cade- rent. Itaque Pacis insigne erat, & legati pro pace missi, illum ferebant: qui & Caduceatores appellabantur: iidem interdum Oleæ ramum ferebant, hoc præ se ferentes, se ut amicos venire. Ita Virgilius fingit Ænæam centum oratores ad latinum allegasse Olea coronatos; eundemque cum ad Euandrum proficiscitur, Pallanti qui primus sibi occurrisset, ma- nu oleam extulisse, hoc signo ostendentem, se tanquam amicum ad eos acce- dere. Stautius cum scribit Tydeum legatum pro Polynice Thebas ad Eteo- elem pro recuperando regno profectum, eum olivæ ramum prætulisse refert, cum vero se infecta, eum reverti, oporteret, eundem humi abjecisse, ex quo sceleratum illud inter fratres bellum initium duxit. Appianus Alexandrinus scribit, Asdrubalem, cum videret; se diutius Carthaginis arcem contra Ro- manos oppugnantes defendere non posse, uxore filiis aliisque multis in Æsculapii templo relictis (qui postea se ipsos combusserunt) clam ad Scipio- nem profugisse, oleæ ramum secum ferentem: quo significabat, se pro pace im- petrandæ ad illum accedere: quod multi præterea ex ejus militibus paulo ante effecerant, qui ad Scipionem se contulerant, ut ab eo obtinerent, quo non esset fraudi eis, qui ex arce fugissent, verbenam, non oleam præferentes; licet ex Ap- piani verbis non solum verbena, sed & alia herbarum genera, quibus Æscula- pii templum, atque ora ornabatur, quæ in arce erant, intelligi possint; nam Ver- benæ nomine herbæ omnes, ac folia capiebantur, quæ Deorum aris impone- rentur. Sed & alicui herbam porrigere, apud veteres significabat, eum fateri, qui porrigebat, se victum ab eo, cui porrigebatur. Quod festus scribit, primis illis temporibus à pastoribus introductum; nam, cum cursu, aut alio lu- dorum genere inter se certabant, victus se humi inclinabat, & herbam manu decerptam victori porrigebat. Sed tamen Verbena ipsa erat pacis signum ut Plinius

Plinius scribit ; hacque legati coronabantur , qui pro fœdere aut pace in-
eunda mittebantur , præsertim a Romanis ; nam aliæ nationes alia pacis in-
signia usurpabant ; apud Appianum enim de quibusdam Hispaniæ populis
legitur , qui legatos ad Marcellum pro venia ac pace impetranda miserunt , eos
lupi pellem pro Caduceo , aur olea , vel verbena prætulisse ; quæ magis apud
ceteros in huiusmodi negotiis erant usitata : his veteres interdum vela quæ-
dam , aut laneas fascias prætendebant , quæ eorum qui ferrent infirmitatem at-
que submissionem denotabant : ovis enim est animal infirmum , atque vile ,
quemadmodum Servius , Æneæ primum ad Evandrum sermonem enarrans
testatur.

Pax Caduceo repræsentata apud antiquos Dea habebatur , Romæque *Pax.*
pulcherrimum , amplissimumque templum habebat , ita ut exteræ nationes ad
illud visendum undique confluerent. Id à Vespasiano post Victoriam è Ju-
dæis partam , ex ædificatum ferunt ; in quod omnia Hierosolymitani templi
ornamenta transtulit. Pacem Aristophanes aspectu pulcherrimam describit ,
eique Venerem , ac Gratias comites tribuit. Pausanias refert , ejus statuam *Pacis imago.*
Athenis ad mulieris speciem esse effictam , Plutum puerum divitiarum Deum
(ut superius diximus) manu tenentis ; divitiæ enim pace magis , quam bello *Pax Cereris*
parantur , ac conservantur. Itaque veteres Pacem Cereris amicam dicebant. *amica.*
ut Tibullus lib. 1. Eleg. ultima dicit :

Pax candida primum

Duxit araturos sub juga curva boves.

Pax aluit vites , & succos condidit vnae,

Funderet ut gnato testa paterna merum.

Bellum autem contrarium efficit. Quare Claudianus Cererem singit , filiam
Proserpinam Marti , aut Phœbo noluisse collocare , quæ ejus erant proci ; nam
sicut vehementes Solis æstus , atque diurni segetibus officiant , ita & bella.
Quamobrem antiqui : ut in quibusdam numismatibus cernitur , Pacem ef-
finxerunt , mulierem manibus spicam continentem : de qua ita ibidem Ti-
bullus scripsit :

At nobis Pax alma veni , spicamque teneto ;

Persuat & pomis candidis ante sinus.

Eam olea interdum coronabant , aliquando lauro : in numismatibus roseis
sertis sæpe cernitur redimita. Concordia atque Pax quamquam diversa no-
mina habent , & diverso modo effingantur , tamen idem utræque significare
videntur. Ambæ ab antiquis divino cultu affectæ sunt , ut ab eis vitam tran-
quillam , ac ab omni perturbatione liberam consequerentur. Concordiam
effingebant , dextra craterem tenentem , læva Cornucopiæ. Itaque de ea ita
Seneca in Medea dixit ,

Es asperi

Martis sanguinem , qua cohibet manus .

*Qua dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam,
Donetur tenera missor hostia,*

Interdum & sceptrum habebat, ex quo fructus exire videbantur. Aristides in oratione pro Concordia ad Rhodienses eam expressit de coram, compactam, bene coloratam, gratiosam, & undique per omnia sibi quadrantem, & congruentem, Deorumque diligentia, ac benignitate in terram delapsam, Hanc eandem Deam idem orator ait, ab Jove horas confirmare, solam obsignare cuncta, agros cultibus exornare, suarum cujusque rerum fructus, aliarumque possessionem præstare, res urbanas gerere pro voto, perquam mature nuptias tum dare, tum accipere in quos, & à quibus libeat, liberos educare, atque erudire. Sed & duabus tantum dexteris manibus inter se junctis, in quodam Neronis numismate cernitur: id quod & Fidei tribuitur, quam etiam veteres Deam habebant. Eam filius Italicus lib. 11. de Bello Punico, in penitissima belli parte collocat, cum Herculem fingit eam ita colloquentem;

*Ante Jovem generata, decus divumque hominumque,
Qua sine non tellus Pacem non æquora norunt,
Justitia consors, tacitumque in pectore numen.*

Fides enim debet esse tecta atque secreta: hoc est res, quæ alicujus fidei creduntur, non solum ullo pacto prodenda. Eandem omnis doli atque fraudis expertem esse oportet. Albo panno velati flamines ei ex Numæ instituto sacra faciebant, quemadmodum Livius refert, ut eo intelligeremus fidem omni sinceritate custodiendam esse. Fidei dextera manus erat consecrata, quod innuebat, fidem dextera tutandam esse, Virgil. lib. 1. Æneid. albam & canam fidem vocavit; quod Servius enarrans, ideo dictum esse inquit, quod fere in canis hominibus fides reperiatur. Horatius suorum temporum iniquitatem accusans, inquit;

— Et Albo

Rara fides colitur velata panno.

Ubi Acro ait Albo panno caput velasse eos, qui fidei sacrificarent, quod eo referebatur ut significaret candidissimum animum semper fidei debere esse commitem. Quare Ludovicus Ariostus hæc de fide dicit;

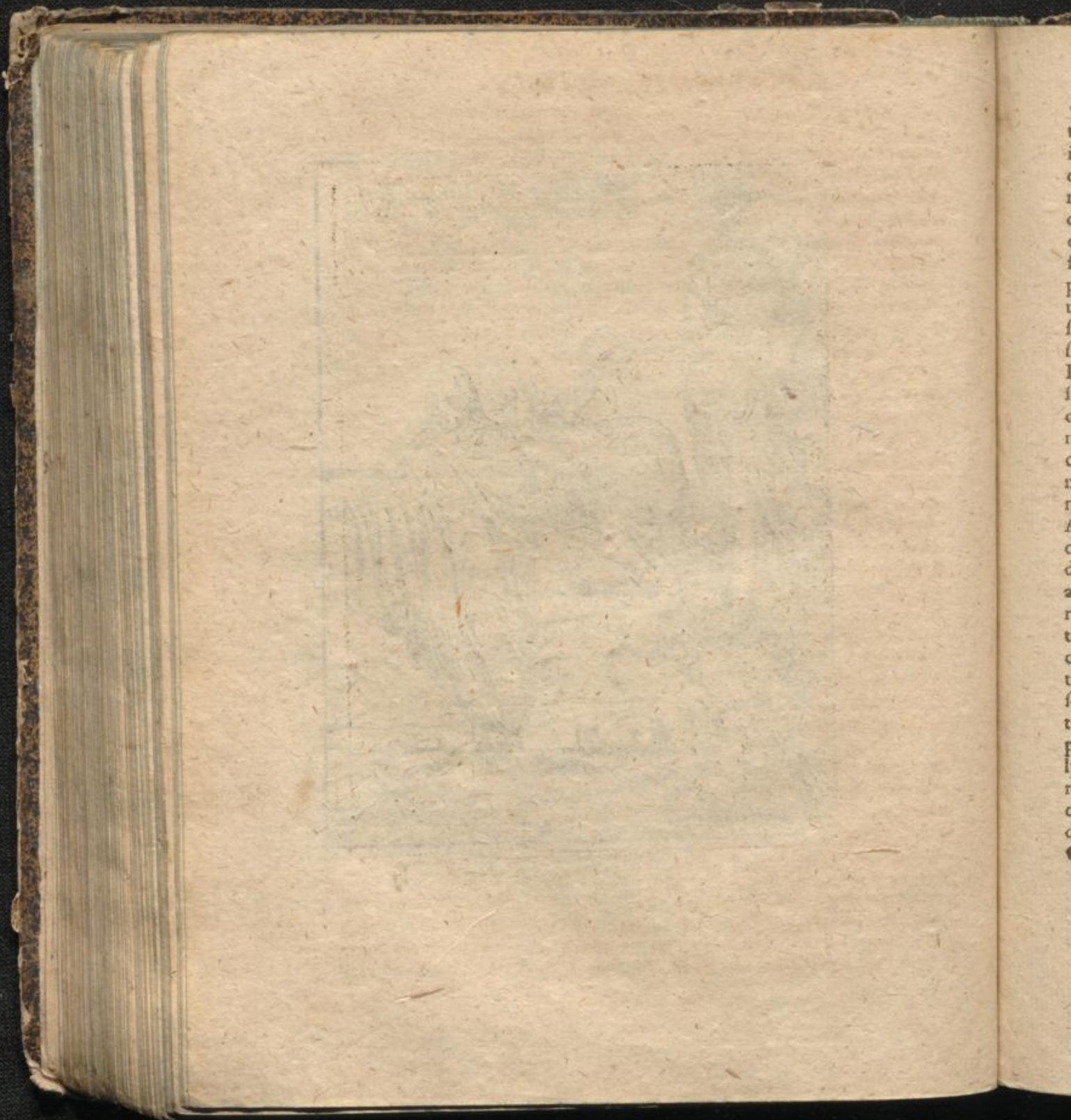
*Olim sancta Fides niveo vestita colore
Tota videbatur; nihil & nigoris inesse
Cernere erat; totum nam illi decus ore perisset*

*Dextera Fi-
dei conso-
rata,*

Quia vero Fidei propria sedes in dextera manu credebatur, ideo interdum duabus junctis manibus fingebatur; interdum duabus imagunculis, dexteram dexteræ jungentibus. Quamobrem apud veteres manus dextera tanquam res sacra putabatur. Unde profectum est, ut, cum tumultum aliquem repente

pente excitatum sedare volumus, eam in altum tollamus; eandemque apertam porrigentes, pacem afferro indicamus. Itaque plurima principum ac illustrium Imperatorum statuae cernuntur cum pedestres, tum equestres, dexteras manus tendentes. Josephus quoque in libris de antiquitate Judaica refert, inter barbaros, cum quis dexteram manum alteri porrexisset, significasse nullum dolum subesse, quo minus alter alteri non fideret. Hinc forte consuetudo manavit, Dominorum ac Principum manus osculandi; quae non solum apud nos sed etiam apud veteres servabatur, ut ex Plutarcho discere possumus; ubi Popilius Lena, postquam diutius cum Caesare in Senatum abeunte eo ipso die, quo fuit interfectus, esset colloquutus, manu osculata discessit. Et Macrobius lib. 1. Satur. sub praetentati persona in servorum defensionem dicit, inveniri inter servos aliquam pecunia fortiorem: inveniri & Dominum spe lucri oscula alienorum servorum manibus infigentem. Hoc significabant, se ejus fidei commendare, cujus manum oscularentur; ideoque eum suum dominum agnoscere, usque ad tempora nostra veterum etiam mos derivavit, dexteræ manus in fidei signum porrigendæ. Fides etiam sub canis candidi symbolo ostendebatur, plurima enim eaque admiranda de canum fidelitate narrantur. Sed ad concordiam revertamur, cui antiqui ciconiam consecrarunt; ideoque ciconiæ multæ in ejus templo alebantur; licet Angelus Politianus non ciconiam, sed cornicem concordiæ tribuat; ad cujus confirmationem vetera numismata aliquot adducit, atque Ælianus qui dicit veteres in nuptiis, postquam Hymeneum invocassent, cornicem quoque invocasse, in faustum scilicet omen concordiæ futuræ inter eos, qui liberorum quærendorum gratia convenissent. Sed hoc fidem innuebat, quam inter se conjuges servare debebant ut idem quoque Ælianus refert: dicitque cornices, ita sibi mutuo fideles esse, ut si conjugum altera mortua fuerit, altera perpetuo vidua perseveret, sed & apud antiquos mala punica concordiam significabant, ut Hæbreorum scriptores tradunt: ideoque in veste sacerdotali depicta tradunt. Nunc ad Mercurium revertamur: quem Homerus pedibus alatis, manique virgam tenentem designavit, cum à Jove vel ad Calypsonem missum, ut Ulysses à se dimitteret, vel ad Priamum in Græcorum castra perducendum allegatum fingit, ut filii Hectoris cadaver repeteret, cum Virgilius felicissime est imitatus; cum libro IV. Æneid. Mercurium inducit Jovis jussu ad Æneam proficiscentem, qui tunc Carthagine desidebat. Carmina ita habent:

— Ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria necit
Aurea qua sublimem alis, sive aquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant
Tunc virgam capit: hæc animas ille evocat orco

S 2

Pallens

*Manus osculandi.**Ciconia concordia sacra.**Cornix concordia sacra.**Mala punica pro concordia sumpta.*

Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:

Dat somnos, adimitque somna morte resignat.

*Pennæ cur
Mercurio
tributa.*

Mercurio sunt pennæ attributæ, ut diximus, sermo enim cuius habebatur Deus, vel quem ipse significabat, perinde ac alatus esset; evolat, itaque Homerus *εργα ατεροδεντα* solet appellare, id est, verba alata. Quod autem Mercurius & caput semper alatum haberet, ex Plauto discamus licet, nam is cum paulisper alienam sibi personam induisset, pennas deponere noluit; licet id se facere diceret, ut spectatores haberent, quo ipsum ad Amphytionis servo, in quem se verterat, dignoscere possent: ejus verba sunt hæc.

Nunc internoſſe ut nos possitis facilius

Ego has habebō usque in petaso pennulas.

Imago 50. a.

Nam Mercurius pileo erat indutus, cui hærebant alæ; quamvis Apulejus lib. X. de Asino Aureo, de eis non meminerit; cum iudicium Paridis in scena actum refert, Mercurium inducens puerum luculentum nudum; nisi quod ephēbi Chalmyde sinistrum tegebat humerum, flavis crinibus conspicuum, inter cuius comas aureæ pinnula simul conjunctæ prominebant, cum caduceo & Virgula. Martianus lib. 1. Philolog. cum describit adolescentem, venusto, alto ac robusto corpore, pubescentibus genis (qualem etiam Lucianus designat) seminudum incedentem Chalmydeque indutum parva, involatumque catena, humerorum cacumen obnubentem neque ullam alarum aut Caducei mentionem facit; Sed addit Palæstra, crebrisque discursibus exercitum corpus lacertosis in Juvenilis roboris excellentiam toris virili quadam amplitudine renidere. Quæ cum eo consentit, quod Philostratus scribit, Palæstram Mercurii filiam fuisse, quæ vix discerni posset, masne, an fœmina esset; nam facies erat ejusmodi, ut vehementer ambigeres, num puer, an puella esset, flavæ comæ nondum tam longæ erant, ut in nodum contrahi possent: pectus virginis erat, ipsæ mammae ut in adolescentulo molli paululum extare videbantur, brachia à Sole colorem ducebant; ei sedenti oleæ ramus in sinu positus erat; nam Palæstra hanc plantam diligebat. Quandoquidem Luctatores se oleo ungebant, ita Philostratus Palæstram adumbrat; quam Mercurii filiam facit, is enim luctæ inventor fuit, ut etiam Horatius in hymno in eum meminit. Neque solum Mercurius corporis exercendi artem invenit, sed & quibus meditationibus animus esset assuescendus, docuit. Jamblicus Ægyptios omnes bonas artes Mercurio acceptas retulisse: atque ideo omnia sua scripta ei dedicasse refert. Cicero lib. III. de natura Deorum scribit, Mercurium, Ægyptiis leges, ac litteras tradidisse, & ab eis Thoit, vel Theut nominatum, ut & apud Platonem legitur. Alii addiderunt præter litteras, Musicam quoque à Mercurio, Geometriam ac Palæstram repertam, cuius rei gratia quadratam in Gymnasiis statuat ei ponebant; qualis erat ea, quam Pausanias in quad-

*Mercurius
omnium bonarum
artium inven-
tor.*

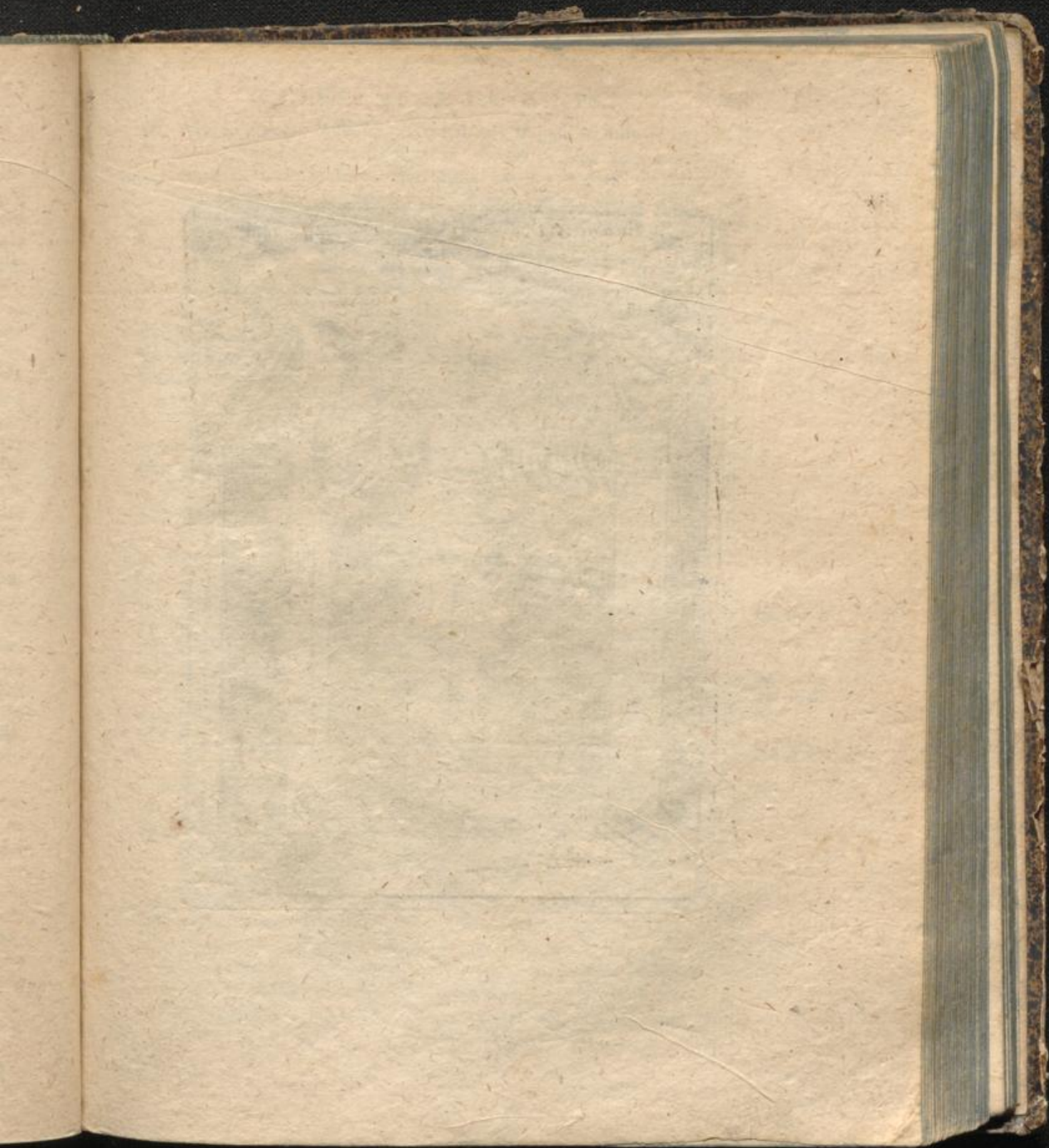
Thoit.

Theut.

17. 09. 1711

pi
in
G
&
cu
fu
ac
Su
re
è c
xa
ha
qu
do
mo
ju
qu
pr
tu
ut
la
&
en
rat
tua
qu
ca
fui
est
ser
vo
ser

Q
me
sta
cu
ma
civ

pian Arcadiæ parte fuisse scribit eo habitu, ut pallium induere videretur, in quadrangulam figuram desinentem, neque pedum tenus expolitam: Galenus in oratione sua oria, Mercurium inquit, ut orationis parentem, & artium omnium autorem, in aliam effigiem quam fortunæ effinxerunt, cum pictores tum statuarii, effingunt enim Juvenem formosum, non tamen fucatum, aut comptum, sed nativa quadam virtutis specie, vultu hilari acerbis oculis, in basi quadrata, quæ stabilitatis ac firmitatis figura est. Suidas narrat quadratam figuram Mercurio datam, ut verus sermo innueretur, qui semper consistit, nec cuiquam impugnatori unquam cedit: sicut è contra mendacium subinde mutatur, nec usquam consistere potest. Alexander etiam Neapolitanus lib. IV. scribit, Mercurii statuam apud Græcos haberi quadrato statu, capite solum effictò; tali specie pluribus figuratis, quas pro immortalis gloria magnis sæpe ducibus dicabant: eas etiam ante domorum privatarum ostia olim statuebant, quemadmodum Suidas memorat. Thucydides in VI. & Plutarchus in Alcibiade prodiderunt, huiusmodi statuas, cuiusmodi plurimæ erant Athenis, una nocte dejectas: quæ res Alcibiadi negotium non parvum factitavit, cum in affectati principatus suspicionem venisset. Huiusmodi statuæ Hermæ dicebantur: quod & Mercurius *ἑρμῆς* Græcis diceretur: ponebantur autem, ut diximus, in gymnasiis, & Academiis: quare Cicero in quadam epistola ad Atticum lib. II. Hermem omnium Academiarum ornamentum vocat: & in alia lib. IV. ad eundem scribit ita: Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis me admodum delectant: hortaturque eum, ut quamprimum ad se mitat, quo iis sram bibliothecam adornare posset. Athenienses primi harum statuarum opifices leguntur: postea non solum Mercurii, sed aliorum quoque Deorum statuas Græci quadratas non raro effinxerunt: præsertim Arcades, apud quos ara Jovi cum eiusmodi simulacro erat dicata. Cyllenius fuit Mercurius cognominatus à quodam Arcadiæ monte sic dicto, ubi is est natus: sed tamen Festus dicit, eum ita appellatum, quod omnem rem sermone sine manibus conficiet; quibus partibus corporis qui carent, *ἄρμη* vocantur: ideoque quadratum eum fingebant. Mercurii vires, quas per sermonem exercet, præclare Horatius in Hymno in eum expressit, dicens,

Qui veros cultus hominum recentum

Vocem formasti cantus.

Quod is forte est à quâpiam Græcorum fabula mutatus, quia fertur Prometheum aliquando Jovem adiisse, orasque, ut homines, rudi illa vita relicta, quam initio vivebant, ad politioem se conferrent; tuncque Jupiter Mercurium una cum illo misisse, præcipiens, ut eos, quos maxime idoneos existimasset, eloquentiam doceret, qua instructi, aliis persuadere possent, ut vitam civilem socialeque degerent. Itaque veteres linguam Mercurio con-

Imago si. a.

Hermæ,

*Hermarum
primi opifi-
ces.*

Cylenius.

*Lingua
Mercurio
consecrata.*

Mercatorum
Deus.

Gallus prope
Mercurium.

Somnia una
cum Musis.

Noctis ima-
go.

fecerunt: & mos fuit, ut, cum cubitum irent, vinum libarent; & victimarum lingua ei sacrificarent. Mercurius primus est habitus, qui luctandi modos ostenderet: ideoque mercatorum erat Deus: hacque ratione factum fuisse, Suidas scribit, ut crumenam ejus simulacro adderent. Fulgentius alatos Mercurii pedes vult ad velocem, atque perennem negotiatorum discursum referendū, qui suorum negotiorum transigendorum causa, hac illacque curfant. Quare Cæsar in commentariis de bello Gallico, Gallos refert, Mercurio præcipue inter omnes Deos divinos honores tribuere, cujus apud eos multa simulacra visebantur; nam, præterquam quod eum omnium fere artium repertorem crederent; putabant etiam multum in lucris, ac in negotiandi arte prodesse posse: in qua quantum homines vigilantes esse debeant, præclare sane gallus, ejus simulacro appositus innuit; licet nonnulli putent, id potius solertiam, atque vigilantiam sapientum hominum designare, quibus turpe est, totam stertere noctem: nam Mercurius, cum pro ratione, ac divino illo nomine capiatur, quod nos ad rerum cognitionem ducit; non diu nos in somno sepultos delitescere permittit, sed, animi ac corporis viribus modico somno recreatis, nos ad consueta opera excitabit; neque tamen omnino insomnes ducere noctes nos volet; nam homines cum in perpetua corporis, aut mentis agitatione persistere nequeant, brevi quiete, quam somnus affert, indigent. Pausanias in Corinthiacis scribit de quadam ara, ubi Musis, atque somno simul res sacra fiebat, tamquam maxime inter se consentirent. Veteres enim Somnum Deum habuerunt; cui & statuas ponebant: eum Homerus, ac Hesiodus Mortis fratrem appellarunt: quo etiam quedam imago in Cypseli arca exsculpta respiciebat; erat enim mulier quæpiam, quæ sinistro brachio puerum candidum dormientem sustinebat, dextera autem nigrum, qui etiam dormiebat, atque distortos pedes habebat; hic Mortem, ille Somnum denotabat; scemina illa Noctem, amborum matricem significabat. Nox vero apud antiquos mulieris speciem habebat, magnis alis usque atris præditæ, quæ expansæ essent ita ut jam volare velle videtur, iis universam complectebatur, ut Virgilius scripsit. Ovidius papavere tempora ejus cingit, unaque cum ea magnam mittit nigrorum summorum multitudinem. Alii ei currum rotarum quatuor attribuunt, quæ juxta Buccarii sententiam quatuor noctis partes representat, in qua à militibus ac nautis, cum excubias agunt, est distributa, ea est fusci coloris, sed vestis micat aliquantulum quod ad Cælum refertur, in quo semper sidera fulgent. Tibullus lib. II. Eleg. I. ei comites adjungit stellas, quas ejus filias dicit, item somnum, atque somnia, cum ita dicit;

Ludite jam nox jungit equos; currumque sequuntur

Matris lascivo sidera fulva choro.

Postque venit tacitus, fulvis circumdatus alis

Somnus, & incerto somnia nigra pede.

Qui

lia-
ten-
idas
edes
fuo-
ar in
anes
tur;
uta-
qua
mu-
vigi-
tere
atur,
de-
atis,
cere
agi-
gent.
no si-
enim
He-
pselli
bra-
n, qui
Som-
abat.
e atris
rfam
cin-
nem,
ntiam
excu-
ulam
Eleg.
som-

Qui

tiu

Ido

Sta
run
can

se
fcel
ves
ma
ent
nu
ver
pha
qua
qua
fals
Ho
in S
etun
nor
nor
nex

Quibus ex verbis, somnium etiam alas habere conijcimus; quod & Statius habet lib. V. Sylvarum, ubi somnum alloquens dicit.

-- Nec tetotas infundere pennas

Luminibus compello meis; hoc turba precatur

Lantior, extremo me tange cacumine virga.

Idem de eo Silius lib. X. dicit.

-- Quatis inde seporas

De vexo Capiti pennas oculisque quietem

Irrorat, tangens Lethea tempora virga.

Statius loco supra dicto, cum adolescentem facit; atque placidissimum Deorum vocat; nam nihil mortalibus gratius accidere potest, quiete post labores, eam autem somnus affert. Itaque de eo Seneca in Hercule furente dixit.

Tuque o dormitor somne malorum

Requies animi, pars humana melior vite,

Veris miscens falsa futuri

Certus, & idem pessimus auctor

Pater orerum, portus vite

Lucis requies, noctisque comes,

Qui par regi, famuloque venis,

Placidus fessum, lenisque foves

Pavidum leti genus humanum,

Cogis longam discere mortem.

Philostratus in Amphiarhi Imagine, in cujus antro portam somniorum esse dicitabatur. (nam si quis illic dormisset, quod scire optabat, in somnis disceret) ita somnum describit; Facie inquiens, resoluta videbatur, candidam vestem habebat, supra nigram, quasi diem & noctem indicaret: cornu in manu habebat; quod & Poetae de eo affirmant, e quo somnia super dormientes effundere videatur: quod ideo fictum esse dicunt; quod cornu attenuatum pellucidum sit, resque prout se habent, ostendat. Itaque somnia quae vera sunt, cornua dicuntur. Cum vero Somnus vana denuntiat, ebur, & elephantis dentem gestat: nam illud in laminas vel tenuissimas dissectum, nunquam pellucidum redditur. Quare Virgilius lib. VI. geminas portas finxit, per quas ad nos Somnia derivent, alteram corneam, alteram eburneam: per hanc falsa, per illam vera in dormientes spectra immittuntur. De quo, ex Homero expresso ita Porphyrius disserit, quemadmodum Macrobius lib. I. in Somnium Scipionis refert: latet inquiens, omne verum; hoc tamen anima, eum ab officiis corporis, somno ejus, paululum libera est, interdum aspicit; nonnumquam tendit aciem, nec tamen pervenit: & cum aspicit: tamen non libero, & perfecto lumine videt, sed interjecto velamine, quod nexus naturae caligantis obducit: hoc velamen cum in quiete ad verum usque

Imago 2. a.

Porta somniorum.

usque aciem introsipientis admittit, de cornu creditur, cujus ista natura est, ut tenuatum visui pervium sit: cum vero a vero hebetat, ac repellit obtutum, ebur putatur, cujus corpus ita natura densatum est, ut ad quamvis extremitatem tenuitatis erasum, nullo visu, ad ulteriora tendente penetretur. idem Virgilius lib. eodem de ulmo Somniorum scribit:

In medio ramos, annosaque brachia pandit,

Ulmus opaca, ingens, quam sedem Somnia vulgo

Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus haerent.

Somnia vana.

Virga Somni.

Ubi Servius, qui de insomniis, inquit, scripserunt, dicunt, quo tempore folia de arboribus cadunt, vana esse somnia. Alij dicunt, ulmum arborem esse sterilem, ideoque Somniorum vanitatem exprimere, quae a veteribus caeca sunt appellata, ut Suidas refert; aut quod fallacia sint, aut quod cum eis loquantur, qui oculos habent clausos. Virgam nonnunquam Somnus in manibus habere dicitur, qua homines tangens, soporem inducit: hac se tangi Stadius in poemate paulo ante posito, orat. Ovidius ejus sedes apud Cimmericos vult esse, Homerus in Lemno insula, Stadius apud Aethiopes, Ludovicus Ariostus apud Arabes. Ovidius ergo postquam lib. xi. Metamorph. Somni regiam descripsisset, haec subjungit:

In medio torus est hebeno sublimis in antro,

Plumbeus, unicolor, pullo velamine tectus,

Quo cubat ipse Deus membris languore solutus.

Hunc circa passim varias imitantia formas

Somnia vana jacent, totidem quot messis aristae

Silva gerit frondes, ejectas litus arenas.

At pater è populo natorum mille suorum

Excitat artificem, simulatoremque figura

Morphea: non illo jussos solertius alter

Exprimit meesus, vultum, somnumque loquendi:

Adjicit & vestes, & consuetissima quaque

Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter

Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens,

Hunc Icilon superi, mortale Phobetora vulgus

Nominat: est etiam diversa tertius artis

Phantasos: ille in humum, saxumque, undamque, trabemque

Quaque vacant anima, fallaciter omnia transit.

Sed nunc ad Mercurium quadratum: quem Pausanias in Achaicis refert, alibi in via existisse barbatur, atque pileatum: neque arbitror alibi de Mercurio barbato mentionem fieri: nam semper imberbis describitur: quod significat, elegantem sermonem numquam senescere. Sed tamen primam lanuginem ex eo pullulare, ex Martiano supra didicimus; & Lucianus, in libro de

*Mercurius
aut imberbis.*

est,
um,
ita-
lem

olia
ste-
unt
an-
bus
sta-
ne-
cus
nni

li-
er-
od
la-
ro
de

do
eu
in
lo
pr
lap
no
un
ne
vis
ge
ful
Pa
ba
us
thi
cu
Ta
fun
ni
qu
ad
da
ta
Ma
pli
cu
Ita
lu
de
gly
an
cu
eti
fig
qu
ter
du
tu
D
Fo

de sacrificiis idem confirmat. Homerus quoque fingit, ita Ulyssi visum, cum ad eum Moly herbam attulit, qua contra Circes venoficia eum minivit. Mercurij insuper statuis viatores solebant lapidum acervos accumulare, ut singuli singulos adjicerent; id inuentes, vel ita Deum honorandum, re scilicet ea, quæ ad præfens sit in promptu, & obuia; vel quod ita viam videbantur repurgate, ne ad lapides cæteri viatores offenderent; vel quod eo lapidum cumulo statua Dei notior prætereuntibus fieret: alij in orationem ipsam referunt, quæ ex minimis particulis consistat. Suidas scribit hos lapidum acervos in triviis fuisse: ne viatores scilicet errarent, Ideo que ibi fructuum primitias olim ponebant, ut viatores ex iis quod sibi esset opus, caperent. Mercurius quoque triceps effingebatur, vel ad vim sermonis exprimendam, vel ad vias ostendendas: in iis enim subeant subscriptiones, quo scilicet illa via ferret, & quo alia, & alia. Sed enim & Pastores à Mercurio curari, ex Homero habetur, cum in Iliade testatur, Phorbam ditissimum Tojanorum fuisse armentorum, atque gregum: uam Mercurius, cui is præcipue curæ erat, illum ita locupletarat. Itaque Pausanias in Corinthiacis, illius statuam, ait, Æneam fuisse apud Lecheum sedentem, & juxta eum Arietem: cujus rei tamquam Arcanæ rationem reticet. De alia apud Tanagreos, qui erat Bæotiarum populus, idem meminit, quæ à collo suspensum habebat arietem: nam dicebant, Mercurium, ea figura per oppidum cœnia discurrentem, magnam pestem, quæ tunc ibi grassabatur, depulisse. Itaque cum anniuersarium sacrum in ejus rei memoriam celebraretur, venustus adolescens urbem obibat, agnum collo sustinens. Idem Pausanias de quadam alia Mercurii statua meminit, ex Arcadia in Jovis Olympii templum allata. Hæc erat galeata amicta chlamide, & tunica, arietemque sub ala portans. Macrobius libro 1. Saturn. qui intelligi vult, Mercurii imaginem ad Solem applicat, alias, inquit, Solis velocitatem referre; nam ex fabulis habetur, eum Argum jus Inachi filia custodis quæ erat in vaccam versa, interfecisse. Itaque cujus statua interdum gladium habens effingitur: Argus autem est cœlum, stellarum luce distinctum, quibus inesse quædam species cælestium videtur oculorum: & videtur terram desuper observare; quum Ægyptii Hieroglyphicis litteris cum significare volunt, ponunt hominis figuram. Is ergo ambitus cœli stellarum luminibus ornatus, tunc existimatur enectus à Mercurio, cum Sol diurno tempore observando sidera veluti enecat. Pleraque etiam simulacra mercurii, idem inquit, quadrato statu figurari, solo capite insignita, & virili membro; ut Solem innuant, qui est mundi caput, & rerum fator: quatuor irem latera ea ratione fingi, ut totidem mundi plagas, vel quatuor vices temporum, quibus annus includitur, significant, vel quod duobus æquinoctiis duobusque; Solstitiis Zodiaci tatio distincta est. Argumentum Caducei ad genituram quoque hominum, secundum ejusdem sententiam, Ægyptii protendunt. Deos præstitos homini nascenti quatuor adesse memorantes, Dæmonem scilicet Fortunam, amorem, ac necessitatem; & duos priores, solem ac Lunam intelligi

Acervi lapidum circa statuam Mercurii.

Mercurius triceps.

Imago 53.

volunt; quæd Sol auctor spiritus, caloris, ac luminis, humanæ vitæ genitor ac custos est: & ideo nascentis Dæmon, id est Deus creditur: Luna est Fortuna; quia corporum præful est; quæ fortuitorum varietate jactatur: Amor ex amborum serpentum, qui Caduceum ambiunt, osculo significatur: Necessitas nodo, quo inter se illi connectuntur, innuit videtur: Martianus Capella lib. ii. scribit, Phiginem, quæ calatam ex habeno tabulam, argumentis Mercurium designantibus afferebat. Erat autem in medio avis Ægyptia, quæ Ibis memoratus ab incolis: sed cum petalo vertex, atque os pulcherrimum videbatur: quod quidem serpentis gemini lambebat implexio: subter quadam prænitens virga; cujus caput auratum, media Glauca, piceus hnis exstabat: sub dextra testudo, minitansque nepa: à læva caprea, sed dilophon alitem, quæ sit oscinum mitior in certaminis tentamenta pulsabat. Hæc omnia ex Ægyptiorum arcanis sunt desumpta, apud quos Mercurius sub Anubis nomine colebatur; nam hunc cum Caduceo effingebant, ut eum Apuleius describit, qui de eo ita dicit: Erat ibi Anubis quem Mercurium dixerunt, nunc atra, nunc aurea facie sublimis, attollens canis cervices arduas; læva Caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens. Capite canino effingebatur, ut ex eo Mercurii sagacitatem in nos derivantem intelligeremus; nullum enim cane sagacius animal. Aut juxta Diodori Siculi sententiam, quod Anubis Osiridis, filius esset, qui cum Patrem semper in bello affectaretur, magna suæ virtutis argumenta præbuit. Itaque post mortem est in divos relatus: quia vero is vivens, canem pro insigni gestabat, ideo canina facie illum Ægyptii coluere, id innuentes, eum scilicet fidelem patris custodem semper fuisse.

*Anubis,**Hercules,*

Hercules etiam idem erat eum Mercurii numine, vel certe non ab eo abhorrens: cujus rei fidem facit ejus imago à Gallis excogitata, qui eum tamquam prudentiæ atque eloquentiæ Deum colebant: Ea autem, quemadmodum Lucianus refert, erat hujusmodi. Senex videbatur penè decrepitus, calvus, paucis capillis, coloratus fuscusve & rugosus, leonina pelle indutus, Cum rhopalo, id est clava dextera, sinistra arcum tenens, & pharetra ex humeris dependente, catenus vero, ex auro & electro admodum tenuibus, linguæ suæ extremitate perforata insertis; maximam hominum multitudinem, non invitam, sed sponte sequentem, auribus alligatis trahens. Hic eloquentiæ viros adumbrati est perspicuum, quam Galli Herculi tribuebant, qua magis, quam corporis viribus eum pollere credebant. Eum igitur senem effinxerunt; nam eloquentia magis viget in senibus, quam in adolescentibus, quemadmodum Homerus in Nestore nobis ostendit, ex cujus ore dulcior melle fluebat oratio. Itaque in Arcadia templum commune cum Mercurio, eloquentiæ Deo habuisse fertur; Athenienses etiam in Academia aras non solum Musis, Minervæ, & Mercurio, verum etiam Herculi posuerunt, quod putarent hujus quoque numen adesse eis, qui ibi exercerentur. Pansanias quoque scribit.

Eloquentiæ vires.

nitior
For-
atur :
ifica-
Mar-
o ta-
utem
n pe-
entis
as ca-
udo,
inum
m ar-
atur;
de eo
c au-
erens,
ex eo
cane
iridis,
e vir-
ia ve-
i co-
e.
eo ab-
a tam-
admo-
pitus,
dutus,
nume-
s, lin-
linem,
quen-
ia ma-
em ef-
atibus,
ulcior
curio,
on fo-
od pu-
uoque
tribit.

Imago. 54.

feribit. Græcos atque Barbaros credidisse, Mercurium atque Herculem Gymnasis præesse; qui in Gymnasis præcipue colerentur. Itaque apud Lacedæmones in dromo (erat autem is locus ubi cursu se adolescentes exercebant) vetustum erat Herculis simulacrum, cui qui majores erant natu sacrificabant, & alicubi in agro Corinthio Herculem aiebant, clavam suam Mercurio dicasse, quæ erat ex oleastro; & radicibus actis, in magnam arborem excrevisse credita fuit. Hic non dixerim, num unum, an multos fuisse Hercules existimem. (quamvis me non lateat, Varronem XLIV. numerasse, asserentem, fortissimos quosque, Hercules fuisse dictos) neque quis ex tot in Divos fuerit relatus: hoc enim extra meum propositum esse arbitror. Id hic dixisse sat sit, veteres unum tantum Herculem coluisse, Ægyptiosque eum in duodecim principalium Deorum numerum retulisse, quemadmodum Herodotus refert. Licet autem facinora Herculis insignia à diversis, hoc nomine appellatis facta legantur; tamen uni illi omnia adscribebantur, qui Deus habebatur. Hujus simulacrum erat ut plurimum ingens, ut eo Herculis vires significarentur: ob quas Melampygos est cognominatus, hoc est, cluniater, quod est magni robotis argumentum, de quo hujusmodi fabula refertur. Passalus & Alcmon fratres fuere, Memnonis filii, omni scelere inquinati; quibus mater prædixerat, ut à nigriclune caverent: illi nil magis ab instituto destiterunt. Accidit, cum forte Hercules sub arbore fessus recubaret, ut ii fratres Herculi insidias tenderent: quod præsentiens Hercules, vivos ambos cepit, per pedesque ligatos, à tergo suspensos clava gestabat: qui demissis capitibus, cum Herculis nigras nates viderent, maternæ monitionis memores, inter se tacite submurmurabant: quos audiens Hercules, re intellecta, eo fertur cognomine adco delectatus, ut statim vinculis solutos, impune abire permiserit: qui, postea Jovem fallere tentantes, in cercopithecus versi fuerunt, ut Suidas refert. Itaque sub Cercopum nomine dolosi, atque assentatores intelliguntur; quemadmodum est legere apud Plutarchum in libello de discernendis amicis ab adulatoribus; ubi scribit, Principes ita adulatoribus delectari, ut Hercules Cercopibus. De iis etiam meminit Herodotus, cum Xerxis iter in Græciam describeret, dicens, eum Asopum fluvium transisse, apud dictas Cercopum sedes, ubi erat & lapis, qui Melampygos appellabatur, quod nomen nigrum etiam fontem significat. Sed pergamus de Hercule dicere; cujus simulacrum hominem fortem, ac robustum referebat; erat etiam nudum, nisi quod leonis pelle tegebatur; cujus caput ei erat loco galeæ; clavam una manu, altera arcum tenebat; pharetra pendebat ex humeris. Hujusmodi quoque simulacrum æneum, decem cubitos altum Olympiæ visebatur, à sociis Thasi, & Agenoris filii, qui ad quærendam Europam venerat, dedicatum, ut apud Pausaniam in Eliaicis prioribus legitur. Fuit etiam apud Lacedæmonios Herculis armati signum. Cur esset autem eo habitu Hercules, refert Pausanias in Laconicis

Imago 54.a

Hercules
Melampy-
gos.

hanc fuisse causam ; Oeonus (vel Lycimnius, secundum Apollodori sententiam lib. II.) Herculis consobrinus, cum adolescentulus adhuc esset, cum Hercule Spartam venit : cumque visendæ urbis causa obambulans, ad Hippocoontis aedes forte accessisset, in eum canis, domus custos invasit ; at ille lapide canem percussit. Hippocoontis filij cursum egressi, puerum fustibus conficiunt. Eares Herculem vehementer commovit ; subito itaque animi impetu impulsus, Hippocoontis filios est armis adortus. Verum in ea dimicatione vulnere accepto, se clam periculo subduxit. Mox vero copiis comparatis, patre & filio male multatis, probe Oeoni cædem ultus est. Ideoque Arcades Herculis simulacrum cum cicatrice in coxendice effinxerunt ; propter vulnus scilicet in dicta pugna acceptum ; quo sanato, templum Æsculapio Cotyleo dicavit (κοτύλη enim est coxæ cavitas) ei sanitatis beneficium acceptum referens. Apollodorus lib. II. refert, Herculem tunc etiam armatum fuisse, cum pro Thebis contra Minicos pugnavit ; Minervamque ei arma suffecisse : idemque dicit, Herculem, cum ab Euryto sagittandi artem didicisset, sagittas ab Apolline, enses a Mercurio, thoracem a Vulcano, a Minerva peltam sumpsisse ; clavam autem sibi in Nemea silva confecisse. Plinius lib. XXXIV. cum memorabiles statuas recenseret, quæ erant apud antiquos, juxta rostra Herculis tunicati, electo habitu Romæ, torua facie, sentienteque suprema in tunica fuisse scribit. Eum vero terribilem aspectu fuisse, vel illud fuerit argumento ; quod quidam cum tantum exhorruit, ut in saxum obriguerit, cum eum transeuntem cerneret, è spelunca quapiam, in quam ejus timore se abdiderat : is vero lapis, ut Suidas refert, hominis formam præferbat, qui caput exlerit, ut prospiceret. Fabulantur quoque Poëtæ, Solem ingens poculum Herculi dono dedisse, quo & mare juxta Athenæum transmisit. Macrobius lib. V. id ad Scyphum refert, quod est navigij genus, & ad poculum, id etiam nomen accommodari potest : Quare olim in Herculis sacrificiis eo tantum poculi genere usi sunt. Virgilius itaque lib. IIX. de Herculis sacrificio ab Evandro celebrato scribens inquit :

Et Sacer implevit dextram Scyphus.

Quod vasis magnitudinem ostendit, cum quo Herculis interdum effingebatur, aut ut ad fabulam dictam alluderetur, aut ut innueretur, cum maxime fuisse bibacem, quemadmodum de eo Athenæus narrat, quo fortasse ejus simulacrum respiciebat, quod in quadam ejus ædícula in Cerinthio agro visebatur, in qua quidam adolescens ei poculum porrigebat ; licet Pausanias in Corinthiis scribat, Herculem cum apud locerum suum cœneret, digito uno Cyathi pueri, qui erat pocillator, ejus in fundendo vino ministerio offensum, tam graviter caput percussisse, ut ex eo vulnere puer diem suum obierit, in cujus facti memoriam, illa simulacra fuere efficta, apud Apollodorum Athæneum atque alios legitur, Herculem mirum in modum fuisse epulonem

atque

*Æsculapius.
Cotylæus.*

*Herculis ar-
ma.*

Imago 55^a

*Scyphus.
Herculis po-
culum.*

*Hercules bi-
bax.*

Imago. 55.

ate
ide
jux
d
Ap
del
co
po
cu
fuf
ma
du
am
cu
po
De
fib
br
No
fe
qu
da
re
&
Ju
fie
ret
pr
fel
fac
ma
lu
la
ali
de
et
qu
ate
ite
In
qu

atque voracem; itaque solum interdum integrum bovem absumpsisse: atque ideo ei avem λαρρα a Græcis, à latinis fulicam dictam esse dicatam: ea enim juxta Suidam est maxime rapax atque vorax. Ex quo factum est, ut in quibusdam ejus sacrificiis verba bona præfari non liceret, nam ut Lactantius lib. 1. et Apollodorus lib. 11. refert, Hercules, cum Lindum, quod est oppidum Rhodi, delatus esset, famemque pateretur, aratorem quemdam aspexit operantem, ab eoque petere cepit, ut sibi unum bovem venderet, enim vero ille negavit fieri posse, quia spes sua omnis colendæ terræ duobus illis jumentis niteretur. Hercules solita violentia mixtus, quia unum accipere non potuit utrumque sustulit. At ille infelix cum boves suos mactari conspiceret, injuriam suam maledictis ultus est; quod homini eleganti & urbano gratissimum fuit: nam, dum comitibus suis epulas apparat, dumque alienos boves devorat, illum sibi amarissime conviciantem cum risu & Cachinnis audiebat. Sed postquam Herculi divinos honores ob admiratoinem virtutis deferri placuit, à civibus ei ara posita est quam de facto βοάθυρον, id est bovis jugum nominavit; ad quam Deo juncti boves immolarentur, sicut illi quos abstulerat aratori: eumque ipsum sibi constituit Sacerdotem, ac præcepit ut iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis uteretur, quod negaret, se unquam epulatum esse jucundius. Neque hic silentio involvam: quoddam sacrificiorum genus, non minus fortasse ineptum, ac ridiculum, atque superius fuerat impium & nefarium, quod quidem etiam ab Herculis voluptate ortum habuit. Id sic habet, prout Suidas refert, Bos cum esset Herculi immolandus aufugit cum vero nihil esset, quo res sacra Deo fieret, malum quatuor suppositis ramis pro pedibus, & duobus pro cornibus, in formam bovis illi in sacrificium oblatum est. At Julius Pollux in primo ait, in Bœotia de malis fructibus Herculi rem sacram fieri; idque ea causa contigisse: quod, cum forte aries ei in sacrum adduceretur, Alopus fluvius adeo excrevit, ut adduci non posset: tum qui sacrum procurabant, malum maturum & pulcrum accipientes pro ariete, ei quatuor festucas pro pedibus, & duas pro cornibus inlixerunt: atque eo modo rem sacram peregerunt. Unde postea apud Thebanos, & Bœotios id moris permansit. Sed, quia non minor Herculis virtus in egregiis ac fortibus gestis eluxit, quam in edacitate, aut bibacitate; plurimæ ei quoque statuæ, & tabulæ, in quibus illustria ejus facinora expressa fuere, tam in ejus templis, quam alibi dicata sunt: alicubi enim infans Hercules cernitur, in cunis existens, duos serpentes, qui ad se accesserant, strangulans: idem major jam natu effectus videtur effectus, qui capita Hydrae subinde renascentia abscindat, quæ postea comburat: alibi vero post cervum currens, aeneos pedes, atque aurea cornua habentem, eumque comprehensum interficiens: itemque malas ferocissimi leonis confringens, aut eum suffocans. Interdumque exprimebatur, ferocissimos quosdam equos contemplans, qui Regis cujusdam membra, à se suppositi, dilaniant, atque mandant;

*Herculis la-
bores,*

dant ; humeris quoque impositum aprum gestans ; sagittis aves quasdam conficiens, quæ ita erant ingentes, ut alas pendentes, lumen solis mortalibus eriperent ; vinctum secum ferocissimum taurum perducens, qui naribus ignem efflabat ; fortissimum quemdam gigantem pectore comprimens, eumque elidens ; feroci dracone interfecto, aurea mala ex Hesperidum hortis decerpens ; humeris suppositis, cælum sustinens ; tricorpore quodam rege sublato, ejus armenta bouum secum abigens ; in spelunca quapiam formidabilem latronem, ore fumum ac flammam expirantem enecans ; tricorpitem Cerberum, catenis a se vinctum secum pertrahens ; sagittis aquilam conficiens, quæ jecur Promethei, ad Caucasum montem religati absolvebat ; sexcentos demum latrunculos, atque tyrannos per universum terrarum orbem de medio tollens ; infinitum enim esset, singula ejus gloriosa facinora percutere, quæ præclara argumenta variis imaginibus effingendis suppeditant ; & ob quæ ἀλεξίκακος, hoc est, malorum demolitor fuit cognominatus. Sed, quia nullamquam monstra sunt tetefiora, atque immaniora, nec tyranni læviores, ac truculentiores inter mortales reperiri possunt, fœdis animi vitiis ; ideo nonnulli in ea sententia fuere, ut dicerent, Herculis fortitudinem in animo, non in corpore constituisse, qua is indomitas animi cupiditates, rationis imperio minus audientes, atque animi tranquillitatem mirum in modum perturbantes, compescuerit. In hanc sententiam Suidas scribit, veteres, ut Herculem prudentissimum, ac omnibus virtutibus ornatissimum fuisse ostenderent, eum pelle leonina indutum depinxisse ; quod magni, ac generosi animi est argumento : clavam dexteræ addidisse ; quod ejus prudentiam, ac sapientiam nobis ob oculos statuit ; quibus virtutibus præditum, fabulæ eum draconem, Hesperidum horti custodem interfecisse, ac tria mala aurea quæ sinistra gestabat, inde abstulisse fingunt ; appetitum enim edomuit, eumque à gubernaculis amovit ; eis rationem præficiens, quam omni virtutum genere insignivit. Macrobius lib. i. Saturnal. sicut cæteros omnes Deos pro Sole capi vult, ita etiam & Herculem ad eundem refert ; ejus verò duodecim illa memorabilia gesta, à Sole, duodecim signiferi signa superante, adumbrati sentit. Alij tempus Hercule repræsentari voluerunt : quod omnia vincit, atque domat : atque ea de causa eum populea fronde coronatum dicunt : hanc enim ei arborem veteres dicarunt. Itaque Virgilius lib. iix. Æneid. evandrum, Herculi sacrificantem, populea fronde, quam & Herculeam vocat, caput cinxisse fingit : hæc enim duplici colore duas temporis partes exprimit, nam albus ad diem, fuscus autem ad noctem refertur. Fabulæ vero hujus rei, hanc causam afferunt, quod scilicet, populea corona, cum ad inferos descenderet, caput Hercules velaverit : unde foliorum pars, quæ illius temporibus adhæserat, candida, quæ exterior fuerat, ex atro inferiorum colore, nigra permansit ; qui colores adhuc, in ea arbore cernuntur : eaque

Herculis fortitudo in animo.

Hercules pro Sole positus.

Hercules pro tempore positus.

Populus Herculis sacra.

dam
ibus
ibus
ens,
nor-
dam
for-
tem
nfi-
pat;
or-
nora
edi-
tus.
ran-
ni vi-
nem
, ra-
mo-
ete-
uiffé
ene-
len-
am,
ma-
edo-
omni
nnes
verò
nte,
uod
pro-
ilius
n &
tem-
tur.
ona,
ars,
nfe-
tur:
isque

Imago. 56.

cafe
run
qu
na
pito
ad
lim
leg
tra
qu
ble
no
rem
ora
re
lue
citu
fact
Ly
mu
set
rati
fca
era
po
mi
est
cub
qu
run
Jo
est
Jo
mo
ptu
or
no
ren
vo
qu

easque frondes semper postea Hercules amavit, nam ei caput à tetro infero-
 rum fumo defenderunt. Quod autem Hercules pro tempore caperetur, *Ritus in Her-
 culis sacris,*
 quidam ritus, qui in ejus sacrificiis adhibebantur, apposite significabant:
 nam præter morum, qui in aliorum Deorum sacrificiis servabatur, aperto ca-
 pite ei sacrificabant, quemadmodum Macrobius lib. II. Saturnalium refert,
 ad quam rem eadem ratio accommodari potest, quam supra in Saturno attu-
 limus, cui item capite aperto rem sacram faciebant. Apud Plinium lib. X.
 legitur, Romæ in ædem Herculis in foro Boatio, nec muscæ, nec canes in-
 trasse, hos quidem, aut quod clavam foribus appositam subolfacerent; aut
 quod magno ab Hercule odio habiti feruntur, ob causas à Plutarcho in pro-
 blematibus allatas, cum scilicet rationem redderet, cur canes ejus templum
 non ingrederentur. Illas verò, quod ut in fabulis narratur, cum in Olympia
 rem divinam faceret Hercules, & muscæ, illi valde molestæ essent, Jovem
 orasse ferunt: atque ita muscæ omnes ultra Alpeum annem evolavere, quare *Lupicer
 Apomyion,*
 ab eo tempore Elienses Jovem Apomyion, hoc est Muscæ abigentem co-
 luere. Licet aliqui putent, non Jovem sed Myiagram (qui & Myiodes di-
 citur) muscæ ab Hercule abegisse. Huic Deo cum alicubi in Græcia rem
 sacram faceret muscæ omnes extra regionem avolabant. Cyrenæi qui sunt *Achor,*
 Lybiæ populi Achorem muscarum Deum colebant, eique sacrificabant:
 multitudo pestilentiam afferente: quæ protinus interibant, statim atque ef-
 set litatum, Accaronitæ quorum urbs erat in Palæstina Beelzebubum vene-
 ratu sunt, quem muscarum Deum Hieronymus interpretatur. Et sicut mu-
 scæ ab Herculis sacrificiis excludebantur: ita mulieribus eis interesse, nefas
 erat, quod ab eo statutum ferunt: propterea quod mulier quædam ei sitienti
 potum negaret, se excusans, quod Bonæ Deæ sacrificiis impediretur, quo-
 minus hominibus, aliquid præberet. Quare ut par pari referretur, factum *Mulieribus
 Herculis
 sacrificiis in-
 teresse nefas.*
 est, ut sicuti homines à Bonæ Deæ sacris repellerentur, ita & mulieres Her-
 culis sacrificia spectare, aut ejus templum ingredi non possent; nisi pauca
 quædam apud Erythræos, qui Herculi simulacrum apud se habebant in ligno-
 tum rate in sertum, quemadmodum Pausanias in Achaicis refert. Ea ratis per
 Jonii pelagus ad insulam quamdam appulsa est, quæ inter Erythras, & Chium
 est media. Cum jam terram ea attigisset, conspecto signo, summis viribus,
 Jones & Chyri certatim ad se illud pertrahere sunt conati. Erythræus postre-
 mo quidam, cui è mari & piscatu victus fuerat, sed ex morbo erat oculis cap-
 tus, quod per somnum moneri sibi visus fuerat exposuit, oportere Erythræo-
 rum sceminas comas tondere, è capillo earum, si viri funes contexuissent,
 non difficulter, quo vellent, ratem pertracturos. Ei somnio ut obtempera-
 rent, cum cives sceminæ animum non inducerent, è Thracia mulieres quæ
 voluntaria servitute, ingenuæ ortu cum essent victum sibi apud Erythræos
 quaritabant, se tondendas præbuerant, Qua jam rate potiri Erythræi edixe-
 runt

Imago 56.a

*Mulieres
quibus licet
Herculis
templum in-
gredi,*

*Herculis
cum Apolline
pugna.*

*Tripus quid
esset.*

Lebetes.

Veritas.

*Tripus
Bacchi.*

*Mercurij
oraculum.*

runt solis è Thracia mulieribus in Herculis fannm introiro, ut liceret, Idem Pausanias in Phocicis scribit, Delphis fuisse statuas Herculis, & Apollinis, qui tripodem prensitabant, & de eo jam prope erant pugnam commissuri: sed Latonam, & Dianam Apollinis, Minervam Herculis lenivisse. Tradebant enim, venienti ad Oraculum Herculi, sacerdotem responsum dare recusasse, Herculem vero ira commotum, sublatum è templo tripodem secum asportasse; sed postea, tripode reddito quidquid voluit, ab oraculo didicisse. Erant tripodes ollæ æræ, tribus fultæ pedibus; quorum alij *ἀνδραποδοί* dicebantur, quod scilicet ornatus gratia dicati erant in domibus, vel templis, ignibus profus intacti, quos Homerus *ἀπύρους* appellat, quod est, ignis expertes; qui vero ad ignis usum comparati erant, *ἀίδυοι* Priores illi maximo in pretio erant, Diisque, ac præstantibus virtute viris dono dabantur. Quare Virgilius lib. v. *Æneid.* eos inter præmia recenset, quæ *Æneas* in ludis Anchisæ patris manibus celebratis proposuerat: qui erant illi fortasse, quos dono ab Heleno acceperat, quos Virgilius lib. iii. *Æneid.* lebetes appellat; hos Servius vult vasa esse, ad manus ablucendas idonea; cum dicat, sibi videri, non multum decere, tali viro vasa culinaria donare. Sed Athenæus, Homericam tripodum distinctionem referens, usu introductum dicit, ut ambo genera lebetes appellentur; vultque *ἀίδυοι* illos ad aquam calefaciendam esse accommodatos, *ἀνδραποδοί* autem esse paterarum instar, quorum usus sit in vino fundendo. Sed tamen ad rem, qua de agimus, hæc non admodum facere videntur: illud potius facit; quod Tripus sit mensa in templo Apollinis Delphici, cui superposita Phæbas, vaticinabatur, Apollineo spiritu inflata, qui ex partibus inferioribus sacerdotis corpus ingrediebatur: itaque nonnulli referunt, eum tripodem in medio fuisse perforatum, ne ullum scilicet esset impedimentum, quominus spiritus in eam penetrare posset. Tripodem autem pro Veritatis signo capere possumus: nam oraculum è tripode editum, semper verum habebatur: Itaque Athenæus olim proverbio factari scribit, cum vellent hominem veridicum innuere, eum ex tripode loqui. Eadem ratione, idem dicit, Baccho tripodem attributum, qui in pateræ formam erat effictus, nam vinum veritatem patefacit, non secus ac Deorum oracula: nam de omnibus fere Diis legimus, eos alicubi oracula edidisse. De quibus non est nunc dicendi locus; operæ pretium tamen mihi facturus videor, si in extrema hac Mercurij imagine, aliquid de Mercurij oraculo dixerò. Pausanias in Achaicis scribit, alicubi in ea Græciæ regione in medio foro Mercurij marmoreum signum exstitisse, cum barba, è quadrata basi eminens, modica magnitudine: proximo loco oraculum fuisse: ante Mercurij signum Vestam & ipsam marmoream; appositas ei fuisse plumbo ferruminatas æneas lucernulas: qui Deum consulere, Vestam primum, thure incenso, placasse, deinde, oleo infuso, lucernas accendisse; tum ve-

vero in aræ dextera parte nummum, patria nota signatum dedicasse: ubi quod ex usu fuerit, rogassent, aurem simulacro admovisse, inde vero à foro abeuntes, manibus aures pressisse, ubi è foro excessissent, amoris manibus, quam primum excepissent vocem, eam sibi oraculi loco duxisse.

MINERVA.

DICUNT Philosophi, Deum opt. Max. inter plurima, quæ in hominem contulit dona, duo præcipue admiranda esse elargitum: unum esse orationem, alterum manuum usum. Sermo enim, animi sensa exprimens, maximam vim ad id, quod volumus, persuadendum habet; manus autem maxima industria cuncta ad vitam humanam facientia procurant, cunctarum artium munera obeuntes, quæ aut olim sunt repertæ, aut in futurum repententur. Quia vero ornata oratio sæpe non prodest, immo nocet plurimum, nisi rationem, atque prudentiam comitem habeat; nec prudentia in commune aliquid boni afferre potest, nisi sit orationis præsidii instructa, qua aliis persuadere valeat, ut à malis refugiant, sectentur bona, civilisque vitæ rationem tueantur, id veteres hoc Symbolo innuerunt, Mercurium videlicet, ac Minervam conjungentes. De Mercurio autem jam diximus; restat nunc de Minerva differere, quam Prudentiæ Deam, ac omnium artium inventricem arbitrabantur. Amborum ergo Deorum statuas copulantes, unam reddiderunt, quam *ἑρμῆα δῖήνην* appellarunt; *ἑρμῆς* enim Mercurium *ἄδῆην*, Minervam sonat: eam in Academiis collocabant: ut eos scilicet commonefacerent, ut qui ibi se exercebant, eloquentiam prudentiæ conjungerent; hanc reputantes per se parum posse prodesse, illam vero obesse plurimum; quemadmodum etiam Cicero in præmio librorum, de inventione pluribus verbis disserit. De Hermathena idem ita lib. III. ad Atticum scribit; Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est, & ornamentum Academiæ proprium meæ, quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est ejus Gymnasia. Si quis Minervam velit effingere, aut Solam, aut cum Mercurio conjunctam, eam vultu virili effingat, & truculento glaucis oculis, perpetuum enim fere id ejus est; apud Horneum Epithetum ut dicatur *γλαυκῶπις ἀδῆην*, Pausanias etiam Atticis post descriptum quoddam Minervæ simulacrum, quod Athenis in Vulcani templo exstabat dicit, in fabulis fuisse: Neptuni filium Minervæ similem fuisse, quod ambæ ceruleos oculos haberent: Cujusmodi etiam pater Neptunus haberet. Sed Cicero in libris de natura Deorum, Minervæ oculos castios, Neptuni autem ceruleos fuisse scribit, in quo quidem aliqua differentia, quamvis non admodum magna cernitur; ambæ enim voces apud Latinos viridem colorem significant, qui ad claritatem tendat, qualis in cati aut noctuæ oculis deprehenditur; si tamen quis velit in Minervæ oculis splendorem quemdam magis ignitum inesse, cujusmodi est

*Minervæ
effigies.*

*Minervæ
oculi.*

U in leo-

in leonum oculis, non repugnabo. Eadem quoque longa hasta & crystallino Clypeo armata effingitur; qualem se apud Ovidium lib. vi. Metamorph. cum Arachne certans, acupinxit, carmina ita habent:

At sibi dat clypeum, dat acuta cuspide hastam,

Dat galeam capiti, defenditur agido pectus.

Quæ omnia hominis prudentis ingenium exprimunt, ut postea pluribus docebo. Claudianus etiam in Gigantomachia, aliique nonnulli eodem pacto Minervam expressere ab Homero exemplar mutuantes, qui cum eam fingit a Junone in Martem Trojanorum propugnatorem immisissam, ut Græcis suppetias ferret, ei fortissimæ bellatricis figuram attribuit, auratam galeam capiti accommodans: nam sapiens, sua sapientia munitus, facile se sartum tectum à cunctis quæ obstant, præstat, totusque splendet in operibus, quæ assidue sua industria molitur. Antrum etiam in Minervæ galea divinum splendorem innuit, qui humanam mentem suo fulgore collustrat, ab eo enim prudentia ac sapientia in homines derivat. Dicebatur etiam olim, Minerva ex Jovis capite extitisse; cujus rei simulacrum quoddam in arce Athenarum visebatur, quemadmodum Pausanias in Atticis refert, nam Vulcanus adamantina securi Jovis caput scindebat, ex quo Minerva absque matris opera emergebat; nam intelligentis animi virtus in cerebro residet ac a divina mente, quam Jupiter adumbrat, tota promanat, omnis enim sapientia à Deo est, & ab ore altissimi procedit, non autem ortum ab inferioribus trahit, quæ per Junonem representatur. Sed Martianus Capella Minervam inquit absque matre natam, ideo fingi, quia mulieres omni consilio ac prudentia destituuntur, in quo Aristotelem sequitur, qui in Ethicis scribit, mulieres non pollere consilio. Caput quin etiam Minervæ galea texerunt, ut innuerent, prudentem hominem non semper sua consilia passim cuivis patefacere solere, nec assidue loqui, ita ut ab omnibus facile intelligatur, sufficit enim ei, ut à sui similibus sua verba percipiantur, quæ cæteris enigmatum Sphingis instar sint. Itaque Egyptii in Isidis templi Vestibulo (quæ eadem erat ac Minerva) Sphingem collocarunt; licet id possit ad religionis arcana accommodari, quæ sub sacris integumentis legi debent, ut a promiscuo vulgo non secus atque enigmata a Sphinge proposita ignorentur. Pausanias in Atticis testatur, Athenis Minervæ simulacrum fuisse, in cujus galeæ cono Sphinx eminebat, utramque autem galeæ partem Gryphes tenuisse, qui caput atque alas similes aquilæ habent, cætera leones representant, hæc bellæ dicuntur esse (si tamen reperiuntur, nam Plinius lib. x. fabulosas esse arbitratur) in Scythia, & cum Arimaspi, qui unicum habent oculum, auri causa, quod custodiunt, assidue bellum gerere ex quo intelligimus, quam custodiam nostrum ingenio adhibere debeamus, ne Arimaspi irruentes, eos nos privent. Interdum & gallum ejusdem galeæ imposuerunt, ut apud E. laos in quodam statua, a Phidia ex auro & ebore confecta, cernebatur: Quod Pausanias ad audaciam quæ in bello

Imago 57. a.

Minervæ
galea.

Minerva
quomodo
nata.

Gryphos.

Arimaspi.

est

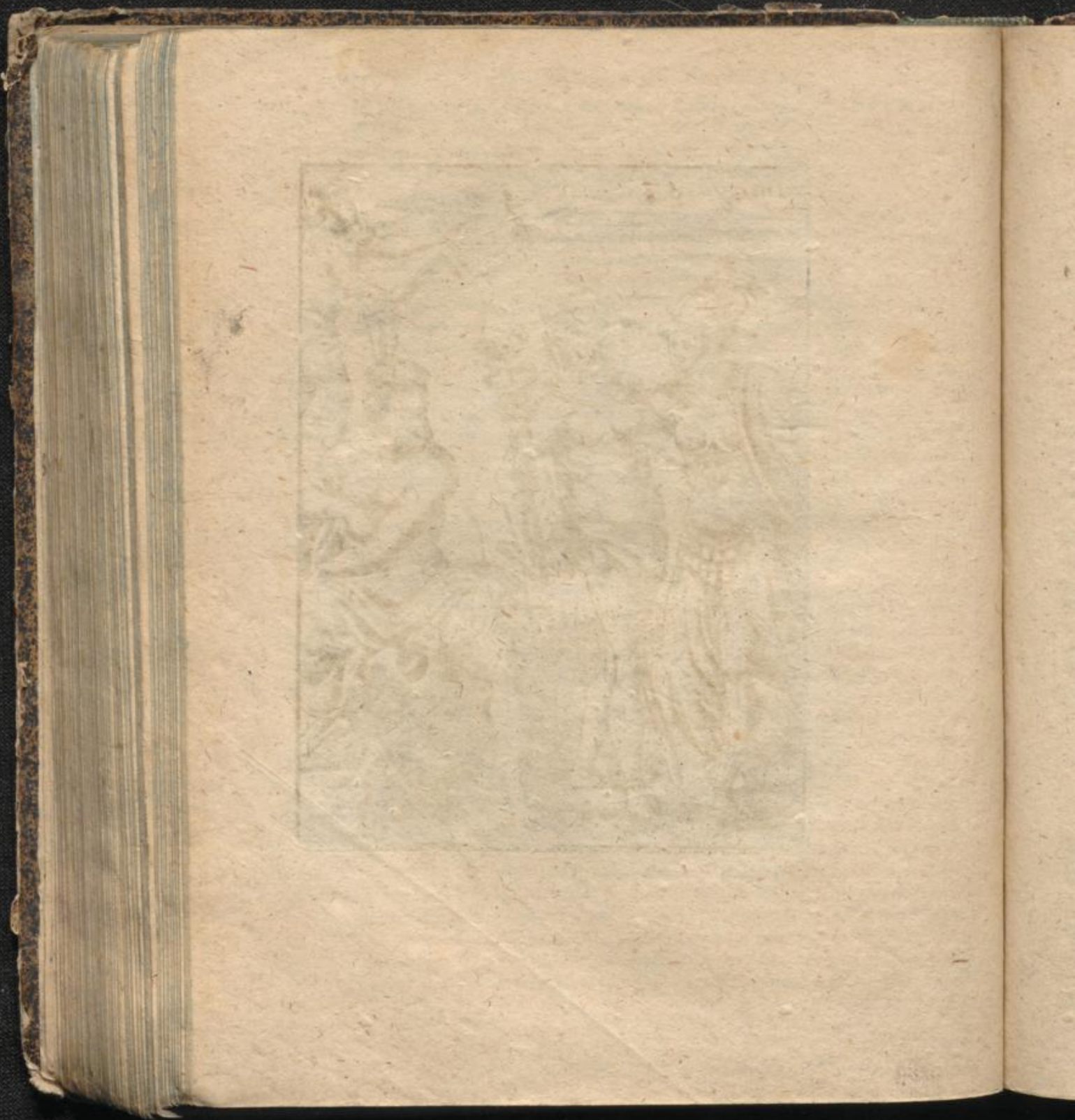
ry-
Me

Ho-
cto
fin-
ecis
ram
um
quæ
tum
nim
rva
um
da-
bera
en-
est,
per
que
un-
ere
oru-
ere,
ut
in-
Mi-
no-
a fe-
icis
x e-
que
ntur
) in
uod
stro
n &
at ex
ello
eff

Imago. 57.

Imago. 58.

est adhibenda; refert, gallus enim magnam præ se fert audaciam; Sed possumus ad vigilantiam quoque accommodare, qui in forti ac sapienti Imperatore inesse debet: nam eam antiqui, tam bellicæ rei quam pacis artibus præfecerunt; ac propterea armatam effinxerunt: Fabulis quoque ea fertur Pallantem Gigantem occidisse, à qua Palladis nomen juxta quorundam opinionem sumpsit; alii autem ἀπὸ τοῦ παλλῆν τὸ δίδου, id est à concutienda hasta sic dictam volunt. Erat autem Palladium Palladis simulacrum quod cœlitus delapsum credebatur: Romæque in Vestæ templo erat repositum, tantaque diligentia custoditum, ut nemini vel ad intuendum pateret accessus, nedum tangendum, nisi ex virginibus cuidam, cui ejus custodiæ erat demandata. Eadem Tritonia cognominata fuit, aut à quadam Lybiæ palude sic dicta, cujus filiam nonnulli eam fecere: fortasse quod ibi primum sit visa: aut quod tres sint sapientiæ partes præsentia nempe nosse: futura præcedere ac præterita meminisse: aut quia tria sunt sapientis præcipua munera, bona scilicet consilia dare, recte judicare, & juste operari, cætera præmitto, quæ ad hoc nomen explicandum faciunt: parum enim nostro proposito congruunt, sicut & illud, Minervam dictam aut à monendo, sapientia enim semper nos nostri officii admonet: aut à minuendis eorum viribus, qui sese sapientiæ studiis dederunt: aut à minando; nam ut belli Dea semper terribilis intuentibus videbatur: quod postremum cum eo mirum in modum consentit: quod & Bellona vocaretur; nam aliqui idem utriusque numen esse voluerunt: Bellonam autem veteres bellis præfecerunt. Cæsar scriptis testatum reliquit, Cappadoces eam tantum veneratos fuisse, ut ejus Sacerdos secundum à rege locum teneret, id Deæ majestatem decere existimantes. Sed tamen earum inter se diversæ imagines differentiam inter eas esse aperte indicant; quod scilicet Minerva Imperatorum bellicis in rebus providentiam, diligentem administrationem, consiliumque sapiens repræsentaret; Bellona autem cædes, furorem, strages, & alia hujusmodi, quæ exercentur in præliis, significaret: nam eam Poëtæ Martis aurigam fingunt, ut Statius lib. VII. Thebaid. ubi sic inquit.

-- regit atra jugales

Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat
Cuspide.

Eandem etiam sanguine aspersam faciunt, qualem Silius Italicus eam describit, dicens;

Ipsa facem quatiens, & flaviam sanguine multo
Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat.

Sed tamen Statius lib. II. Thebaid. eandem vim Minervæ tribuit, cum Tydei ad eam preces exponit in hunc modum;

Diva ferox, magni decus, ingeniumque parentis,
Belli potens, cui torva genis horrore decoro

*Cassis, & asperso crudescit sanguine Gorgon.
Nec magis ardentis Mavors, hastataque pugna
Impulerit Bellona tubas: huic annuo sacro.*

Bellona igitur ab antiquis Dea ira, ac furoris plena credebatur, cui caedes, humanus sanguis, bellaque cordi essent. Itaque ejus Sacerdotes qui Bellonarii appellabantur, se ipsos cultris feriebant, & proprio sanguine numen placabant. Hanc effingebant interdum flagello pugnas concientem; nunc tuba bellicum canentem; nunc facem gestantem: nam apud Lycophronem legitur, veteres ante tubarum usum inventum, cum praelium essent commissuri, praemittere solitos qui ardentis faces contra se mutuo jacularentur, à quibus tamquam auspiciato funestum praelium inchoabant. Quo respicit Statius, cum pugnae initio Bellonam ardentem facem ostendisse scribit. Eodem Claudianus spectavit, cum lib. 1. de Rapt. Proserp. dixit.

*Tisiphone, quatiens infesto lumine pupum,
Armatus ad castra vocat pallentia manes.*

*Columna
Bellica.*

Ante Bellonae fanum columna quaedam exstabat, non admodum magna, quam Romani bellicam columnam vocabant: nam, cum patribus certa sententia inferendi in aliquem populum belli sedisset, ad eam post lani portas patefactas, alter consulum accedebat; indeque hastam jaculabatur, ex ea parte, quae ad populum, cui erat bellum offerendum, vergebat, & ex eo tempore bellum denunciatum intelligebant. Sed Romani antequam imperii fines multum protulissent, ita bellum edicebant. Fecliam ad hostem allegabant, qui, belli causis narratis, hastam in eorum castra conjiciebat. Sed & alii fuerunt apud veteres, belli denunciandi ritus, quos in Jano attingi, & inferius in Marte, si locus dabitur, attingam. Et, ut de Bellona concludam, eam imagine saltem à Minerva differre constat: Minerva Apuleius lib. X. galeam oleagina corona circumdat; nam haec arbor olim ei erat sacra; ejus enim repertrix putabatur; quemadmodum & Virgilius eam lib. 1. Georg. nominat: & sicut in fabula habetur litis inter eam, atque Neptunum, utri scilicet Athenarum possessio esset adjudicanda. Herodotus scribit, eandem oleam quam Minerva è terra eduxerat, quando cum Neptuno contendebat, arsisse una cum civitate, à Persis combusta, sed eodem die repullulasse, & ad duos cubitos crevisse. Nonnulli dicunt, ideo hoc fictum: quod Minerva prima modum olei ab olearum baccis exprimendi docuerit: vel etiam, quod scientiae absque diurnis vigiliis, & multo oleo insumpto, comparari nequeant. Quamobrem, ut Pausanias in Atticis refert, aurea lucerna huic Deae Athenis dicata fuit, in quam oleum infusum non consumebatur, nisi exacto demum anno, cum tamen lucerna dies, noctesque arderet: id adeo eveniebat, quod lucernae inerat è lino carpalio funiculus; quod sane linum unum ex omnibus igni non

*Lucerna Mi-
nervae.*

con-

conficitur. Idem in Corinthiis narrat, Epopeum pro quadam victoria Diis gratulatum, Minervæ templum erexisse, ac, opere jam absoluto, Deam esse precatum, sibi signum aliquod ut daret; num ei accepta fuisset fani dedicatio; statimque oleum ante templum divinitus fluxisse. Ex quibus pateat, non injuria Minervæ oleam dedicatam, idque non solum ob sapientiæ studium, sed ob artium, ab ea repertarum exercitationem: ei namque ars nendi, suendi, texendique accepta refertur, aliæque quæ mulierum sunt propria. Itaque apud Græcos ea lignea erat efficta, ambabus manibus eolum tractans. Apud Romanos quibusdam Minervæ festis, Martii mense celebratis, dominæ ancillis prudentibus inserviebant, hoc præ se ferentes, à Minerva se emolumentum capere, quod ab ancillis per supra dictas artes traherent; ancillæ etiam hoc veluti præmijum à Dea se recipere fatebantur, ob labores in artibus, ab ea repertis toleratos. Noctua interdum Minervæ galeæ imponebatur; ut quæ esset ipsi avis sacra, quam tantum amasse fertur, ut aut supra caput, aut ad pedes aut alias aliter semper fere cum ea esse cernatur. Cujus rei causam nonnulli eam esse volunt, quod Athenis, quæ urbs erat omnium Deæ charissima (cujus rei vel illud sit argumento, quod & ipsa *Ἀθήνη* uno nomine cum ipsa civitate vocaretur; neque injuria, cum ibi, si usquam alibi, quondam omnium artium studia maxime floruerint) maxima noctuarum erat copia. Sed tamen si fabulas audire volumus, cornicem olim Minerva amabat, in quam adolescentulam quamdam, sibi charissimam converterat, ut eam à Neptuni vi defenderet, qui, ut virginem comprimeret, post eam in littore maris maxima qua poterat celeritate currebat: eam igitur cornicem factam Dea in deliciis habuit, quoad Cecropis filias accusasset. Ex qua re indignata Dea, eam ex alba in nigram, cujus nunc est coloris, commutatam, à se repulit, atque in ejus locum noctuam suffecit. Itaque ex eo tempore maxima est inter has aves inimicitia. Noctua autem sapiens viri prudentis consilium significat, quem admodum apud Justinum legitur, qui refert, Hieroni, cum adhuc adolescentulus in militiam tunc primum profectus esset, noctuam supra hastam advolasse; quod conjectores interpretati sunt, cum consilio plurimum valiturum; neque à vero aberrarunt, nam licet obscuro esset loco natus, Syracusarum est rex effectus. Quia verò oculos habuisse fertur ejusdem ac noctua coloris, quæ noctu optime cernit; id innuit, sapientem hominem res vel occultissimas, ac difficillimas facile dispicere, eundemque, amoto ab animo mendaciorum velo, ad veritatem intuendam penetrare; hæc enim delitescit, nec facile omnibus passim se videndam exhibet. Quamobrem Democritus eam in putei profundo obrutam dicebat, neque inde umquam emergere, ni tempus, aut Saturnus (ut Plutarchus

Artes à Minerva inventæ.

Noctua una cum Minerva.

Noctua quid significet.

Veritas.

Opinio.

in problematibus dicit) ejus pater ex eo luco eam quandoque in lucem extrahat. Hippocrates autem in quadam ad Philopamenem epistola hoc modo eam describit, Mulierem pulcram, magnam, simpliciter ornatam, illustrem, ac splendidam, cujus oculorum orbis puro lumine nitebant, ut astrorum fulgorem imitari viderentur. Idem ibidem & Opinionem describit hoc pacto Mulierem, quæ non mala videatur, sed audacior aspectu, & concitator. Exstat apud Epiphanium ex Marco hæretico veritatis effigies, litteris Græcis: cujus caput ex α , & ω constabat; collum ex β , & ψ , ac cætera deinceps membra & litteris prioribus se deinceps sequentibus, & posterioribus præcedentibus per seriem quamdam. Eadem fingebatur, ut Philostratus in Amphiarao scribit, virgo niveis induta vestibus; eamque alibi Virtutis matrem appellat. Hæc etiam apud antiquos Dea habebatur; cui Romani fanum ante Honoris templum, dedicarunt; nam, cum Marcellus, ut Valerius Maximus refert, ambobus templum vovisset, Romani, objecta sibi à Pontificibus religione, duo ex ædificavere; dicebant enim, si forte aliquod sibi prodigium accidisset, dubitassent, utri nomini litandum esset. Virtutis vero delubrum ante positum fuit, post inde honoris; ut ostenderetur, aditum non patere ad verum honorem consequendum, nisi per virtutem ipsam: cujus ille tantum & est, & habetur precium, & præmium: quare virtutem alatam effinxerunt; propter gloriam scilicet, & honorem, qui eam ex humo in sublime evehunt: quod fortasse Luciani ætate raro usuveniebat, sicut & aliorum temporum, præcipue nostrorum ratio fert, ut homines videlicet omni virtute illustres, sapissime humi serpere videamus; nam iis in quodam dialogo de virtute & fortuna, virtutem à Fortuna male habitam describit, laceram ac mœrentem, ut quæ nec ad Jovis aspectum admitteretur. Quare non inepte eam quidam peregrino habitu induerunt, ut quæ apud nos diversorio non invento, in alias regiones migret. Eandem antiqui interdum matronæ specie expresserunt, quadrato Saxo insidens. In M. Val. Acilii Triumviri numismate mulier est insculpta, columnæ lævo nixa cupido, dextera serpentem tenens, extat etiam mascula Virtus in uno quidem Gordiani Imperatoris, in cujus altera parte imago est senis barbati, stantis, nudi, clavæ innitentis, cum leonis pelle brachio advoluta cum hæc inscriptione, VIRTUTI AUGUSTI, in altero vero Numeriani numismate eadem prorsus cernitur imago senis, cum inscriptione, VIRTUS AUG. in Vitelli numismate virtus est, adolescentis formam præferens, succincte vestiti, galeam in capite habentis, cujus conus est ex pennis quibusdam; is sinistra elevata rectæ hastæ inhæret; dextera, qua & Sceptrum tenet, dextrum genu contigit, quod sinistra est elevatius, nam pede testitudinem premit, ocreas pedibus induit, & oculos in virginem quandam, quæ est è regione, intendit; Hæc honorem repræsentat: quæ dextera manu hastam erectam tenet, ex ea parte usque ad ventrem est nuda: sinistra cornucopiæ habet,

Virtus mascula.

tra-
odo
em,
um
pa-
ior.
ra-
eps
ra-
s in
ma-
fa-
rius
bi à
uod
utis
adi-
m i-
nare
eam
nie-
omi-
am
abi-
ad-
unt,
dem
nis.
avo
uno
bati.
i hac
fina-
UG.
inſte
n ; is
trum
mit,
one,
m te-
aber,
ga-

gal
mo
tis
P
las
far
cra
cu
pla
in
sta
qu
den
du
no
fin
tis
se
ab
Et
ver
ad
qu
lit
la i

Id
rup
fol
fed

galea pede promicat : caput flava coma est ornatum , quæ concinnum in modum est aptata. Prodicus sophista , ut apud Xenophontem in visa Socratis , & apud Ciceronem lib. II. offic. legitur , refert , Herculi cum primum pubesceret ivissetque in solitudinem quandam , ubi duas vias invenit , diversas in partes ducentes , nescientique utri se committeret , dum in ancipiti versaretur , duas vias esse mulieres , quarum una erat voluptas , primo aspectu pulcra , Lasciva , venustaque ob fucos , quibus se oblinierat : quæ Herculem secum conabatur per deliciarum viam abducere , latam illam quidem initio , planam , facilem , variis herbis , floribus ac arboribus consitam , quæ mirum in modum oculos oblectabant : sed in fine artem salebrosam , sentibusque oblitam : altera aspectu severior , simplicemque habitum gerens , Virtus erat : quæ viam suam initio arctam , acclivem , atque difficilem ostentabat , sed quæ demum in amœnissima prata ac in campos , omnibus deliciis circumfluentes ducebat. Huic se Hercules adjunxit , illa rejecta , atque idcirco tam celebre nomen est consequutus. Dantes in suo Purgatorio voluptatem se vidisse fingens , illam describit mulierem balbam , strabam , pedibus distortam , multis manibus , pallido colore , quæ postea expedite loqui inciperet , in pedes se erigeret , vultuique exalbescenti eos colores induceret , quos amor vellet , ab eaque se dulcissimis verbis illiciendum fuisse , nisi statim Dea quædam sancta , atque honesta exstitisset , quæ alteri comprehensæ vestes abscidisset , ventre sibi patefacto ; qui tantum fœtorem ex se emittebat , ut somnum sibi ademerit. Quæ maxime , cum supradicta Prodicti fabula consentiunt. Sed si quis viam Virtutis , atque Voluptatis aliter vellet adumbrare , Pythagoræ litteram effingat , cujus descriptio , atque significatio inter Virgilio opuscula invenitur : ea autem sic habet ,

Imago, 9. a.

*Littora Pythagora , discrimine secta bicorni,
Humana vita speciem præferre videtur.
Nam via Virtutis dextrum petit ardua callem :
Difficilemque aditum primum spectantibus offert :
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
Molle ostendit iter via lata : sed ultima meta
Præcipitat captos , voluitque per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus Virtutis amore
Vicerit , ille sibi laudemque , decusque parabit :
At qui desidiam , luxumque sequetur inertem
Dum fugit oppositos incantata mente labores,
Turpis inopsque simul , miserabile transiget ævum.*

Idque non injuria dicitur : nam voluptates nihil tandem ad extremum afferunt , nisi mœrorem , penitentiam , atque ruborem : contra virtutes non solum nobis animum pacatum reddunt , cumque ingenti lætitia complent , sed etiam apud alios nobis gloriam , atque honorem pariunt. Alcibiades in

Fidei

Honor. Fidei symbolo Honorem purpurea veste depingit, laurea coronatum. Alii Virtutem Deam fingunt præcedere, deinde ad eam Honorem à Cupidinae duci. Veteres Volupiam voluptatum Deam coluere, ut ex Varrone discimus: cujus effigies mulieris pallidæ speciem referebat, quæ Reginae instar in sublimi loco sedebat, Virtutemque pedibus proterere videbatur. In ejus ara Angeroniæ simulacrum vilebatur, ab angoribus levandis dictæ: à qua parum differenti voce Agenoriam Deam vocaverunt antiqui, ab agendo appellatam; quod ad agendum homines excitaret; sicut & Stimulam, à stimulando dictam, & Hortam, ab hortando, habuerunt. Plutarchus in Problematis hujus Deæ, Hortæ ædem, numquam claudi solitam tradit; ea scilicet causa, quod semper præclari aliquid fieri hortaretur, numquamque cessandum. Sed ad Angeronam revertamur, quam ab angore vocatam dicebamus: vel quod Pop. Rom. morbo, & angina, dicitur præmissa huic Deæ voto, liberatus fuisse. Ac propterea fortasse hujus collum fascia erat obligatum, qua & os tegetetur. Macrobius lib. 1. Saturnal. ex Masurio refert, simulacrum ejus Deæ ore obligato, atque signato in ara Volupiae propterea collocatum; quod, qui suos dolores, anxietatesque dissimulant, perveniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Plinius lib. III. atque Solinus scribunt, hanc Deam ita effictam, ut intelligeremus, religionis arcana non evulganda: quod etiam Numa instituit, cum Deam quamdam, Tacitam dictam, colendam proposuit; nam divinas restacere nos oportet. Itaque Egyptii Silentii Deum inter præcipua sua numina sunt venerati: eum Harpocratem vocaverunt, quem Græci Sigaleonem dicunt. Hunc Apuleius, & Martianus lib. 1. redimitum puerum faciunt, ad os compresso digito salutari, quasi silentium commoneret. Silentii Deus interdum effingebatur absque distincta facie, pileo caput connectum habens, lupina pelle indutus, quæ oculis, atque auribus plurimis erat distincta; ut eo intelligeremus, multa videnda, atque audienda, sed loqui non item: id pileo quidem innuitur, quod est libertatis symbolum, ut superius diximus. De lupo narratur, eum, quem prior ipse viderit, mutum reddere; ac, postquam aliquid rapuerit, ita tacitum profugere, ut ne hircere quidem audeat. Perseam arborem Harpocrati dicavit Egyptus; quod ejus arboris frondes linguæ, fructus autem cordi sit quam similimus; perinde atque lingua, quod in corde latet, patefaciat: sed id non antea fit faciendum, quam diligens & diuturna cogitatio præcesserit. Itaque tempore tacere, non mediocri est virtus: ut Minerva significavit, cum Cornicem à se dimisit, quod esset avis perquam loquax, ac garrula: nam prudenti homini, non est in nugis tempus conterendum, sed in silentio est etiam, atque etiam considerandum antequam loquatur, quid de quaque re loqui debeat. Quo fortasse Minervæ quædam statua, quæ erat

Alii
line
sci-
star
In
ta :
ren-
n, à
s in
dit ;
am-
oca-
mif-
lum
l. ex
ara
que
Pli-
ere-
cum
inas
anu-
leo-
n fa-
Si-
con-
imis
dlo-
a, ut
mu-
, ut
ptus ;
nus ;
ea fit
tem-
Cor-
nam
entio
id de
que
erat

erat apud Messenios, respiciebat, quæ secundum Pausaniam in Messenicis cornicem manu continebat; nempe, quod vir prudens sermonem in suam potestatem habere debeat; ut cum expedire judicaverit, eum cohibere, aut emittere possit. Hastam etiam Minerva, ut dixi, tenet, eamque ut Apuleius lib. X. scribit, quatit; brachiumque attollens, clypeum ostentat, idemque ei duos pueros addit, qui nudatis gladiis munitari, omnibus videntur; quorum unus est Terror, alter Timor; qui quidem in bello dominantur. Itaque Statius lib. VII. Thebaid. cum fingit Martem à Jove missum ad bellum inter Argivos & Thebanos excitandum, cum dicit, secum Pavorem & Terrorem adscivisse; quos ita adumbrat.

*Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
Quadrupedes ante ire jubet: non alter anbelos
Insinuare metus, animumque avertere veni,
Aptior: innumera monstro vocesque manusque
Et facies quecumque libet bonus omnia credi
Auctor & horrificis Lympharum in cursibus irbes
Si geminos soles ruituraque suadeat astra,
Aut mutare solum, aut veteres descendere sylvas;
Ah miseri vidisse putent:*

Pausanias dupliciter ab antiquis descriptum Terrorem refert, nam scribit in Iliacis prioribus, cum in Agamemnonis clypeo leonis capite fuisse expressum, in Corinthiis autem, Pavorem muliebri habitu, ad terrorem quam maxime effectum extitisse refert, hancque imaginem Corinthios Medæ filiiis dedicasse, à se lapidibus obrutis ob perniciosam dona à Matre ad Creontis filiam allata, quæ ei exitium, universæque ejus domui attulerunt. Timorem quoque Lacedæmonii coluerunt, ut Plutarchus in Cleomene ostendit, sed cum non sicut alios Demones venerabantur, quos tanquam noxios procul abesse à civitate volebant, at hoc Rempub. maxime contineri arbitrabantur, cum scilicet leges, atque magistratus timerentur, Itaque Ephori statum atque magistratum iniissent, publica præconis voce edicebant, quemadmodum Aristoteles refert, ut omnes barbam abraderent, legibusque parerent, ne ipsi ad supplicium alicui inferendum adigerentur: idque factitabant, ut adolescentes vel in rebus levissimis magistratum dicto audientes efficerent. Neque vero illa apud antiquos animi fortitudo est existimata, cum quis sibi animum induxit, nihil unquam timere, imo illud verè hominis fortis argumentum statuebant, si quis ne quid se indignum pateretur vehementer timeret; huncque magis contra hostes fortem atque audacem fore ducebant, qui legum timore percelleretur, quam qui nihil eas formidaret infamæque timorem homines, ad quidvis perpetiendum fortiores reddere. Quare legimus apud Lacedæmonios, Ephoros Timoris sacellum construxisse prope locum, ubi ipsi tribunal habebant, ut

X

essent

Cornix Mf-
nervæ manû

Imago 60.2

Timor Deæ
habitu.viva fortitudo
de.

essent cæteris majori formidini. Et huc fortasse Tullus Hostilius, Romanorum rex respexit, cum Pavorem, Palloremque simul colendos proposuit, ut Lactantius lib. 1. refert; raro enim uluvenit, ut is non expallescat, qui pavet dignus profecto fuit, ut ibidem Lactantius dicit, qui semper Deos suos presentes haberet. Sed ad Minervam revertamur: quæ, dum hastam quatit, clypeumque attollit, una cum comitatu, quem illi Apuleius libro x. attribuit, bellicas minas repræsentat. Sed si eandem pacificam consideremus; clypeus, qui ex crystallo erat, corpusque totum ab universis periculis protegebat, significat, hominis sapientis animum hoc mortali corpore esse tectum, ut eum tueatur, atque custodiat, non ut mentis aciem impediatur, quominus cernere possit. Quia vero clypei ut plurimum rotunda sunt forma (quamvis alio modo interdum videamus eum effictum, quem Minerva gestabat) ideo Martianus Capella clypeum, Minervæ brachio insertam scribit denotare, Mundum, qui rotundus est, providentia regi, non temere, ac casu ferri, quemadmodum Democrito ac Epicuro est visum. Hasta vero, hominem prudentem aliis etiam eninus obesse posse ostendit; aut tantam esse prudentiæ vim, ut nil sit ita durum, quod ipsa non penetret, eandem interdum tantum se extollere, ut cælos ipsos contingat. Itaque Claudianus Minervæ hastam tam longam effecit, ut nubes transiret. Et Homerus lib. 1. Odys. Minervam fingit, cum ad Telemachum proficisceretur ut de Ulyssæ patre inquireret, hortatura, aurata sibi talaria induisse (de quibus in Mercurio diximus) nilque præter hastam gestasse. Apud Ciceronem lib. 11. de Nat. Deorum legitur, unam ex quinque Minervis, de quibus meminit, alatos pedes habuisse. Pausanias in Atticis, cum simulacrum Minervæ cum Sphinge, superius positum describeret, longam ei hastam in manus tradit, dicitque id recto statu cum tunica talari fuisse: item ad pedes fuisse clypeum, atque ad imam hastam draconem; nonnulli noctuam addunt: ex quo Demosthenis dictionum sumpsit argumentum; cum enim à civibus Atheniensibus relegatus, in exilium proficisceretur, dixisse fertur, Minervam, quæ Atheniensium erat tutelaris Dea, tribus admodum belluis delectari, noctua scilicet, serpente, ac populo: nam in ea Repub. plurimum populus poterat. De serpente, sicut de noctua dicam; cum Minervæ fuisse sacrum; quod sit prudentiæ symbolum. Quamobrem Romæ ad pedes magni Minervæ simulacri erat serpens collectus in spiras; sed caput ad clypeum exerebat, quem illa ex brachio suspensum gestabat, quemadmodum Servius illum locum lib. 11. Æneid. Virgili enarrans dicit, ubi duo illi angues, qui Laocoontem una cum filiis interfecerunt, recta ad Minervæ fanum contenderunt, sub pedibusque Deæ, & sub clypei orbe se protexerunt. De talari tunica, cui thorax erat suprapositus, Herodotus scribit, Græcos hunc habitum ab Ægyptis mulieribus, quæ ad Tritonidem paludem habitant, mutuatos esse; neque ullam esse diffe-

*Minerva
clypeus.*

*Minerva
hasta.*

*Minervæ
serpens sacer.*

ren-

rentiam, nisi quod harum tunica interior est pellicea; exterioris autem thoracis simbria non ex anguiculis, sed ex corio constant, in minuta segmenta conciso: thoracem ex caprina pelle conficere solebant; unde eum ægida ἀγιδῆ ἄγιδος Græci appellarunt, cuius forte simbria anguiculos apud Græcos continebant: In ipsa Ægide caput Gorgonis effingebant, quod erat Medusæ caput, anguibus erinitum, linguamque exsertans: quod interdum in clypeo insculpebant, quem nonnulli etiam Ægida vocarunt; nam Diodorus refert, à Jove eum capræ Amaltheæ corio fuisse obductum, Minervæque dono datum. Sed frequentius pro ægide pectoris ornamentum sumitur; quod Hyginus lib. II. ab Æga Solis filia nomen vult habere, quæ multo candore corporis præstabat, cui contrarius pulchritudini horribilis aspectus existerat, quo Titanes perterriti, petierunt à Terra, ut ejus corpus obscuraret: quam Terra specu quodam celasse dicitur in Insula Creta. Sed, cum Jupiter bellum contra Titanes appareret, responsum est ei, si vincere vellet, ut Ægos pelle tectus, & capite Gorgonis bellum administraret. Itaque, victoria parta, reliqua Ægos ossa, caprina pelle contacta anima donavit, & stellis figuratam memoriæ commendavit: & postea, quibus ipse vicerat tectus, Minervæ concessit. Virgilius lib. II. Æneidos, ita Minervæ arma describit:

*Ægidaque horrificam, turbata Palladis arma
Ceratim squamis serpentum, auroque polibant
Connexosque angues, ipsamque in pectore diva,
Gorgona, desecto vertentem lumina collo.*

Pro Gorgone autem Medusæ caput intelligitur; quod inspectum homines interficiebat. Sed Athenæus scribit, in Libya apud Nomades quamdam fuisse hujus nominis belluam, quæ ovi, aut secundum aliorum sententiam, vitulo similis erat; hæc afflatu solo (ita erat is teter) alias belluas ad se accedentes enecabat; aspectu etiam interficiebat, si quando ab oculis quemdam crinem, qui eos tegebat, dimovisset: quod milites quidam Mariani sunt experti, qui, cum belluam hanc capere vellent, ipsi ab ea sunt interfecti, statim atque ab ea sunt conspecti. Sed incolæ captam à se bestiam, ad Marium mortuam attulerunt, ejus natura narrata; nam ipsi ejus capiendæ artem callebant. Pellis erat ita multiplicibus coloribus distincta, ut Romanis missa, nemo posset conjicere, cujus esset animantis, & tamquam res aliqua admiranda, in Herculis fano sit reposita. Proclus Carthaginensis scriptis testatum relinquit, ut Pausanias in Corinthiis refert, in Africæ desertis bestias gigni multas mirabili specie, atque inusitata, feros inter eas viros, & foeminas ac virum se Romam illinc deportatum vidisse; conjicere itaque se, ex illis foeminis unam fuisse Medusam, quæ, cum à suis gregibus aberrans, venisset ad Tritonidem paludem, ejus oculos male multavit,

Gorgones.

usque dum a Perseo est occisi. Adjutricem vero Perseo Minervam fuisse, idcirco proditum, quod, qui stagnum illud accolunt, homines Minervæ fieri erant. Diodorus, Gorgonas in Africa feminas bellicosissimas fuisse tradit, quæ a Perseo superata tuere, earum regina Medusa interfecta: quod fortasse re vera fuit gestum. Sed fabulis fertur, ut Appollodorus lib. II. narrat, Gorgones tres fuisse sorores, quarum Medusa sola mortalis esset, ceteræ, Euryale & Stheno, immortales; his capita serpentibus obvoluta, dentes suum instar, æneas manus, alas aureas fuisse, quibus, cum fuisset collibitum, volarent, eosque in lapides mutasse, quos conspexissent; Perseumque, eis dormientibus repositis, caput Medusæ abscidisse, quod Minervæ dono tradiderit, a qua multum in ea re esset adjutus; nam clypeum ab ea est mutuatus, sicut a Mercurio mucronem acceperat; talaria, ac Orci galeam, quæ gestantem non aspectabilem reddebat: item & peram, in quam formidabile illud caput coniecit, a Nymphis quibusdam sumisit, quæ a tribus aliis Gorgonum sororibus ipsi sunt ostense, ut oculum, atque dentem ab eo ablata, recuperarent; de his enim legitur, eas ab ortu ipso statim anus factas, unoque tres oculo, & dente uno præditas, quibus vicissim inter se utebantur. Itaque alicubi in Græcia in Minervæ fano Persei statua visebatur, ut Pausanias refert, cui, tamquam in Africam profecturo, Nymphæ quædam galeam capiti aptabant, ac pedibus talaria annectebant. Sed de Gorgonibus magis vulgata fabula habet; Pulcerrimarum trium sororum, quæ Gorgones ab Insulis, ubi habitabant, ita nominatis, sunt appellata, Medusam ceteras pulcritudine antesse, quæ aureos etiam capillos habuerit. Quare ejus amore Neptunum captum, cum ea in Minervæ templo concubuisse; Deam vero ob id piaculum indignatam, Medusam, auratis ejus crinibus in serpentes convertis, maxime deformem, ac vitium formidabilem effecisse; voluisseque eum in lapidem verti, qui in eam amplius oculos intendisset; sed hujusmodi monstrum, cum ob maximum exitium, quod orbi importabat, diutius ferri nequiret, a Perseo, eorum quos dixi, subsidium fuisse de medio sublatum, cujus caput Minerva ab interfectore dono habuerit, idque in clypeo, vel in thorace gestaverit. Homerus, cum Minervam contra Trojanos amari fingit, eam sibi thoracem induisse scribit, maximo horrore circumdatum, cui Medusæ caput erat infixum, inclusosque habebat ingentes animos, maximam fortitudinem, trucesque minas: quæ quidem sunt bellorum Deæ propria, quæ eadem est quoque Victoria. Quamobrem Pausanias in Atticis scribit, Athenienses ei Victoriæ in pectore una cum Medusæ capite insculpisse; sed apud Elæos eadem illam prope adesse. Hæc sapientiæ ac prudentiæ vim ostendunt; nam hæc virtutes, admirabilibus quibusdam ex se operibus editis, stuporem inventibus injiciunt, quos veluti saxa admiratione quadam ingenti obrigentes reddit.

Minerva
thorac.

reddit. Itaque homo sapiens, quidquid tandem vult, impetrat; cum animi sui sensa mirabili artificio exponat. Quare non injuria horribile id Medusæ caput linguam exserere fingitur: quod aliquando Deæ peplo obtectum fuisse legitur. Erat id vestimenti genus, quo Deorum simulacra induebantur, absque manicis, ut Lutatius Statii interpres scribit, album illud quidem, sed auratis bullis distinctum: quod nobiles matronæ suis manibus conficiebant, Deaque tertio quoque anno offerebant. Sed hoc apud Athenienses usurpabatur, quorum Minerva erat tutelaris Dea. Sed pepulum ut plurimum intelligebatur id indumentum, quod Athenis post quintum quemque annuæ solenni cæremonia huic Deæ dicabant; licet Suidas scribat, id nequaquam vestimentum fuisse, sed cujusdam navis velum, quæ stans Deæ festis maxima cum pompa adornabatur. Sed & veteres pepulum huic Deæ offerre solebant, cum naminis sibi opem in maximo discrimine constituti conciliare vellent. Itaque apud Homerum Hecuba, Heleni filij vaticine consilio usa, cum Trojanos a Græcis intra mœnia compulsos videt, ex preciosissimis suis vestibus, magnificentissimum pepulum seligit, quod comitibus sibi nobilissimis quibusque matronis adscitis, ad Palladis templum fert, idque curat Deæ ab Antenoris uxore Theino offerendum, quam unam tunc temporis inter Trojanas maxime venerabantur: omnesque simul à Dea precantur, ut sibi propitia esse velit. Quod Virgilius lib. I. Æneid. optime expressit, cum refert in parietibus templi Junonis quod Carthagine exædificabatur, esse depictum, ita di cens:

*Interea ad templum non æque Palladis ibant
Crimibus Iliades passis, pepulumque ferebant,
Suppliciter tristes, & iuncta pectora palmis.*

In hoc vero Minerva peplo Athenienses ac Enceladum, aut alium quemcumque ex Gigantibus pingebant, quem Minerva interfecisse ferebatur, Sed & interdum aliquos maxime in bello fortes, ac gloria dignissimos exprimebant. Enceladus autem superiori corporis parte hominem referebat, inferiori anguem; eadem forma fuisse præditi a Poëtis narrantur Gigantes. Illi, qui calibus bellum inferre sunt ausi. Itaque Suidas de Commodio imperatore, omnium crudelissimo, ac teterrimo refert, eum se Herculem, Jovis filium vocari voluisse: quare sibi quandoque Leonis pellem induere, clavamque sumere in manus; qua multos homines ludens interficiebat: utque pro Deis pugnare videretur, miseris illis crura angujum instar distorquenda curasse; quo Gigantes illos referret; atque ita clava totum eorum corpus confregisse. Apollodorus, Gigantes truci aspectu, capillo ad humeros promisso, barba ad pectus protensa fuisse scribit. Partes eorum inferiores nobis innuunt, homines impios numinisque contemptores nihil unquam rectum, honestum, justumque præstare, sed alia omnia potius. Itaque

quæ non injuria serpentibus comparantur, qui se humo attollere nequeunt, nec rectum iter incedere, sed oblique hac, illac repant oportet. His Minerva mortem afferre dicitur, nam semper in ignorantia tenebris versantur, nec umquam oculos sursum attollunt, ad divinum illud lumen intuentium, quod iis præluet, qui ad gloriosam, æternamque vitam contendunt: idque significat subsidium, atque favor ille, quo Minerva eos prosequitur, qui suam opem implorent; quales fuisse narrantur Perseus, atque Bellerophon, qui, ab eadem Pegaso equo alato, domito, & ad equitandum accommodato insidens, Chimæram confecit. Quamobrem apud Corinthios, ut Pausanias in Corinthiis narrat, erat ligneum simulacrum, facie tamen, manibus, atque pedibus marmoreis existentibus, quam Minervam Fratricem vocabant; eam enim primam esse dicebant, quæ Pegasum equum fransisset, eumque Bellerophonti tradidisset. Prometheus etiam ejusdem ope fretus, cælum conscendisse dicitur, indeque ignem in terras asportasse, quo tot artes mortalibus ostenderit; quæ & Minervæ ideo attribuantur; quod humanum ingenium novas quotidie artes invenit, easque ignis ministerio exercet; nam in eis duo sunt necessaria; quorum unum est industria, qua quid sit faciendum, excogitamus; alterum est ipsum opus, ingenio jam excogitatum, atque designatum; prius Minerva significatur, posterius Vulcano, qui suo nomine ignem adumbrat; quo instrumento ad omnia fere conficienda utimur; ignis enim simul calefacit, atque splendet; quorum alterum si desit, nihil propemodum perfici potest. Sed tamen non omnia ars exsequi valet, quæ ingenio excogitata, inventaque fuerint; ea enim, corpori alligata, ab eo ne latum quidem unguem potest recedere, nec præstare quod sit supra ejus vires: sed ingenium sæpe è corporeo habitaculo evolat, & qualibet, discurrit, naturæ, atque etiam Dei opera considerans, eorumque exemplamente, & cogitatione concipit, quæ tamen opere ipso representare nullo pacto potest. Itaque fabulis est fictum, Vulcanum nunquam Minervam uxorem ducere potuisse, quamvis summis viribus ad ejus nuptias expugnandas esset usus, Jove præsertim confedente. Sed tamen sæpè legimus eorum simulacra simul in eodem templo fuisse reposita. Quod Plato in suo Atlantico confirmat, dicens ambos Deos ex æquo Athenarum Urbi præesse; ibi enim illa tempestate, non solum litterarum Studia, sed etiam cætera omnes artes floruerunt. Ita quoque de Neptuno, atque Minerva fertur, quos simul Jupiter eisdem Athenis præfecerat. Itaque Athenienses in suis nummis ex una parte Minervæ caput, ex altera tridentem, Neptuni insigne imprimabant: hunc Regem appellabant, illam vero Civilem cognominabant; illud alludentes, quod civitatem pacifice, ac prudenter administrare oporteat, quod quidem etiam privatis in ædibus opus est factum. Quamobrem in urbium ac domorum

*Minerva
Fratricem,*

Vulcanus.

*Neptunus &
Minerva si-
mul.*

portis

nt,
li-
n-
n-
nt:
r,
le-
c-
n-
ta-
am
um
am
ras
at-
af-
um
est
va
uo
it,
o-
n-
n-
ai-
at-
o-
ra-
o-
o-
ul
nt,
m-
te-
er
ar-
nc
s,
em
um
tis

Imago 61.

port
effin
ler
ell
te le
paci
cum
para
ma h
leus
Nan
rus &
clau
se ca
com
dat
arbi
Ag
ita e
mun
citu
Hen
cum
bue
in f
mo
est e
nuc
rum
inst
tus
qui
ex
rum
cor
&
ut
de
illu
les

portis Minervæ effigiem olim exprimebant, sed Martem in rusticis ædibus effungebant, hoc innuentes, bellum quoad ejus fieri possit, à nobis propellere nos debere. Eadem ratione Romani ea numina, quæ rebus noxiis præesse existimabant, à civitate in suburbana ablegabant; ut de Bellona ac Marte legitur. Sed tamen hic templum etiam intra pomeria dicitur habuisse, ubi pacificum numen sit habitum, ac Quirinus nuncupatus. De eo mox dicam, cum aliqua de Vulcano disseruero, de quo apud Eusebium in libro de præparatione Evangelica legitur, eum ignis virtutem esse appellatum, & in forma hominis ei simulacrum constitutum, in cujus capite pileus esset caruleus, cœlestis Symbolum Volutionis, ubi integrè Sincernusque ignis invenitur. Nam qui è cœlo in terras delapsus est, cum materia hac impura alatur, impurus & ipse est. Vulcanus autem Claudus dicitur, quod hæc apud nos flamma claudicare videatur; nam sursum non recte tendit, sed tremula hac, illac se commotat: hoc accidit, cum non sit pura, sed crassa cum hæc materia commista, à qua impeditur, quominus recta ad superiorem locum contendant. Alexander Neapolitanus in libris Genialibus scribit (quod quidem cum arbitror ab Herodoto fuisse mutuatum, licet in aliquibus ab eo differat) in Ægypto Vulcani statuam fuisse manibus murem continentis, eumque ideo ita effictum, quod vulgo sit creditum. Vulcanum, quemdam maximum murium numerum, contra Arabes immisisse, qui Ægyptum ingenti exercitu invaserant: qua ex re domum ingredi, compulsos. Sed eandem rem Herodotus ita narrat. Seton idem Vulcani Sacerdos, ac Ægypti Rex, cum militibus fere destitueretur; nam nunquam eorum ullam rationem habuerat, à Senacheribo Arabum rege maximo exercitu imparatus offensus; in summa rerum omnium difficultate animum desponderat. Sed maximo mœrore affectus, prope Vulcani simulacrum somnum cepit; ubi in somnis est ei Deus visus, qui eum bono animo esse juberet, & ut parvam illam manum, quam secum haberet, armaret, præcepit; nam se ei suppetias missurum pollicebatur. Itaque Rex evigilans, exiguas quasdam copias, ut potuit, instruxit: quibus hostibus obviam processit, ac castra contra eos est metatus. Sed noctu in Arabum castra, innumera murium turmæ irruerunt, qui, arcuum chordis, clypeorum loris, & cæteris bellicis instrumentis, quæ ex corio constant, corrosis, eos ex Ægypto concitatissime fugere compulerunt. Itaque in Vulcani templo Setonis effigies visebatur, manu murem continentis: & hujusmodi Epigramma legebatur; Ame pietas discatur, & Religio. Ex hac re Arabes forte tantum in mures odium conceperunt, ut eos postea semper ad necem quaesierint; quemadmodum Plutarchus de eis, de Æthiopsis, ac Persarum Magis refert; qui dicebant, sonitum illum, quem hujusmodi bestiolarum rodendo ederent, maxime Diis esse molestum. Neque ulla, quantum me legisse meminissim, exstat apud scriptores ratio,

*Minerva
figies in por-
tis.*

Vulcanus.

*Vulcanus
cur clau-
dit.*

*Vulcanus
murem le-
vens.*

ratio, cur supradicta murium immisso Vulcano tribueretur. Sed non absurde fortasse pro eo temporis, ac soli siccitas capi posset. Nam Plinius lib. X. de murium fecunditate scribens, proventum eorum siccitatibus adscribit: itaque hyeme non amplius exstant; illudque later, quoniam modo illa multitudo repente occidat; nam nec exanimis reperiuntur neque est, qui murem hyeme agro effoderit. Fabulae, quae de Vulcano feruntur, sunt multiplices, earumque nobis praecleara argumenta suppeditare possunt, varie eum effingendi. Sed, ut ab ortu ejus incipiamus, ex Junone natus dicitur; quae, cum eum admodum deformem cerneret, e caelo praecipitem dedit, qui in Lemnum, quae est Aegaei insula, cecidit, ex casuque; diffracta tibia, claudus est effectus. Quod Physici interpretantur de fulmine, quod est ignitus vapor; hoc est infima aeris parte, maxime omnium crassa, ac densa in terras cadit: aerem autem Juno adumbrat. Vulcanus, jam grandior natu effectus, injuriaeque a matre acceptae memor, ut eam ulcisceretur, aut, ne Herculi pro libidine noceret, prohiberet, prout Suidas ex Pindaro, & Epicharmo refert, auratam sedem ei dono misit: in qua illa cum se collocasset, ita adhaesit, ut exurgere nequiret, nec caelitem ope usa, se ab illa extricare valuerit. Itaque Dii summis precibus a Vulcano contenderunt, ut, in caelum ascendens, matrem vinculis illis, a se artificiose intextis, exsolveret: sed ille, qui eorum nemini se crederet, illuc se conscensurum negavit: tandem uni Bacho fidens, ruit, matremque liberavit. Id Pausanias etiam in Atticis confirmat, scribens, Athenis Bachi effigiem cerni, Vulcanum in caelum secum, ad matrem solvendam reducentis; & in Laconicis, apud Lacedaemones in Minervae templo esse Vulcanum, matris vincula solventem. Idem etiam in vasta spelunca existens effingitur, qui una cum Cyclopibus ad caminam adstat; ubi ex ferro varia opera fabricat: nam Dii, quotiescumque armis indiguissent, quibus ipsi, vel aliquis eis carus fuisset usus, Vulcanum adibant; quemadmodum de Thetide narratur, quae arma pro Achille filio ab eo efficienda curavit. Ita is fuit in Cypseli arca exculptus, ut Pausanias in Eliacis prioribus refert, dicens, eum, qui Thetidi arma praebere, claudum fuisse, cui quidam cum forcipibus retro adstabat. Venus quoque ab eodem arma pro Aenea filio habuisse fingitur. Poetae, cum quidpiam magno cum artificio confectum, ac affabre factum describere volunt, id a Vulcano fabricatum dicunt. Quae narrationes quamvis fabulosae, optime iis accommodari possunt, quae de eo juxta historiam Suidas narrat; eum scilicet in Aegypto regnasse; ibique numinis loco habitum, quod dubia, quae in religione inciderent, omnium optime dissolveret; eundem admodum bellicosum fuisse. Itaque ex vulnere in praelio suscepto, claudus est effectus; illum etiam primum existuisse, qui ferrum ad arma bellica atque rustica instrumenta conficere-

Vulcanus e caelo projectus.

Vulcanus ad caminum.

Ferro quis primus usus sit.

conficienda adhiberet. A Poëtis præterea Vulcanus traditur, Venerem uxorem in adulterio cum *Marte* deprehensam reti subtilissima implicasse; idemque vim *Minervæ* intulisse, sed frustra; plurimæque alia de eo feruntur, quæ, cum ad ejus imaginem adumbrandam minus facere videantur, à me consulto prætermittuntur. Is dicitur claudus fuisse, niger, turpis, fuligine inquitatus, quales fabri ferrarij solent esse: quare est ita effingendus. Nonnulli eum nudum depingunt: alij pannosum, & laceris vestibus semi indutum exprimunt, pileumque capiti imponunt. Apud Herodotum legitur, Memphis quæ est *Ægypti* urbs, Vulcani simulacrum simile esse *plataicis Diis*, sic a *Phanicibus* dictis, quos illi in navium proris ferre solebant, formamque *Pygmæorum* referebant. Vulcanum ergo sic effictum *Cambysem Regem*, cum in ejus fanum esset ingressus vehementer irrisisse. Huic etiam ab *Ægyptiis* leones dicatos fuisse refert *Elianus*: sunt enim naturæ igneæ: indeque fit, ut propter maximum, quem intrapectus ardorem inclusum habent; vehementer ignem reformident. *Alexander Neapolitanus* scribit, Romæ canes Vulcani templum custodisse, qui nunquam latarent, nisi qui eo animo illuc ingressus esset, ut aliquid inde furriperet. In *Ætna* etiam canes in ejusdem templo ac luco custodes erant apposti. Victores quin etiam spoliatis hostium cadaveribus, ac in acervum featis, aliisque armis collectis, & postea incensis, Vulcano sacrificium offerre solebant: Quemadmodum *Virgilius* lib. *ix. Æneidos*: *Evandrum* inducit, qui id se fecisse dicat, eum victor fuit *Præneste* sub ipsa. Quod *Servius* vult ex *Historia Romanorum*, esse desumptum, ubi legitur, *Tarquinius Priscum* devictis *Sabinis*, omnia eorum arma in Vulcani honorem combussisse, ceterosque ejus templum esse sequutos. Itaque in more erat positum, ut quidquid in Vulcani sacrificiis oblatum esset, flammis traderet. Sacrificium etiam apud *Veteres* fuit, quod vocabatur *Protervia*: in in eo mos erat, sicuti refert *Macrobius*, ut si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. Hinc *Catonis* jocus est: nam *Albidium* quemdam, qui sua bona comedisset, & novissime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, *Proterviam* fecisse dicebat: quod comesse, non potuerit, id combussisse. Est in fabulis *Venerem* & *Vulcanum* conjuges fuisse: nam rerum ortus, qui *Venere* adumbratur, absque calore effici nequit: calorem autem *Vulcanus* optimè repræsentat. Hac eadem ratione *Veteres* sinxerunt *Martem* cum *Venere* concubuisse, eum pro *Solis* æstu capientes: licet *Aristoteles* id eo respicere velit, quod homines *Bellicosi*: valde sint ad *Venerem* proclives: Quare *Acitani* Hispana gens simulacrum *Martis*, ut *Macrobius* lib. *i. Saturn.* refert, radiis ornatum, *Solis* instar maxima religione colebant. Et certe ratio naturalis exigit, ut idem subiicit, ut *Dij*, caloris cælestis parentes magis nominibus, quam re, substantiaque diversi sint: Fer-

Vulcani
imago.

Leones sacri
Vulcano.

Canes Vul-
cani custodes.

Venerem &
Vulcanus
conjuges.

Mars cum
Venere.

Ymaginebus maris et venerem

*Mars.**Imago 62 a.**Martis or-
tus.**Martis ima-
go.**Equi Martis.**Arma Mar-
tis.**Fama illi-
plex.*

vorem enim quo animus exandescit excitaturque alias ad iram, alias ad virtutes, nonnumquam ad temporalis furoris excessum, per quas res etiam bella nascuntur, Martem cognominaverunt, quem belli Deum esse dixerunt, quemadmodum etiam Minervam, quæ sicut absque matre nata esse fingitur, ita & ille absque patre: nam in fabulis habetur, Junonem cum Jovi invideret, quod filiam absque se peperisset, ipsam quoque sine illius opera filium edere voluisse; alii dicunt, floribus quibusdam usam, quos ei Flora ostenderit, ut Ovidius refert; alii aliter de re fabulantur. Ea ergo gravida effecta, Martem in Thracia peperit, ubi populus est admodum ferox, atque bellicosus; ex quo discimus, bella plerumque nasci ex cupiditate regnorum, ac divitiarum, quas Juno significat. Mars est ab antiquis effectus ferox, truci aspectu, armatus, manu hastam atque flagellum gestans: eumque interdum equo, interdum currui imposuerunt. Homerus ejus currum à duobus equis trahi dicit, quorum unus Terror, alius Timor appelletur. Alibi idem non equos eos vult esse, sed comites; quibus etiam Impetum Furorem, ac Violentiam adjungit: quod Statius lib. VII. Thebaid. imitatur, cum Martem inducit, ad dissidia in duos fratres Eteoclem, ac Polynicem ferenda, proficiscentem; posteaquam ejus arma descripsit (hæc sunt galea quæ ardere, ac fulmen ei coni loco effixum esse videbatur; thorax auratus, ac terribilibus & formidandis monstris refertus, clypeus luce sanguinea fulgens) eum circumstare dicit Furorem, & Iram; equorum fræna Terrorem moderari; Famam omnes præcedere, tam veri quam falsi nunciam: nam ea ex levi interdum rumore oritur, quod paulatim crescens, omnia demum loca complect. Homerus eam Iovis nunciam vocat, Veteres hanc etiam Deam habuerunt, mulieremque effinxerunt, panno quodam admodum subtili indutam, & subcinctam, quæ tubam inflans velociter hac, illac discurrere videretur: alas etiam ei addiderunt Sed præstat, ut artificiosissimam ejus descriptionem ex Virgilio lib. IV. Æneid. petamus: ea sic habet;

*Monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt corpore pluma,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot lingua, totidem ora sonant, tot surrigit aures,
Nocte volat cæli medio, terra quo per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine cæli
Turribus, aut altis, & magnas terreat urbes:
Tam falsi, pravi que tenax, quam nuncia veri.*

Hæc non solum tristia, sed etiam interdum fausta nuncia affert: ideo duplicem Famam fecerunt: malam illam alis nigris effinxerunt; juxta illud Claudiam contra Alaricum;

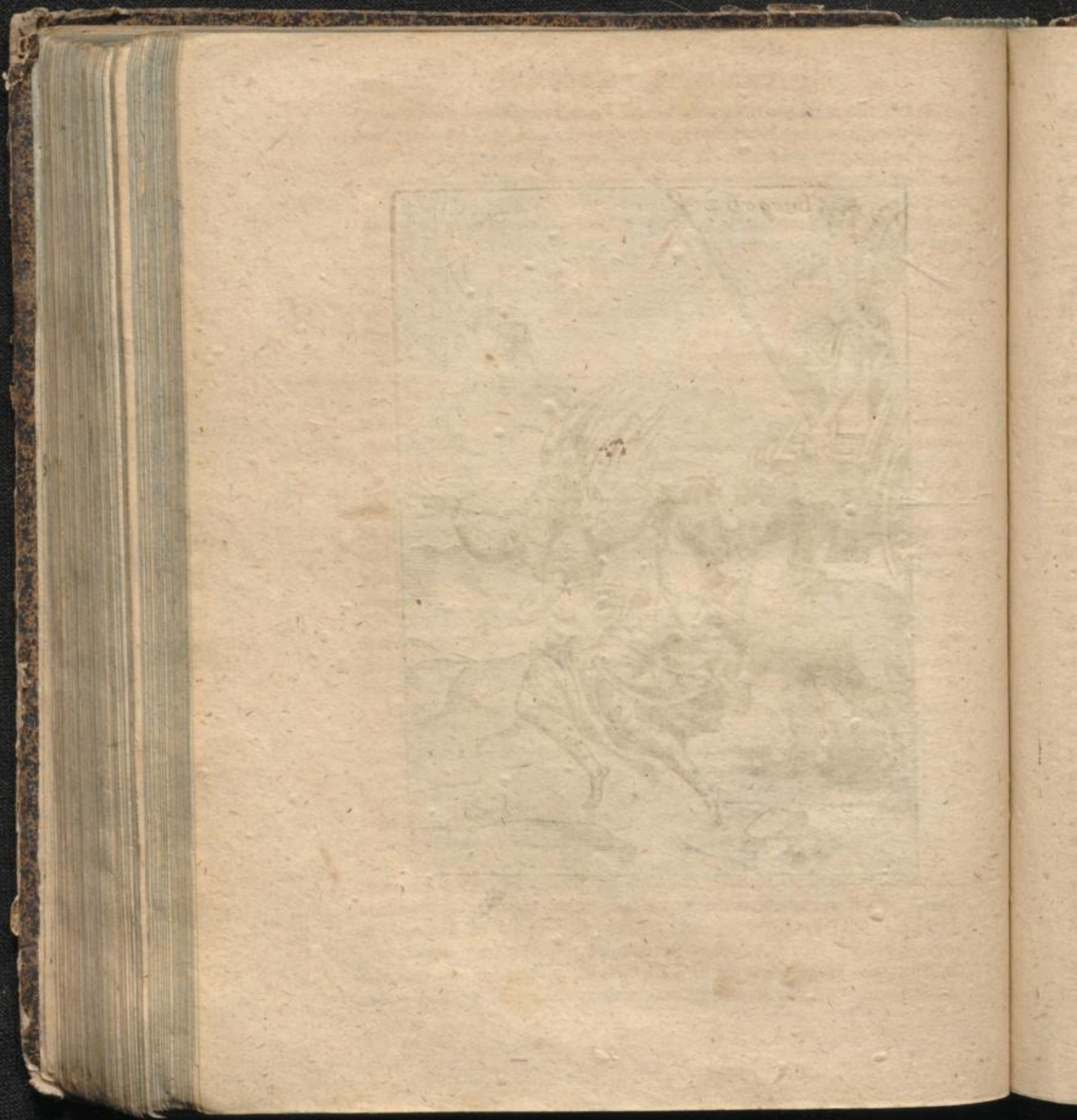
Famaque nigrantes succincta pavoribus alas.

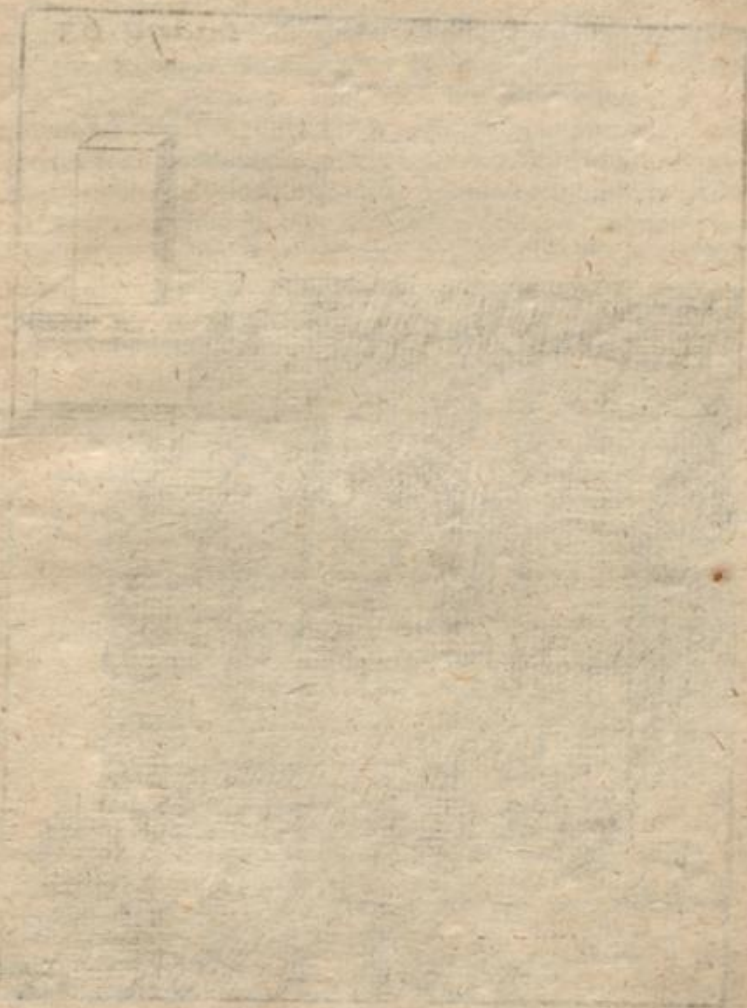
Eas alas aliqui Vespertilionis similes efficiunt. Fama ergo Martis currum præcedere dicitur; nam beliorum initio plura effugiunt homines, quam postea ira esse

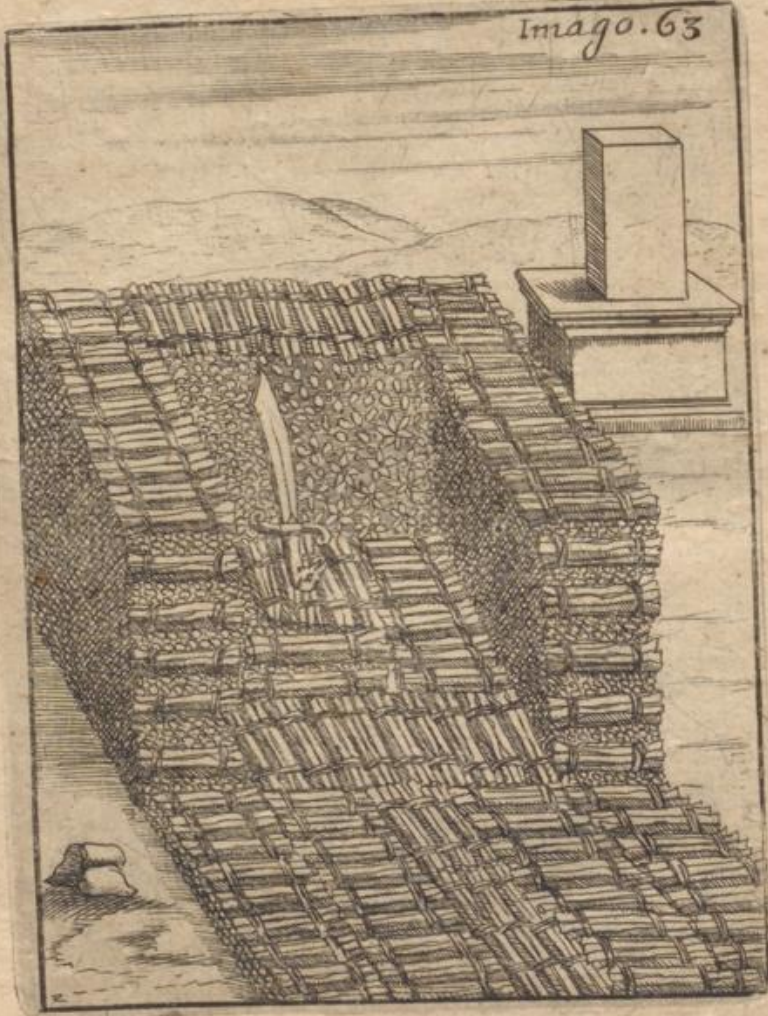
rtu-
na-
had-
ille
uod
uif-
lius
ra-
fici-
ano-
anu
im-
nus
mi-
lib.
eo-
pfit
ur ;
lu-
ra-
un-
ania
iam
oti-
vi-
era-

li-
au-
re-
ita
lle

Imago. 63

eff
plo
ut
tr
Se
Ita
ing
ap
eff
Et
ra
ca
Ja
cu
n
ru
in
m
m
p
m
ri
cu
cu
b
d
ji
te
ji
P
P
fa
b
a
P
P
u
t
h
o

esse deprehendant. Hæc utriusque partis animos ardentissima ira incendit: quæ plerumque in bello dominatur. Ira autem est omnium animi perturbationum, *Juv.* ut inquit Seneca; vehementissima; nam non solum rationem de sua sede deturbat, sed etiam sæpe corpus ipsum magnopere immutat: ut enim idem Seneca, ac Ovidius testantur, iratorum facies inflatur, ignescit, oculi ardent. Itaque iratus ita se terribilem ostentat interdum, ut non minorem terrorem injiciat, atque Medusæ facies. Hominem iratum designavi: eo quod nullam apud veteres Iræ imaginem repererim, ut, si quis eam depingere velit, ex irati *Furor.* effigie exemplar desumere possit. Furor etiam est Ira quam maxime incensa. Eum veteres vultu terribili, ac sanguine consperso effingebant, qui supra thoraces, clypeos, galeas, gladios, aliaque arma sedens fremat, revinctus post terga catenis: ita enim eum Virgilius lib. 1. *Æneidos* describit, vultque esse intra Jani templum conclusum. Eundem vinculis exsolutum Petronius Arbiter, cum bellum Civile describeret, effinxit. Sed, ut ad Martem revertamur, nonnulli ejus currui quatuor equos alligarunt, qui naribus ignem spirarent. Isidorus refert, Martem quandoque pectore nudo depictum; quicumque enim in prælium ingreditur, eo animo debet esse, ut adverso pectore fortiter se omnibus periculis opponat. Apud Herodotum legitur, Scythas, licet plurimos Deos colerent, nemini tamen templum, aram, aut statuam dedicasse, præterquam Marti: sed omnibus eodem ritu sacrificasse: qui cum sit valde mirabilis, mihi referendus videtur. Erat autem hujusmodi: Victima prioribus pedibus vincita, in medio ponebatur: Sacerdos pone eam in capite percutiebat: qua humi procumbente; ipse ejus Dei nomen invocabat, cui eam immolaret: postea laqueum ejus collo injiciebat, quem baculo quodam intorquens, tandem eam suffocabat. Eam autem corio denudatam, ac in frustra concisam, igni ex ejusdem ossibus incenso subiciebat (nam Scythæ maxima lignorum penuria laborant) carnes autem interdum in lebetes, interdum & in bellæ immolatæ ventriculum coniciebat. Itaque eadem victima ex se in se ipsa coquebatur. Sacerdos hoc peracto sacrificium Deo, cui constituerat offerebat. Inter Victimæ autem primaria erat equus, quem Marti præsertim immolabant. Ejus templum quod *Martis vi-* sæpè pluviis molaque regionis temperie destruebatur, quotannis reficiebant *ctima.* hoc pacto; omnes simul maximam samentorum copiam in unum conducebant, ex quibus struem quadrata forma conficiebant, quæ ex tribus lateribus alta erat; sed reliquum ita demissum, ut ex eo commode ascendere ad medium *Imago 63. 2.* posset, ubi acinacis erat, id Verum Martis simulacrum arbitrabantur, quem præ cæteris Diis religiosissimo cultu prosequerantur. Arabiæ Petrææ incolæ, ut Suidas refert, Martis simulacrum sic effingebant: lapidem nigrum, quadratum, quatuor pedes altum, latum duos dedolabant, nulla alia figura expressa: hanc Martis effigiem venerabantur. Stadius lib. VII. *Thebaid.* Palatium ædæque Martis apud Thraces finxit, atque ita descripsit:

*Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
 Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
 Leditur adversum Phœbi jubar, ipsaque sedem
 Lux timet, & durus contristat sidera fulgor:
 Digna loco Statio, Primis salit impetus amens
 E Foribus, cacumque Nefas, iraque rubentes
 Exanguisque metus: occultique ensibus astant
 Insidia, geminumque tenens discordia ferrum.*

*Martis sim-
 mulacrum.*

Discordiam veteres inter Deos numerabant, quos non spe boni alicujus consequendi, sed mali avertendi colerent: Nam ubicunque ea tantum esset, inde continuo pax, quies, omnisque tranquillitas effugabatur. Eam ideo Jupiter è cœlo expulisse dicitur. Hæc ad Pelei ac Thetidis nuptias, quo omnes Dii, Deæque convenerant non vocata, tantum indignationis concepisit fingitur, ut pomum in eorum medium projecit, unde postea magna inter Deos dissidia, ac Trojæ demum exitium est profectum. Eam in morem Furia formavit antiquitas; qualem Virgilius lib. VI. descripsit, sic dicens:

--Et Discordia demens

Vipereum crinem vittis innexa cruentis,

Aristides in quadam ad Rhodienfes oratione eam dicit esse supino capite, labris liventibus, oculis strabis, putridis, tumefactis, lacrymis subinde fluentibus, manibus incontinentibus, mobilibusque, gladium intus ad pectus ferentem, tenuibus, & obliquis inmixam cruribus & pedibus, caligine & tenebris ceu reti circumvolutum. Pausanias in Eliacis prioribus in Cypseli area Ajacem atque Hectorem insculptos scribit, qui inter se Discordia presente, pugnarent; hancque deformissimæ mulieris speciem præ se tulisse. Nec aliud de ea dixit; nec explicat, quo pacto eam Caliphon Sanius, inde exemplo desumpto, in Ephesinæ Dianæ templo depinxit, ubi & Bellum longe à Græcorum navibus expressit, ut idem eodem in loco testatur. Sed eam omnium optime, ac elegantissime Petronius ita adumbravit:

Intremueret uba: ac scisso Discordia crine

Extulit ad superos Stygium caput; hujus in ore

Concretus sanguis, contusaque lumina stebant.

Stabant irati scabra rubigine dentes,

Tubo lingua suens, obsessa draconibus ora,

Atque inter toto laceratam pectore vestem,

Sanguinea tremulam quatibat lampada dextra.

Sed ad Martis domus descriptionem ex Statio desumptam revertamur;

Innumerus strepit aula Minis: tristissima Virtus

Stat mediis, letusque Furor, vultusque cruentus

Mors

*Mors armata sedet : bellorum solus in aris
Sanguis, & incensus, qui raptus ab urbibus, ignis;
Terrarum exuviae circum, & fastigia templi
Capta insignibant gentes, calataque ferro
Fragmina portarum, bellatricesque carinae,
Et vacui curvus, protritaque curribus ora.
Poenè etiam, Gemitusque adeo, Vis omnis, & omne
Vulnus ubique ipsum, sed non usquam ore remisso,
Cernere erat.*

Pausanias in Laconicis Lacedaemonios refert, Martis statuam vinculis implexam apud se retinuisse, exflumantes se eo pacto bellorum Deum apud se semper retentutos, cuius praesidio de hostibus numquam non Victoriam reportarent. Quod apud multas quoque nationes erat usitatum: Nam Romani leguntur quaedam simulacra vinxisse, eorum praecipue Deorum, sub quorum tutela urbs erat: nam ex infinito propemodum Deorum numero, quos antiqui venerabantur, quaelibet urbs unum, duosve sibi peculiare seligebat, Tutelares nuncupatos, quos vel hostes ipsi offendere reformidarent. Itaque cum urbem aliquam obsidione premerent, Deos Tutelares evocabant, ac ad se conceptis à sacerdote verbis traducebant, hoc pacto ostendentes se Diis, urbem illam curantibus nolle bellum inferre. Quare Romani Dei suae urbis custodis nomen ignorari voluerunt, ne scilicet ab hostibus evocatus, urbem desereret. Quamobrem cum Virgilius lib. I. Georg. Vestam Tiberis, ac Romae custodem nominat, Servius id poetice dictum esse cavet, neque existimandum esse dicit, id vere tutelare fuisse urbis Romanae numen: nam religione inquit, id prohibitum fuisse, ne cuiquam manifestaretur: Tribunumque quemdam supplicio affectum, qui id efferre ausus esset. Sed, ne forte Tutelares evocati, recederent, eos vinctos continebant; Quemadmodum Q. Curtius de Tyriis narrat, qui Apollinis simulacrum, primarii urbis numinis, ad Herculis aram catenis aureis religarunt; nam sub Herculis tutela eorum erat civitas; ut, si forte is fugam moliretur, ab Hercule retineretur; cum enim Alexander Magnus urbem obsidione cinxisset, is cuidam civi in somnis fugam adornare fuerat visus. Huic rei illud consentire videtur, quod apud Athenienses visebatur; nam, ut Pausanias in Atticis refert, eam sine alis habebant, ne scilicet à se avolaret. Haec, sicut Heliodorus inquit, dextera malum punicum, sinistra galeam continebat, Romani autem ut libentius secum permaneret, ei sedes apud Capitolium in Iovis Opt. Max. templo constituerunt, quemadmodum Livius scribit, eo tempore, quo Hieron, Siciliae Rex, post Cannensem pugnam, ad eos Victoriam auream, una cum aliis quibusdam dono miserat; quae quidem illi omnia repudiaverunt, Victoria excepta, quam apud se boni omnis causa retinuerunt. Haec ab antiquis ut plurimum alata, volans, virginis pulchrae speciem praefrens, altera manu lau-

Dii vincti,

Victoria sine alis,

Victoriae effigies,

*Laurus Vi-
ctoriæ si-
gnum.*

Imago. 64. a

*Aquila Vi-
ctoriæ si-
gnum.*

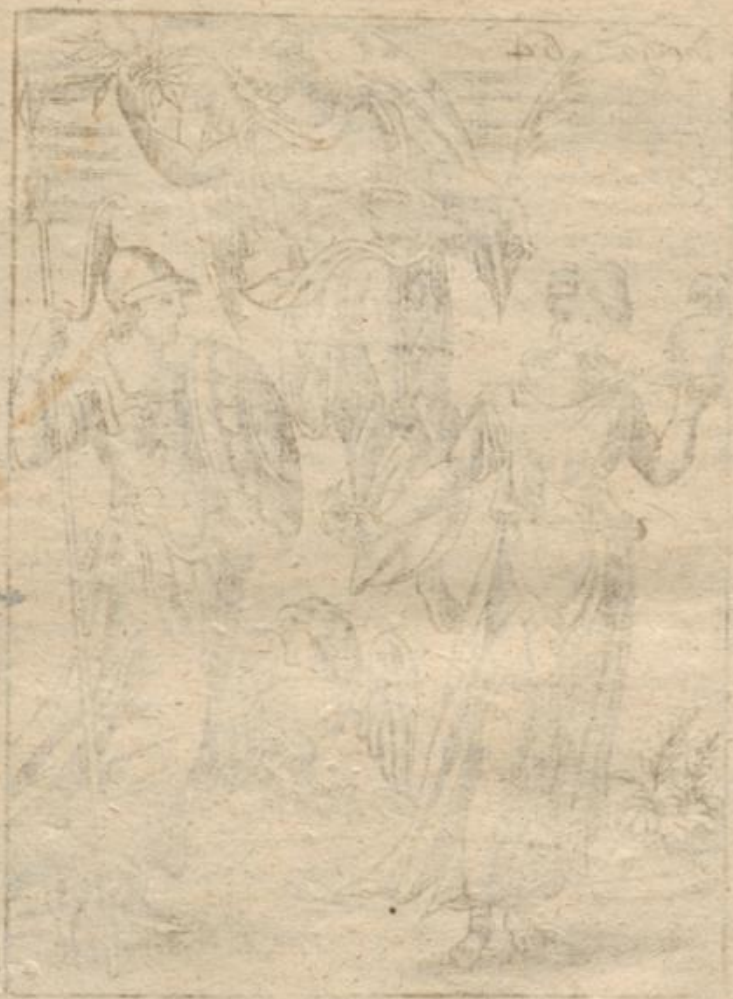
*Romanorum
Vexilla.*

*Pacis aut fœ-
deris percus-
sionis ritus.*

ream, aut oleaginam coronam præbentis, altera palmam tenentis effingebatur; ut in numismatibus, ac lapidibus antiquis cernitur: sed eandem interdum solam coronam habentem, aliquando cum sola palma videmus. Romani ei quandoque laurum in manibus posuerunt; nam eam Victoriæ signum ducebant, eamque cum laureatis litteris conjungebant, quibus scilicet victoria nunciabatur. Itemque cum publica esset in Urbe lætitia de aliqua victoria nuper nunciata, hujus arboris folia in Jovis Opt. Max. gremium conjiciebant. Hæc etiam triumphantes coronabantur. Ægyptij in hieroglyphicis litteris Victoriæ aquila innuebant, hæc enim cæteras aves fortitudine vincit. Hinc forte factum est, ut Romani in suis Vexillis aquilam frequentius effingebant, Sed & lupum interdum depinxisse, quod esset Marti sacer, & Mino taurum leguntur; ut videlicet ostenderent, Imperatoris consilium ita latere debere cæteros, quemadmodum Minotaurus in Labyrintho latitabat. Suem etiam in Vexillis expressum ferebant, nam absque hac bellum fœdus, aut pax non conciliabatur: in quo hujusmodi ritum adhibebant. Cum ex utraque parte pacis aut fœderis legati una convenissent; fecialis post concepta verba, & pacta recitata, silice porcam feriebat, atque interficiebat, Jovem orans, ut ita percuteret eum qui fœderis aut pacis conditiones minus servasset. Legimus etiam Romanos olim pro vexillo sceni fasciculo ad hastæ cuspidem relegato, fuisse visos, itaque & manu aperta, & velo quopiam, quod Labarum appellabant. Effigies quin etiam equi aut bovis interdum in eorum vexillis videbatur designata. Sed tamen his vexillis fere cum se intra castra continerent, utebantur; nam si esset prælium committendum, Aquilam efferebant; eam enim ut Josphus inquit, principatus insigne arbitrabantur, ac boni ominis loco esse credebant. Itaque apud Justinum legitur, cum Aquila Hieronis Adolescentis, & tunc primum militantis scuto insedisset, ab auguribus ei regnum prædictum, ut revera accidit, licet obscuro loco esset natus. Cyrus quoque, quemadmodum Xenophon in Cyri institutione refert, auream aquilam, alis expansis in hastæ vertice ferendam curavit, quod sequentes Persarum Reges sunt imitati. Pausanias in Laconicis narrat, in Jovis Templo quod apud Lacædæmones erat, duas aquilas fuisse, quæ secum singulæ singulas Victoriæ portarent; quas Lyfander dedicarat, propter duplicem Victoriæ, quam de Atheniensibus reportaverat. In celebri illo spectaculo, quo Ptolomæus Philadelphus, teste Athenæo exhibuit, geminæ Victoriæ alatae visabantur, quæ vestes habebant, in quibus Variorum animalium species intextæ erant, ipsæque plurimis ornamentis aureis insigniebantur, ferebantque aureas acerras instar hederæ foliorum fabrefactas (forte quod Bæcho tunc ministrarent) ad altareque progrediebantur, quod erat aureis hederæ ramis ornatum. Claudianus in laudibus Styliconis Victoriæ trophæis ornatam describit, viridem ei palmam in manus tradens, alas humeris addens: quæ incertos bellorum eventus significabant: nam Victoriæ, quæ

eba-
dum
ani ei
n du-
toria
a nu-
bant.
s Vi-
e for-
. Sed
gun-
eros,
xillis
iaba-
t for-
itata,
eum
manos
itena-
figies
. Sed
i efflet
quit,
taque
imum
a acci-
phon
eren-
Laco-
las fu-
edica-
. In
ibuit,
orum
ignie-
(for-
derat
oriam
nume-
toria,
quz

qu
sep
atq
su
diu
Et
fur
qu
con
arm
sta
Pr
sic

Sec
in c
fer
hæ
te r
con
qua
con
aut
erc
dat
qua
bus
mil
bias
Ita
ret
pas
cog
pte
ant
ex
re c

quæ nunc ab hoc stare videtur, statim ad illum migrat, eodem Victo vires sæpè addit, diuque victoris memoriam apud posteros vivere facit; perinde atque palma, quo magis onere aliquo premitur, eo majoribus viribus sursum renititur; ejus lignum non putrescit sicut cæteræ arbores, foliaque diutissime viridia conservantur. Quia vero bellorum exitus est dubius Victoria Dea communis est appellata, non secus ac in medio esset ei adhaerens, qui majori fuerit usus industria, ut ipsam ad se pertrahat. Eadem quoque ratione Mars est Deus communis dictus: nam utriusque partis commune est, vinci, aut vincere posse. Legimus quandoque Victoriæ armatam, vultu hilarem, sed pulvere foedatam, atque sudore, fuisse depictam, quæ cruentis manibus spolia, ac captivos victoribus præberet. Hanc Prudentius contra Symmachum deridens, atque illos, qui eam colerent, sic inquit:

Vincendi quæris dominum? sua dextera cuique est.

Et Deus omnipotens, non pexo crine Virago,

Non nudo suspensa pede, strophisque recincta.

Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

Sed jam ad Martem revertamur. Huic equum sacrificabant Romani, qui in cursu victor exstitisset, hoc præ se ferentes, se Marti victoriæ acceptam ferre: licet nonnulli dicant, id fieri ad nimiam velocitatem puniendam; hæc enim victis summi præsidij loco est, ut ostenderent in pedum velocitate nequaquam sperandum. Marti quoque vel tamquam victimæ, vel sicut comites quædam aliæ bellæ sunt assignatæ; quales sunt canis, & Lupus, quæ ejus imagini adjungi possunt; ille quidem, quia natura est domesticorum animalium ferocissimus, atque fortissimus, ut Pausanias scribit: hic aut quod oculorum acie cæteris præstat, ita ut & noctu cernat; quod exercitus Imperatorem admonet, ut sit perspicax, ne in hostium insidias incidat: aut quod natura sit rapax, & cruentus; quod in belli Deum optime quadrari: Cui etiam ex avibus Gallus est dicatus, ut eo vigilantia, quæ in militibus ineffe debet, significaretur; vel, ut est in fabulis, Luciano teste, Alectryon miles perquam Marti carus, in hanc avem est conversus, quod non bene excubias, sibi a Marte mandatas, egisset, cum scilicet is cum Venere concumberet. Itaque, dum nihil mali suspicarentur, ambos Vulcanus ingressus, tenuissima reti injecta, involvit. Vultur quoque Marti consecratur; nam is cadaveribus pascitur; ideoque castra sequitur, ut natura edoctus, hæc ad cædem faciendam cogi: imo, ut Plinius lib. x. scribit, triduo ante, aut biduo (aliqui dicunt septem diebus ante) volare eos, ubi cadavera futura sunt. Quare olim Reges ante conflictum explorabant, in utrorum castris plures vultures invenirentur, ex eo conjicientes, ab utris victoria esset statura. Picus interdum cum Marte depingitur; atque hac de causa Picus Martius est cognominatus; aut quod

*Victoria
communis
Dea.*

*Equus im-
molatus.*

*Animalia
Marti sacra.*

*Vultur Marti
sacer.*

*Picus Marti
sacer.*

quod

*Gramen
Marti sa-
crum,*

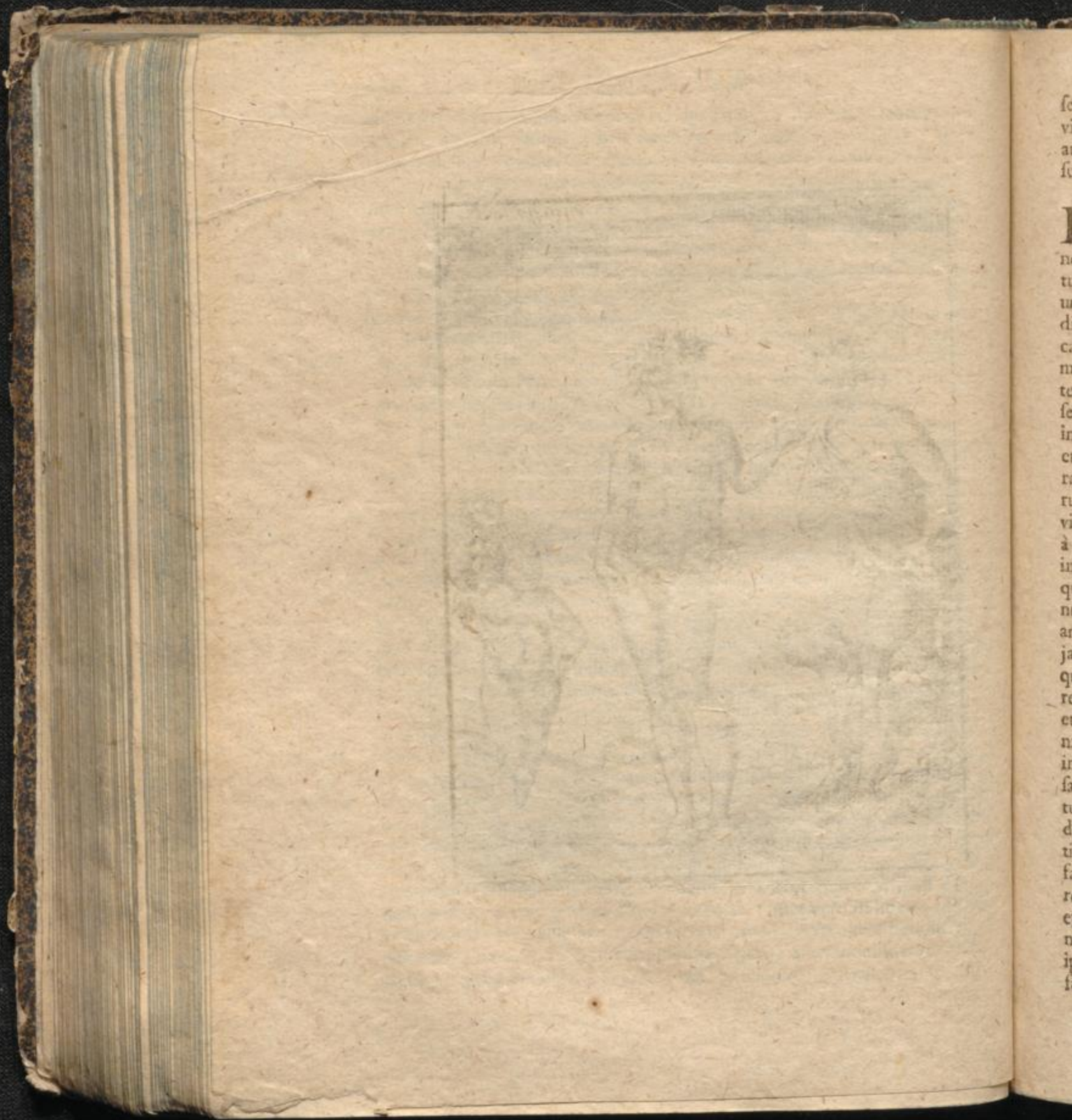
*Martis fe-
stum.*

*Minervæ
festum.*

quod sicut hæc avis rostro lignum vel durissimum percutiens, tandem ex-
cavat; ita etiam milites crebris machinis urbis moenia quatientes; tan-
dem aliquando diruunt, aut, quod ei præcipuus locus sit datus in auguriis,
quibus magnopere milites erant dediti; immo omnes fere olim ita erant
addicti, ut nihil vel publice, vel privatim inauspicato aggredierentur. Ex
arboribus nullam adhuc reperi Marti sacram: sed legi Gramen illi dedica-
tum; fortasse, quod, ut Buccatius scribit, hæc herba plerumque latis in
locis oriatur, ubi plerumque castra locantur: neque apud Romanos Corona
honorificentior, quam Graminea reperiebatur, qua is coronabatur, qui
exercitum extremo in discrimine constitutum liberasset. Nil de Marte mi-
hi dicendum restat, nisi quod solenne festum, Papimide, quod est Ægypti
oppidum, in Martis honorem celebratum, non mihi silentio videtur invol-
vendum. Id ab Herodoto ita narratur; cum anniversarius festi dies in
orbem revertisset, quando circumvicinæ gentes in civitatem confluebant;
sacerdotum aliqui intra fanum in sacris faciendis circa aras occupabantur,
alii circa portas cum ligneis clavis erant; contra quos, ij qui ad fe-
stum convenerant baculis armati insurgebant, Martis simulacrum, aurato
tabernaculo inclusum, ac currui impositum intra fanum inferre conantes:
quod cum vehementer sacerdotes prohiberent, orta inter eos pugna, in
qua se mutuis ictibus cædebant: tandem qui foris erant, expulsis custo-
dibus, currum intra parietes invehant. Quamvisque multi pessime bac-
culis, ac clavis acciperetur, numquam tamen ideo eorum aliquis mortuus
narratur. Hujus ridiculi ritus eam causam proferebant: quod, cum Mar-
tis mater in eo templo degeret, filius jam grandior factus, ut cum ea con-
cumberet, eo accesserit: sed à sacerdotibus, qui de re dubitabant, licet
eum non novissent, aditu fuerit prohibitus. At is paulo post, coacta non
parva ex vicino oppido manu, male tractatis sacerdotibus, ad fanum pene-
trarit, matremque violare non dubitarit. Hæc fabula num quid arcani
contineat, me latet: nihil certe Herodotus de ea dixit, quid significaret.
Similis fere ab eodem in Minervæ sacris institutus narratur quem nos refer-
re non gravabimur, ut, sicut ab hujus imaginis tractatione incepimus,
ita in eam desinamus. Erat autem hujusmodi: quotannis circa Tritoni-
dem paludem, quæ est in Africa, stato die illius regionis virgines, in quen-
dam locum conveniebant: ubi in duos ordines divisa prælium lapidibus,
ac baculis inibant: quæque cæterarum judicio fortissime se gessisset, ab
aliis seposita, militaribus armis induebatur, ac currui imposita, circa palu-
dem maxima, cum pompa circunducebatur: quæ vero in hoc conflictu
vitam amisissent, pudicitiam minus servasse, ac Minervæ opera periisse cre-
debantur, ea enim perpetuo virgo fuisse dicitur, quandoquidem vera Sa-
pientia, quam Minerva adumbrat, nullam unquam labem admittat, sed
semper

em ex
; tan-
guriis,
a erant
. Ex
dedica-
latis in
Coro-
ur, qui
rte mi-
Ægypti
r invol-
dies in
ebant;
bantur,
i ad fe-
aurato
nantes:
na, in
custo-
me ba-
mortuus
ny Mar-
ca con-
e, licet
sta non
n pene-
d arcani
ificaret.
os refer-
epimus,
Fritoni-
n quen-
oidibus,
set, ab
ca palu-
onflictu
isse cre-
vera Sa-
tat, sed
semper

fe
vi
au
fa
I
no
tu
un
di
ca
m
te
fe
in
cu
ra
ru
vi
à
in
qu
nu
an
ja
qu
re
et
ni
in
fa
tu
da
ti
fa
re
ei
n
ip
fa

semper munda, ac sincera perseveret. Itaque in Minervæ sacrificiis munda
victimæ adhibebantur, quales erant, agna, candidus taurus, indomita juvenca
atque auratis cornibus: ut hoc ostenderetur, virginitatem nequaquam libidinis iugo
subiectam, sed puram ac candidam permanere.

BACHUS.

Licet ex historiis habeatur, Bachum fortissimum fuisse Imperatorem, qui
plurimas nationes armis devicerit; non tamen tantum ob egregia sua fac-
tore est ab antiquis celebratus, quantum, quod vini inventor fuisse sit credi-
tus. Itaque eum olim Deum habuerunt, neque Bachum solum, sed & Dionysi-
um Liberum patrem Lenæum Lyæum eum appellarunt; quibus nominibus
diversos vini in nobis effectus expresserunt, ut deinceps, data occasione, expli-
cabitur. Ejus imaginem diversè olim effinxerunt; nam quandoque pueri for-
mam; interdum adolescentis, aliquando & senis ea referebat: eadem nuda in-
terdum vestibus contecta cernebatur, itemque cum curru aliquando expres-
serunt, aliquando sine curru. Itaque Philostratus in Ariadnæ imagine multis
insigniis Bachum cognosci scribit; nam hæc dæ fertum cum corymbis, duo
etiam cornua, quæ recens ex temporibus videantur prodire, itemque panthe-
ra prope posita Bachum indicare solent. Quæ omnia ad vini naturam refe-
runtur, quod Bachi nomine à Poetis innuitur; nam is ut paulo ante dixeram,
vini inventor fuisse est creditus, cum mortalibus ostendisset, quo pacto vane
à vitibus recidendæ, ac earum succus esset exprimendus, qui non solum
incunctas futurus esset; sed & utilis iis, qui temperate eo uti solet:
quod quidem veteres variis Bacchi imaginibus adumbrarunt: eum enim
nudum effingentes, nos docere volebant, vinum ebrietatemque veritatem,
antea summa cum diligentia celatam, in apertum proferte: quare proverbio
jactabatur, Veritatem in vino inesse ut etiam superius, cum de Tripode lo-
queremur, dicebamus. Idem ejusdem statua significat, senis formam profe-
rens, capite calvo, ac capillis omnino nudato: præterquam quod ostendit
etiam, immodicum vini usum senectutem accelerare, qua in ætate multum vi-
ni homines absument: causa enim senectutis est, propterea quod humidum
innatum in nobis deficit, quod quidem vino reparare studemus; sed tamen
sepissime fallimur: quoniam vinum re ipsa est humidum, illud quidem, & vir-
tute est ita calidum, ut multo majorem humilitatis partem absumat, quam ad-
dat: quod Galenus de egregiis vini potatoribus dicit, eos bibendo, magis si-
tim accendere, dum eam extinguendam curant. Quare, quoniam vinum cale-
facit, ideo Bachi imago plerumque juvenem imberbem, florentem, atque hila-
rem repræsentat. Huic Comus, convivorum Deus habitus, est perquam similis:
ejus enim imago quemadmodum, à Philostrato describitur juvenis mollis,
nec adhuc Ephebi figuram exprimit, adstat ad thalami fores, ubi sponsi cubant:
ipse præ vino est rubicundus, & quod Ebrius est rectus dormit; dormit autem
faciem in pectus dejiciens, & gutturis nihil ostendens sinistram venabulo su-

*Florum usus
apud veteres.*

Bachus Musarum Dux.

*Aqua vino
admixta.*

Imago 66.a

Silenus.

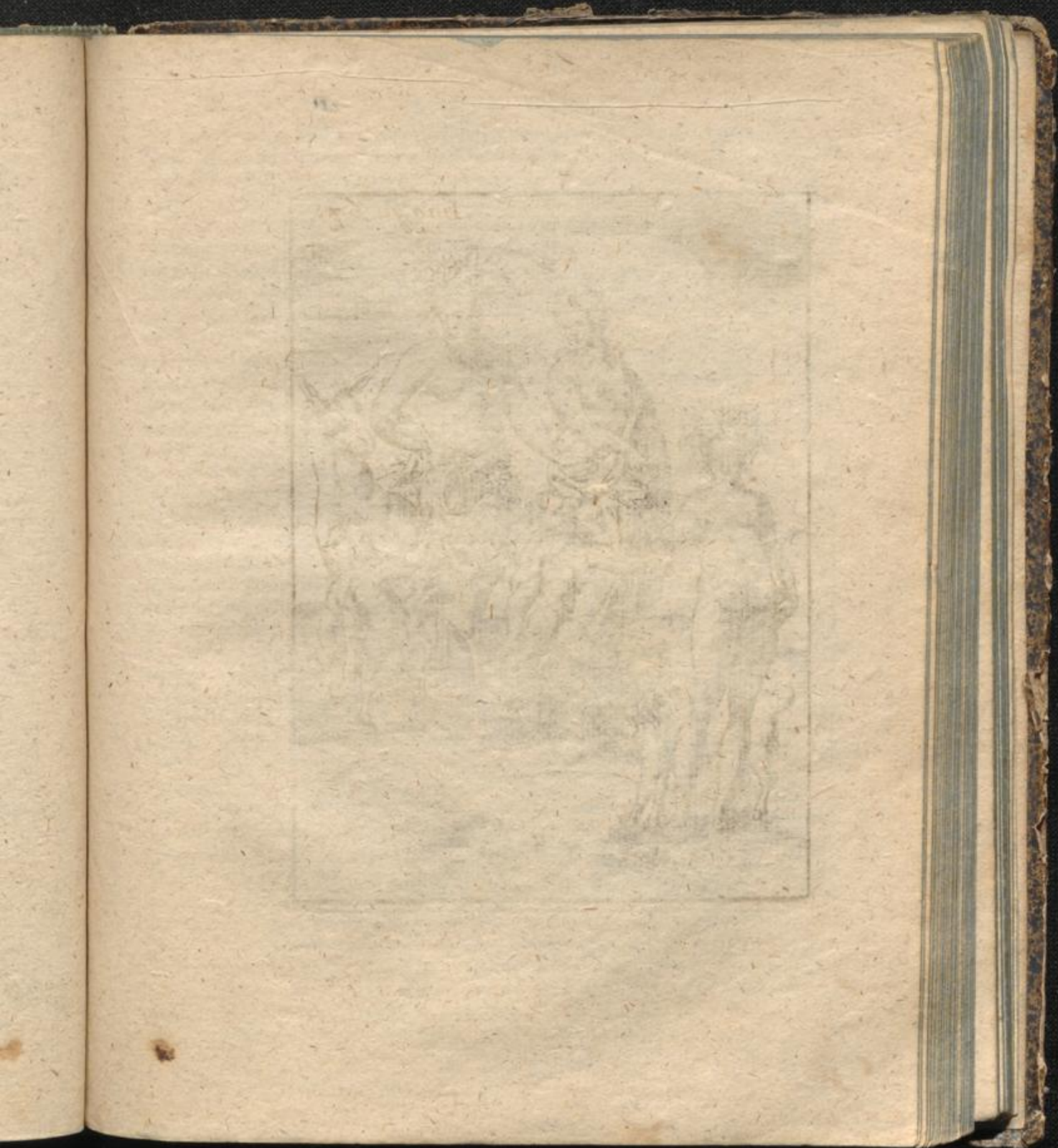
Silenus. Sed manus sustineri, visa solvitur, unde & quæ est in dextera facula manum præ somno languentem effugisse videtur: Sed Comus metuens cruri adhaerentem ignem, sinistram quidem tibiam, in partem dexteram, faculam vero ad sinistram transfert, ut ignis Vaporem declinet, ab exposito genu manu arcens, Pavimentum ac loca omnia vicina, sunt floribus referta; sed & ipse Decus floribus contento sermo est redimitus: flores etenim sunt lætitiæ, ac curarum omnium absentia argumentum. Itaque eos veteres in conviviis adhibebant, ubi hilares homines, ac omnibus curis vacui esse debent, neque iis sua tantum capita coronabant, sed & vasa quibus potabant, Quare fores non solum *Bacho*, (ut paulo post ostendam) Sed & *Como* conveniebant. Sed ad *Bachum* revertamur, quem dicebamus adolescentem, hilarem, jucundumque effingi solere, nam qui temperate vino utuntur, animos excitant, alacriores, & Vegetiores evadunt, & meliori quoque ingenio esse creduntur. Hinc factum est, ut veteres *Bachum*, *Musarum* ducem, sicuti & *Apollinem* sinerint, neque solum lauro, quæ est sacra *Apollini*, sed & *hedera* quæ *Bacho* tribuitur, *Poetae* coronarentur. Quamobrem in fabulis habetur *Bachum* à *Musis Nysæ* (quæ urbs est in *India*) fuisse educatum: à qua aliqui volunt, cum dictum esse *Dionysium*, ab hoc *Amphitryon Athenarum* Rex ut *Atheneus* refert, didicit, aquam cum vino permiscere: quod quidem inventum maximam attulit mortalibus utilitatem: juare ei in *Horarum* templo aram posuit; hæc namque cum sint anni tempora, viti augmentum atque fructus præbent; prope aliam *Nymphis* dicavit, quo admonebat vino temperate utendum: Nam *Nymphæ* pro fontium, ac fluviorum aquis capiuntur, quæ ad potandum sunt idoneæ: sed & *Musæ*, quæ sæpe eadem cum *Nymphis* sunt, *Dionysii* nutrices fuisse perhibentur: Sicuti *Silenus* ejus pædagogus extitisse dicitur: ideoque eum semper comitari fingitur, a fello victus, cum, quod senectute debilitatus, pedibus ambulare nequit, tum quod plerumque est ebrius: quod innuit ille, qui apud *Eleos*, ut *Pausanias* refert, *Ebrietatem* effinxit, ei poculum porrigentem. Eum etiam à *Bachi* consiliis *Plautus* facit, cum eum a fello insidentem, *Bachiadis* prologum recitantem inducit, profitentemque ejusdem arabos esse sententiæ. Idem *Naturæ* Deus efficitur: de cujus primordiis *Virgilius* *Ecloga* vi. eum disserentem introduxit, à duabus *Satyris*, ac *Nympha* quapiam coactum, quæ cum in antro quodam dormientem, atque *Ebrium* deprehendissent prope pendente cautaro, propriis eum fertis, quæ ex capite delapsa erant; colligarunt: *Nympha* vero moris frontena, ac tempora lixivit. Hujusmodi belluas verum, nisi coactis fateri noluisse apparet. Itaque legitur *Mydam*, *Phrygiæ* Regem, cum nescio quid hominibus incognitum discere vellet, diu *Silenum* quendam insectatum esse, quem tandem comprehenderit, vino in fontem quempiam large effuso, quem *Pausanias* scribit, suis etiam temporibus ostendi.

Plu-

ula
ru-
cu-
ge-
rta;
la-
in
de-
ant,
no-
em,
ani-
ge-
em,
lmi,
n in
ra-
yon
ere:
i in
viti
ad-
flu-
pae
cuti
fin-
ne-
, ut
iam
olo-
dem
isse-
qui
rope
liga-
lluas
ygia
num
tern
endi.
Plu-

Imago. 67.

Plutarchus refert, Midam à Sileno didicisse homini præstare citò mori, quam diu vivere. Apud Plinium legitur in Pæro Insula aliquando dum marinor leca-
retur, Sileni imaginem fuisse repertam; cujus effigies, qualis esset, facile co-
gnosci potest, ex iis, quæ supra in Panis imaginem de Satyris diximus; Nam
Pausanias Satyros asserit, cum senes evassent, Silenos fieri: licet enim Dii
existimarentur, senectuti tamen & morti erant obnoxii, extat apud Diodo-
rum, Bachum dupliciter effingi solere, nam interdum severus, promissa
barba cernebatur; aliquando pulchro, aspectu hilari, ac juvenili erat præ-
ditus. Eius prior effigies significat, vinum immodice sumptum, homines
terribiles, feros, iracundosque reddere: Posteriori docemur eodem tempe-
rate hausto homines hilares, ac jucundos effici solere. Macrobius lib. I. Sa-
turnal omnes bachi facultates, sicut & cæterorum Deorum ad solem refert,
dicens ejus imaginem interdum puerum, interdum adolescentem, item & vi-
rum jam maturum, senem etiam aliquando exprimere, quod in sole omnes
has Ætates cernamus, liceat; nam is parvulus refert brumam, quod tunc
brevissimus sit dies, exinde autem procedentibus augmentis æquinoctio ver-
nali similiter atque adolescentis adipiscitur vires, figuraque juvenis orna-
tur: postea ejus ætas statuitur plenissima, effigie barbæ, solstitio æstivo, quo
tempore summum sui consequitur augmentum: exinde per diminutiones ve-
luti senescenti quarta forma Deus figuratur. Cumque Bacho cornua sint ad-
dita, quidam iis Solis radios representari dixerunt. Sed Diodorus id eo spe-
ctare arbitratur, quod Bachus primus omnium homines docuerit, quo pacto
boves essent ad aratrum trahendum jungendi. Itaque Martianus lib. I. ci falcem
in dextera tradit, quæ agrorum cultum innuit, ut supra in Saturno diximus; Imago 67. a.
aut quod ea sint vites recidenda, ut ampliorem fructum proferant; idem ejus
in sinistra Cantharum collocat; sed cum aspectu jucundum, hilaremque de-
scribit. Nonnulli pro cornibus audaciam intelligunt, quam largo potu homi-
nes concipiunt, quemadmodum Festus, Philostratus, ac Porphyrio tradunt.
Sed omnium optime Athenæus ex antiquorum auctoritate varios vini effe-
ctus colligit, cum scilicet ejus usus moderatus fuerit, aut immodicus. Ex Persio,
Catullo, aliisque Poëtis habemas, in hujus Dei sacrificiis cornua veteres ad-
hibuisse. Musonius in hanc sententiam ita scribit; Bacho non solum cornua
sunt tributa, sed is à nonnullis Poëtis taurus est appellatus; nam fabulantur
Jovem, in taurum conversum, cum Proserpina sua filia concubuisse, quæ,
ex eo gravida effecta, Bachum, taurinam formam habentem peperit.
Itaque apud Cyzicenos Bachus tauri facie exprimitur; fortasse, quod vete-
res pocula ex cornibus efficiebant: nam Theopompus scribit, in Epiro
boves ita magna cornua habere, ut ex eis valcula fabrefiant, quibus veteres
circa os circulum aureum, aut argenteum accomodabant. Idem multorum
auctoritate comprobat, olim cornubus pro poculis homines usos fuis-
se. Quare Athenienses argenteis vasculis potabant, cornuum formam

Bachus du-
pliciter ef-
ficuus.

Cornua
Bachi.

referentibus. Quidam Bachi cornua voluerunt esse capillos, qui ex utraque capitis parte prope aures promittuntur, reliquo capite rasō, quales videmus nostra tempestate Armenios Sacrificulos. Dicunt etiam Lyfimachum regem cornutum effictum, ut in antiquis numismatibus cerni potest. Seleuci etiam Nicanoris statua cornuta exstitit, cujus rei ea est causa, ut Suidas refert, quod taurum ab ara fugientem, cum Alexander eum esset immolaturus, is cornibus comprehenderit. BACHUM autem longas comas habuisse, Seneca in Oedipo ostendit, ita chorum loquentem inducens.

*Effusam redimite comam, mutante chorymbo,
Modia Nysais armate brachia Thyrsis, &c.*

Eum interdum habitu femineo induerunt, ut apud Philostratum in Ariadnae imagine cernitur, cum eum ad Ariadnam proficiscentem veste purpurea, ac longa, rosisque coronatum describit: eumque comitabantur mulieres quaedam, BACHAE dictae, Nymphae, Sileni, Satyri, Fauni, Sylvani, & ceteri ejus ministri, quos in marmore à Daidalo in Creta incisos Strabo refert. Hi omnes à Catullo in Epithalamio Nuptiarum Pelei, & Thetidis in Bachi comitatu fuisse dicuntur; ita enim ibi scribitur:

*Horum pars tecta quatitibat cuspidae thyrsos:
Pars è divulso fallabant membra iuvencō.
Pars sese tortis serpentibus incingebant:
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
Orgia, quae frustra cupiunt audire profani:
Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus aere ciebant:
Multi raucisonis efflabant cornua bombis,
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.*

Hæc erant Bachi mysteria, quæ in ejus Festis diebus celebrabantur: & erant hujusmodi; vini amphora, pampinis circumdata preferbatur, post sequebatur is, qui caprum trahebat, huic is succedebat, qui phallum gestabat. Ita eam pompam Plutarchus describit, cum de divitiarum cupiditate loquitur, quæ, paupere & simplici hoc ritu etiam in Bachanalibus contempte, aurea vasa, vestem pretiosam, sumptuosos currus introduxit, ut Athenæus refert, cum Bachanalia splendidissima à Prolemaeo Philadelpho celebrata recenset. In Bachi pompa vannum ferre solebant, qui quidem ei erat sacer; nam ut Servius inquit, olim Bachi mysteria multum ad animi purgationem facere credebantur, perinde atque Vannus ad tritici expurgationem est inuentus. Buccatius scribit, hujusmodi purgationem ex aliquorum sententia per ebrietatem perfici, quæ Bachi est mysterium; nam; ubi ejus impetus per vomitum, aut alia ratione deserbuerit, & animo ad tranquillitatem

*Vannus
Bacho sacer.*

*Ebrietas Ba-
chi myste-
rium.*

aque
ides
hum
Se-
Sui-
mo-
ha-
ndu-
riad-
area,
ieres
arte-
fert.
achi
cul
rant
que-
bat.
qui-
sau-
neus
a re-
cer;
nem
est
fer-
int-
lita-
tem

Imago. 68.

te
m
f
q
m
c
tu
q
b
v
lib
pi
b
va
cu
M
fu
ne
po
ar
js
ea
re
pr
vi
re
ex
un
e
p
B
in
d
f
g
h
l
m
B
I

tem redacto, videtur homo omnium praeitarum curam oblitus, maxima Jucunditate frui; quod etiam Seneca in lib. de tranquillitate animi testatur. Ideoque juxta nonnullos Bacchus est liber pater cognominatus, nam qui largioribus sese ingurgitaverit poculis, à solitudinibus liberatur, multo loquitur liberius, quam si esset sicus. Alii voluerunt nomen deductum esse à libertate, cujus Deus credebatur, nam Bacchus pro ea multum diuque, quemadmodum Plutarchus in Problematibus narrat, tamquam pro aris & focis pugnavit, unde profectum est, ut apud veteres in liberis civitatibus, simulacrum Marsyæ, qui ex Satyris Bachi ministris erat, veluti libertatis insigne, ut Servius alicubi scribit statueretur, apudque Plinium lib. XXI, legitur. P. Munatium, cum deniptam Marsyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, ob id in vincula conjectum fuisse. De Marsyæ in fabulis habetur, eam ab Appolline pelle mundatum, quod tibia inventa quam Minerva projecerat, ausus esset eum ad ejus instandæ certamen provocare; ob cuius mortem tot lacrymas Nymphæ, ac Satyri profuderunt, ut flumen Marsyæ dictum effecerint. Sed ita seres habet; eum scilicet peritissimum fuisse musicum, tibizque inventorem, quemadmodum ex Metrodoro Athenæus refert, qui mente captus ut Suidas testatur, se in fluvium projecerat, qui postea ex eo Marsyas fit dictus. Pausanias in Atticis scribit, in Athænarum arce Minervæ simulacrum fuisse, Marsyæ verberantis quod tibiæ à se projectam sumpisset. Sed ut ad Bachi Vestes revertamur, nonnulli muliebres eas faciunt; nimius enim vini usus vires debilitat; hominemque effeminatum reddit. Itaque Pausanias in Eliacis prioribus refert, in Cypseli arca Bachum promissâ barba talarique veste exsculptum fuisse, qui in quodam antro vitibus ac fructiferis arboribus multis circumdato jacens, pateram porrigeret. Fertur quin etiam Bacchus Bassareus fuisse cognominatus, quod nomen ex quapiam veste est factum, qua ipse, ejusque Sacerdotes dum sacrificarent, utebantur. Hæc Bassara dicebatur, à quodam Lydiæ oppido sic vocata, ubi ea conficiebatur; vel à Vulpium pellibus, quæ Thracum lingua Bassaræ appellabantur. In Thracia autem eum Bachæ affectabantur, quæ ideo etiam Bassaræ sunt dictæ, vel Manades, quod nomen est a furore dictum, nam hæc in Bachis festis, sparsis capillis, Thyrsos gestantes, ac furentes, hæc illæ discurrebant, ut ea commemorarent, quæ quondam gesserunt, cum Bachose comites adjunctes orbem terrarum plurima regna pessundantes, peragrarent. Neque solum hujusmodi mulieres Vulpium pelles sibi induebant, sed Pantherarum atque Tigrium, Thyrso armata, comas interdum Hedææ fertis adstringentes, interdum & populi frondibus: hæc namquæ arbor Diis manibus erat sacra, eamque in Achærontis ripis natam credebant, idemque Bachi ministris tradiderunt: quod eum infernum Deum fuisse ducerent. Itaque ut superius diximus, ex Proserpina eum natum dixerunt: quod

Imago 38.a.

Marsyas.

Bassareus.

Populus Pii

Mambus sa-

era.

recte se habet, si sub *Bachi* nomine solem intelligamus, quem diximus interdum Deum infernum appellari. Eodem modo quo *Bachæ* exprimuntur, etiam *Bachus* ipse aliquando videtur expressus, ut apud *Claudianum* lib. 1. de raptu *Proserpinæ*.

-*Latusque simul procedit Bachus
Criminali florens Hedera, quem Parthica tigris
Velat, & auratos in nodum colligit unguis,
Ebria Maoniis figit vestigia Thyrsis.*

*Ferula Ba-
chi data.*

Quod *Claudianus* de *Thyrso* dicit, alii *ferulæ* tribuerunt, qua *Bachus* innixus, se sustineat, eandemque cunctis *Bachi* comitibus in manus tradiderunt. Cujus rei rationem *Eusebius* ex *Diodoro* affert, quæ talis est; cum homines initio nimio vini usu incubriati, ad celebres contentiones venirent, in quibus baculis se feriebant, ac sæpe alter alteri vulnera, ac mortem inferebant: *Bachus* iis persuasit, ut in posterum pro baculis *ferulas* ferrent: Nam ex earum plagis nullum fere periculum timendum fuerat. *Ferula* autem est admodum arundini similis, cujus folia asinis sunt gratissima, ideo asinus ei Deo, secundum *Plinium* est datus, cui *ferula* erat sacra. Scribit præterea *Diodorus*, *Bachum* quandoque se in bello armasse, solitumque *Pantherarum* pelles induere: nam non semper ebrius erat, sed sæpe fortissime pugnasse legitur, ita ut multos Reges superarit, ut *Lycurgum*, *Pentheum* ceterasque, *Indiam*que sibi subegerit, unde victor *Elephanto* insidens, dum reverteretur, primus omnium triumphavit. Quare *Bacho*, tanquam triumphi inventori *pica* dicata fuit, quæ avis est sanequam garrula, ac loquax, in triumphis etenim cuique fas erat, triumphatori proba omnia obijcere, ut *Suetonius* in *Julio Cæsare* refert. Huic quoque Deo veteres *Sertorum* inventionem tulerunt, acceptam: nam ut *Plinius* testatur, is primus sibi coronam ex *Hedera* factam capiti aptavit. Quamobrem *Alexander magnus* cum imitatus, cum victor ex *India* reverteretur, universum exercitum *Hedera* coronari iussit. *Hedera* autem

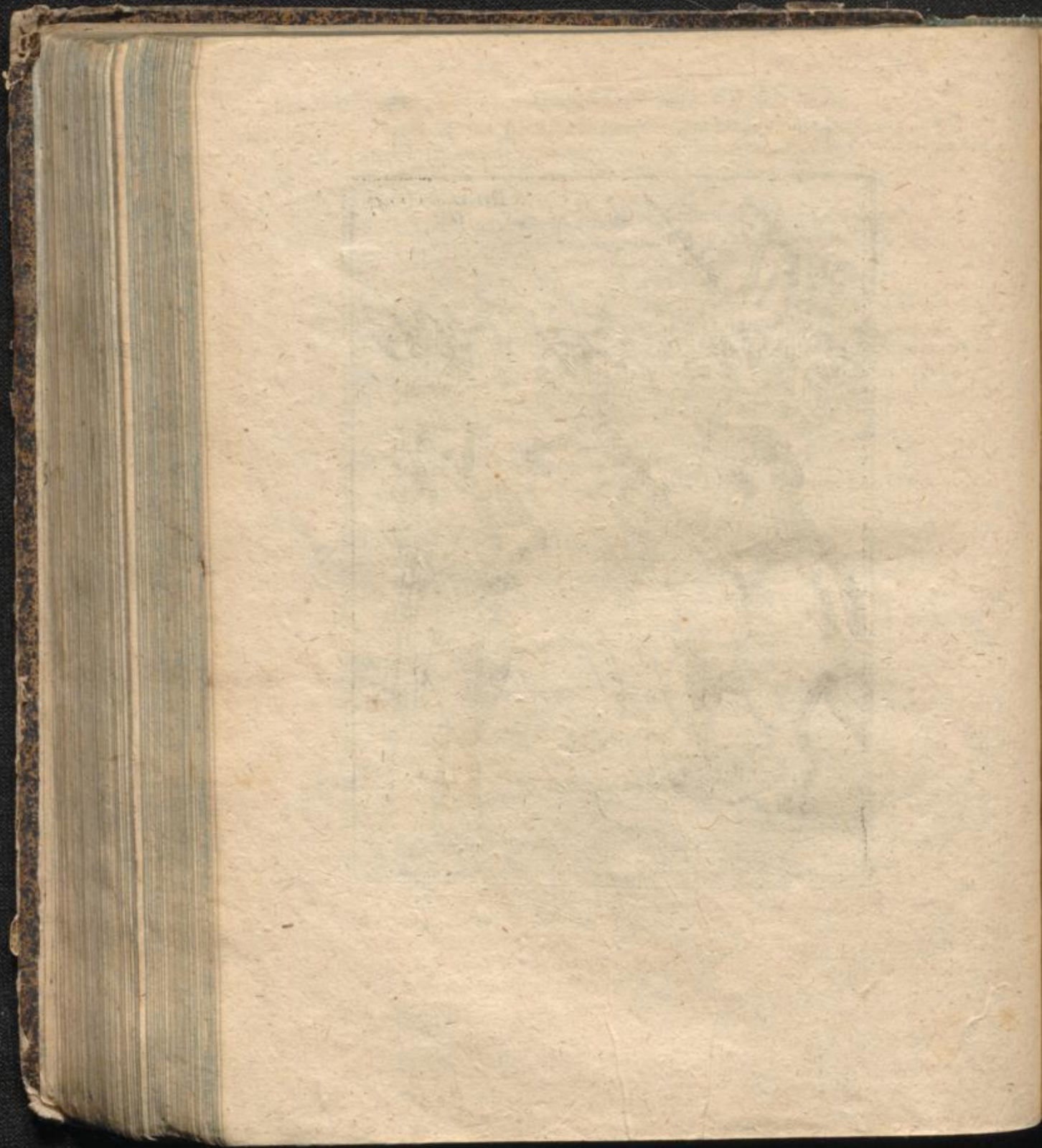
*Hedera cui
Bacho data.*

Imago 69. a

Bachus semper juvenis effingatur, sicut illa semper virescit, aut quod quemadmodum ea arte complectitur id, cui adhæret, ita & vinum humanas mentes arctissimis quibusdam vinculis alligat, quominus suo possint munere fungi. *Plutarchus* scribit, *hederam* occultam quandam vini possidere, quæ mentem de sede sua dimoveat, & furore quodam compleat, ita ut absque vini potu homines ebrios reddat. *Hedera* à Græcis *κίονος* dicitur à quo *κίονος* derivat, quod est libidinosè aliquid appetere: ideoque *Eustatius* vult, *hederam* *Bacho* Tributam, quod maxime homines ad libidinem à vino concitentur. Itaque proverbio fertur, sine *Cere* & *Baccho* frigere *Venerem*, *Macrobius* lib. 1. *Saturnal.* de *Bacchi* *Thyrso* scribit, in eo latens telum fuisse, cuius mucro *Hedera* lambente prote-
geba-

ter-
tur,
de

kus,
Cu-
ini-
ba-
hus
pla-
dum
can-
Ba-
tere:
mul-
sibi
s o-
lica-
cui-
Ca-
, ac-
n ca-
or ex
a au-
quod
mem-
men-
furi-
quæ
abs-
ur à
Eu-
s ad
ere-
hyr-
rote
eba-

geb
bel
ab
tan
ran
car
qua
Bac
qu
fic
pot
iam
Sta
am
rin
haf
qu
dic
inc
us
tis
fer

C
ni
to
cu
ra
tr
P
vi
ac

gebatur; idque ostendere, vinculo quodam patientiæ obligandos impetus belli; cum hederam habere vincendi & obligandi naturam, Diodorus scribit, ab Ægyptiis hederam, Osiridis plantam appellari, eique fuisse consecratam, *Thyrsum*, tamquam ab ipso fuisset inuenta; ab eisdemque in sacris rebus pluris hederam, quæ semper viridis perseveret, quam vitem, cujus folia hieme arecant, esse factam. Id à veteribus in cæteris arboribus observatum legimus, quæ assidue virent: ideoque Veneri myrtum, laurumque Apollini dicarunt. Bacchus non solum hederam, sed etiam interdum ficus foliis coronabatur; idque ob Nymphæ cuiusdam memoriam, quæ Syce vocabatur; *ovæ* enim ficum apud nos sonat, hanc ferunt a Baccho adamatam, in hancque arborem postea conuersam fuisse: quemadmodum & de Cisso puero, ab eodem etiam amato, narratur, qui demum in hederam mutatus dicitur; idemque de Staphyle Nymphæ, poetæ fabulantur, quæ in vitem est versa, cum ab eodem amaretur. Itaque nihil est mirum; si hæ arbores tantum ei postea gratæ fuerint, ex eisque coronari voluerit: eisdem etiam olim ejus currus, clypeus, hasta, altariaque ornabantur. Sed legimus eius ferta quandoque ex Narcisso, quandoque ex aliis etiam floribus fuisse confecta, Diodorus scribit, Bachum diebus festis sibi pretiosas vestes, molles, ac delicatas, floribusque picturatas induisse. Arbor ei præcipue sacra erat vitis, neque id iniuria, nam si Bacchus vinum ex uvis expressum significat: quid magis ei respondeat, quam vitis? Hunc præterea curru, & sociis veteres honorarunt, de quibus sic refert Statius.

— *Effrene dextra, lanaque sequuntur
Lynces? & vda mero lambunt retinacula tigris,
Post exultantes spolia armentalia portant,
Seminecæque lupos, scissasque mimallones Vrsos,
Nec comitatus iners sunt illic Ira, Furorque,
Et Metus, & Virtus, & numquam sobrius Ardor,
Succiduique gradum castraque similima regni.*

Currum Bacchi Buccatius lib. v. Geneal. ad vini effectus refert, quod hominis cerebrum ita interdum in orbem conuertit, quemadmodum currus rotas torqueri cernimus. Quod quidem ita esse, quotidie experimur: sed tamen, cum Athenæus lepidissimam de ea re referat ex Timæo Taurominitano narrationem, non possum non eam huc inferere; ea sic habet? Quidam Agrigentini adolescentes vna cœnarant, tantumque vini exhausserunt, ut emotæ Profus mentis effecti, sibi in triremi esse, vehementer à tempestate agitata, viderentur: timentes vero, ne navis onere depressa, submergeretur, ad eam exonerandam, sunt aggressi, ex fenestris extra domum mensas,

fas, lectos, arcas, reliquamque domesticam suppellectilem projicientes: Quem strepitum cum praefecti vigilum audissent, illic accurrerunt, domumque ingredientibus, homines in humum abjectos, profundum somnum dormientes offenderunt, quos vehementer agitados cum vix tandem excitassent, interrogarunt, quid id sibi vellet, quod fecissent; responderunt se tantum tempestate jactatos, ac labore illo, quem in navi exoneranda perpessi essent, defatigatos fuisse, ut vix sui essent compotes; quidamque ex eis subjecit, Ego, inquiens, vehementi timore perculsus, me in sentinam abdidi. Apparitores, cum illos ab errore, in quo erant, abducere diu studuissent, nec quidquam tamen profecissent, recedere incipiebant: at ebrii adolescentes, Gratias vobis agimus, inquiunt; & si unquam ex hac tempestate in portum evadere, ad patriamque remeare poterimus, nam vos maxima maris numina celebrabimus, vobis nostram salutem acceptam ferentes. Sed ii multos dies ebrietate illa sunt occupati: itaque ea domus postea Triremis est nuncupata. Bachi currus à tigribus, atque pantheris trahebatur; vinum enim homines harum belluarum instar feroces reddit. Philostratus ideo vult Bacho cum Panthera intercedere familiaritatem, quod ea animalium sit calidissima, leviterque ut Bacha saliat. Idem ejus navim ita describit; Cymbali sunt navi applicati. Prora ad similitudinem Pantheraeeducta est: Thyrsus autem è media exoritur navi, mali vicem gerens, cui purpurea appensa sunt vela, in sinu splendentia; aurea autem intexta sunt in Tmolò Bacha. Hedera autem & vite navis est tecta, racemusque super ipsam pendere videtur. Sed & vini fons ex ea scaturiebat, ex quo vectores omnes largiter bibebant. Ita Bachi navem Philostratus describit, in ea tabula, ubi Tyrihenos Piratas depingit, qui cum hunc Deum, puerum adhuc comprehendissent, ab eo in Delphinis sunt conversi Fabulam Ovidius lib. iii. Metamorph. sic narrat:

*Panthera
cur Bacho
tribuitur.*

Bachinavis.

-- Stetit aequore puppis

*Haud aliter quam si specum navale teneret.
Illi admirantes, remorum in verbera perstant,
Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant:
Impediunt hedera remos, nexuque recurvo
Serpunt, & gravidis distinguunt vela corymbis
Ipse racemiferis frontem circumdatus uvivis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam:
Quem circa Tigres, simulacraque inania Lycum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum
Exiliere viri, sive hoc insania fecit,
Sive timor, primusque Medon inarescere pinnis
Corpore depresso, & spina curvamine flecti
Incipit, &c.*

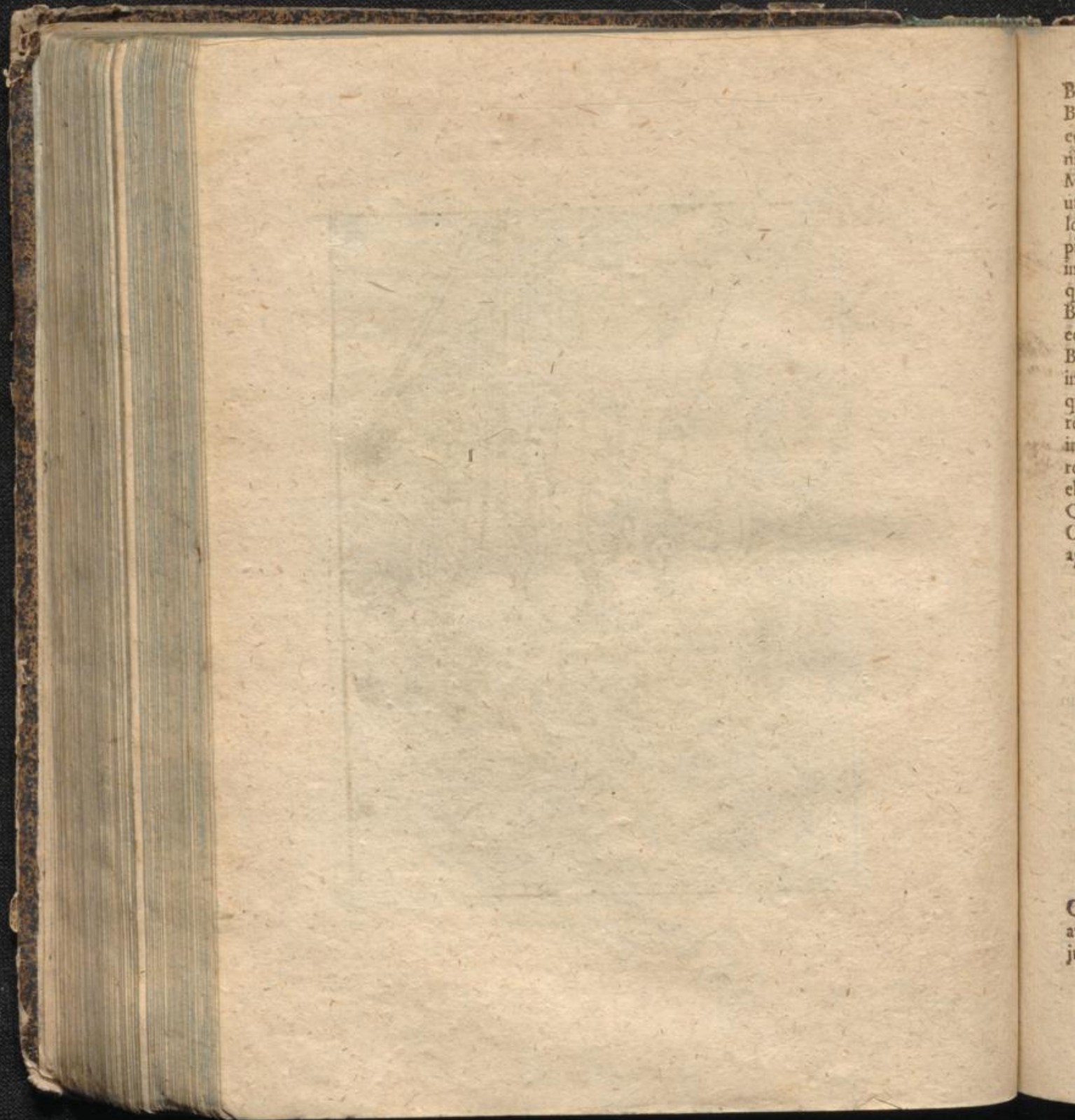
Bachi

entes
mum
n dor-
assent,
antum
essent,
biccit,
Ap-
nec
entes,
ortum
is nu-
multos
uncu-
m ho-
Bacho
ffima,
at navi
autem
ela, in
autem
sed &
Ita
de-
ab co
n. sic

Bachi

B
B
cu
ri
ut
lo
pi
in
q
B
eo
B
in
q
ro
in
ro
el
C
C
ap

C
av
ju

Bacchi navis etiam nostra tempestate Romæ in D. Agnetis quod erat olim Bacchi fanum, Emblemate expressa videtur. De eò Poëtæ fabulantur, eum, cum adhuc infans esset, à Pareis fuisse serpentibus incinctum, qui nihil eum lædentes, per faciem ac pectus adrepebant. Itaque Bacchæ, ejus Mysteria celebrantes, absque ullo timore, ac periculo serpentes tractabant; ut Plutarchus in Alexandri Vita testatur, cum de Olympia Alexandri matre loquitur, quæ à serpente grāvīda effecta dicebatur: quod etiam de Scipionis matre est creditum, nam ut idem Plutarchus refert, serpentem, sape in ejus cubiculum se insinuare multi viderunt. Hoc innuebat ritus ille, quem supra ex Catullo retulimus, in Bacchi sacris adhibitum fuisse, cum Bachi ministros serpentibus se cinxisse dicebamus; ibidem etiam sequitur eisdem membra lacerati juveni jactasse: nam Pencheus Thebarum Rex Bachi contemptor fuisse, ac ejus Mysteria celebrari vetuisse legitur; quam injuriam sic Bacchus est ultus: effecit ut is matri, cæterisque mulieribus, quæ ipsius festum celebrabant, vitulus aut sicut Ovidius narrat, Aper videretur, qui sacras ceremonias turbaturus advenisset: Quare in eum omnes irruentes, eum in frustra discerperunt, quæ furibundæ hæc illac discurrentes, ostentabant, cujus rei memoriam renovantes, in anniversariis Bacchi sacris juvenum discerpere, ac particulas secum circumferre solebant. Quod fortasse eo respiciebat, ut id commemoraret, quod Typhon contra Othridem perpetrarat; Osiris enim apud Ægyptios idem erat, ac Bacchus apud Græcos. Itaque Tibullus lib. 1. Ita de eo dicit:

*Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitavit humum
Primus inexperte commisit semina terra,
Romaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adjungere vitens,
Hic viridem dura cadere falsæ comam,
Illi jucundos primum maturo saporis
Expressa incultis uvæ dedit pedibus.*

Et Paulo post

*Non tibi sunt tristes cura, nec luctus Osiris,
Sed chorus, & cantus, sed levis, aptus amor,
Sed variis flores, & frons redimita corymbis
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.
Et Tyria vestes, & dulcis tibia cantus
Et levis oculis conscia cista sacris.*

Osiris interdum accipitris forma apud Ægyptios expressus reperitur; quæ avis noctu clare cernit, velocissimeque volat: in quo Solem imitatur, cuius est is imago. Sed eundem Ægyptii frequentius, ut Plutarchus de Iside

Vitulus laceratus in Bacchi mysteriis.

Osiris.

Osiris accipitricis formam habens

*Osiris casus
& in frustra
concius*

& Osiride, veluti hominem, Genitale membrum arrectum habentem, rubroque panno indutum depingebant: cuius rei paulo post, in Priapi imagine rationem afferemus: iis enim quædam Osiridis pars fuit. Nam Typho ejus frater legitur, conjuratione adversus eum facta, eum occidisse, ac in frustra discerptum, inter conjuratos distribuissè: sed membrum virile, cum ab omnibus esset repudiatum, in Nilum fuisse projectum: Hisque ejus uxor cum nihil adhuc de mariti cæde rescivisset, sed tantum amissum diu, multumque ubi quæsisisset, tandemque rem cognovisset, Typhonem devicisse, ac à conjuratis singula Osiridis membra recuperasse, quibus omnibus suo loco collocatis, cum Virile Membrum deesse comperisset, maximum dolorem suscepisse, ejusque imaginem maxima religione colendam omnibus propoluisse: quæ postea sub Priapi nomine honores divinos est assecuta. Utque hujus rei memoriam nulla umquam deleret oblivio, anniversaria sacra instituisse, in quibus solemnè pompa Osiris cum fletu & lamento quæreretur; & paulo post tamquam esset inventus; publica lætitia puer circumferretur, qui inventum Osiridem repræsenteret. Itaque huic Ovidius alludens alicubi dixit

-- Numquamque satis quæsitus Osiris.

Horus. Idem propemodum Horo accidit, quem Isis ejus mater diu flevit, cum nusquam appareret, sed eo reperto vehementer est exhilarata. Macrobius lib. 1. Saturn. hunc pro sole capi vult, ab eoque horas, in quas est dies distributus, esse dictas. Alii mundum eum repræsentrare senserunt. Ejus simulacrum ado-

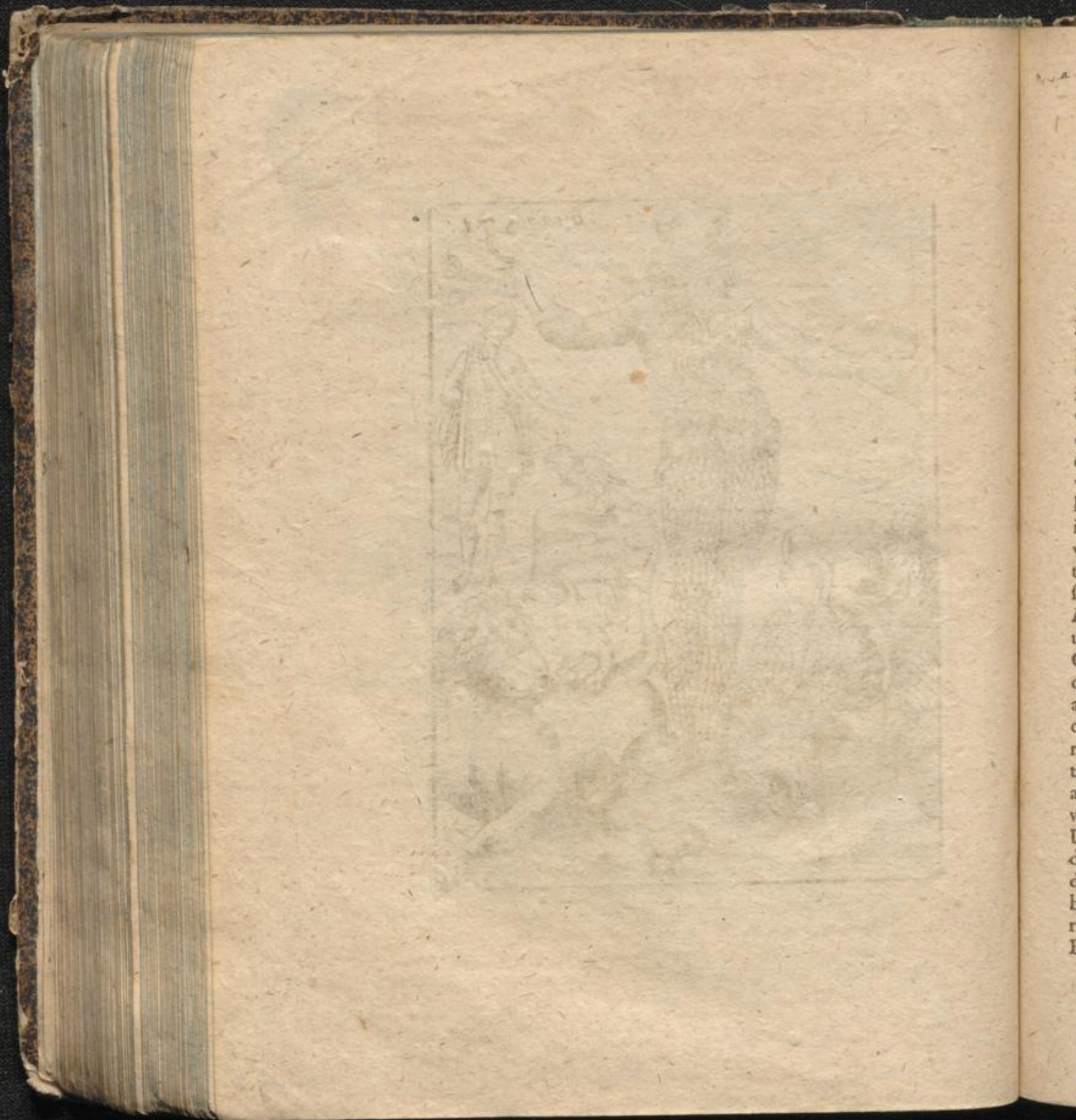
Imago. lescens erat, manu virilia Typhonis tenentis; nam is narratur, Typhonem devicisse, non tamen interfecisse, cum in crocodilum versus, ab eo statim interfugisset. Quare Apollinopoli; quæ est urbs Ægypti, lex erat, quæ jubebatur, ne ullus honos crocodilis haberetur, sed omnes eos expellerent, caperent, interficerent, caecos vero ante Hor templum ponerent. De Typhone olim fa-

Typhon.

bulantur, quemadmodum Apollo dorus recitat, eum à terra genitum, ut ea Deos ulcisceretur, qui Gigantes interfecerant. Quamobrem eum Plato in Phædro multiplicis naturæ belluam, ardentem, furiosamque appellat: is corporis proceritate, ac robore cunctis ex terra natis longe præstabat. Ejus superior pars hominem referebat, pennisque contegebatur, tam prodigiosæ erat magnitudinis, ut vel altissimorum montium verticem superaret, sideraque capite contingere videretur; is brachia extendens, altera manu ad Occidentem, altera ad Orientem perveniebat: ex utraque manu centum angues capitibus exprorectis emergebant: crura serpentina erant, usque ad caput serpentes implicabantur, qui universum corpus ambientes, circum quæ alii pertingebant, quod horridis, squalidisque crinibus contegebatur, qui per collum, atque humeros se diffundebant: barba ad pectus illud vastum promittebatur: oculi truces erant, ex seque quasdam veluti scintillas emittebant: os flammam affatum emebat. Hunc, cum in cælum ignitos lapides esset jacu-

, ru-
agine
o ejus
frustra
nmi-
nihil
e ubi
ratis
catis,
ejus-
postea
oriam
lemni
n esset
epra-

n nus-
s lib. i.
butus,
n ado-
onem
m au-
batur,
ent, in-
im fa-
ut ea
ato in
is cor-
jus su-
igiosa
sidera-
Occi-
angues
uae alii
caput
qui per
n pro-
ebant:
s esset
jacu-

jaculatus, tantum cælites exhorruerunt, ut omnes in Ægyptum aufugerint, utque ab ejus impetu se tuerentur, alii aliorum sibi animalium formam induerint, ut de multis superius à nobis dictum est. Sed tamen immane hoc monstrum tandem aliquando à Jove victum fertur, ut Apollo dorus testatur: alii vero dicunt, ut nos superius retulimus, ab Horo fuisse superatum; qui idem fuit, ac Osiris, licet inter se nomine differreat. Itaque Hermioli, quæ est Ægypti urbs, Accipiter in Hippopotamum impetum faciens effingebatur: pro Hippopotamo Typhonem capiebant, qui malum quodcumque, a terra proficiscens adumbrat, Accipiter virtutem, quæ ei resillit, ac omnem ejus impetum retundit, significat; hæc Osiride, aut Horo ostenditur, qui Solem repræsentant: iidem propter alias rationes à Bacho non differunt: nam, sicut Ægyptii Osiridem dixerunt à Typhone in frustra concisum, ita etiam Græci de Bacho affirmant, quem volunt à Titanis disceptum fuisse. Et hoc illud erat, quod dicebamus, Bachum scilicet solitum membris discepti juveni designari. Nam de Bacho ferunt, à Titanis eum cæsum, concisum coctum, atque iterum compactum, gypsoque obductum fuisse, ne scilicet amplius de facie cognosceretur; quemadmodum Suidas scribit; id innuit, uvas conteri, ut inde vinum exprimatur, quod in ligneis vasis, aut lapideis, aut etiam gypseis bullit, ac quodammodo coquitur; immo etiam in alienos injicitur, ut subjecto igni excoquatur, quo melius conservetur: Bachi membra iterum compingi vites innuit, suo tempore uvas integras, ac solidas proferre. Bachus præterea, quia eam virtutem adumbrabat, quæ plantis vim ad fructus maturos proferendos suppeditat, familiare numen Eleusinis Deis, quæ erant Ceres, & Proserpina fuisse, ab Herodoto narratur; hæc autem efficere credebantur, ut semen humi sparsum geminaret. Pausanias in Atticis refert, Athenis in Casaris templo, Bachum existisse, manu ardentem facem porrigentem. Itaque Porphyrius, ut Eusebius refert, vult Bachum fœmineo habitu indutum, ac cornutum esse, ut in plantis duplicem inesse virtutem, ad fructus producendos, masculi scilicet, & fœminæ ostendatur: quamvis vero de palma feratur, eam partim masculi esse sexus, partim fœminei, nec unum altero semoto facile fructus proferre; tamen quælibet arbor folia, ac fructus profert, sine alterius ope, ita ut alteram cum altera conjungi sit opus, ut in animantibus videmus, quæ prolem generare nequeunt, nisi masculus cum fœmina coeat. Unde fortasse fit, ut fabulentur, Priapum ex Bacho ortum esse; ut scilicet demonstretur, semen tam in animalibus, quam in plantis à Sole, vim ad producendum mutuari: quod in Osiridis imagine exprimitur; ubi pannus ruber, quo tegitur, cælestem calorem innuit, qui seminibus, intra terræ viscera reconditis, vim ad producendum tribuit, Suidas scribit, Priapum eundem ac Bachum esse, qui ab Ægyptiis Horus appellabatur. Hori effigies apud eos

*Bachus cum
Deis Eleusinis.*

Priapus.

ita exprimebatur : adolescens dextera sceptrum continebat ; perinde ac dominus omnium esset , quæ hic oriuntur , sinistra autem pudenda tenebat ; nam seminalis virtus ab eo proficisci credebatur : est quoque alatus , ut ejus velocitas indicetur : Ei discus adjaceret , quo mundi rotunditas significatur : nam Sol quem Horus refert , mundum quotidie suo cursu obit. Utque veteres ostenderent , quantum Bachi , Priapique numina inter se consentirent , imo potius unum amborum esset numen , in Bacchanalibus ex collo membri virilis figuram suspensam gestabant ; hanc Psallum appellabant , ex siculo ligno dolatum. Sed apud Suidam legitur ex rubro corio quoque olim hanc imaginem expressam fuisse , quam sibi inter coxas suspendentes , per urbem saltitantes discuntabant , cum Bacchanalia celebrarent ; hi Phallophori dicebantur ; faciem tenuissimis arborum corticibus , aut etiam pelle tegebant , caput hedera aut violis coronabant. Herodotus narrat , Ægyptios cubitales statuas effinxisse , Verendis extensis , ac longitudine penè Corpus totum æquantibus : hæcque à mulieribus circumferri solitas per compita super curus , ad hunc usum fabrefactos , præcedentibus tibiis , ad quarum modos Bachi laudes cantabantur. Idem de mulieribus Romanis legitur , quæ solemnè pompa membri virilis imaginem gestabant. Sed Priapum ita effingebant , erat puer crassus , deformis , virilia vastissima habens , quæ reliqui corporis magnitudinem æquarent. Suidas refert , Junonem , Veneris utero lecto , effecisse , ut is talis nasceretur , ut Jovi scilicet rem molestam faceret , qui cum gravidam effecerat. Sed alij Priapi patrem Bacchum fuisse volunt , cujus rei Theodoretus rationem reddens , dicit , pro Venere coitus Voluptatem , pro Bacho Vinum immo-dice sumptum , capi solere , ex his autem simul conjunctis Priapum existere. Huic similis imò idem Mutinus fuit , qui sedens pudenda ostentabat , in ejus sinu , omnis causa , nubentes sessitabant , ut earum pudicitiam prior Deus delibasse videretur , ut Varro scriptis testatum reliquit , quod Lactantius Augustinusque in lib. de Civit. Dei referunt. Priapus à veteribus Deus Hortorum est habitus , barbati hominis formam referens , comam implexam habens , nudus , dexteraque falcem tenens , sicut enim Tibullus lib. 1. Eleg. 4. eum describit , ita dicens :

*Sic umbrosa tibi contingant cæca Priapi,
Nec capite soles, ne nocentque nives.
Quæ tua formosos cepit solertia coxæ
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est:
Nudus & Hiberna producis frigora brumæ.
Nudus & æstivi tempora sicca canis.
Sic ego, tum Bachi respondit vestra proles,
Armatus cur va sic mihi falce Deus.*

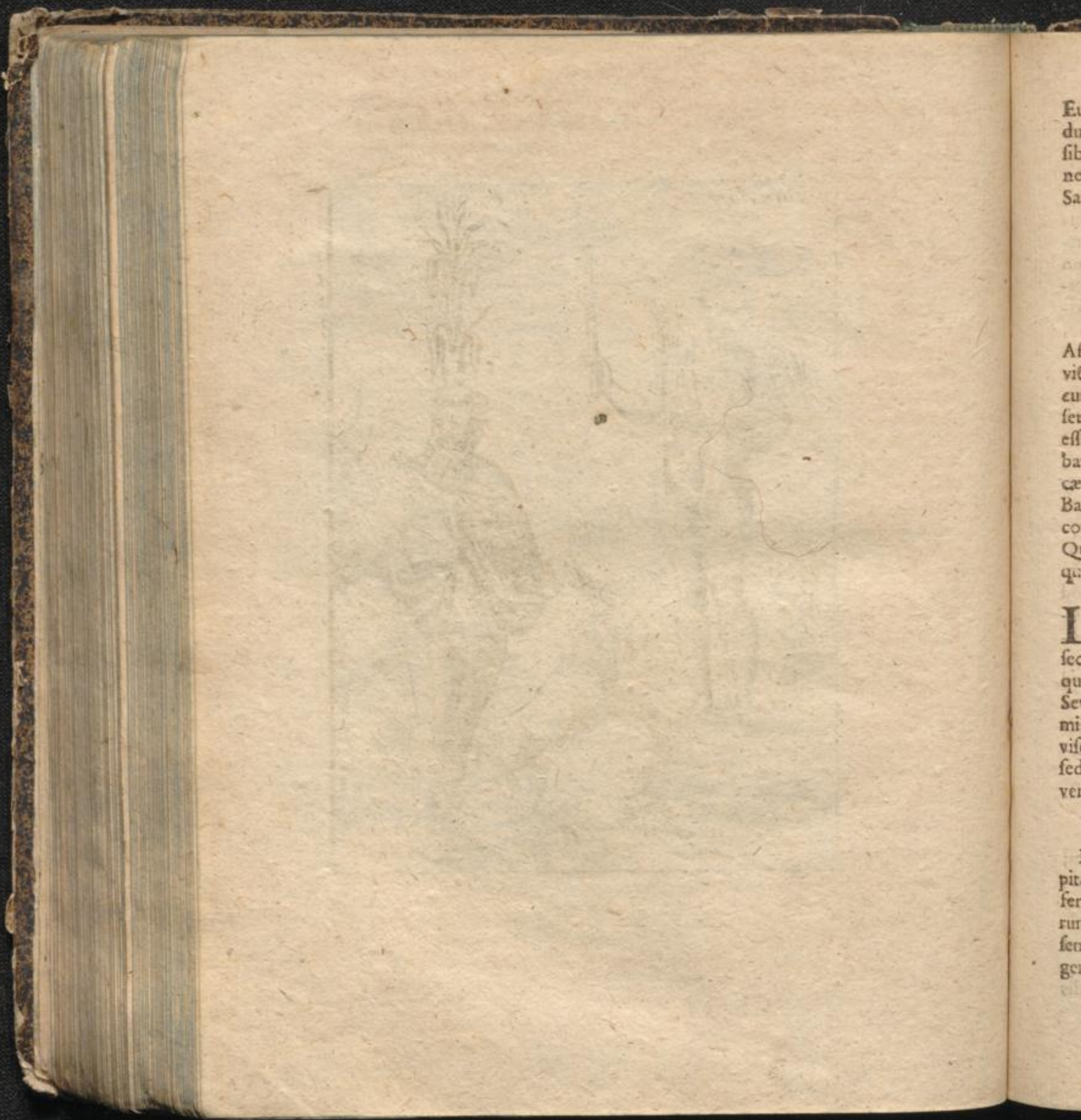
Eum

e ac
ene-
ala-
ndi-
cur-
mina
cha-
Plal-
x ru-
inter
ualia
orum
part.
entis,
e cir-
ctos,
dem
nagi-
rmis,
rent.
cere-
t. Sed
onem
mo-
stere.
in
prior
ctan-
s De-
m im-
s lib.

Eum

Eu
du
fibi
no
Sat

Afi
viG
eun
fer
esse
bar
cet
Bac
cog
Qu
qu

L
feci
qu
Sev
mi,
vise
fed
ver

I
pita
fero
rum
fenu
gen

Eum interdum panno quoque operuerunt, cujus ipse Lascinias in sinum reducebat, in quo omnium generis fructus continebat. Eidem ferta ex hortensibus herbis conficiebant: nam custos hortis apponebatur, longam arundinem supra caput habens, ut ea aves deterreret. Ita enim is de se apud Horat., Sat. IIX. lib. I. loquitur.

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus, scammum faceret ne Priapum,
Malui esse Deum. Deus indo ego furum aviumque
Maxima formido: nam fures dextera coercet
Ast importunas volucres in vertice arundo,
Terres fixa, vetatque novis confidere in hortis.*

Afinus quoque prope Priapum non absurde pingi posset, nam ea præcipue victima hujusmodi Deus delectabatur, ob maximam scilicet, quæ est ibi cum eo similitudinem. Apud Ægyptios Hircus pingebatur, qui Priapi esset Symbolum; nam de hoc legitur, post septimam diem ab ortu ad coitum esse idoneum, ad quem semper sit paratus. Eadem bellua Bacchus innuebatur; nam is fertur in hircum fuisse conversus, cum in Ægyptum una cum cæteris Diis fugisset, ut Typhonis manus evaderet. Apollodorus scribit, Bachum adhuc infantem, à Jove in hædem fuisse versum, ne à Junone cognosceretur, per Mercuriumque Nymphis nutriendum traditum. Quare ob hanc causam Caper, Victima admodum Bacho cara erat; vel etiam, quod is valde vitibus sit noxius; atque hæc de Bacho sint dicta.

Hircus Priapi Symbolum.

Caper Bacho sacer.

LARES.

Lares Dii Domestici erant, qui intra domesticos parietes colebantur, tamquam Domorum essent custodes: eis prope focum loculum consecrabant, Lararium dictum, quod Lares ibi reponerentur, ubi, & alia quoque simulacra collocabantur; nam Lampridius scribit, Alexandrum Severum duo Lararia habuisse, in quorum uno simulacra Christi, Abrahami, Orphei, atque Apollonii erant, in altero Ciceronis & Virgilii effigies viscebantur. Neque privatarum tantum ædium Lares custodes habebantur, sed & universæ Civitatis, & Agrorum quoque, ut Tibullus libro primo his verbis docet;

*Vos quoque felices quondam, nunc pauperis agri
Custodes, fertis munera vestra, Lares.*

Itaque, ut Festus scribit, pilæ & effigies viriles & muliebres ex lana compitalibus suspendebantur in compitis; & hunc festum diem esse Deorum inferorum, quos vocant Lares, putarunt, quibus tot Pilæ, quot capita servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur, ut vivis parcerent, & essent iis pilis, & simulacris contenti: vel is ritus olim est institutus, quod Lares genios quosdam mortuorum existimarent, qui corporibus exsuti, aliquid ubi

Imago 73.

Canis cum
Laribus.

Penates.

Genius.

quiescerent habere cupiebant. Sed tamen Lares ut plurimum Dii domestici putabantur; hi juvenili figura effingebantur, canis pelle vestiti, quibus etiam canis assistebat; quod argumento erat, eos domorum fidelissimos esse custodes, domesticis familiares, ac blandos, externis formidabiles, quales solent esse canes. Hæc est Plutarchi in Problematibus sententia, antea ab Ovidio in Fastis allata. Iidem interdum obvoluti toga super humerum sinistrum, & sub dextro formabantur; ut scilicet magis ad suum munus obeundum, essent expediti; quo juxta Plutarchum ibidem, diligentissime hominum opera vestigarent, ne scelera eorum laterent, sed ut de iis à se compertis, justissimas pœnas luerent. His Dii Penates simillimi erant, præcipue in civitatibus custodiendis; nonnulli eos volunt apud Romanos fuisse, Jovem, Junonem atque Minervam; alii autem, Apollinem, & Neptunum, qui Trojana mœnia exædificarunt. M. Cicero eos dictos scribit à penu, sive ab eo, quod penitus insident: & ideo in penitissimis adium partibus colebantur. Itaque Demipho apud Terentium se domum proficisci velle dicit, Deos Penates salutatum, ut inde in forum ad negotia peragenda revertatur. De figura vero eorum, & forma Timæus historicus scribit, eos Lituos ferreos, & arcos, & Trojanum quoddam vas fictile fuisse, eaque in occultis, & reconditis Lavini jacuisse sacra. Dionysius lib. 1. Rom. historiæ refert, in templo obscuro, & humili, quod erat non procul à foro Romano, duas duorum Trojanorum imagines se vidisse, duorum juvenum sedentium, habentiumque pila in manibus, quibus esset inscriptio D. PENATES; similesque vestitis in templis plerisque conspici juvenes, militari habitu. & cultui quod idem in multis antiquis numismatibus cernitur. Genius etiam Domesticum numen, immo & proprium unicuique habebatur; quem aliqui hospitalitatis Deum esse voluerunt, item voluptatis, ac naturæ; itaque genio indulgere dicuntur, qui voluptati dant operam, naturæ quæ largiuntur quod expetit; geniumque defraudere illi existimantur, qui alia omnia potius faciunt. Horatius lib. 11. Epist. ad Julium Florum scribens, de humanarum rerum instabilitate disserit, ibique quærit, qui fiat, ut duorum fratrum alter sæpe voluptuosus, alter sit laboriosus: cui quæstioni sic respondet,

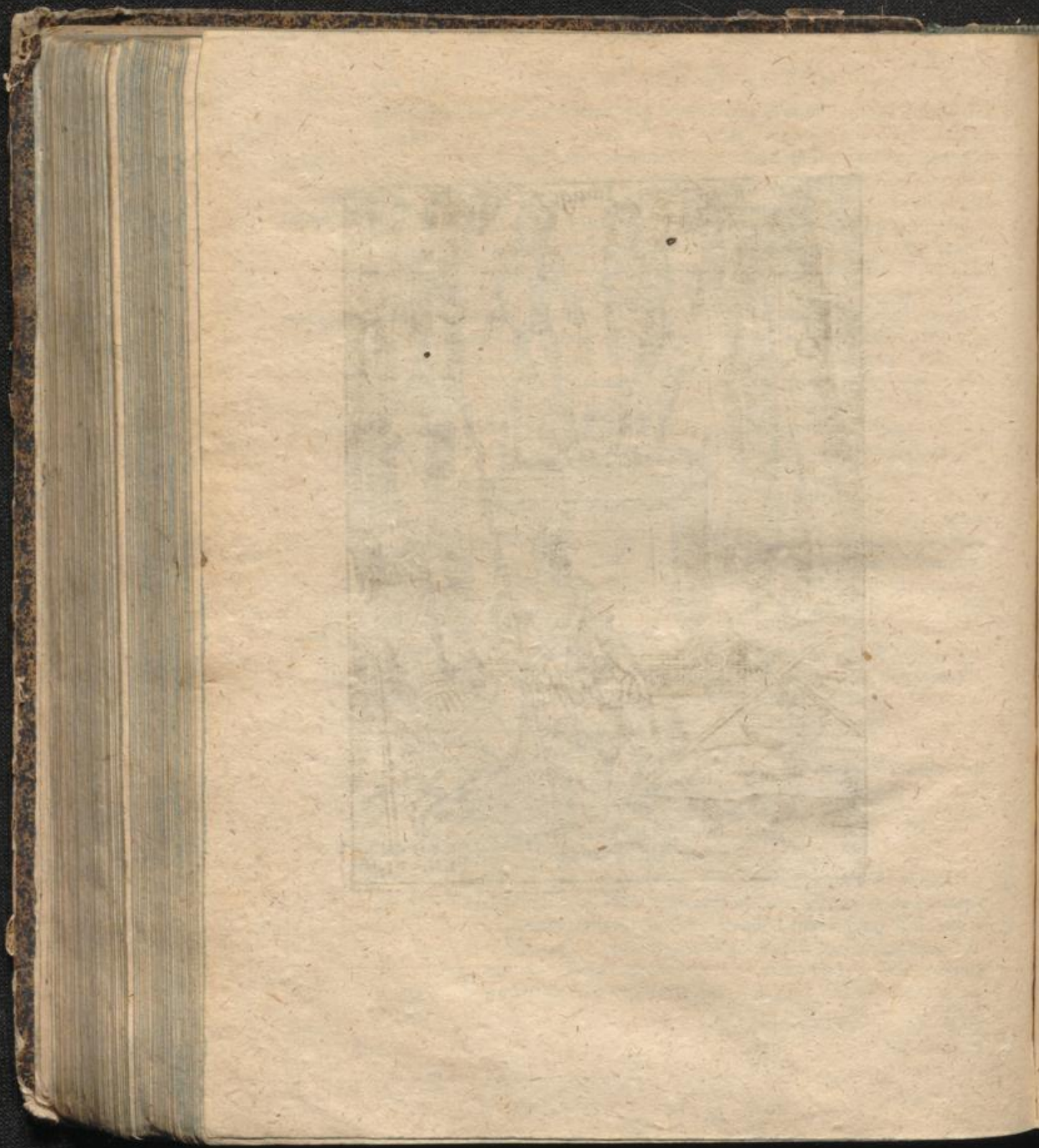
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,

Natura Deus humana, mortalis in unum

Quodque caput: vultu mutabilis, albus, & ater.

Censorinus in ea est sententia, ut censeat, Genium esse generationis Deum; aut quod ei præsit; aut quod una nobiscum sit genitus; nobiscumque perpetuo maneat, ut vitam nostram tueatur. Itaque veteres singulis singulos Genios attribuebant, aut etiam binos, alterum scilicet Malum, alterum Bonum; hunc ad bonum adhortatorem, illum ad malum impulsorem: quod non admodum à nostræ religionis scitis abhorret, in quibus habetur de Angelis

ge
ori
gn
C
fu
leb
cul
nas
lig
sap
qu
re
ex
eti
pra
ftr
A
fun

D
ali
nul
El
se
go
Ar
pu
eur
El
den
Im
tat
in
So
dic
de
H
pra

gelis Custodibus, ac Cacodæmonibus; nisi quod nos eos uolumus nobiscum oriri, quemadmodum veteres de suis Geniis ac Laribus dicebant: nam magna erat inter eos similitudo. Quare Romani in triviis, & compitiis Augusti Genium una cum Laribus collocarunt, atque venerati sunt. Quilibet vero suum Genium separatim colebat, maxima cum læticia diem suum natalem celebrans. Sed Principis Genium ab omnibus publice maximo honore, & cultu afficiebatur. Quamobrem qui per ejus Genium juratus, pejerasset, pœnas dabat; religiosissimum enim id jusjurandum habebatur. Ideoque Caligula, cum ob levissimas causas morte plurimos quotidie afficeret, dicere sæpe solebat, sicut Suetonius refert, se illos punire, propterea quod nunquam per suum Genium jurassent, hoc præ se ferentes, se ipsum contemnere, indignumque censere, qui coleretur. Genius igitur numen quoddam existimabatur, quod semper homines ab ortu ipso comitaretur. Idem locis etiam tribuebatur, ut Jamblichus sentit, cum probat Diis, qui alicui loco præsident, de iis sacrificandum, quæ ibidem oriantur: Nam res, quæ in nostro patrocinio sunt, nobis cæteris solent esse cariore. Virgilius lib. v. cum Aeneam facit anniversaria juxta Anchisæ manibus persolventem, anguem visum esse scribit.

*Principis
Genius.*

*Cerulea cui terga nota, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, cui nubilus arcus
Mille trahit varios adverso sole colores:*

Dubitatque, num loci Genius, an aliud quidpiam esset. Hinc est factum, ut aliqui Genium serpentis forma effinxerint, alii puerili, juvenili aliqui, nonnulli senili, ut Cebes in sua tabula. Pausanias in Eliacis posterioribus refert, Eleostanquam patrium Deam Sosipolim, qui urbis servatorem sonat coluisse: ejus sacrificia in templo Lucinæ quotannis patrio ritu celebrari solita. De eo hæc ait, fuisse memoriæ prodita; cum scilicet in Eleorum fines hostiliter Arcades invasissent, contraque eos aciem Elei direxissent; mulierem Infanti puero mammam præbentem, ad Eleorum Duces venisse, seque cum puerum eum peperisse diceret, addidisse, monitam per somnium, ut eum pugnae socium Eleis adjungeret: ibi eos, qui summæ rei præerant (quod mulieris verbis fidem habendam censuissent) puerum nudum ante signa collocandum curasse. Impressione ab Arcadibus facta, puerum in eorum conspectum, in anguem mutatum: eo prodigio hostes exterritos, in fugam se protinus dedisse; acriter in Eleos instituisse: parta vero hac insigni victoria, à servata civitate nomen Sosipolidi inditum: quoque loco in cavernam, Visus fuerat se anguis abdidisse, confectio prælio sanum erectum, Idcirco vero honores Lucinæ decretos, quod ab ea in lucem puerum illum sibi editum, interpretati sunt. Hic Deus exprimebatur ætate puerili, chalyde amictus varia, & stellata, præ se gerebat manu, altera copiæ cornu; hac enim forma quidam in somnis

somnis

*Platanus
Genio sacra.*

somnis est visus. In vetustis numismatibus Trajani, Adriani, aliorumque principum Genius pateram dextera manu supra aram porrigere, quæ ara esset fertis ornata, læva vero propendulum flagellum, vel simile quidpiam tenere videtur. Sed enim & in aliis Adriani inscriptionibus talis epigraphæ reperitur, GEN. P. R. ubi imago cernitur hominis militaris; cum veste ad cruris medium circumvoluta, dextera pateram in morem sacrificantis habens, læva autem cornu copiarum. Populi autem Romani Genius id fortasse numen erat, in cuius tutela eorum urbs erat. Genium Olim platano coronabant, sed & interdum floribus, ut apud Tibullum alicubi legitur:

Ipsæ suos adsit Genius visurus honores;

Cui dicorent sanctas florea ferta comas.

Imago. 74. a

Sed quia duplicem esse Genium diximus, ut Socraticus Euclides apud Censorinum velle videtur, dicto de bono, nunc de malo Genio videamus. Huic nullam statuam antiquos posuisse comperio. Sed tamen multis fuisse visus legitur. Quare nos ejus speciem ex variis Historiis designabimus. Plutarchus, Appianus, ac Lucius Florus meminerunt. Brutum cum quadam nocte se in cubiculum includisset, nescio quid, ut ei erat mos, cogitantem, spectrum quoddam conspexisse atri hominis, atque horribilis, qui, Tuus sum, inquit Brute, Genius. Valerius Maximus lib. I. Refert de Cassio Parmensi, qui Antonianas partes secutus, ab Augusto capite est multatus, eum paucis ante mortem diebus existimasse ad se venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squalida barba & capillo demisso, qui interrogatus responderit, se ejus malum Genium esse. Pausanias in Eliacis posterioribus, de Euthymo Athleta scribens, narrat, Ulyssem errantem Temessam etiam Italiæ urbem esse appulsum, ibi de navalibus sociis ejus unum, Virgine per vinum violata ab oppidanis contumeliam vindicantibus, lapidibus obrutum: Ulyssem quidem, nulla ulciscendi inita ratione, inde profectum: perempti vero socij manes finem nullum sciendi in cujuslibet ætatis homines fecisse, priusquam cogitantes patriam relinquere Tenessenses, quo eam pestem effugerent, Apollinis responso Heroem placare jussi sunt, & consecrato ei solo, templum excitare, devovere ei præterea quotannis Virginum unam, quæ ipsis formosissima visa esset. Quod cum illi ex oraculo facere pergerent, nihil omnino gravius passos esse. Forte vero Euthymum cum venisset Temessam eo ipso tempore, quo solenne sacrificium fiebat, re tota cognita, se intromitti in templum postulasse: Ibi virginem conspicatam, primo misericordia commotum, deinde etiam amore incensum, Armis igitur captis, cum Genio congressum: illum victum, in cenibus, & agro cessisse, sublatumque prorsus ex hominum cætu, in mare se demersisse: Ac in hujus facinoris præmium virginem victori nupsisse. Ipsum vero Genium, idem refert, colore fuisse vehementer atro, cætera specie maxime formidabilem, amictum autem lupi pellem ei fuisse.

FOR-

in-
fer-
nere
pe-
e ad
ha-
raffe
co-
:

pud
nus.
fui-
nus.
qua-
ogi-
qui,
Cal-
nta-
in-
qui
acis
e-
um,
api-
pro-
ibet
len-
jussi
quo-
li ex
thy-
fic-
con-
um,
& a-
Ac
um,
ida-
R-

Imago. 74

en
m
re
fu
qu

H
na
qu
be
tis
ca
un
di
m

La
va
Ac
pro
tur
ma
du
mn
era
for
den
Te
cuj
scri
ven
luff

FORTUNA.

Fortunam culpant omnes, probraque laceſſunt;

Cum tamen hac magnum potius mereatur honorem.

Libet mihi ab his Dantis Algerii verſibus, Fortunæ tractationem auſpicari: ei namque nos mortales, quidquid extra ſententiam cadit, acceptum ferimus, illud moleſte ferentes, ex quo potius magnam lætitiã ſuſcipere deberimus; videmurque rei familiaris & honorum comparationem, eorum ruruſus jacturam, ac rerum omnium viciffitudinem ab ea pendere arbitrari. Itaque Franciſcus Petrarca quodã in loco Fortunam ita de ſe dicentem inducit;

Magna, potens rerum, conor Fortuna; vides ne,

Latos ac triſtes ſolam me reddere poſſe?

Idque ſtatim celeri ſum eadem velocior aura.

Quodque vides, noſtris juffis id voluitur omne.

Hinc omnium conviciorum, quæ quotidie in eam congerimus, eſt origo: *Fortuna enim* nam quæ Fortunæ bona appellamus, eos plerumque poſſidere cernimus, *culpatur.* qui minus iis digni nobis videantur, digniſſimis quibusque ſpoliatis. Quod bene ne, an male ſe habeat, illis conſiderandum relinquo, qui, qua ſunt mentis acie præditi, diſpicere ſoli poſſint, quot curis, moleſtiis, periculisque, caduca hæc, quæ bona dicimus, abundant. Sed pauci id animadvertimus, id unum ſtudentes, ſcilicet ut iis nos refarciamus; cumque res pro animi libidine minus ſucceſſerit, Fortunam ſtatim ream facinus: qua tamen juxta *Fortuna non* multorum ſententiam nulla eſt. Itaque Juvenalis Satyr. x. ſic de ea dicit; *exſiſtit.*

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia: ſed te

Noſ facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.

Lactantius autem Firmianus, Fortunam nihil aliud eſſe dicit, quam nomen vanum, quod hominum inſipientiam arguit: Ciceroni conſentens, qui in Academicis quæſtionibus ſic inquit; Fortuna effecit nobis multa improvifa propter obſcuritatem, ignorantemque cauſarum. Sed non minus in Fortuna veteres decepti ſunt, quam in cæteris Diis: hanc autem bonis atque malis his externis adminiſtrandis, tanquam Deam, præpoſuerunt. Itaque *Fortuna duplex.* duas Fortunas effinxerunt, bonam unam, alteram malam; huic adverſa omnia, illi proſpera quæque adſcripferunt; bona candido vultu, mala atro erat prædita. Præneste, ubi ea celeberrimum templum habebat, ſub duarum ſororum imagine colebatur, ut Alexander Neapolitanus refert. Ob eandemque cauſam Pindarus, quemadmodum Plutarchus teſtatur, eam duos Temones moderantem effinxit. Sed tamen una tantum Fortuna habebatur, cujus effigiem hic ex præſcis ſcriptoribus apponam. Pausanias in Meſſeniã ſcribit, Bubalum, qui templa conſtruere, & animalia optime effingere noverat, omnium primum Fortunæ ſtatuum Smyrnæis effeciſſe, polum capite ſuſtinentis, manuque Amaltheæ cornu continentis. Hac figura

Imago. 75. a

Rerum hu-
manarum
administra-
tio.

innuebatur, Fortunæ id esse munus, ut ea pro libidine largiatur, adimatque divitias, quas Copiæ cornu representat, eademque perpetuo in orbem vertuntur, sicuti cælum assidue circa polos convertitur. Idem posteriores sunt imitati, qui Fortunam aut tabulis, aut signis expresserunt; eo spectantes ut intelligeremus, penes eam rerum harum administrationem esse, quas suo arbitrio dispenlet. Lactantius lib. III. refert, Fortunam depingi solere cum Cornu copiæ & gubernaculo, tanquam in ejus esse potestate situm, divitias elargiri, resque humanas, bonaque caduca moderari: nulla enim in his stabilitas reperitur, nec juste tributa videntur, cum magnam eorum penuriam boni patiantur, mali que homines eis undique circumfluant. Hanc ob causam fortunam cæcam, instabilem, dementem, malis potius quam bonis amicam dicimus, ut est in quodam Epigrammate, quod inter Virgîi opuscula recensetur, id est ejusmodi.

*O Fortuna potens, quam variabilis
Tantum juris atrox que tibi vindicas,
Evertisque bonos, eligis improbos:
Nec servare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus
Fortuna innocuos cladibus afficit.
Justos illa viros pauperie gravat.
Indignos eadem divitiis beat.
Hac aufert juvenes, & retinet senes,
Injusto arbitrio tempora dividens,
Quod dignis adimit, transfert ad impios:
Nec discrimen habet, restaque judicat:
Inconstans, fragilis, perfida lubrica
Nec quos clarificat, perpetuo fovet,
Nec quos deseruit perpetuo premit.*

Itaque Thebani Plutum Fortunæ manibus imposuerunt, ut superius diximus; perinde atque is Deus qui divitiis praesidere credebatur, opes tribueret, adimeretque pro Fortunæ arbitrio; quam ita Martianus lib. I. Philol. describit. Tunc etiam inquam, omnium garrula puellarum, & contrario semper fruibunda luxu, levitate pernix desultoria gestiebat, quam alii Fortem asserunt, Nemesimque nonnulli, Tycheaque complures, aut Nortiam. Hæc autem quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat, & aliis impertens, repentinis motibus conferebat, rapiens his comas pueriliter, caput illis virgas comminuens, eisdemque quibus fuerat Eblandita, ictibus crebris verticem, complicatis in condilos digitis, vulnerabat. Nos autem ita ludibrio habere Fortuna videtur, cum bona quæ nobis tribuerat, rursus adimit, ex quo maximo nos dolore afficimur, quod quidem minime usu

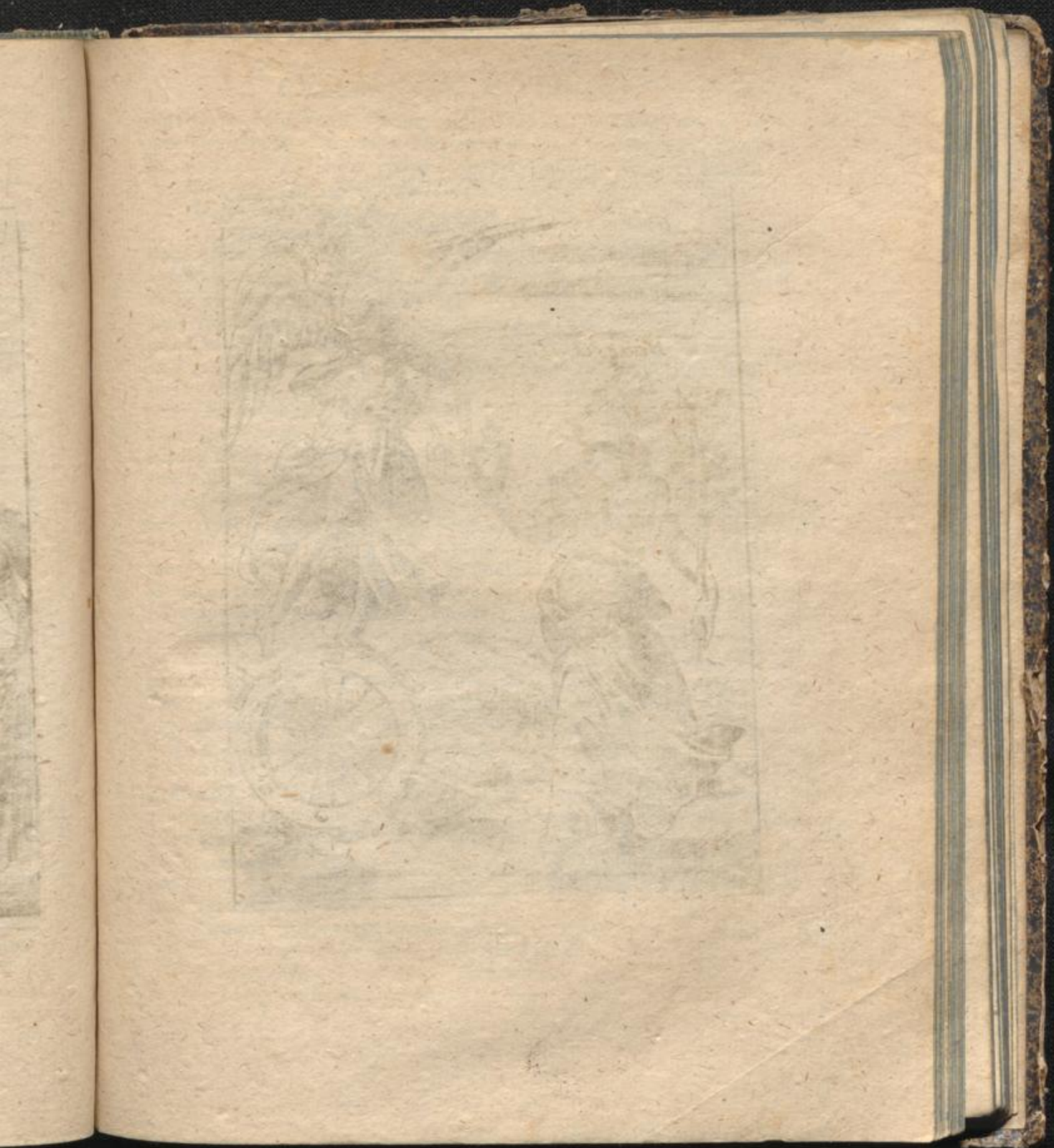
que
ver-
sunt
s ut
ar-
cum
rias
sta-
iam
rau-
onis
pu-

Imago. 75.

us;
ndi-
cri-
per
ffe-
læc
liis
ter,
bus
em
ur-
me
usu

usu veniret. si pluris ea non faceremus, quæ sub ejus sunt potestate, quana quæ sub nostra. Di vitæ namque Fortunæ dominatus sunt obnoxia, virtus sola nostra: est: Sed tamen nos has illis postponimus quod Horatius magnopere indignatur, ita in Satyris exclamans,

*O crues cives, quarenda pecunia primum,
Virtus post opes.*

Bonam simul, ac malam Fortunam, sic veteres adumbrarunt, quamvis descriptio bonam tantum innuat. Est in folio sedens mulier stolata, subtristis, cujus dexteræ dextram jungere videtur adolescentula egregia forma, ac liberali, quæ stat ante illam: post vero matronam sedentem puellulæ quædam manum supra scabellum tenere & inniti videtur. Mæsta illa matrona, præteritam Fortunam significat: adolescens quæ ei manum præbet, præsentem ostendit, puella futuræ est symbolum. Sed antequam longius progrediar. Hic aliquid de Nemese interjiciendum, operæ præteritum iore duxi, ambæ enim inter se valde similes videntur, ita ut aliqui idem numen esse sint arbitrati: quod vel ex iis discamus licet, quod supra ex Martiano attulimus. Sed tamen utraque proprium sibi cultum statuamque sibi est fortita. Nemesis ergo Dea erat, quæ unicuique quod rectum esset, ostendere credebatur. Ammianus Marcellinus ita de ea dicit; Dea est ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix, arbitra rerum, regina causarum; quam Theologi veteres fingentes, Justitiæ filiam, ex abdita quadam æternitate tradebant, omnia despectare terrena. Macrobius lib. 1. Saturn. Nemesis contra superbiam coli, esseque solis potestatem arbitratus est; cujus hæc natura sit, ut fulgentia obscuret, & quæ sunt in obscuro illuminet: Sic etiam Nemesis nunc erectas mentium humanarum cervices opprimere, & enervare videtur; nunc bonos ab imo suscitans, ad bene vivendum extollit, Proprium ergo ejus erat munus, eos ulcisci, qui nimium in prospera Fortuna superbirent. Eam Poëtæ Rhammusiam cognominarunt, à quodam Atticæ loco, ubi pulcherrimum ejus Dæ simulacrum existebat. Eadem Adrastia dicebatur; quod Adrastus Rex omnium primus ei templum posuerit. Pennas huic Dæ ideo vestustas aptavit, ut adesse velocitate volucris cunctis existimaretur: eidem gubernaculum dedit, & rotam subdidit, ut universitatem regere, per elementa discurrens omnia, non ignoraretur. Hanc interdum, una manu frænum, altera mensuram cubiti tenentem effinxerunt, non linguæ frænum injicere, ac in omnibus mensura uti debere, quod disticum apud Græcos docet; id est tale.

Imago 76. a

*ἡ Νέμεσις προλέγω το πηχει, τω τι χαλνα,
Μὴ ἀμέτροντι ποιῆν μὴτ ἀχαλνα λέγειν. Hoc est;
Prædico hæc Nemesis norma simul hisque lupatis,
Non effrena loqui, & nil fieri absque modo.*

Bb 2

Pau.

Pausanias in Atticis scribit, hanc super ceteros Deos adversus superbos esse inexorabilem: quod ex iis, quæ Barbaris, Atheniensium hostibus acciderunt, comprobatur, nam ii Athenarum opes adversus se contemnentem, jam tum eorum marmor acceperant quod ad Trophæum erigendum vehabant. Sed iis turpiter victis, id marmor Phidias excidit in Deæ hujus statuam. De quo Aufonius tale Epigramma ex Græco scripsit;

Me lapidem quondam Persæ advenere Trophæum

Vi fierem bello; nunc ego sum Nemesis

At sicut Græcis victoribus astro Trophæum,

Punio sic Persas vaniloquos Nemesis

Huic simulacro corona capiti apposita erat, qua & cerus, & Victorix parva signa continebantur: in altera manu erat ramus fraxineus, in altera Phiala, in qua Æthiopes expressi erant: cujus rei causam Pausanias dicit, se conjectura assequi non posse. Idem subdit: Neque hoc Nemesis simulacrum, neque aliquod aliud antiquum alas habebat: Sed postea apud Smyrnæos simulacra alata fuerunt, & ipsi Nemesis alæ additæ veluti & cupidini; quia hujus Deæ numen in iis potissimum apparere autumabant, qui amore capti sunt eos enim punit, qui ob formam fastu turgent, ceterosque præ se contemnant, ut Ovidius in Narcissi fabula ostendit, quæ lib. iii. Metam. habetur hinc etiam Catulli illud.

Ne pœnas Nemesis reposcat a te:

Est vehemens Dea, sedere hanc caveto.

*Nemesis abs-
que aliis.*

Justitia.

Quia vero hæc Dea mortales, ob superba facinora punire putabatur, eam aliqui, idem cum Justitia esse crediderunt. Hanc Chrylippus (ut Agellius lib. xiv. refert) forma & filo virginali descripsit, aspectu vehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilem, neque Atrocem, sed reverendæ cujusdam tristitiæ dignitate. Itaque Plato dixit, Justitiam cuncta cernere, ab antiquisque sacerdotibus, omnium rerum inspectricem fuisse dictam. Apuleius alicubi per oculum solis, ac Justitiæ jurat, perinde ad hæc non minorem vim cernendi, atque Sol ipse possideat: hæc nos in Justitiæ ministris inesse debere intelligamus licet; hos enim mentis acie ad abstrusissimam veritatem penetrare oportet: iidem ea puritate debent esse præditi, qua castæ Virgines solent esse; ita ut neque donis, neque blanditiis, neque alio quovis se corrumpi umquam sinant, sed severe semper, quod Justum sit secentur, iis etiam opus est, ut se improbis formidabiles, innocentibus benignos ostendant. Pictores examine Lancis vel Stateræ, nunc & securium, & virgarum fasce, nunc illis, vel illis Justitiam insigniunt, sunt qui eandem hoc modo effingant. Nuda virgo quadratum super lapidem seder, æquatam manu altera bilancem tenens, exsertum altera sub alâ ensim quodammodo occulens, Diodorus est author, alicubi in Egypto, ubi Veritatis portæ erant, Justitiæ statuam

*Indices qua-
les debent
esse.*

mag. 77 a

esse
de-
am
ant,
De

rva
a, in
tu-
que
era
Dex
s e-
ut
inc

am
ius
or
sed
cer-
um,
mi-
lris
eri-
ffa
ovis
iis
en-
um
odo
al-
ens,
itia
iana

statu
dem
tam
tur
ribu
da fa
signi
bent
opo
accu
Luc
cum
calu
ceta
gi in
lari
cent
Tur
tera
man
muli
oru
face
trah
stab
dum
Pon
erat
veste
Veri
ante
fam
abst
ea r
un
qui
infe

Et

statuam exstuisse, quæ capite careret: cujus rei nullam affert rationem. Eandem Egyptii effingebant per manum sinistram porrecta palma discapedinata; propterea quod sinistra genuina pigris, nulla calliditate prædita videtur; & ideo æquitati aptior, quam dextera. Pausanias vero in Eliacis prioribus ita depictam ait in arca Cypseli; At formosa, inquit, illa mulier, quæ fœda facie alteram sinistra obstricto collo trahit, dextera fuste cædit, Justitiam significat, quæ injuriam male multat: nam justii iudices injuriam semper debent opprimere, curareque, ne cui injuriam passæ, non satisfiat. Hos etiam oportet dispicere, ne veritas eos lateat, utraque parte audita, & nunquam, accusatoris nudis verbis credentes, reum condemnare. In hanc sententiam Lucianus in libello de non temere credendo calumniæ tale refert exemplum: cum Antiphilus, Apellis quidam amulus, apud ptolemæum Apellem esset calumniatus, quod cum Theodoro consensisset, qui à rege rebellionem fecerat: & à quodam conjurationis confesso, qui capitis pœna tenebatur, regi innotuisset, Apellem omnino facinoris signarum: & iniique illum infimulari: tum Ptolemæus, posito furore sententiam mutavit, Apellem Talentis centum donavit, eique in servitutem calumniatorem Antiphilum addidit. Tunc Apelles, periculi memor, tali pictura Calumniam ultus est. In dextera quidem sedet vir, permagnas habens aures, quales fuisse Midæ feruntur: manum longe ille protendit accedenti Calumniæ: circum ipsum vero sunt mulieres duæ, Ignorantia scilicet, & Suspicio, ex adverso Calunnia, mulier ornata, & pulchra, sed aspectu ardens, & in iram ac rabiem concita; lava faciem accensam præferens, dextera adolescentem quemdam per capillos trahere videbatur; qui manus ambas ad cælum tendebat, superosque obtestabatur: præcedebat vir pallidus, impurus, acute intuens, iis propemodum similis, qui longiori morbo sunt confecti: hic Livor, seu Invidia erat. Pone duæ aliæ mulieres erant, Calumniam dirigentes, & adornantes, altera erat Insidia, altera Fraus. A tergo sequebatur Pœnitentia, pullas, lacerasque vestes induta; quæ retro caput inflectens, flens, ac lugens, pudore venientem Veritatem excipere videbatur. Ita Lucianus Calumniam descripsit, quam antea Apelles depinxerat: undè colligit, Calumniam nil aliud esse, quam falsam alicujus infimulationem, cui iudex fidem habeat, de eo confectam, qui absit, nec suam causam dicat: atque ab invidia ut plurimum profectam: & *Invidia*, ea ratione Apelles hanc ei præmittit. Invidia autem est omnium animi pestium longe teterrima: nam non solum iis, quibus invidetur, nocet, sed & iis, qui invident. Itaque Silius Italicus libro VIII. eam inter monstra, quæ apud inferos sunt, numerat, ita eam breviter describens:

Hinc angens utraque manu sua guttura Livor.

Et Horatius lib. I. Epistol. ad Lollium sic de ea dixit:

*Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum.*

Bb 3

Quod

Quod optime ponit ob oculos quoddam poemation, quod inter Virgilio opuscula numeratur. Id sic habet,

*Livor tabificum malis venenum,
Intactis vorat ossibus medullas,
Et rotum bibit artibus cruorem.
Quid quisquis furit, inviditque sorti,
Vi debet, sibi poena semper ipse est.
Tæstatur gemitu graves dolores,
Suspirat, gemit, incutitque dentes.
Sudat frigidus, intuens quod odit:
Effundit mala lingua virus atrum:
Pallor terribilis genas colorat:
Infelix macies renudat ossa:
Non lux, non cibus est suavis illi,
Nec potus iuvat, aut sapor Lyæi:
Nec, si pocula Jupiter propinet,
Atque hac porrigat, & ministret Hebe,
Aut tradat Ganymedes ipse nectar.
Non somnum capit, aut quiescit unquam,
Torquet viscera carnifex cruentus:
Vesanos tacite movet furores,
Intentans animo faces Erinnyes,
Letalis Tityique vultur intus,
Qui semper lacerat, comestque mentem:
Vivit pectore sub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus levaret,
Nec Phæbus, sobolesve cara Phœbi.*

Ovidius lib. 11. Metamorph. ei muliebrem formam tribuens, (quasi Græci hominem effingunt, quandoquidem ὄφθαλμοὶ masculi sit generis) ita describit;

*Pallor in ore sedet, macies in corpore toto:
Nusquam relictæ acies: rigent rubigine dentes:
Pectora felle vident; lingua est suffusa veneno:
Risus abest, nisi quem visi movere dolores:
Nec Frustrur somno, vigilantibus excita curis;
Sed videt ingratos, intabescitque videndo:
Successus hominum carpitque, & carpitur una,
Suppliciumque suum est.*

Idem paulo ante ejus domum suis quasi coloribus exprimens, eam dixerat, ibi residentem serpentum carnibus se pascere. Plutarchus longum sane opus
con-

conf
hab
nam
dur
corru
vent
fam a
Mon
Theo
staba
repre
bovis
affige
Lucia
nestra
nere,
ejus c
Græc
hianti
idque
bantu
scant,
tur: q
atque
enim,
est in d
junxit

Hoc e
verbis
stentat

conscripsit de Invidia: & magnus ille Basilius in quadam de ea ad populum habita concione, inter cætera dicit, Inuidos vulturibus esse perfimiles; nam sicut hi super arva lata, aut florida prata volitantes, numquam descendunt, nisi cadaver despectent, cujus putrescentes tantum partes, relictis in corruptis, decerpunt; ita invidi in quovis numquam inspicunt, aut conivent ad eam, quæ laudem merentur, illud solum animadvertentes, unde ansam ad vituperandum qualemcumque captare possint: qualis etiam fuisse Momo scribitur, qui etiam inter Deos numerabatur, ac ab Hesiodo in Theogon. Noctis ac somni filius fuisse dicitur: nam nihil hic per se præstabat, sed tantum aliorum Deorum opera inspiciebat, quæ omnia libere reprehendebat. Quare Aëlopus de eo scripsit, ut Aristoteles refert, illum bovis opificium vituperasse, cum cornua potius in humeris, quam in capite affigenda fuissent, ut validius ferire posset. Idem de homine dicebat, ut Lucianus in Hermotimo narrat, Vulcanum vehementer errasse, quod non fenestrarum hominis pectus fecisset, quo ejus cogitatus plane viderentur. In Venere, ut dicit Philostratus, nihil reprehensione dignum deprehendit, nisi quod ejus crepidæ, dum illa incederet, nimis streperent. Ejus imago libro vi. Epigr. Græcorum describitur, tamquam hominis macilenti, extenuati, pallidi, ore hiantis, ad terram spectantis, quam is bacillo, quem manu tenet, percutit; idque ob eam fortasse rationem, quod Dii apud antiquos Terræ filii dicebantur. Ab hoc Momo, qui eo sunt ingenio, ut omnia, quæ sibi non allubescant, vituperent, Momi sunt dicti: quod in eis vitium fere ex invidia oritur: quæ juxta Euripidem, ut Aelianus refert, est perquam tristes, perversa, atque verecunda. Eam veteres sub anguillæ symbolo innuebant; hæc enim, ut idem Aelianus scribit, seorsim à cæteris piscibus degit, nec umquam est in eorum comitatu. Fraudem, quam Calumniæ comitem Apelles ad-

MOMI.

FRAUS.

*Tum Fraus Cocytum tantum caput extulit undis;
Cætera membra latent, fluvio demersa sub imo.*

Est illi vultus mollis, faciesque benigna:

Justitiam recedat: sanctos venerabere mores.

Sed partes, quas illa negat proferre sub auras,

Horrendæ visu, setis, squamisque referta:

Serpentis formam referebant: omnia tetra.

Tot nodis corpus conjungitur: atque colores

Tot sparsim fufos oculis monstrat, quot Arachne

Ipsa suas telas minime variaverat umquam.

*Deceptorum
ingenium.*

Hoc eo refertur, ut intelligamus, homines deceptores aspectu quidem, & verbis benignitatem quamdam incredibilem, lenitatem, ac modestiam ostentare; sed re, ac operibus alia omnia potius esse: quod factis deum pro-

*Finus pro
fraude.*

pro-

*Pinus pro
fraude,*

prodant. Itaque interdum pino Fraudem veteres innuerunt; hæc enim arbor, si altitudinem, rectitudinem, viroremque spectes, aspectu est jucundissima; sed si quis sub ejus umbra dormiat, non parvum in valetudine damnum suscipit; eique si appropinquet, cadentibus ex alto fructibus, si forte feriatur, sæpe interficitur, aut certe magnopere læditur. Sed ad Fortunam tandem aliquando revertamur, quam Apelles cum sedentem depinxisset, interrogatus, cur id fecisset; quia numquam stetit, respondit: ubi ambiguo verbo lusit; stare enim tam apud Græcos, quam apud Latinos non solum rectum esse, sed & permanentem significat. Acutum sane responsum: Fortuna enim volubilis, ac instabilis dicitur: hanc ejus mutabilitatem antiqui adumbrare volentes, eam, ut Eusebius in libris de præparatione Evangelica testatur in pila sedentem effingebant, alas etiam addiderunt, quibus velocissime huc illuc fertur. Itaque Horatius lib III. Od. XXIX. ita de ea canit

*Fortuna sero lata negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna,
Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno qua dedit: & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.*

Cebes Tebanus in sua tabula Fortunam mulierem cæcam, amentem, lapidi rotundo pedibus insistentem depingit. Artemidorus Daldianus in libro Onocrilicon Fortunam sedentem supra cylindrum aliquando, aliquando comptam, ornatamque, aliquando incomptam sordidamque & cum gubernaculo describit. In Numismatibus antiquis, ita sæpe est expressa. Claudius Galenus in suasoria, Fortunæ inquit, indicare nequitiam, cum antiqui velent, illam vel pingentes vel fingentes fœminæ specie formabant, gubernaculum illi attribuebant; tametsi fœminea levitas salis erat; orbem pedibus suppoluerunt: tum etiam & cæcam; ut ejus inconstantiam judicarent. Hoc ejus ingenium optime Pacuvius expressit illis versibus, quos citat Gallio, sive Cornificius, vel quisquis ille tandem fuerit, qui Rhetoricam ad Herennium scripsit, carmina sunt hujusmodi;

*Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam, perhibent Philosophi,
Saxoque instare globofo prædicant volubili.
Ideo quo saxum impulerit fors, eo cadere Fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem iterant; quia nihil cernat, quo se applicet.
Insanam autem ajunt, quia atrox, incerta instabilisque sit.
Brutam, quia dignum, atque indignum nequeat inter noscere.
Exstat quoque in antiquis lapidibus caduceus exsculptus, in cuius vertice
celatus*

ar-
ffi-
da-
rte
am
in-
quo
am
or-
qui
ica
ffi-

idi
O-
er-
ius
el-
na-
ous
loc
io,
en-

ice
tus

ala
Et
tu
vi
tar
nar
hal
iis,
en
bo
mu
Qu
ma
de
ear
int
im
om
mu
mo
ta
oc
tia
po
cr
co
ap
scr
Sa
Ep
Au
ille
tia
lo
ni
du
sta
gl
po
E

alatus pileus est, & utrimque duo cornua copiae, caduceum ipsum completentia: idque significat, eloquentiae & doctrinae comitem esse Bonam Fortunam. Non desuerunt, qui dicerent, eam tantis viribus esse praeditam, ut virtus absque ea parum posset; quae licet nos ad egregia facinora excitet, sed tamen nos voti compotes efficere nequeat, nisi Fortuna comes adfuerit: nam eam inter numina collocabant, quae plurimum in humanas res virium haberet. Sed tamen quemlibet, suae sibi fortunae fabrum esse, bonae si bene iis, quae se nobis offerunt, uti sciverimus; malae, si male eisdem utemur; sapientes affirmant. Itaque Seneca ad Lucilium ita alicubi scribit: Nihil neque boni, neque mali dare potest Fortuna: Valentior enim omni Fortuna est animus, qui in utram partem res suas ducit, beatæ, miseræque vitæ sibi causa est. Quamobrem cum deteriorem partem elegerimus, nihil Fortunæ eorum, quae male ceciderint, sed omnia nequitiae nostrae, ac imprudentiae expensa ferre debemus. Idem veteres occasionis imagine innuerunt: quam nonnulli eandem Fortunæ voluerunt: simillimæ certe inter se sunt, ut ex imaginibus intelligi potest. Occasionem ergo inter Deos fortasse retulerunt, ut ex ejus imagine, divinis honoribus affecta, ac saepe ob oculos posita, admoneremur omnes, ut in cunctis temporum momenta captaremus; res enim temporibus mutantur, effluunt, eumque qui accipere, cum offerentur omiserit, maximo mœrore efficiunt. Ejus imago erat hujusmodi; Mulier nuda pedibus, rotæ aut pilæ insistebat, longos capillos è fronte dependentes habens. Caterum occipitio recalvastra, pedibus alata, perpetuam comitem habens Pœnitentiam; nam ea nobis per Imprudentiam è manibus elapsa, nihil nobis præter pœnitentiam relinquit. Hujusmodi legitur occasionis effinxisse simulacrum Phidias: de quo Aufonii fertur, sane quam elegans Epigramma, è Græco conversum. Latine eam ut Deam coluerunt, Græci ut Deum, *καίρος* enim apud illos virilis est generis, quam occasionem nos dicimus. Huic Pausanias scribit, apud Eleos altare positum, atque eum ait, ab Jone poeta filiorum Saturni natu minimum vocatum fuisse. De hoc in florilegio Græcorum Epigrammatum, Prosidippi exstat scitissimum Epigramma, ad cujus exemplar Aufonius suum conseripxit; ambo enim inter se mirificè cōsentiunt; nisi quod ille novaculam, in Cæri manibus collocabat, & hic suae occasioni pœnitentiam comitem adjungit. Calistratus etiam cum Posidippo de Cæro Deo & loco convenit, puerumque ipsum Deum facit, florentis ætatis, formosum, crinibus sparsis Zephyro, & cætera denique ferme, quae Posidippus. Vigilandum est igitur, ac manus paratæ habendæ, ut quæcunque Occasio retulerit, statim arripiamus, nam ea dicto citius avolat, ac posteriores capitis partes glabras ostendit iis, qui in priores capillatas manus non injecit: nam ea postea comprehendere non datur, cum pedes ad fugiendum alatos habeat. Eodem fere modo Seythæ suam Fortunam effinxerunt; nam ut Q. Curtius

Bona Fortuna.

Imago 78.2

Seytharum Fortuna.

Cc

refert,

refert, eam sine pedibus, sed manibus alatis effecerunt; ea enim bona his præbet, at tanta celeritate, ut vix manibus ad recipiendum porrectis, ea avolarit. Et quamvis interdum videatur Fortuna suas manus nostris junxisse; tamen nunquam pennas, quæ manibus sunt affixæ, comprehendi a nobis finit, nam sibi potestatem adimi vult, quo minus non libuerit, a nobis effugere possit: quod quidem cito facit; etenim nunquam stare loco potest, felicitatemque quam tribuit, secum repente aufert. Itaque nonnulli eam Vitæam effecerunt. Quemadmodum Alexander Neapolitanus refert, nam sicut ventrum, vel si levissime collidatur, statim frangitur; ita Fortunæ dona, parva quæpiam ad veritatem existente, dilabuntur, ac evanescent. Sed non propterea veteres illi credere desierunt; imo tantam ei se fidem habere præseferrebant, ut secum semper ejus simulacrum retinere vellent, præcipue vero Romani Imperatores, qui in suis cubiculis auram Fortunam habebant, eam quoque secum in publicum efferentes. Itaque Spartianus scribit, Severum Imperatorem, cum morti appropinquasset, jussisse ut Fortunæ simulacrum in filiorum, quos duos relinquebat, cubiculis collocaretur, divisim inter se diebus, quod divisi inter se ex æquo imperii erat argumentum. Antonius etiam Prus Imperator, ut etiam Spartianus scribit, morti vicinus Fortunæ simulacrum in Marci Antonii cubiculum transferendum curavit, quod translato quoque Imperii signum erat. Pausanias narrat, apud Eleos fuisse Fortunæ templum, ac ligneum simulacrum, ingens sane ac inauratum totum, manibus ac pedibus exceptis, quæ erant marmorea. Idem in Achaicis refert, Ægira fuisse Fortunæ simulacrum, una manu cornucopiæ tenentis, altera cupidinem complectentis: quod significat, amorem parum prosperos sortiri exitus, nisi pecuniæ ad rem amatam expugnandam suppetant. Nonnulli Fortunam depinxerunt in mari fluctibus agitato vela facientem, alii eandem in altissima caute, aut etiam prærupti montis culmine constituerunt, ita ut vel levissimo flante vento, vertatur: non defuere qui eam in equum velocissimum imposuere & currentem eam Fatum arcu intento insequens effinxerunt, Fortunæ instabilitatem, pernicitatemque significantes, eamque Fati vi semper agi, ubi enim est Fatum, ibi nullus est Fortunæ locus. Sed hæc sunt recentiorum inventa. Fortunam Apuleius idem cum Iside numen vult esse, cum scilicet fingit sibi tum ex asini in humanam figuram reverso à Dea sacerdote dictum, se jam in Fortunæ tutelam esse, non ex oculatæ illius, sed videntis, & illius quæ suo lumine cæteros etiam Deos collustrat. Sed dicere possumus eum de bona Fortuna intellexisse, sub cuius nomine Macrobius Lunam sumpsit, quæ per Isidem monstratur, ut supra est dictum. Luna enim maximam vim habet, in sublunaria hæc corpora, quæ variis Fortunæ casibus sunt obnoxia, quæ que subinde mutantur, si ergo Lunam ac Fortunam pro eodem numine sumpserimus, à quo omnium rerum ortus ac interitus dependant,

Fortuna Vitæa.

Imago 79. a.

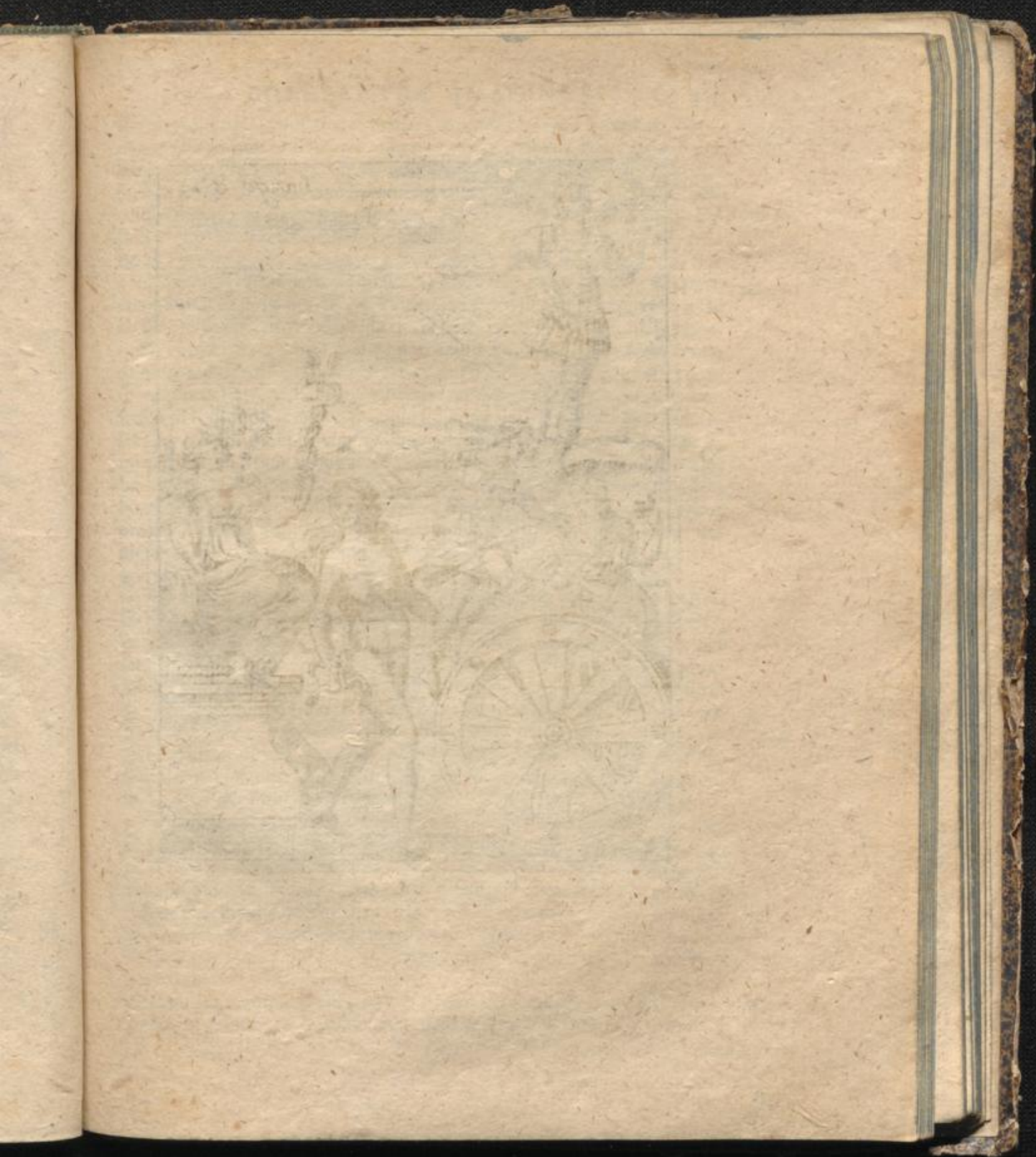
Fortuna cum Imperatoribus.

Fortuna pro Luna capta.

a his
is, ea
jun-
ano-
obis
otest,
Vi-
nam
ona,
pro-
æ fe
vero
eam
erum
erum
die-
tiam
oula-
slati
tunæ
ibus
gira
pidi-
exi-
ortu-
n al-
t vel
cissi-
nxe-
ati vi
sunt
esse,
e fa-
d vi-
icere
bius
enim
ibus
pro
pen-
cant,

Imago 80.

dean
risqu
Fato
sicut
cuiqu
Bono
Bona
adole
etiam
ab ill
que a
quod
spera
beres
lios o
misen
brico
imag
prosp
digne
gnos
nobi
sisteb
eode
semp
adcl
ocul
form
Mac
inse
ses v
ret, i
nit
num
cadu
refe
rede
stud
om
circ
sim

deant, optimo jure Pausanias ex Pindaro unam & ex Parcarum numero, ceterisque plus virium eam habere affirmavit: licet magis videatur Parcibus cum Fato, quam cum Fortuna convenire, id enim fixum, immutabileque habetur, sicut & hæc sunt stabiles, cum hominum vitam è suis illis colis ducentes, unicuique statum vitæ terminum assignant, sed hæc extra rem videantur. De Bono igitur eventu dicamus, cuius simulacrum Romæ in Capitolio una cum Bona Fortuna positum erat, ejus effigies, ut Plinius lib. xxxv. meminit, erat adolescentis, dextera pateram, sinistra spicam, ac papaver tenentis. Fortunæ etiam Favor adjungi potest, qui à veteribus etiam Deus est habitus; nam hic ab illa plerumque oriri videtur; licet à pulcritudine sæpe nascatur, interdumque à virtute: sed & omnia, quibus grati hominibus reddimur, nobis favorem quoque conciliant. Hic sæpe nos fastu tumidos efficit: nam quo magis prospera utimur Fortuna, eo magis solemus superbire, ceterosque despiciatui habere: sed si rerum fiat conversio, tunc superbiæ pœnas luimus; sicut enim alios contempsimus, in felicitate existentes, ita & contemnimur ipsi, cum ad miseriam devenerimus. Itaque ne nimium quis huic levissimo, ac maxime lubrico favori fidat, quandoquidem statim evanescit, quemadmodum ex ejus imagine discere possumus, qua juvenem alatum referebat; aut, quod, rebus prosperis affluentibus, tantum se in sublime extollat, ut humilia spectare dedignetur: atque eandem ob causam cæcus est effectus; homines enim ad magnos honores evecti, aliorum vel vultum ipsum intuèri non sustinent: aut, quod nobiscum non diu permanet, sed statim diffugit; atque ideo pedibus rotæ insistebat: quandoquidè is Fortunam imitetur, & quo tandem illa se convertit, eodem etiam is concurrat. Idem vultu timiditatem quamdam præ se fert, nam semper ad altiora contendit, ab Adulatione impulsus quæ ei perpetuo comes adest: pone eum sequitur Invidia, sed tardis gressibus, quæ semper obtortis oculis alienam felicitatem intuetur. Sed ea, si vere est beata, invidiam non reformidat. Felicitatem veteres etiam tamquam Deam coluerunt; hæc Græci Macariam appellarunt; quæ juxta Euripidem in Tragedia, quæ Heraclides inscribitur, Herculis filia fuit; ea, cum oraculum redditum fuisset, Athenienses victoriam habituros, si ex Herculis liberis aliquis sponte mortem oppeteret, id audiens, se ipsam jugulavit; qua ex re & victoria Atheniensibus, & divinitas ipsi Macariæ est comparata. Felicitatis imago in Julæ Mammææ Augustinismate quodam cernitur, ita expressa; est scemina, in solio sedens, dextera caduceum, sinistra grande cornu copiarum tenens; ille ad virtutem, hoc ad divitiæ referri potest; perinde atque nec virtus, nec divitiæ per se seorsim hominem reddere felicem queant; quæ fuit Aristotelis opinio: nam quæ tandem felicitas studiosi esse poterit, qui tanta paupertate prematur, ut maximam penuriam omnium rerum patiatur? contra vero qui omnis virtutis est expers, opibus licet circumfluat, numquam felicitis nomen per se obtinuerit, immo cum infelicissimum non dubitavero appellare, cum ab iis sit penitus destitutus, quæ sunt ho-

Bona Fortuna.
Imago Bo. a.

Favor.

Macaria.

mini propria. Illi ergo, ex Aristotelis sententia, cui Felicitatis imago consentit, felices dici poterunt, qui & studiosi sint, & divites. Cebes Thebanus in Tabula hoc modo Felicitatem descripsit; in eminenti quopiam arcis vestibulo ea in folio sedet, liberali ornata compta, sed non accurate, & florentissimo ferto coronata; ad quam omnes quidem aspirant, sed si tantum perveniunt, qui Virtutem ducem sequuti, cetera omnia post se dimiserint: is namque in illa fuit sententia, ut cum multis aliis diceret, virtutem solam se ipsa, etiam aliis omnibus praesidiis destitutam, ad bene, beatæque vivendum esse contentam. In cuius sententiam nobis est pedibus discedendum, si Christiane loqui volumus, de ea felicitate non intelligentes, quam vulgus appetit (ea autem non est felicitas, licet esse videatur) sed qua animi corpore hoc mortali exfuti, caelestibus illis sedibus perfruuntur. Ad quam illi perveniunt, qui divino lumine collustrati, hujus vitæ iter fide viva comite incedent, quæ per caritatem est actiosa.

CUPIDO.

OMNIUM animi perturbationum nulla equidem vehementior, aut perniciosior est amore, quem Græci *Ἔρως* dicunt. Itaque nihil mirum, si veteres, apud quos nullus non animi morbus, aut vitium numinis loco habebatur, Amorem Deum, & magnum illum quidem coluerint, cupiditatis turpitudini Divinitatis nomen obtendentes. Itaque varie eum expresserunt, prout varie in animis nostris vires suas exserit. Ejus autem imagines ita omnibus sunt notæ, ut quisque per se absque doctore (ita sumus fere ad hoc vitium proclives) si puerum depictum viderit, oculos fascia impositos habentem, arcum tenentem, ex cuiusque humeris pharetra dependeat, Amorem eum libere affirmare aufit. Sed tamen non omnes æque rationem cur ita pingatur, reddere possunt. Id vero præcipue nos hoc in opere studemus, ut non solum undecumque possumus, Deorum imagines in medium producamus, sed & rationes ex probatissimis quibusque afferamus. Quamquam vero Cupido proprie animi cupiditati, quæ ad res venereas ferimur, à veteribus præponitur; non defuerunt tamen qui forte ad flagitium aliqua honesti specie decorandum, geminos cupidines excogitarunt, quales sunt Platonici, qui hoc colore foedissimos puerorum amores, quos, si Deo placet, gradus ad divinam contemplationem faciunt, honestissimos reddiderunt: quo quid absurdius potest excogitari? Platonici ergo geminam Venerem, geminorum Cupidinum matrem præclaro scilicet commento confinxerunt, cœlestem alterum, ex qua divinus ille Amor exstiterit, quo dicunt, animos nostros ad divinarum rerum contemplationem inflammari: hunc in cœlo habitare illi affirmant, quod & Philostratus confirmat, eum unum esse scribens, in cœloque degentem, ubi cœlestia administrat: hunc vult esse purum penitus, atque sincerum Itaque eum juvenili corpore, lucido, ac maxime pul-

*Veneres &
Cupidinas,*

cro

cro effingebant: eidem alas adjunxerunt, quibus animorum nostrorum, quos hic ardor incendat, ad cœlum volatus innueretur, divinas illas mentes, ab omni materiæ labè secretas, imitantium, quæ pro se quæque ad divinam pulchritudinem contemplandam sese extollunt: quæ in altissima cœli parte residens, suos radios quoquo versus emittit, quibus vehementes sui amores in omnibus excitet ad se amandum, atque omni cupiditate expetendum: hæ sunt acutissimæ illæ sagittæ: quas Cupido hic juxta horum sententiam, jaculatur. Addunt, Amoris divini puritatem, pellucido hujus corpore, si quis id recipere velit repræsentari: alis quarum est munus, gravia per se corpora, ac humi fidentia, in sublime attollere, ejusdem vires exprimi, quibus mentes nostræ ad divina illa contemplanda evehuntur. Sagittas dicitant, ad divinæ lucis radios, quibus multipliciter feriamur, posse referri: ut his excitati, ad eam, mentem, animumque convertamus, ejusque pulchritudine mirabiliter capti, humana omnia, ac terrena usque adeo contemnamus, ut non nisi iis tamquam gradibus ad cælum utamur. Id visus est velle dicere Franciscus Petrarcha in quodam pœmatio, in quo Cupidinem, à se in jus vocatum ita suam causam dicentem inducit;

*Quodque magis cunctis miraberis: utimur alis,
Vos quibus ad cælum contenditis, hisce creatis
Vientes gradibus: qua si quis penderit aquis
Momentis, homines relecta ad sublimia tollunt.*

Sed vehementer timeo, ut ex tam lubrico loco evadant, qui præclaris his auditoribus utentes, in turpissimi amoris muliebris, aut longe tœdioris, puerili: cæno se insipientes, faustis avibus sperare audeant, se indidem alis sumptis, ad altissimam cæli partem evoluturos. Iidem tamquam extremam manum ad hunc à se excogitatum cœlestem Cupidinem exornandum addunt, eum Soli similem esse, qui per universum mundum radios suos dividat, & si forte in levia, ac lucida corpora incurrat, radios ex eis elicitos ad sese reflectat: itemque sicut Sol quodcumque sua luce afficit, calefacit etiam; ita & Amor, quorum in pectoribus se inseruerit, eos magnis ardoribus erga caelestia (quod illis faustum sit) mirifice incendit: ad quod innuendum, jactitant, Cupidinem, accensam habentem facem effingi solere: utque res ad amissum quadret, jubent, hic in amoris face quod lucet tantum, quodque oculos oblectat, nos considerare, ejus rei cogitatione omissa, quæ comburat, lædatque corpora, quibus appropinquet; quæ ex parte cum terreno Cupidine consentit, qui nullam unquam sinceram voluptatem præbet, quæ sit ab omni mœrore libera sed ita ea inter se commiscet, ut in face splendor qui oblectat: & flamma; quæ torquet, juncta mutuo sunt. Ita Plutarchus sensit, quem alio modo à Stobæo citatur in capite de eo, quod Amor non sit judicium ubi querit, quamobrem Cupidinem facem gestare, Poëta tradant & scul-

*Cupidinis
sagittæ.*

*Cupidinis
alis.*

*Cupidinis
sagittæ.*

ptores effingant : respondetque, quoniam, quod ignis splendidum est, suavissimum; quod vero adustivum, molestissimum. Quod ille à Platone est mutuatus, qui in Timæo scribit, Amorem in nobis ex voluptate, & dolore esse permistum : qui quidem Amor ex Vulcano, ac altera Venere, quam vulgarem, mundanam, terrenamque Plato appellat, ortum traxit, terrenus & ipse, vulgaris, lascivusque, ut de eo Poëtæ fabulantur. Itaque Seneca in Octavia ita suis quasi coloribus pinxit;

*Volucrem esse Amorem fingit, immitem Deum,
Mortalis error, armat & telis manus
Arcusque sacros instruit sava face;
Genitumque credit Venere, Vulcano satum
Vis magna mentis, blandus atque animi calor
Amor est, juvena gignitur, luxu, otio
Nutritur inter Lata Fortuna bona
Quam si fovere, atque alere desistas, cadit,
Brevisque vires perdit extinctus suas.*

Gemini ergo sunt Amores; bifariam enim amamus recte quidem, cum scilicet erga honesta afficimur animo; turpiter cum turpia appetimus? qui Amor turpis, atque inhonestus dicitur, sicut ille honestus, atque laudabilis habetur. Sunt qui velint duorum veneris filiorum, unum esse appellarique Anterota, id est, Amori contrarium, quod per eum nos ab aliquo vehementer abhorreamus. Sed toto cælo aberrant, qui sunt in ea sententia: nam Anterotis vis non in eo est posita, ut nos amore penitus exsuat, sed quod de eis pœnas sumat, qui amati, non redamant. Quod ex Pausania, ac Suida patet, quicquid causam turpissimam illam quidem referunt, cur Athenienses statuam, atque aram Anteroti posuerint. Statua erat hujusmodi; puer nudus, ac formosus visebatur, in ulnis Geminos generosos gallos, et se in caput impellentes habens. Anteros ergo non Amoris abolitur, sed potius mutuus amor erat: quod Porphyrius confirmat, sic alicubi dicens; Cum Cupido infans parum coalesceret, Venus Themis Deam consuluit, quæ Veneri responsum tulit, Cupidini Anterota necessarium esse, qui rependat vices, & mutuam vicissim dent operam, cui Venus acquiescens, Anterota genuit: quo vixdum nato, Cupido adolesce cœpit, & alas, pennasque explicare: quin, quoties præfens Anteros adesset: Cupido formosior, & procerior, absente illo contra accidere videbatur. Amor ergo tum augetur, cum erga eum est, qui & ipse quoque amet. Apud Eleos duo puerorum simulacra visabantur, quorum alter erat Anteros, qui ramum illum ab ejus manibus extorquere summa vi nitebatur: sed suam operam ludebat: hoc veteres illi: veræ religionis expertes, innuebant, eum qui redamat, summo studio conari debere, ut in amore superet, vel certe æquet eum qui prior provocarit. Magnum Cicero, quemadmodum Lactantius lib. I. refert audaxque consilium suscepisse Græciam dicit quod Cupidinem, & Amorum simulacra in Gymnasijs

*Anterotis statu-
ma.*

ra-
est
ore
am
us
ia

li-
or
ur.
ta,
re-
on
qui
ná
nt.
os
ris
tu-
n-
qui
n-
ue
o-
um
cra
x-
li :
ari
la-
ma
na-
fijis

Imago. 81.

fis
fami
dum
qu
bidia
non
& H
debe
Am
om
rio,
qua
anti
batu
vife
exti
ama
Sed
nelo
obl
Pau
seri
guf
ani
tip
ctu
tose
lia t

Ph
ph
no
tus
am

fiis consecrasset : adulatus est videlicet Attico & irrisit hominem familiarem : non enim illud magnum, aut omnino consilium dicendum fuit, sed impudicorum hominum perdita, & deplorata nequitia, qui liberos suos, quos erudire ad honesta deberent, prostituerunt libidini juventutis. Cui incommode forte Romani ut obviam irent, non Cupidinem solum in gymnasiis, sed eum medium inter Mercurium, & Herculem collocabant; ut significarent, eum cum virtute, ac ratione debere esse conjunctum. Athenæus scribit, antiquos Philosophos sensitse Amorem (si quis id facile admiserit) esse admodum gravem Deum, & ab omni turpitudine alienum, ut vel ex eo intelligi potest, quod eum cum Mercurio, & Hercule copularint, quorum ille eloquentia, hic fortitudini præest, ex quarum virtutum societate, amicitia, atque amor existat, necesse est. Apud antiquos erat etiam Amor Lethæus nuncupatus, quo amor pristinus ponebatur, atque oblivioni tradebatur. Hujus statua in Veneris Erycinæ templo visebatur : is autem ardentes faces in profluentem aquam inclinabat, ibique extinguebat : de hoc Ovidius meminit, refertque, ad id templum omnes amantes confluisse, qui amatarum rerum memoriam deponere cupiebant. Sed in Græcia morbo huic facilius consulebatur; nam si quis corpus in Senele flumine abluisse, quod non longe aberat Patris, confestim eos amores oblivioni tradebat, quorum sibi memoriam voluissent ex animo deleri. Sed Pausanias in Achaicis fabulam eam arbitratur. Plinius de quodam fonte scribit, qui apud Cyzicenos Fons Cupidinis dicebatur, ex quo quicumque gustasset, amores pristinos ponebat. Cupido si ea est animi cupiditas, qua animus noster in aliquid fertur, non simplex, neque duplex is fuerit, sed multiplex, ut Poetæ statuunt, qui suis fabulis animi nostri vires, variosque affectus exprimunt. Amores ergo Poetæ multos, eosque pueros, pulcellos, alatosque sinxerunt; quorum aliis in manus faces, aliis sagittas, aliis laqueos, aliis alia tradebant: quemadmodum Propertius lib. II. Eleg. xxix. facit, ita scribens;

*Hesternæ, mea lux, cum potius nocte vagarer,
Nec me servorum duceret ulla manus:
Obrui, nescio quot pueri mihi turba minuta
Venerat (hos vetuit me numerare timor)
Quorum alii faculas, alii retinere sagittas
Pars etiam visa est, vincla parare mihi.
Sed nudi fuerant: quorum lascivior unus,
Arripite hunc, inquit, nam bene nostis eum.*

Philostratus etiam in Imaginibus Amores multiplices facit, ac eos Nympharum dicit esse filios, quod Claudianus in Panegyrico nuptiarum Honorii, & Mariæ confirmat. Eos autem elegantissime sic describit; Est ibi hortus, ubi sunt plantarum ordines, in rectum incedentes, per quorum medium ambulandi facultas datur; mollis autem herba curriculos obtinet, & strati

Imago 81. a.

Cupido cum
Mercurio, &
Hercule.

Amor Lethæus.

Multiplices
Cupidines.

instat

instar jacentibus sit: à summis autem ramis mala aurea, rufaque, ac lucida ad se excolenda universum Cupidinum examen attrahunt. Eorum pharetra inaurata, atque aurea, & quæ in ipsis sunt sagittæ: horum autem universus nudus est grex, levesque pervolant, cum malis ea suspenderit. Vario autem colore distinctæ vestes in herba jacent, quarum innumeri sunt flores. Neque coronati sunt capita, utpote coma ipsis sufficiente: pennæ cæruleæ, ac phœnicæ, & nonnullis aureæ; tantum non ipsum aera quodam percutiunt concentu. Quatuor formosissimi à cæteris secesserunt; quorum duo mala sibi mutuo mittunt; alteri duo mutuis se sagittis petunt: nec vultibus insunt minæ, sed pectora invicem præbent, ut illic saltem tela inhaereant. Hæc sunt Amoris mutui argumenta; nam qui pomo ludunt, amoris initium faciunt: unde hic quidem osculatus, jacit malum: hic vero supinis illud manibus excipit, indicans, se osculaturum, ac remissurum, si ceperit. Hinc fortasse Suidas illud mutuatus est, pomum scilicet alicui jacere, ad id referri, ut oum ad amandum provocet. Itaque Virgilius in tertia Ecloga ita quemdam pastorem dicentem inducit;

*Malo me Galatea petit, lasciva puella,
Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.*

Duo, qui sagittis se petunt, amorem ceptum confirmant, perinde atque eum ad cor derivent. Hi igitur ludunt, ut amare iucipiant; hi vero, ne desinant, jaculantur. Ex altera parte lepus sub malis sedet, poma in terram cadentia edens, ac multa semesa relinquens: hunc venantur hi, & perterrefaciunt: hic quidem manuum plausu; hic vero clamitans; alius chlamydem concutiens: & hi quidem supervolant, fera in clamantes: hi vero pedites ipsam per vestigia insequuntur: hic autem ut se ipsum immissurus irruit, fera alio conversa est; at hic leporis cruri insidiatur; hujus vero è manibus lapsus est. Itaque rident, & ceciderunt: hic quidem in latus, hic vero pronus, hi supini omnes errorem vario iudicantes habitu; nullus autem sagittas in eum mittit; sed vivum capere conantur, Veneri suavissimam hostiam. Nam de lepore dicitur, eum multæ participem esse veneris: fama est enim, scæminam quidem lactare quæ peperit, & in eodem lacte rursus parere, ac superfcetare, & nullum in ipsa vacare à partu tempus: quod & Plinius confirmat; dicitque inter eos nullam esse sexus differentiam, sed omnes utramque virtutem, masculi scilicet, & Fœmellæ possidere. Idem Lib. xxx. scribit, Vulgus gratiam corpori, in septem dies lepore sumpto in cibis, conciliari arbitrari, frivolo quidem joco; cui tamen aliqua debeat inesse causa in tanta persuasione. Huc pertinet Martialis iusus in Gelliam, qui lib. v. habetur, sicque habet;

*Si quando leporem misit mihi, Gellia, dicit,
Formosus septem, Marce, diebus eris.*

*Leporis cum
Veneris con-
venientia.*

*Si non derides, si verum, lux mea narras,
Edisti numquam, Gellia tu leporem.*

Lampridius scribit, Poëtam quemdam in Alexandrum Severum, quod quotidie vesceretur Leporina, ita luisse:

*Pulcrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago:
Venatus facit, & lepus comestus,
Ex quo continuum capit leporem.*

Sequitur Philostratus; Inepti autem amatores amatorum quoddam lenocinium in lepore esse existimaverunt, violenta quadam arte suas aucupantes delicias: hoc autem scelestis hominibus relinquatur, minimeque ut redamantur, dignis. Hæc est elegantissima Amorum descriptio ex Philostrato; quam huc attulimus, ut sciremus, Amores esse multos, omnesque pterellos, nudos, crispa, flavaque coma, verficoloribus alis, interdum facem accensam gestantes, interdum sine face se ostendentes; arcu etiam aliquando, pharetra, & sagittis armatos, quandoque suis armis exfutos. Itaque Silius Italicus lib. VII. describens Amores, qui Venerem sunt comitati, cum ad Paridis iudicium est profecta, ita eos expressit:

*Tum matris currus niveos agitabat olores
Tempora sollicitus litis servasse Cupido.
Parvulus ex humero corinus, & aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,
Monstrabat gravidam telis se ferre pharetram,
Ast alius nivea comebat fronte capillos
Purpureos, alius vestis religabat amictus.*

Aptuleius, cum Venerem in scenam, Amoribus comitatam inducit, eos pueros candidissimos dicit, qui cælitus descendunt, aut ex mari emergunt, alas in humeris, sagittas ad latus, faces in manibus habentes: alibi que scribit, Amorum populum Venerem comitari: sunt enim infinitæ hominum cupiditates: eaque amantur, quæ cupiuntur: nam vix quisquam id perpendit, recte ne an male amorem suum alicubi collocet, id unum spectans, ut suam libidinem exsatiaret, quamvis ratio ipsa repugnet: quam amor suscipit, cum se feceris voluptatibus mancipavit. Itaque is nos in sua potestate detinere dicitur: id vero laqueis innuitur, qui Amori tribuuntur. Verum *Amor est laqueus.* ne amplius de Amore multiplici, at de unico tantum loquamur. Plato in Symposio Agathonem Amorem laudantem, ejusque naturam explicantem inducens, ita dicit: Amor est omnium pulcerrimus: nam cunctorum Deorum est maxime juvenis: quod vel ex eo maxime patet, quod is semper à senio refugiat, etsi illud ipsum per se est velocissimum, citiusque accedit, quam esset opus: id Amor naturali quodam odio prosequitur, & prorsus aver-

*Amor tener,
& mollis.*

Ase.

fatur; juvenibus vero semper se miscet & cum iis versatur; nam veterifertur proverbio, simile simili semper haerere. Igitur juvenis est, & praeterea mollis, ac tener: id eo pacto comprobari potest, quo Homerus Aem, id est, Calamitatem Deam esse ait, & quidem teneram; illius enim pedes aut esse teneros: rationem vero subjuugit, quod scilicet illis numquam solum tangat, sed hominum cervices calcet: ita de Amore dicere possumus, eum esse mollem, ac tenerum: quod non per solum, neque saxa, neque quidpiam, quod sit durum, incedat; sed tantum mollissimis quibusque insistat, ibique, perpetuo degat; huiusmodi sunt hominum animi, neque tamen omnes; nam, si durum offenderit animi habitum, discedit, sin mollem, ibi domicilium suum collocat, quin etiam aquae instar, liquidus est, & lubricus; non enim undique omnem animum completi posset, & clam influere, aut effluere, si durus esset, ac rigidus. Congruentis autem, & humidae formae magnum argumentum esse potest decora, & consentanea partium constitutio: qua Amor ex omnibus rebus haud dubie unus praeditus est: nam deformitas, & amor sempiterno quodam bello inter se decertant. Quod vero hic Deus in floribus vitam agit, significat coloris pulcritudinem; in eo enim, quod floribus caret, vel defloruit, sive corpus, sive animus, sive quidvis aliud sit, Amor ipse non insidet: ubi vero floridus, & odorifer est locus, ibi & confidit, & permanet. De huius Dei pulcritudine permulta insuper afferri possent; sed Plato hic finem de ea dicendi facit; ex cuius verbis id concludamus licet, Amorem esse juvenem, tenerum, mollem, delicatum, corpore optime coagmentato, ac colore praestantissimo praeditum. Subtilius eum Apuleius in fabula Plyphes descripsit, cum narrat, eam contra suum praecipitum ad lucernam Amorem contemplatam esse; ubi eum vidit caesariam auream habentem, mollemque ex ambrosia, qua conspersa erat; inspexit ejus cervicem candidissimam, genas purpureas, crines crispas, ac multipliciter intortos, qui partim per humeros vagabatur, partim faciem inumbrabant: quique etiam tantum ex se splendoris emittebant, ut lucernae lumen apparere non sinerent: ejus humeris duae alae inharebant, recentiore madefactae, cujus plumae quamvis loco non moverentur, tamen veluti levi vento agitatae leniter commovebantur. Totum denique ejus corpus erat ita elegans, ac lucidum, ut Venerem poenitere non posset, eum peperisse. Is arcum, pharetram, ac sagittas humi prope lectum deposuerat. Ei Apuleius nequaquam oculos fascia velat; vel quod tunc opus non esset, cum eum dormientem fingat: vel quod in eorum sententiam abeat, qui putant, illum minime caecum esse, inter quos est etiam Franciscus Petrarca, qui eum se vidisse scribit:

Non oculis captum, Pharetra sed enim, atque sagittis

Armatum, nudumque (rubor ni praeber amictus)

Alatum puerum, non pictum, ac vivere credas.

Moschus

Moschus quoniam etiam Poeta Graecus ei lucidos oculos tribuit, cum fingi-
cum errant in a matre Venere inquiri. Eius poema quod Amor fugitivus
inscribitur elegantissimum, ab Angelo Politiano in Latinum conversum,
vilius est hic adscribere: est autem ejusmodi:

*Cum Venus intento natum clamore vocaret,
Si quisquam in trivis errantem vidit Amorem,
Hic fugitivus, ait, meus est: pretium feret index.
Insignis puer est: totam hanc cognosce figuram:
Corpore non urveus: verum ignem imitatur: ocelli
Acres, flammicoli: mala mens, suavissima verba;
Quod loquitur, non sentit idem: vox mellea: sed cum
Ira inflammatur, tum mens illi effera: fallax,
Frandatur, mendax: ludit crudele puellus.
Crispulus est illi vertex, faciesque proterva:
Exiguaque manus, procul autem spicula torquet:
Torquet in umbriferumque Acheronta, & regna silentium
Membra quidem nudus, mentem velatus, arvisque
More citans pennas, nunc hos, nunc advolat illos,
Sape viri pressans praecordia, sepe puella.
Arcum habet exiguum, super arcum imposta sagitta est:
Parva sagitta quidem, sed caelum fertur ad usque:
Parva pharetra olli dependet, & aurea tergo:
Sunt & amari intus calami, quibus ille protervus
Me quoque saepe ferit matrem: sunt omnia sava
Omnia, seque ipsum multo quoque saevius angit:
Parvula fax olli, sed & ipsum Hyperiona vincit.
Verberare, si prendes, age: ne misereve puellum:
Si silentem aspicias, ne mox fallare caveto:
Sin aridebit, magis atrabe: & oscula si fors
Ferre volet, fugio: sunt oscula noxia, in ipsis
Suntque venena labris. Si fors ita dixerit: Heus tu
Accipe: nempe tibi cuncta hac mea largior arma:
Ne quidquam attigeris fallacia munera Amoris:
Omnia namque ignis sunt infecta illius arma.*

Hæc Amoris imago, mirifice ejus vires, atque effectus adumbrat. Itaque
non injuria is coloris rufi ac pene ignei ibi describitur. Unde fortasse Fran-
ciscus Petrarca in Amoris triumpho exemplar est mutuatus, cum cum su-
pra ignitum currum imposuit, ita dicens.

*Igneus est illi currus, qui nudus, & infans
Apparet, plenam telis fert ille pharetram
Ex humeris, arcumque manu idem in praelia gestat.*

Quod ardentis amantium cupiditatis est argumentum, quæ cum spe rei amatae obtinendæ conjuncta, magis semper accenditur; ut Alexander Aphrodisæus quodam in problemate testatur, ubi querit, Cur amantium partes extrema modo frigida sint, modo calida; ad quam dubitationem respondet; ejus vicissitudinis causam esse spem, atque timorem, cum enim cor sedes, fonsque vitæ existat, ex quo in reliquum corpus spiritus derivent, qui ei robur, vigoremque suppeditent, cum id aliquo dolore opprimatur, non solum nullas potest ex se in aliena loca suppetias emittere, sed etiam antea emissas ad sese revocat, ut inde magis ad conficiendum cum dolore illo corroboretur. Atqui amantes maxime omnium dolent, cum vident se spe omni rei amatae potiendæ exclusos. Itaque minime mirum videri debeat, si extrema eorum partes interdum frigeant. Ea dem calefcunt quandoque, cum scilicet amans in spem venit, fore ut tandem aliquando re cupita fruatur: cor enim præ lætitia quodammodo dilatatur, & ad cæteras corporis partes concepti gaudii nuncia emittit: hi sunt vividi quidam spiritus, qui corpus universum calefaciant, eique ruborem quemdam inducant. Sed alii existimant potius à verecundia ruborem hunc oriri, perinde atque animus sibi conscius, se, cum corporis voluptatibus dat operam, ab honestate recessisse, latere studeat. Itaque velati velo, rubore eam partem obtendat, quæ præcipue est verecundiæ sedes. Cæteræ Cupidinis partes, ejusque arma à Servio in Æneid. exponuntur, is ita dicit, quia turpitudinis est stulta cupiditas, puer pingitur, item quia imperfectus est in amantibus sermo, sicut in puero: quod etiam Virgilius in IV. Æneidos in Didone ostendit, dicens,

Incipit effari, mediaque in voce resistit.

Alatus autem ideo est, quia nihil amantibus levius, nihil mutabilius invenitur, ut apud Virgilium in ipsa Didone probatur, quæ paullo post eum quem tantopere amaverat, capitali odio insectatur. Et Terent. in Eunuchis id ita expressit,

In amore hæc omnia insunt vitia, injuria,

Suspiciones, inimicitia, inducia:

Bellum, pax rursus.

Itaque Franciscus Petrarca postquam varios alicubi affectus amatorios longa oratione est prosecutus, ita concludit,

Summa sit, inconstans nimium est (heu) vita in amante;

Est audax, eadem magni est & plena timoris;

Paululum dulcis habet, multum commisceat amari.

Sagittas vero idcirco gestare dicitur, aut, quia & ipse, ut illæ incertæ, velocesque sunt, neque semper feriunt quo destinantur, quemadmodum de amantibus diximus, qui cito sententiam mutant, neque semper eo perveniunt, quo aspirant: aut quod sicut illæ sunt acutæ, ita conscientia vellicatio post

*Rubor in amantibus
cur.*

rei
le-
ur
ca-
um
le-
ni
in
lo
pe
fi
m
or
n-
r-
is
m
a-
az
a-
ia
in

r,
a-
r-

s

o
k

Imago. 82.

po
qu
C
fi
de
ba
Al
et
pu
po
be
bu
fic
ato
dar
de

In
rin
bat
pe
to
foc
bra
nan
tenc
lapi
ter
viril
pot

post patrata flagitia amatoria, animum fodicat, qui post factum, tandem aliquando se perperam gessisse advertit: aut etiam Amoris sagittæ ejus in nos celerem adventum innuunt, nam sæpe vel primo aspectu sine ullo animi sensu, homines rei visæ pulcritudine mirifice incenduntur: quo is spectasse videtur, qui Cupidini in manus fulmen tradidit, prout in Curia Octaviæ viscebatur, cujus rei, ut scribit Plinius, auctor ignorabatur: sed id affirmabatur, Alcibiadem fuisse principem forma in ea ætate, in cujus clypeo ita erat pictus, perinde atque, sicut Jovis, Deorum principis proprium est fulmen, ita is pulcritudine longe cæteris mortalibus antecederet. Sed illud fortasse dici possit, visum esse, Amori non satis esse, ad ejus vires exprimendas, faciem præbere, sed potius fulmen tribuendum, quandoquidem hoc non solum ea comburat, quæ facile ignem concipiunt, sed illa quoque statim incendat, quæ difficile ab igne corripitur, omnia etiam perumpat, diffingat, comminuatque, quæ offenderit, quamvis ea sint durissima, idem quæquam mirabili quadam celeritate pervadat: quæ omnia mirifice in Amoris vires quadrare videntur: quod optime à Propertio, quadam in Elegia lib. II. sic describitur,

Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,

Nonne putas miras hunc habuisse manus?

Hic primum vidit sine sensu vivere amantes,

Et levibus curis magna perire bona,

Idem non frustra ventosas addidit alas.

Fecit et humano corde volare Deum:

Scilicet alterna quoniam jactamur in unda,

Nostraque non illis permanet aura locis.

Et merito hamatis manus est armata sagittis,

Et pharetra ex humero Gnosta utroque jacet:

Ante ferit quoniam, tui quam cernimus hostem,

Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.

In Templo etiam Æsculapii fuisse Cupidinis simulacrum, Pausanias in Corinth. refert, Pausaniæ opus, ubi Cupido abjecto arcu & sagittis, Lyram tenebat. Idem in Achaicis scribit, se Ægira in quadam adicula Cupidinem prope Fortunam astantem vidisse: quod eo spectat, ut intelligamus hanc in amatoriis rebus plurimum posse: licet & ille magnas vires habere, per nostram foecordiam, vulgo existimetur. Has immensas, ut ajunt, Amoris vires adumbrasse volunt Acusilaum, qui ut Plinius lib. xxxvi. refert, marmoream leonam effinxit, aligerosque cum ea ludentes Cupidines; quorum alii religatam tenerent, alii è cornu cogerent bibere, alii calciarent fociis: omnes ex uno lapide. Omnium animantium sine controversia Leo est ferocissimus: sed inter eos femina masculo efferatis moribus longe præstat; hæc tamen amoris viribus cedere dicitur. Cum igitur stulta hominum opinione sit Amor adeo potens; hinc illud jactatum est;

Omnia vincit Amor.

D d 3 Ideo-

Imago 82. a

Cupido cum
Fortuna.

Ideoque poetæ callidimendaciorum artifices sunt fabulati ab Amore Panem devictum esse, qui prior eam provocaverat: quod si ad res naturales trahere volumus, significare potest, rerum naturam, quam Pan suo nomine repræsentat, cum ab initio operari incepit, statim etiam suis operibus esse delectatam. Ea igitur huiusmodi delectatione capta, Amorem quodammodo provocavit: qui illam suis viribus ita sibi subiecit, ut nihil illa absque eo umquam audeat moliri. Hinc elementorum inter se discors concordia existit, quæ mirabili quodam consensu ad rerum omnium coagmentationem cœunt. Platonici quoque in ea sunt sententia, ut putent, animos nostros è cœlo in mortalia hæc corpora delabi, cum Amore quopiam erga ea teneantur; eosdemque his vinculis exutos, ad cœlum conscendere, cum terrenorum amore vacui, totos se ad cœlestia amanda convertunt. Quidam etiam asseruerunt, duas in cœlo januas esse, per quarum unam animi è superioribus ad inferiora descenderent, per alteram è contra ab his ad illa conscenderent: hanc Deorum illam hominum dixerunt: ambarum januarum claves penes Amorem esse Orpheus volebat, ita ut absque ejus arbitrio nemini transitus ex uno in alterum locum daretur. Quare non absurde Amor, Geminas in manibus claves habens depingi posset. Sed non ita semper poetæ Amorem omnium domitorem prædicarunt, quin interdum & ipsum victum inducant, quemadmodum Ausonius in quodam elegantissimo poemate fingit, cum in myrto, tamquam in patibulo quondam suspensum, suorum facinorum abunde pœnas dedisse. Id ob ejus mirabilem quemdam leporem visum est huc adscribere. Est autem hujusmodi;

*Aeris in campis, memorat quos Musa Maronis,
Myrteus amentes ubi lucus opacat amantes:
Orgia ducebant Heroides, & sua quaque,
Ut quondam occiderant, lethi argumenta gerebant
Errantes silva in magna, & sub luce maligna,
Inter arundineasque comas, gravidumque papaver,
Et tacitos sine labe lacus, sine murmure rivos:
Quorum per ripas nebuloso lumine mercent,
Scripti olim regum, & puerorum nomina flores,
Miratur Narcissus, & Oealibes Hyacinthus,
Et crocus auricomans, & nurice pictus Adonis,
Et tragico scriptus gemitu Salaminius Ajax.
Omnia que lacrymis, & amoribus anxia mœstis,
Exercent memores, obita jam morte, dolores,
Rursus in amissum revocant Heroidas avum.
Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Desist, & ambustas lacerans per inania cunas
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.
Irrita dona querens, sexu gavisa virili,
Mæret in antiquam Cœnis revocata figuram.*

Yulius-

*Vulnera siccat adhuc Procris : Cephalique cruentam
 Diligit & percussa manum. Fert fumida resta
 Lumina Sestiacæ præceps de tarre puella.
 Et de Nimbofo saltum Lencate minatur
 Mascula Lesbicis Sappho peritura sagittis.
 Harmonia cultus Eriphyle mæsta recusat,
 Infelix nato, nec fortunata marito.
 Tota quoque aëria Minoria fabula Creta
 Picturarum instar tenui sub imagine vibrat,
 Pasivæ nivei sequitur vestigia tauri.
 Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
 Respicit abjectas desperans Phædra tabellas.
 Hac laqueum gerit : hac vana simulacra corona.
 Dadalia pudet hanc latebras subuisse juvenca.
 Præceptas quaritur per mania gaudia noctes,
 Laudamia duas vivi, funtisque mariti.
 Parte truces alia strictis mucronibus omnes
 Et Tysbe, & Canace, & Sidonis horret Elissa.
 Conjugis hac, hæc patris, & hæc gerit hospitis enses.
 Errat & ipsa, olim qualis per Latmia saxa
 Eudymioneos solita affectare sopores
 Cum face, & astrifero diademate Luna bicornis.
 Centum alia veterum recolescentes vulnera amorum,
 Dulcibus, & mæstis refovent tormenta querelis.
 Quas inter meotas surva caliginis umbram
 Dispulit inconsultus Amor stridentibus alis.
 Agnovere omnes puerum, memorique recurse
 Communem sensere reum; licet humida circum
 Nubila, & auratas fulgentia cingula bullas.
 Et pharetram, & rutila fuscarent lampados ignem;
 Agnoscunt tamen : & vanum vibrare vigorem
 Occipiunt : hostemque unum, loca non sua nactum,
 Cum pigros ageret densa sub nocte volatus,
 Facta nube premunt, trepidantem, & cassa parantem
 Suffugia, in cæcum media traxere caterva.
 Eligitur mæsto myrtus novissima luco,
 Invidiosa Deum pænis cruciaverat illic
 Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonim.
 Hujus in excelsis suspensum stipe Amorem,
 Devinctum a tergo palmis, substriltaque plantis
 Vincula marentem, nullo modocramine pans.*

Afficiunt: reus est sine crimine, iudice nullo
Accusatus Amor: se quisque absolvere gessit,
Transferat ut proprias aliena in crimina culpae.
Cuncte exprobrantes tolerati insignia Leti
Expediunt: hac arma putant, hac ultio dulcis,
Ut quo quaque perit, studeat punire dolorem.
Hac laqueum tenet: hac speciem mucronis inanem
Ingerit: illa cavos annes, rupemque fragosam,
Insanisque metum pelagi, sine fluctibus aquor:
Nonnulla flammam quatiunt, trepidoque minantur
Stridentes nullo igne faces, rescindit adultum
Myrrha uterum lacrymis lugentibus inque paventem
Gemmea steriferi jaculatur succina trunci:
Quadam ignoscentum specie ludibria tantum
Sola volunt: stilus ut tenuis sub acumine puncti
Eliciat tenerum, de quo Rosa nata, cruorem:
Aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.
Ipsa etiam simili genitrix obnoxia culpa
Alma Venus tantos penetrat secura tumultus,
Nec circumvento properans suffragia nato
Terrorem ingeminat, stimulusque accendit amaris
Ancipites Furias: natiq; in crimina confert
Dedecus ipsa suum; quod vincula caca mariti
Deprenso Mavorte tulit: quod pube pudenda
Hellespontiaci ridetur forma Priapi,
Quod crudelis Eryx, quod semivir Hermaphroditus.
Nec satis in verbis roseo Venus aurea sero
Marentem pulsat puerum, & graviora paventem
Olli purpureum multato corpore vorem
Sutulis expressit crebro rosa verberare: qua jam
Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum,
Inde truces cecidero mina: vindictaque major
Crimine visa suo Venerem factura nocentem.
Ipsa intercedunt Heroides, & sua quaque
Funera crudeli malunt adscribere fato.
Tum grates pia mater agit, cessisse dolentes,
Et condonatas puero dimittere culpas:
Talia nocturnis olim simulacra figuris
Exercent trepidam casto terrore quietem.
Quae postquam multa perpeffus nocte Cupido,

*Effugit, pulsa tandem caligine somni,
Evolet ad superos, portaque evadit eburna.*

VENUS.

ANTEQUAM Veneris imaginem describam, ejus naturam paucis adumbrandam, operæpretium duxi, ad causam eorum intelligendam, quæ inferius dicentur. Venus igitur libidinis, ac lasciviæ Dea habebatur, tamquam ea libidinem, lascivasque cogitationes in hominum animis injiceret, quas illa etiam ad opus deducendas curaret. Itaque eam Amoris matrem finxerunt, quod scilicet numquam fere mas cum foemina jungatur, nisi amore intercedente. Eandem etiam veteres, sicuti & Hymenæum, ac Junonem, nuptiis præposuerunt; eæ namque contrahuntur, ut per concubitum proles sequatur. Pulcritudo quin etiam in Veneris potestate esse credebatur, quam illa tribuere, adimereve cuilibet pro libito posset. Ea juxta physicos vim in animalibus cunctis insitam repræsentat, qua ad procreandum illæ excitantur. Quamobrem qui sentiunt, animum nostrum è cælo in corpus delabi, & ex singulis cæli globis varios affectus contrahere, ex Venere appetitum ad veneria illum fortiri asserunt. Alii etiam fabulas ad res naturales pertrahentes, Venerem, Junonem, Lunam, Proserpinam, Dianam, aliasque nonnullas Deas idem numen, diversas virtutes sub variis nominibus adumbrans, esse dicunt; quemadmodum hic ex diversis Veneris imaginibus cernetur. Habetur in fabulis, eam ex maris spuma exstitisse, ubi in id Saturnus patris Cæli virilia, à se abscissa projecisset: quod cum ab aliis multis, tum à Leone Hebræo optime in dialogis de Amore explicatur, cum ergo veteres illam è mari ortam exprimere vellent, eam inde emergentem, in concha stantem, adolescentulam, pulcerrimam nudamque depingebant: eandem interdum in mari natantem designabant. Huc Virgilius lib. v. *Æneid.* alludit, cum Neptunum Veneri respondentem inducit, in hæc verba;

*Fas omne est, Cytherea, meis te fidere regnis,
Unde genus ducis.*

Quare & Græci eam à *Φοιδρμη* à spuma appellant. In Jovis etiam Olympii templo, ut Pausanias in Eleis prioribus refert, Venus visebatur, quæ è mari emergens à Cupidine excipiebatur. Interdum eadem concham manu tenens, roseo sero redimita effingebatur; nam Rosæ ei sunt dicatæ, ut inferius latius dicemus: Concha autem, eam ex mari ortam innuit. Eam statim è mari Paphum appulisse dicebant, forte quod Cyprii, aut quod talem cæli positum sint sortiti, aut alia de causa, mirum in modum veneris voluptatibus sint dediti. Itaque præcipue eam cultu prosequiebantur, templumque illius apud eos exstabat, in quo ejus statua non humanam figuram præferbat, sed quoddam in basi latum, atque rotundum erat, quod paulatim in acumen vergebat: cujus

E c

rei,

*Venus libi-
dinis Dea.*

*Veneris op-
ima.*

rei, ut scribit Cornelius Tacitus nulla videbatur ratio reddi posse. Sed tamen aliqui sentiunt, hanc figuram corporis humani umbilicum referre: hæc Veneri est attributa, quod libido in mulieribus in hac parte residere ac inde incipere credatur. At quid dicemus de Jove Ammonio, qui ut superius meminimus, ita erat effictus? Ego hujus sum sententiæ, aliquid Arcani sub hac figura latere, quod ejus authores invulgius proferre noluerint, ut posteris materiam ad aliquid per se excogitandum relinquerent: aut quod antiqui semper sint arbitrati, res ad religionem pertinentes esse celandas, aut tam obscure innuendas, ut à nemine intelligi possent, nisi ab eo qui magnum studium ad eas indagandas attulisset: hoc ideo senserunt; quod ita majori venerationi essent futurae. Veneri etiam sicut & cæteris Diis carrus est tributus, quo per aerem, per mare, aut qua tandem libuisset veheretur. Sed Claudianus, cum eam in nuptias Honorii & Mariæ inducit, à Tritone humeris vectâ, ac ejus cauda sursum erectâ tamquam umbraculo tectam fingit. Ejus currus à candidissimis columbis trahi dicitur; hujusmodi enim aves maxime ei congruere videntur; ideoque Veneris aves dicuntur, nam præcipuo quodam impetu ad coitum feruntur, nec est ullum anni tempus, quo ab hoc opere cessent. Fabulantur etiam Poetæ, ideo columbas Veneri esse gratas, quod Peristera Nympha quæ unice ab ea diligebatur, in hanc avem similitata. Alianus præterea hinc ostendit, Veneri columbas esse sacras, quod in Ericæ Sicilia monte quidam festi dies in Veneris cultum celebrarentur, quos Siculi transitus dies appellabant: nam tunc Venerem in Lybiam transire dicebant, atque ea de causa in illa regione nulla eo tempore Columba apparebat, tamquam omnes ad suam dominam comitandam essent profectæ: post nonnumquam unam omnium pulcherrima è mari Lybico evolare cernebatur, non alius similis, sed rubra ut Anacreon scribit, ea Venus esse existimabatur, quam ille purpuream appellat: hanc infinitæ propemodum sequebantur. Itaque Ericæ montis accolæ tunc reditus dies celebrabant, & divites opipara convivia instruebant, quemadmodum Athenæus refert, Cyeni quoque Veneris currum pertrahebant, juxta Horatii, Ovidii, Statiique sententiam; aut quod avis hæc per se sit innocentissima, cum neminem unquam lædat, aut propter cantus suavitatem, qui magnopere libidines in nobis excitat. Hæc Dea nuda effingitur, eam scilicet ob causam, quod Veneris voluptatibus addictus, sæpe omnibus suis bonis spoliatur; nam ejus rem familiarem meretrices abligunt, corpus debilitatur, animus ea labo adspargitur, ut nihil amplius pulcritudinis in eo existat. Vele eandem nudam veteres ostenderunt, ut nos inde intelligeremus, amatoriam furta latere diu non posse, nam tandem aliquando in lucem emergant, necesse est, tum scilicet, cum minime suspicamur. Huc fortasse Praxiteles spectans, Gnidiis Venerem ex candidissimo marmore nudam effinxit, quæ tanta erat pulcritudinis, ut multi Gnidum navigarent, ejus tantum videndæ cupiditate alleciti. Ferunt amore captum quemdam, cum deli-

Columba
Veneris aves.

Imago 82. a.

si Veneri
-674.

nen
Ve-
in-
ne-
nac
ris
im-
cu-
um
ra-
us,
ia-
ia,
us
ur
um
el.
e-
ra-
si-
illi
nt,
n-
m
us
il-
ue
i-
is
od
et
ia
is
y
v
a
v
a

Imago. 83.

fuisse in templo, simulacro cohaesisse; ejusque cupiditatis esse indicem maculam, Venus per mare natat; unde intelligamus licet, quam sit amara hominum lascivorum vita: qua assiduis incertorum consiliorum procellis agitur, in quibus saepe naufragium faciunt. In Saxonum historiis existat, fuisse in Saxonia ejusmodi Veneris simulacrum: Stabat Dea in curru nuda, myrto capite cincta, ardentem faciem pectore, dextera mundi figuram, sinistra mala aurea tria ferebat: post etiam erant nuda Gratia, nexis manibus poma gestantes, avari sis invicem vultibus dona conferentes: jugales quadrigae aderant, gemini cygni, totidemque columbae. Myrtus erat Veneri sacra: quod crederetur vim habere, ad amorem inter duos conciliandum, cumque conservandum, Plutarchus pacis eam symbolum esse dicit: hinc factum est, ut ovantes myrtea corona cingerentur: nam si cum parvo labore, & absque caede de hostibus victoriam reportassent, Veneris planta coronabantur: ea enim vim, bella discordias averfatur: Alii sentiunt, myrtum Veneri datam, quod planta sit maritima, unde & nata sit Venus. Eidem rose sunt sacra: quod sicut ex rubra sunt, & non sine spinarum punctationibus decerpi possunt, ita & Veneris voluptates secum ruborem afferunt, & conscientiae stimulis assidue nos pungunt: ita ut maximum ex eis dolorem contrahamus: praeterea rose pulchritudo brevi durat, citoque languescit: idem voluptatibus foedis accidit: ideoque ex roseis Veneri ferta conficiebant. De eis fabulantur, olim eas fuisse albas; sed quondam Venerem, cum suppetias amasio suo Adoni latata curreret, cum scilicet Mars hunc suum rivalem jam esset de medio sublaturus, pedem rosarum spinis incautam imposuisse, ab eisque cruentatam, suo sanguine rosas respersisse, indeque eas rubras effectas esse. Venerem Apuleius, cum de Judicio Paradisi, in scena exhibito, agit, sic fere describit; Erat illa pulcherrimi aspectus, coloris suavis, atque jucundi, & nuda fere suam venustatem demonstrabat, nam pertenui velo operata, sua membra non operiebat, sed potius adumbrabat. Corpus candidum erat, ita ut calitus descendisse diceres: velum erat caeruleum, maris instar, unde ea nata esse creditur: eam lascivi Amores praecedebant, faces praeferentes, ut antiquorum erat mos, apud quos quinque puerinoriam sponsam, ad mariti domum euntem cum facibus praecedebant. Veneris quoque latera hinc Gratia, illinc Hora clauderant; quae floreis fertis voluptatum Deam adornare videbantur. Ita Apuleius Venerem exprimit. Sed alii eam pone Gratias, ad latera Cupidinem, & Anterotem habentem effingunt. Horatius eam latam, & ridentem facit, dicitque Jocum ac Cupidinem illam circumvolare. Homerus eam fere per Homerum hoc est, risus amatricem cognominat; risus enim est latitiae argumentum, quae lasciviam comitatur. In Petri Appiani antiquarius existat puer nudus, alatus, myrtoque coronatus, qui humi sedet, ac barbiton pullat, quem inter crura continet: ejus inscriptio est VENUS: ante hunc alius puer ei similis

Myrtus Veneri sacra.

Rose Veneri sacrae.

rectus stat, eumque inspicit, ambabusque manibus, in altum elevatis comam una cum facie muliebri tenet; ex ea pannus usque ad mediam comam dependet. Faciei inscriptio est JOCUS, pueri est, CUPIDO. Veneri non solum lascivas, sed & pudicas cogitationes veteres adscribebant. Itaque Romani, libris Sibyllinis per decemviros inspectis, censuerunt, ut Veneris Verticordiae simulacrum consecraretur, quo virginum, mulierumque mens à libidine ad pudicitiam converteretur; causam nominis Ovid. lib. iv. Fast. affert, quod lascivarum foeminarum corda, ad pudicitiam converterit. Eo spectasse Marcellus videtur, qui, victis Syraculis, templum Veneri extra urbem ad mille circiter passus posuit, ut scilicet procul lascivia à Romanis mulieribus abesset, sicut templum illud à mœnibus Romanis recedebat. Ad hoc Romanae adolescentulae, nobiles jam proficiscebantur, sigilla quaedam offerentes, ex argilla, aut panno confecta, quibuscum jam in puellari aetate ludere solita essent. Venus hæc verticordia illi similis erat, quæ à Græcis ἀποροπία appellabatur, vertibilem nos diceremus, hæc homines à scelestis & impiis operibus, & desideriiis parum æquis, malisque cogitationibus avertere putabatur. Nomen id illi Harmonia Cadmi uxor imposuit. Apud Græcos Venus erat etiam Urania, hoc est, cœlestis cognominata, à qua purum illum, ac sincerum amorem ad nos manare arbitrabantur, qui omnem penitus corporum conjunctionem averfatur. Erat & alia, ἀνεπιήσιος, hoc est, popularis dicta; quam scopas arietis insidentes, pedeque testudinem opprimentes finxit, ut Alexander Neapolitanus refert. De eadem re Plutarchus in præceptis connubialibus meminit; rationemque reddit, dicens; apud Eleos Venerem esse, quæ pede testudinem calcat; ut eo mulieres docerentur, ad ipsas domus custodiam pertinere; easque decere, parum admodum loqui, cum Silentium mulierum sit maximum ornamentum. Idem Plutarchus alibi ejus imaginis rationem explicans, scribit adolescentulas, dum adhuc sunt innuptæ, sub alterius custodia esse debere: sed, cum matrimonio junctæ fuerint, ipsarum esse manus, domum custodire, cæterum semper silentium illis esse servandum, tamquam viris incumbat, pro eis, ubi opus fuerit, loqui: nam Plinius scribit, testudinem lingua carere: idem refert, quod etiam Ælianus confirmat, testudinem foeminam in coitu averfam se masculo præbere: atque ideo vix se in pedes erigere posse, cum magno periculo, ne sit feris præda, præcipue aquilæ: quare maxime à coitu refugit, quem tunc appetit cum quamdam herbam tetigerit. Hinc mulieres discant, quanto se discrimini committant, cum suam pudicitiam prostituunt, sibi que statuunt tunc tantum concubitum expetendum, cum prois relinquendæ gratia, se legitimo matrimonio junxerint. Veteres solebant cum Veneri Mercurium conjungere, quo innuebant, amorem suavibus verbis conciliari plerumque solere. Hac etiam de causa, inter Gratias Veneris comites Pithos collocabant, quæ à Latinis Suadela dicitur, & erat persuadendi Dea.

Hæc

Imago 84.

nam
en-
lum
ani,
or-
ad
mod
ar-
cir-
et,
lo-
il-
nt,
ar,
fi-
id
ra-
ad
m
tri
i-
t;
i-
s,
-
a
e

Hæc in Jovis templo apud Eleos Veneris, è mari emergenti, à Cupidineque sustentata, coronam offerebat. Megarenfes quoque Suadelæ simulacrum in Veneris templo dedicarunt: primus fuit Theleus, qui avatarum simul conjunctarum cultum induxit; ut Pausanias scribit, cur in civitatem plebem per agros sparsam coegisset. Alibi etiam per Græciam templa Suadelæ erant posita una cum Venere: nam juxta Ovidium lib. 1. v. Fastorum Venus.

Illæ rudēs animos hominum contraxit in unum,

Et docuit jungi cum pare quemque sua.

Amatoresque prius eloquentiam invenerunt, qua adolescentulas, à se adamas ad sua vota pertrahere studebant; multaque alia ad earum pudicitiam expugnandam excogitarunt, atque invenerunt. Itaque Arcades Venerem Machinatricem, atque Inventricem appellabant. Venerem veteres licet latis, mollibus, voluptuosisque præposuerint (nam eam Jupiter apud Homerum, hortatur ut à tristibus bellis absit, tum, cum ipsa suppetias Æneæ contra Diomedem latura, in manu vulnus suscepit; hæc inquit, Martis, aut Minervæ esse opera, ad ipsam vero non bella, sed amatoria officia spectare) Sed tamen eam quoque armatam interdum effinxerunt: hujus rei causam sic Lactantius narrat; Cum, inquit, Messenios obsiderent Lacedæmonii; & illi furtim deceptis obsessoribus, egressi, ad diripiendam Lacedæmonem cucurrissent, à Spartanis mulieribus fugati, fusi que sunt. Cognitis autem hostium insidiis, Lacedæmonii sequebantur: his armatæ mulieres obviam longius exiverunt: quæ cum viros suos cernerent, parare se ad pugnam, quia putarent Messenios esse, se eorum uxores esse indicarunt: at illi, uxoribus cognitis, in libidinem concitati, sicut erant armati, permixti sunt utique promiscue (nec enim vacabat discernere) Quare propter hujus facti memoriam, ædem Veneri armatæ & simulacrum posuerunt. Legitur de hac re elegans sane Ausonii Epigramma, de Græco expressum; quod est hujusmodi;

Armatam Venerem vidit Lacedæmone Pallas:

Nunc certemus, ait, iudice vel Paride.

Cui Venus, Armatam tu me temeraria remisit?

Quæ, quo te vici tempore, nuda fuit.

Eadem hanc, vel aliam ob causam est quoque Victrix cognominata. Et in agro Corinthio Veneris statua exstabat; Victoriæ porrigentis, Nicophorosque, hoc est, Victoriæ gestans dicebatur. Eam, Pausanias scribit, ab Hypermestra dicatam: nam illa, cum, patris imperio contempto, suum virum interficere nolisset, à patre fuit in iudicium vocata, sed iudicium sententiis absoluta, Veneri ejusmodi statuam posuit. Romani autem Venerem Victricem ita effingebant, ut in quodam Numeriani Imper. numismate cernitur. Erat imago stolata quæ dextra Victoriolam porrigebat, sinistra nescio quid hac forma Δ: quod alii putant, umbilicum esse, qua specie apud Paphum colebatur, ut supra docuimus; alii speculum arbitrantur; nam Philostratus in

Amorum tabula scribit, Nymphas Veneri statuam posuisse, quod tam pulchra proles esset mater, speculum etiam argenteum dedicasse. In quodam Paulinae numismate Venus cernitur, sinistra clypeum ad humum protensum tenens, in quo duae imagunculae sunt excelsae; dextera vero Victoriā porrigit: inscriptio est, VENERI VICTRICI. In alio ejusdem Paulinae numismate ubi inscriptio est, VENUS, mulier recta cernitur, quae sinistra vestis lacinias tenet, sursumque reducit, dextera nescio quid porrigit, pomum videtur; ob memoriam forte pomi illius, quod ipsi a Paride est adjudicatum. Pausanias etiam eidem pomum in manus tradit, cum de quopiam Veneris simulacro scribit, quod erat apud Sicyonios, ibi narrans, templum Deae positum, in quod non nisi duabus mulieribus aditus patebat: quarum una, quae & templi custos erat, dum huic muneri praerant, casta perseverabat; altera virgo erat, nam sacras res tractabat, haec anno expleto, alteri hanc sacrorum administrationem tradebat. Caeteri, qui Deam veneraturi veniebant, foras pro januis stabant. Deae statua erat aurea, ea sedebat; manu una aliquot papaveris capita tenebat, altera pomum; in capitis vertice nescio quid affixum habebat, quod cardinem referret. De quadam Venere Pausanias in Laconicis meminit, quae Morpho dicebatur à Tyndareo posita, erat enim & dicula supra Veneris armatae sanum, ubi Dea sedebat, in capite tegumentum habens, & ad pedes pedicas; quibus innuebatur, juxta nonnullorum sententiam, uxores viris, quibus cum sunt matrimonio conjunctae, conubialia vincula dissolvere non debere. Nam quod Veneri vincula Tyndareus pedibus iniecerit, ut filiarum opprobria ulcisceretur, non credendum Pausaniae videtur; idque non injuria; nam statuas veteres Diis dicabant, ut erga eos pietatem, ac religionem praeseferrent, aut ut ab eis hac ratione opem impetrarent; vel etiam ut earum forma diversas Deorum virtutes adumbrarent. Itaque non solum Veneris, sed etiam nonnullorum Deorum pedes pedicis vinciti cernuntur, non contumelia, aut injuriae referendae gratia, sed alias ob causas, de quibus superius egimus. Licet autem Venus meretricum numen esse proprium putaretur, ut quae Meretriciam artem prima invenisset exercuissetque. Itaque Meretrices ejus Festa summa cum religione celebrabant, ab ea votis & precibus contendentes, ut venustatem, pulchritudinem ac gratiam sibi apud omnes conciliaret, quo maxima lucra, ac pecunias ab amatoribus extorquere possent, sed tamen eadem summo cultu etiam ab honestis puellis afficiebatur, quod existimarent, eam sibi ejusmodi venustatem ac formam elargiri posse, ut facile nubere possent: nam & Venus, ut alibi scripsimus, apud antiquos matrimonio erat praeposita. In Graecia quoque erat spelunca, ubi sicut Pausanias refert, Veneri divini tribuebantur honores, quo diversas ob causas multi confluebant, sed Viduae praesertim, à Dea felices alteras nuptias precaturae. Nuptiae quin etiam Venerem orabant, ut concordiam

Imago sr a.

Venus armata.

Imago. 85.

Imago .86.

diam sibi cum suis viris conservaret, lataque prole se fecundaret. Quamobrem Venus omnium generum mulieribus erat commune numen; quæ cum majori se religione erga Deum obstringi, quam viri sentirent, quidquid sibi prospere sine coelisset, Veneri acceptum refererebant: neque vero homines erga eam se ingratos præbuerunt: Nam beneficia ab ea recepta magna animi gratitudine sæpe compensasse leguntur. Itaque Romani, cum à Gallis in Capitolio obsiderentur, ubi maxima omnium rerum penuria laborabant, quia mulieres sibi comas, ad funes in machinarum usum conficiendos, abscederunt, liberati obsidione, Veneri, ab ipsis Calvæ cognominatæ Templum, ut Lactantius scribit, dedicaverunt, in Beneficium à mulieribus accepti memoriam conservandam; sed aliàs semper Venus pulcherrima coma effingitur, qualem eam Claudianus in Nuptiis Honorii & Mariæ describit, ita dicens;

*Calayicæ tum forte Venus subnixæ corusco
Pinguetis solio, dextera lævaque sorores
Strabant Italicæ: largos hæc nectaris imbres
Irrigant; hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidam discrimen erat: sed tertia retro
Dat varios nexu, & justo dividit orbem
Ordine.*

Neque solum comatam venerem Antiqui sed & barbaram expresserunt: nam ejusmodi statua apud Cyprios visebatur, ut Alexander Neapolitanus scribit; quæ aspectu quidem virili erat, sed muliebrem habitum gestabat. Suidas scribit Veneris simulacrum aliquando effingi solitum cum pectine & barba, quod Romanis aliquando mulieribus pestilens irrepit pruritus, quo Morbo cum pili deciderent omnes, pectinum non erat usus. Quare mulieres tam deformi, ac invenusto morbo primum angebantur: hinc Veneri vota facientes, deæ miseratione eis pili iterum succreverunt: & propterea mulieres hac peste liberatæ, Deæ simulacrum cum pectine posuere; eidemque simul barbaram effinxere, ut Dea mascula, & foeminea instrumenta haberet; ut omnis generationis præses crederetur: ideoque superiora corporis cingulo tenus maris speciem præferabant; inferiora vero foeminae. Neque Veneri tantum à veteribus tributum est, ut mas simul, & foemina esset, sed cæteris quoque Diis, quibus utriusque sexus nomen est inditum, ut significaretur inter eos nullam in hoc esse differentiam, qualem inter mortales cernimus. Præditum est, apud Carenos, qui sunt Arabia populi, observatum esse, ut, qui Lunam foemineo genere, & nomine puraront nuncupandam, is addictus mulieribus semper inserviret: qui vero marem esse crederet, is in uxorem dominaretur, neque ullas muliebres pateretur insidias. Hinc hæc Greci vel Aegyptii eo genere, quo

Venus Bar-
bata.

Image 86. a

Dei omnes
mares, no
foemina.

LUMINE DEUM.

quo foeminam hominem, etiam Lunam Deum dicerent, mystice tamen Deum intelligebant: ideoque ab Aegyptiis vitulus pro Luna tanto cultu est affectus. Parthi Lunum Deum venerabantur. Philochorus etiam, qui idem Lunæ, ac Veneris numen esse arbitratur (qua in sententia etiam Aegyptii fuerunt, qui Veneris statuam, sicut & Lunæ cornutam effingebant) scribit, mulieres virili veste, hominesque muliebri, Veneri sacra fecisse. Neque ab hac sententia videtur Seneca in Naturalibus quaestionibus recedere; ubi scribit; Aegyptios ex singulis elementis bina fecisse, unum masculum, alterum foeminam: nam in aëre ventum masculum esse dicebant, foeminam vero id, quod non moveri, caliginosumque esse videtur; salinam aquam marem, dulcem foeminam; in igne id masculum esse, quod comburit, quod lucet vero, foeminam; in terra masculum, quod est durum, ut saxa, foeminam quod molle, culturaque est patiens. Macrobius lib. I. Satur. refert, simulacrum hujus Deæ in monte Libano fictum fuisse capite obnupto, specie tristi, faciem manu lava intra amictum sustinens, ita ut lacrymæ à spectantibus manare credantur. Imago hæc Veneris erat, Adonim plorantis, qui fuerat ab apro interfectus. Quare in hujus rei memoriam quædam festa dicta Adonia celebrabantur: tum mulieres cadaverum simulacra feretris imponebant, quæ lacrymis prosequentes, ad sepulturam efferebant: id Plutarchus scribit, Athenis factitatum, ut lacrymas à Venere in Adonidis morte sparsas commemorarent. Apud Argivos, sicut Pausanias meminit, Adonim plorabant quadam in ædicula, quæ non multum à Jovis Servatoris fano aberat. Hanc Veneris imaginem ita Macrobius ibidem exponit; Physici terræ superius hemisphærium, cujus partem incolimus, Veneris appellatione coluerunt; inferius vero hemisphærium terræ, Proserpinam vocaverunt, ergo lugens inducitur Dea, quod Sol annuo gressu, per duodecim signorum ordinem pergens, partem quoque hemisphærii inferioris ingreditur: quia de duodecim signis Zodiaci sex superiora, sex inferiora censentur: & cum est in inferioribus, & ideo dies breviores facit, lugere creditur Dea, tamquam Sole raptu mortis temporalis amisso, & à Proserpina retento: rursusque Adonim redditum Veneri credi volunt, cum Sol, evictis sex signis annuis inferioris ordinis, incipit nostri circuli illustrare hemisphærium, cum incremento luminis & dierum. Ab apro autem tradunt interemptum Adonim, hiemis imaginem in hoc animali fingentes, quod aper hispidus, & asper, gaudet locis hispidis, & lutosiis, pruinaque connectis, proprieque hiemali fructu pascitur glande. Ergo hiems veluti vulnus est Solis, quæ & lucem ejus nobis minuit, & calorem: quod utrumque animalibus accidit morte. Quare dicta imago terræ quoque hiemalis est, quo tempore obnupta nubibus, Sole viduata stupet; fontesque velut terræ oculi, manant; agrique iterum suo cultu vidui inestam faciem uberius sui monstrant. Hæc Macrobius, Sed & Eusebius in libris de Præparatione Evangelica phy:

physicè de Venere loquens, ab ea dicit, vim generandi in animantes manare, ac eam semini vim indere; ideoque muliebri forma præditam, ut innuatur, rerum ortum ab ea proficisci, pulcræ eam effingi, quod omnium stellarum longe pulcherrima videatur, quæ vesperi Hesperus, mane Lucifer, juxta M. T. Ciceronis sententiam appellatur; eidem Cupidinem ad latus adstare, quod ab ea libidines immittantur: ubera, ac genitalia operta habere; nam intra illa semen, item & Lac, unde ex semine nata nutriantur, conditum est: è mari natam ferri; quod ejus aqua humida, ac calida credatur, quæ assidue motetur, ac agitata spumas uberes emittat; quæ omnia in semen quoque quadrant. Multa quoque de Venere dici possent, si quis de ea, tamquam de erronum una, deque effectibus, qui huc in terras ex ea dimanant, loqui vellet. Ex quo intelligi daretur, quamobrem veteres, Martem, Deum ita ferocem una cum ea placide degere sinxerint. Sed id cum ad nostrum institutum non admodum faciat, optimo jure à nobis prætermitti posse censemus. Quare ad Gratias ac Horas, Veneris comites transeamus.

G R A T I Æ.

DESCRIPTA à Venere, ejusque filio Cupidine, reliquum est, ut ad ejus comites adumbrandas; accedamus atque ita ad umbilicum institutum opus perducamus. Ex Venerem semper affectari dicuntur; nam sicuti Venus, ac Cupido efficiunt, ut per continuam proiem succrescentem humanum genus conservetur; ita & Gratiæ homines inter se colligatos continent; nam mutua beneficia, quibus alter alterum prosequitur, sunt causæ, cur alter alteri sit gratus, ac omnes vinculo amicitiz simul copulètur; qua ex hominibus sublata, non est dubium, quin homines cæteris animantibus longe inferiores essent, civitatesque disturbarentur, immo ne essent quidem. Itaque dici fortasse potest, satius fuisse mortales nusquam fuisse, quam ubi fuissent, vivere absque Gratiis. At divina providentia, quæ huic rerum universitati prospicit, eas existere voluit. Hæ juxta quorundam sententiam Veneris ac Bachi filiaz fuerunt, interque mortales sibi domicilium constituerunt; quæ fabula ideo ficta videtur, quod nihil fere hominibus est gratius iis, quæ ab his Deis in nos manant. Alii aliter eas natas fabulantur: sed est extra rem, qua de agimus, varias de hoc variorum opiniones inquirere. Nonnulli dicunt idem Gratiarum numen esse, atque Horarum, sed distincta tamen esse inter eas munera: Chrysippus Gratias paullo juniores, ac pulciores Horis esse dicebat, ideoque Veneri comites attributas. Horas Homerus ait, cœli portis præesse, curamque habere, ut modo serenum, modo nubilum sit. Hæ idcirco Solis equos curare finguntur, quod ex cursu Solis orientur, seu potius mensurentur, & distinguantur. Unde Ovidius lib. II. Metam. ita de eis scribit,

Gratia quorundam filia.

Ff

Jun-

*Jungere equos Titan velocibus imperat Horis,
Jussa Dea celeres peragunt.*

*Horæ quat-
tuor.*

Nec aliud quicquam Horæ sunt, quam anni tempora: hincque est, cur eas quattuor faciant, sicut & quattuor sunt anni partes, ita à Sole distinctæ, ac nominatæ; nam apud Ægyptios Sol præter alia nomina, etiam Horæ nomen obtinuit. Itaque de Horis Eusebius in lib. de præparat. Evang. scribit, Horæ, quas quattuor anni tempora, ac cælum claudere, & aperire dicunt, interdum Soli tribuuntur, interdum & Cereri, atque ideo duos calathos ferunt, alterum florum plenum, quibus ver innuitur; alterum sicubus; quibus æstas significatur. Eas Ovidius libro 1. Fastorum Jano comites adscribit, in cæli januis custodiendis. Ibidem libr. v. Floræ comites facit; sicque Floram dicentem inducit,

*Conveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
Inque leves calathos munera nostra legunt.*

*Gratiæ
quattuor.*

Pausanias scribit, veteres eas in Jovis capite una cum Parcibus effinxisse; hoc fortasse innuentes, Fatum nil aliud esse, quam Dei voluntatem, a quo etiam temporum vicissitudo proficiscatur. Philostratus eas sic describit; Horæ, corporea specie in terram profectæ, manus contingentes, annum volunt, & tellus belle fert annua omnia. Flavæ autem hæ super spicatum comis ambulant, non tamen ut frangant, aut flectant, sed usque adeo sunt leves, ut ne cum segete quidem cadant. Sunt autem aspectu valde suaves, artisque mirandæ; dulcissimus est earum cantus, in orbeque convertendo, admirabilem spectatoribus præbent oblectationem, cum omnes veluti saltitent: sublarum autem brachium, comæque demissæ libertas, fervensque præ cursu gena, & una salientes oculi, eas pulcerrimas reddunt. Quia ergo hæ efficiunt, ut terra semina sibi commissa magno cum scœnore restituat, perinde atque beneficiorum memor, nobis gratiam referat; hinc factum est, ut Gratiæ quattuor esse ferantur, sicut & quattuor sunt anni tempora, quæ Horæ dicuntur: ex quo intelligitur, illas atque has idem esse. Gratiæ autem coronatæ, una floribus, fructibusque terræ, altera spicis, & frumento, terra uvæ, & pampinis, atque pomis, ultima olivis, cæterisque similibus, Apolloque manu dextera eas gestare fingebatur; quod ex anni partes à Sole proveniant. Eadem Veneri quoque comites sunt assignatæ; quod olim putarent, ab eis proficisci, quod ad oris speciem, corporisque pulcritudinem spectet; ut Diodorus refert. Earum quoque munus est, ne homines beneficiorum sint immemores, sed grato animo gratiam rependant. Quare aliqui duas tantum Gratiæ esse existimant, ut Lacedæmonii, qui quemadmodum Pausanias in Laconicis refert, duas tantum coluerunt, quia duo tantum ab eis in homines opera manant, unum, quod est, in alterum beneficium conferre, alterum, beneficia accepta compensare. Sed tamen idem Pausanias scribit, omnes, qui in Delo Gra-

Gra-

Imago. 87.

Gratiis una cum Mercurio, aut Apolline statuas posuere, tres eas effinxisse, easdemque tres in arcis Atheniensis vestibulo exstitisse. Itaque vulgo receptum est, eas tres esse: nam beneficia accepta non solum paria reddere, sed majora etiam, & duplicata debemus. Hinc fit, ut earum unaterga ad nos obvertat, duæ vultibus nos intueantur, hoc innuentes, nobis in beneficio referendo majori liberalitate utendum, quam cum priores officiis aliquem provocamus, quæ in eum collocare non debemus remuneratione expectantes, nam foenus id potius esset, quam beneficium. Gratia quin etiam virgines hilares, ac ridentes effinguntur, ut hinc intelligamus, eum, qui beneficium præstat, nulla fraude uti debere, sed animo candido, simplici, atque hilari omnia facere. Eodem etiam spectat, quod illæ nudæ zonisque solutæ pinguntur, quales Horatius descripsit, nam amici inter se animos nudos, apertos, ac omni fraude solutos habere debent. Pausanias in Bœoticis se ignorare fatetur, à quo Gratia nudæ primum fuerint effictæ, cum olim vestibus amictæ passim pingi etur, seque caussam latere, cur postea nudæ exprimi ab omnibus & pictoribus, & statuariis, ceperint. Idem scribit, Eteoclem Bœotum primum Gratiarum colendas instituisse, easque tres induxisse, sed se ignorare dicit, quibus eas nominibus appellavit, Hesiodus autem illas ita nominavit, unam Euphrosynam, quæ hilaritatem significat, alteram Aglajam, quæ majestatem ac venustatem sonat, tertiam Thalamiam, quam florentem festivamque interpretemur licet, quartam Homerus Palitheam nuncupavit, quam Juno uxorem Somno se tradituram pollicetur, si is Jovem sopiat: idem unam nominat Gratiarum, quam Vulcani uxorem, cumque eo semper degisse dicit: hanc pulchra coma decoram Thetidi obviam prodeuntem describit, cum ea ad Vulcanum proficisceretur, oratura ut is arma pro Achille filio suo fabrefaceret. Eleos Gratiarum ita formasse legimus, ut una rosam altera talos tertiam myrtum manu præferret: Ratio est; quod rosa & myrtus Veneri sunt sacra, ideo sunt eis traditæ, quæ ut plurimum Veneris sunt comites: talus virginum lusus representat, quales matronas haud deceant. Hæc Pausanias. Alii rosa earum festivitatem innui dicunt, talo vicissim eas commicare debere, myrto, eas semper vivere oportere. Alexander Neapolitanus refert, qui ab Aristotele in Ethicis est mutuatus, olim Gratiarum Templum in media platea construi solitum esse; ut eo scilicet homines admonerentur, quo prompto animo beneficia compensarent, id enim Gratiarum munus esse existimabant. Sed id temere fieri nequaquam debet; nam tantum est in vitio ponendum, beneficium in indignum, præsertim non indigentem conferre; quam non ei præstare, qui nostra ope indigeat, præcipue si dignus sit cui succuratur. Id etiam nobis gratiarum imagine significatum, in qua interdum earum Dux Mercurius cernitur, qui rationem ac prudentiam monstrat, ut his ducibus homines utentes, quomodo, quando, quibusque sit beneficium præstandum cognoscant, divi-

nam

nam semper pro vicili parte bonitatem imitantes, quæ semper ad nobis benefaciendum est parata. Ideoque, ut Macrobius arbitratur, Apollo fingebatur dextera Gratiæ gestare, sinistra arcum & sagittas, quod ad noxam sit pigrior Deus, & promptior ad salutem. Sed quomodo circa beneficia gerere nos debeamus, præclare Seneca lib. i. de benef. ex Gratiarum imagine ita docet. Tres Gratiæ sunt, quia ut quibusdam videtur, una sit, quæ dat beneficium, altera quæ accipiat, tertia quæ reddat: aliis vero, quod tria beneficiorum sint genera, Promerentium, addentium, simul & accipientium, reddentiumque. Quid ille confertis manibus, in se redentium chorus? Ob hoc, quod ordo beneficium per manus transeuntis nihil minus ad dantem revertitur, & totius speciem perdit, si usquam interruptus est, pulcherrimus, si coheret & vices servavit, Ideo ridentes, quia promerentium vultus hilares sunt, quales solent esse, & qui dant, & qui accipiunt beneficia. Juvenes, quia non debet beneficiorum memoria senescere. Virgines, quia incorrupta sunt, & sincera, & omnibus sancta, in quibus nihil esse alligati decet, nec adstricti, solutis itaque tunicis utuntur. Pellucidis autem, quia beneficia conspici volunt, sed colophonem huic Gratiarum descriptioni, & universo simul libro addamus, elegans sane Epigramma adscribentes, quod Romæ in ædibus Columnensium Gratiarum simulacro est incisum: id est tale,

Imago ss.a.

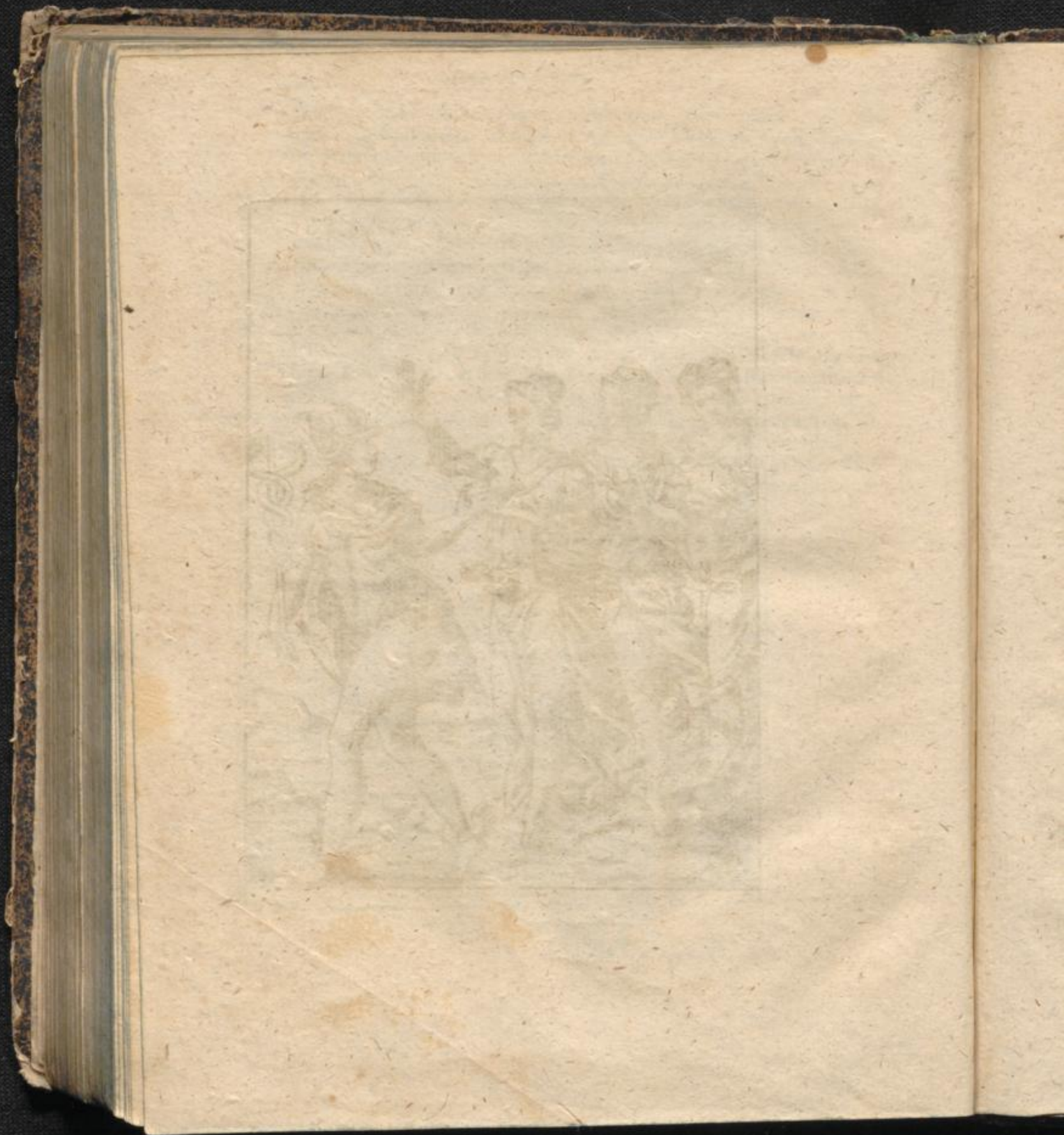
*Sunt nuda Charites niveo de marmore: at illas
 Diva columna suis adibus intus habet:
 Par tribus est facies, qualem decet esse sororem:
 Par tribus est atas, Par quoque forma tribus,
 Grata Thalia tamen gemine conversa sorori
 Implicat alterne brachia blanda soror.
 Euphrosynem dextra stupeo Aglaramque sinistra
 Miror, & implicitis Brachia nexa modis,
 Jupiter est genitor peperit de semine cæli
 Eunomia, & Veneris turba ministra fuit.
 Inde alitur nudus placida sub matre cupido,
 Inde Voluptatis, inde alimenta Deis.*

Imago. 88.

INDEX RERUM ATQUE VER-
borum, quæ hoc Libro continentur ordine Alpha-
betico digestus.

A Cervi lapidum cur circa Mercurii statuam congerentur,	145	Æsculapii aliud simulacrum, quod erat Auximi, & ejus significatio,	28
Acheron quid significet,	128	Æsculapii fabula quod Glaucum Minois filium ab inferis revocarit,	39
Accipiter cur Apollini sacer,	29	Æsculapii simulacrum apud Phliasios,	38
Accipiter Solis symbolum,	53	Æsculapius nutritus à canibus,	96
Acinacis Martis simulacrum apud Scy- thas,	172	Æsculapius cur dictus Coryleus,	148
Achelous pro aquis dulcibus capitur,	115	Æternitas comitabatur semper Deos di- gniores,	14
Acheloi imago,	117	Affectus humani non sunt per se mali,	127
Acis à Polyphemo interfectus,	117	Agdistis mali genii ortus,	93
Adad, & Atergatis imago, & ejus exposi- tio,	35	Agésilauus statuas sibi decerni noluit,	10
Adiantho herba Pluto coronatus,	125	Aglaiâ una Gratiarum,	224
Adoniorum festorum ritus,	324	Alcibiades in suspicionem affectati princi- patus venit,	141
Æacus inferorum iudex,	120	Alcibiades pulcerrimus,	213
Æga Solis filia,	163	Alexandri Mater à serpente dicta est gra- vida facta,	185
Ægâ à Jove gestata quæ esset,	73	Alectryon in gallum conversus,	175
Ægis unde dicatur,	163	Almon fluvius,	94
ab Ægyptiis Græci Deorum cultum sunt mutuati,	3	Amantium extremae partes cur modo fri- gidæ sint, modo calidæ,	212
Ægyptii elementa coluere, absq; effigie,	4	Amata virgo Vestalis,	97
Ægyptii maxime monstruosos Deos habe- bant,	14	Amor vehementissima, ac perniciosissima omnium animi perturbationum,	204
Ægyptii quando suam sacrificarent,	50	Amor terrenus unde ortum traxerit,	206
Ægyptiis cur nefas vaccam immolare,	53	Amor admodum gravis Deus,	207
Ægyptii cur pavonis pennis domorum ja- nuas ornarent,	80	Amores Nympharum filii,	207
Ægyptiorum regum habitus,	114	Amoris laquei quid significant,	209
Æneâ ad inferos aditus quid significet,	124	Amor liquidus & lubricus,	210
Ær masculus, & foemina,	224	Amoris currus ignitus,	211
Ær subinde Solis virtute varias induit qualitates,	37	ab Amore cur fingatur Pan devictus,	213
Æsculapii statua ex vitice,	13	amor captus apud inferos ab Heroisais, ac patibulo affixus,	215
Æsculapius quid significet,	37		

G g in

I N D E X.

in Amphiarai antro Somniorum porta esse credita,	143	Apollinis statua Neapoli, ac ejus caussa,	42
Amphitrite Neptuni uxor,	111	Aper hiemis symbolum,	224
Angeronia Dea,	160	Apri imaginem Germani ferebant,	95
Anguium complexus concordia: symbolum,	136	Aqua multis numinibus est adscripta,	96
Anguilla cur invidia: symbolum,	199	Aqua masculus, & foemina,	223
Anima, quarum corpora insepulta, centum errare annos dicebantur,	134	Aquila cur Jovi sacra,	71
Animus à Saturni orbe qui timetur juxta quosdam Philosophos,	19	Aquila cur esset Victoria: symbolum,	174
Animi nostri divinitas,	22	Aquila Persarum vexillum,	175
Animus noster duplici lumine praeditus,	23	Arcades se omnium Graecorum antiquissimos jactabant,	58
Animus omni fortuna valentior,	201	Arcadem cultus erga Deas Eleusinas,	101
Animi nostri ex Venere appetitum ad venerea trahunt,	217	Arcadiae situs,	58
Anni Symbolum,	15	Arcana passim non vulganda,	64
Anseres cur Junoni sacri,	80	Argilla cur effingendis Diis non admodum congruat,	13
Antevorta, & Postvorta Divinitatis comites,	22	Atiadna a Theseo relicta,	127
Anthracia una ex Arcadicis Nymphis,	101	Aries Aegyptiis sacra,	76
Antiochi Sotheris visum,	40	Arimaspi unicum habent oculos,	154
Antipodes qui,	122	Aluminium caput qui coluerint,	5
Antoninus Imperator Cereris sacri initiatus,	101	Asinus cur Apollini sit dicatus,	42
Anubis effigies,	146	Asinus cur Bacho sacer,	182
Apidis oracula quo pacto ab Aegyptiis elicerentur,	33	Asinus victima Priapi,	189
pro Apolline reliqui dii ponebantur,	25	Assyrii Solis ac Lunae simulacra non admitterebant,	25
Apollo lyram tenens, quid significaret,	26	Astarte Coeli filia, Saturni soror, & conjux,	19
Apollo cur in medio Musarum,	27	Athenis de nomine imponendo contentio inter Neptunum, & Minervam,	111
Apollinis alta imago, & ejus expositio,	28	Athenae sub Minervae tutela,	157
Apollo cur Lycius nuncupetur,	28	Athenienses cur cicadas aureas capillis implicitas gestarent,	58
Apollo cur dicatur medicinae Deus,	31	Athenienses quomodo cultum panis receperint,	60
Apollinis statua apud Patenses,	34	Athenienses quid Jovi sacrificarent,	77
Apollinis simulacrum apud Assyrios, ejusque expositio,	34	Athenienses sapientes, riteque sacrificantes,	125
Apollinis simulacrum in Laconia,	36	de Atta fabula,	93
Apollo cur dicatur Cyclopes interfecisse,	37	Attis quid significet,	95
Apollo cur Sminthius diceretur,	43	audire hominem, quatuor auribus praeditum, quid sit,	31
			aver-

I N D E X.

A verrunci Dii cur ab antiquis colerentur,	126	Caia Cæcilia eadem ac Tanaquili Targui-	88
ex Auro cur Dii effingerentur,	12	nii prisci uxor,	88
Aurora quomodo efficiatur,	44	Caligula divinos sibi honores usurpabat,	9
Austri sive Noti effigies,	115	Calvaria simulacri loco à Scythis habita,	5
B.		Cambyfes Apim interfecit,	33
B Acharum habitus,	181	Canephora virgines quæ,	101
Bachinalia splendidissima à Ptolomæo		Canis sacer inferorum Deo,	52
Philadelpho celebrata,	181	Canis candidus fidei symbolum,	139
Bachanalium ritus,	188	Canopus apud Ægyptios Deus habitus,	
Bachus vini repertor,	177	III	
Bachus cur juvenis effingeretur,	74	Caper cur Apollini sit dicatus,	42
Bachus cur sit dictus Musarum dux,	178	Caper cur Bacho immolaretur,	102
Bachus infernus Deus est creditus,	181	Capra cur magni fieret apud Græcos,	64
Bachus triumphus inventor,	182	Cardinea Deæ sacrificandi ritus,	21
Bachi navis descriptio,	183	Cardinea vel Carna Dea cur coleretur,	
Beelzebubus muscarum Deus,	151	130	
Belli portarum descriptio,	24	Cares primi Ferri officinas instituisse, in-	
Belli ineundi mos apud veteres,	156	cede militasse, loris clypeos appendisse,	
Bellona, & Minervæ idem numen,	155	& cristas galeis accommodasse ferun-	
Belluæ, quæ ab Ægyptiis colebantur,	34	tur,	74
à Belluis nutriti homines,	96	Carpasium linum igni non consumitur,	157
Bestiæ in Deos relata,	2	Carpathus insula,	114
Bœotia diluvio submersa,	86	Cassiteridarum Insularum incolarum for-	
Bona Dea cui rei præ esset,	115	ma,	127
Boreæ venti effigies,	116	Castores visi Vacieno, nuntiantes victo-	
Boves Apollini cur essent grati,	32	riam de Perse reportatam,	82
Bovis cornua cur Dianæ templo affigeren-		sub Castoris nomine etiam Pollux intelli-	
tur,	46	gebatur,	83
Brennus quomodo panico terrore per-		castores cur sint tributi comites Junoni,	84
cussus,	60	cato statuas sibi poni noluit,	10
Bruto malus Genius visus,	192	ex cedro cur Dii effingerentur,	11
C.		Celtæ loco Jovis altissimam quercum ve-	
C Aduceatores cur oleam ferrent,	136	nerabantur,	76
Caduceus Mercurii quid esset,	135	Cerberus cur fingatur ad inferni fores ex-	
Caduceo Mercurii cur sint duo angues ad-		cubare,	123
diti,	136	de cerbero fabula unde initium traxit,	124
Coeli portæ quot sint,	20	ceres eadem ac Terra,	91
		Cereris inventa,	99
		ceres cur legifera sit dicta,	99
		G g 2	cere-

I N D E X.

Cereris numen ad quam terram referatur,		cornua cur fluminibus tribuantur,	117
100		cornua cur Bacho tribuantur,	179
Cereris Eleusine sacra,	101	Cornucopiae unde originem traxit,	70
Cereris cum sue convenientia,	102	corona quaerha quibus daretur,	76
Cereris Nigrae simulacrum,	103	corvus cur sit Apollini sacer	29
Cervus Dianae gratissimus	45	cranes, sive carna, aut cardinea Dea pra-	
Ceryorum cornua in Dianae templis su-		posita cardinibus,	21
spensa,	46	cubus cur dicatus Magnae matri,	95
Charontis officium,	133	Cuninae Deae munus,	91
Charybdis mulier rapacissima,	110	Cupido Deus, rebꝫ Veneris praesidēs, 204	
Chimerae effigies,	131	Cupidinis simulacrum in gymnasium olim	
Ciconiae natura,	68	ponebatur,	206
Circenses ludi cur Neptuno essent sacri,	113	Cupidinis fontis vis,	212
Clava Herculis quid significet,	151	cupiditas cur sit homini data,	127
Claudiae Vestalis pudicitia quomodo com-		è curru olim pugnare solebant,	79
probata,	94	Currus Bachi quid significet,	183
Clavis cur in mulierum manus tradi sole-		Cybele eadem ac Terra,	91
ret,	48	Cygnus cur Apollini sacer,	29
Clavis cur Plutoni tribuatur,	49		
Cleomenis Alexandri ducis commentum,		D.	
ad pecuniam conficiendam,	34	D ædala Junonis festa,	85
Clodius sacra Bonae Deae violavit,	105	Dædalus primum caput statuas affa-	
Clypeus Minervae quid significet,	128	brefacere,	35
Coccythos quid significet,	162	Damias, & Auxesias tutelaria numina E-	
Coloniae non transmittentur sine Deo-		pidauriorum,	12
rum consilio,	42	Danai cum Gelanore de imperio conten-	
Columbae cur Veneris aves dicantur,	218	tio,	28
Colus, & fufus cur ferretur à sponsa olim,		Draco in Aesculapii tutela,	38
85. & 86		Deae Syriae simulacrum plurima numina	
Compitalia festa,	189	referebat,	78
Comus conviviorum Deus,	177	Deae magnae quae essent,	101
Concordiae effigies,	138	Decima Parca,	132
Consentes Dii qui, & quot,	3	Demogorgonis Aeternitas comes,	14
consualia festa apud Romanos quae,	112	Delphines cur Neptuno gratissimi,	111
cor in parte sinistra hominis,	65	Dercetus figura,	215
cor Dei symbolum,	66	Deverra Deus quis,	63
corpus nostrum à cerbero representat-		Deum naturaliter homo cognoscit,	2
tum,	124	Dii majorum gentium qui, & quot secun-	
corybantes Magnam matrem obeuntes		dum Pythagoricos	3
quid significet,	92	Deorum simulacra qui populi repudia-	
		runt,	4
		Deos	

I N D E X

Deos qui coluerint absque nominibus,	5	Dionysius dictus Bacchus,	177
Deorum multitudinem qui in Græciam invexerint,	6	Dioscuri, Castor & Pollux,	82
Diiis cur humana effigies sit tributa,	7	Dioscurorum simulacrum,	84
Deorum statuarum, & cognomina ex affectibus humanis,	10	Diphthera Jovis liber,	73
Deorum alii masculi, alii feminae, alii virgines, alii matrimonio juncti,	11	Discordia pulsa caelo,	172
Dii penates lignei,	13	Diis nomine cur Pluto appelletur,	121
Dii etiam forma belluarum expressi,	14	Divites singulis mensibus Lunæ sacrificabant,	57
Deos laneos habere pedes quid significet,	19	Divitia Lunæ comparantur,	58
Dii apud antiquos quo pacto introducti,	24	Dius Fidius quis esset,	70
Dii numquam senescunt,	25	Draconis leges etiam res inanimes reas faciebant,	77
Diiis statuarum positæ pro ratione beneficiorum receptorum,	41	E.	
Deorum manus exosculari,	50	Ebrietas Bacchi mysterium,	180
Dei imago apud Ægyptios, & declaratio,	58	de Ebrietate lepida historia,	184
Dii custodes mulieris recens factæ,	63	Ebur cur effingendis Deorum simulacris non valde sit idoneum,	12
Dei conditoris apud Ægyptios simulacrum & ejus explicatio,	66	Echo, à Pane amata quid significet,	62
Dii cur inter se sint implexi,	96	Edufa Deæ munus,	91
Deorum imaginés absque hominis aut animalis figura,	75	Elementa ab antiquis sub Deorum nominibus culta,	78
Dii à caelo in Ægyptum fugati à Typhone,	186	Elementa apud Ægyptios mascula simul, & feminea,	223
Dii omnes mares simul, & feminae,	223	Eleusina Deæ quæ essent,	101
Dextera tamquam sacra existimata,	138	Empusa mutabilior quid sit,	52
Diana venationis Dea,	47	Encedalus gigas quis fuerit,	165
in Dianæ tutela silvæ, ac luci positi,	45	Endymion cur Lunæ amafius sit dictus,	56
Dianæ simulacrum apud Arcades,	47	Epidaurii quomodo gravissimæ sterilitati consuluerint,	18
Diana cur omnibus Deis antiquior dicitur,	48	Epipyrgia Hecate dicta,	51
Dianæ simulacrum apud Siculos,	49	Equorum quadrigæ Phœbi nomina,	41
Diana idem numen ac Proserpina,	51	Equus ex Neptuni percussione editus,	112
Dictamnus parturientibus imposita, multum prodest,	49	Equi cur Neptuno convenient,	113
Dindymene mater,	93	Equi effigies in vexillis Romanorum,	174
Dionysii Tyranni dicitur in Æsculapium,	25	Ercynæ amnis ortus,	106
		Eteoclis & Polynicis pugnae imago,	132
		Eventus boni simulacrum cum bona Fortuna positum,	203
		Eumenides,	126
		Evocatio Deorum quomodo fieret,	173
		G g 3	Eu.

I N D E X.

Euphrosyna una Gratiarum,	228	Fluvii cur arundine coronarentur,	117
Euri effigies,	116	Fluxus & refluxus maris, Luna est causa,	57
Eurynomes figura,	115	Fœderum percutiendorum ritus apud Romanos,	69
Eurynomus inferiorum Genius,	123	Fœneratores Kalendis pecunias collocabant,	24
Euthymus athleta cum malo Genio congressus,	192	Fons mirabilis naturæ contra periuros,	69
F.			
Fabæ cur impuræ,	103	Fortitudo vera quæ,	161
Faces cur præferrentur nuptiis,	84	Fortunæ simulacrum in Nervæ numismate,	86
Famæ effigies,	170	Fortuna cur culpetur,	193
Fama cur præcedere Martis curram dicatur,	171	Fortunæ bonæ, ac malæ imago,	195
Fatum quid sit,	132	Fortunæ suæ quilibet faber,	201
Fatum Fortunam vincit,	102	Fortuna sine Virtute nequam felix,	203
Fauna eadem quæ Bona Dea,	105	Forulus, vel Forculus Deus præpositus foribus,	21
Faunus numen Aventini montis,	56	Fraudis descriptio,	199
Fauni, Sylvani, Satyrorumque imago,	63	Fulmen multorum Deorum in signe,	72
Favoris imago,	203	Furiæ Plutonis administræ,	125
Fœcialis officium apud Romanos,	156	Furiæ tres,	126
Felicitas Dea,	203	Furiæ cur facibus armatæ,	147
Felis cur Lunæ symbolum,	57	Furina Dea,	126
Feni fasciculus pro vexillo apud Romanos,	174	Furoris effigies,	171
Feronia libertinorum Dea,	83	G.	
Ferula cur Bacho sacra,	182	GAlathea unde dicta,	108
Ferum, aliaque metalla cur dedecant Deorum simulacræ,	12	Gallus cur apollini sacer,	29
Fides cur tecta, atque secreta,	138	Gallus cur sit Æsculapio sacer,	38
Fistula septem calamorum in manibus panis quid significet,	64	Galli cur appellarentur Magnæ matris sacerdotes,	93
Flamineus nuptiarum velum, unde sit dictum,	84	Gallus cur Marti sacer,	175
Flagellatio apud Lacedæmonios ad Dianæ aram,	45	Ganymedes Jovis pocillator,	25
Flamini Diali nefas fabas attingere, aut nominare,	103	Geminorum signum quod,	82
Flaminico divortium facere non licebat,	89	Genius quid sit,	190
Florum usus apud veteres,	178	Genius floribus coronabatur,	102
Flora florum Dea,	104	Genio malo impia sacrificia oblata,	192
Floræ imago,	116	Germani templis, & statuis carebant,	5
		Germani quos Deos coluerint,	6
		Germani Tellurem colebant,	95
		Gigantes contra Deos pugnantes, quid significant,	166
		Glan-	

I N D E X.

Glandibus primi homines victitarunt,	92	Herculis, & Mercurii unum in men,	146
Glanca Saturni filia,	18	Hercules xl. iv. numerati,	147
Glauci imago ex Philostrato,	107	Hercules unde arma sit mutuatus,	148
Gnidiæ Veneris pulchritudo,	128	Hercules bibax,	148
Gorgion bellua quæ sit,	163	Herculis sacrificia plena maledicentiæ,	149
Græci cur Deos armatos effingerent,	10	Hercules cur pelle leonina fingatur indu-	
Græci nimis ambitiosi in statu,	13	tus,	150
Gramen cur Marti sit sacrum,	176	in Herculis templum quoddam nec mu-	
Gratia cur quatuor	226	scæ, nec canes ingrediebantur,	151
Gratiarum imago,	227	Herculis templum quibus mulieribus li-	
Gratiæ cur tres esse dicantur,	228	ceret ingredi,	152
Gratiarum templum cur in media platea		Hercules infans admotus ad Junonis ube-	
adificaretur,	229	ra,	86
Gryphes qui sint,	154	Hermæ statua quæ,	141
Gymnasionum Dii,	146	Hermaphroditus Veneris filius,	216
		Hesperus omnium stellarum pulcherrima,	225
G.		Hetrusci in quot partes cælum divisissent,	
		43	
H arpocratis simulacrum	33	Hieroglyphicæ litteræ,	3
Harpocratis effigies	160	Hierosolymitani templi ornamenta in Pa-	
Harpiarum effigies,	129	cis templum translata,	137
Hasta Deorum imaginibus cur addita,	79	Hippocoon ab Hercule interfectus,	148
Hasta Minervæ quid significet,	162	Hippomanis, & Atalantæ fabula,	92
Hebes Deorum pocillatrix,	25	Hippopotami natura,	68
Hecate idem numen cum Diana,	49	Hippopotami forma,	118
Hecate sacrificabant suis, ac ovibus, ib.		Hircus Priapi symbolum,	297
Hecate in trivitiis sacrificabatur,	50	Homines marinos reperiri,	108
Hecates cœna quæ esset,	51	Honoris effigies,	158
Hecates simulacrum triceps, ejusque ex-		Horta Dea,	160
positio,	52	Humiditas, & caliditas ad rerum procrea-	
Hecatombæ quomodo fieret,	49	tionem coire debent,	85
Hedera cur Bacco sacra,	162	Hydra ab Hercule interfecta,	149
Hera Neptuni & Cereris filia,	102	Hygicia Æsculapii filia, & ejus imago,	41
Herculanus nomen quid denotet,	88	Hymenæus Nuptiarum Deus,	87
Herculis simulacrum, ab Evandro posi-		Hypermetta suum virum servavit,	221
tum,	13		
Hercules liberos Lxx. reliquit,	88		
Herculis ad inferos aditus quid significet,			
124			
Hercules ramum Acheloi fluyii ex una in			
aliam partem derivavit,	117		
		I	
		Annus primus templa Dii in Italia dica-	
		vit,	20
		Janu	

I N D E X

Jani similitudo cum Sole,	21	Jano sponsa,	81
Janus mundi Symbolum,	22	Junoni aves sacrae,	80
Jani quadricipitis imago quid denotet,	23	Juno cur sponsa vocaretur,	84
Icilus Somni filius,	144	Junonis cum Jove dissidia quid adum-	
Ignis, atque aer majorem ceteris elemen-	78	brent,	86
tis vim habent,		Junonis cognomina, quatenus nuptiis præ-	
Ignis & aqua cur olim sponsæ proponerentur,	85	est	88
Ignis perpetuus à Vestalibus custoditus,	97	Juno aliquando terram adumbrat,	96
Ignis Persarum Deus,	111	Junoni urbium portæ erant dicatae,	113
Ignis duplex consideratio	ibid.	Jupiter, quid per se, quid ex Deorum sententia faciât,	3
Impari numero cur Dii cœlestes gaudere dicantur,	85	Jovis statua ex vite confecta,	73
Imperatores cur lauro coronarentur,	30	Jovis oculus,	31
Infans cur statim editus, in terra deponeretur,	90	Jupiter cur dictus Opt. Max.	58
Inferorum Judices qui,	120	Jovis attributa ex Orpæo,	59
Intercido Deus quis,	63	Jovis imagines, quæ ad principes docendos pertinent,	67
Invidiæ imago,	199	Jupiter marinus,	68
Io, & Isis idem numen,	53	Jovis Horcii statua contra perturos,	69
Iphigenia Dianæ sacrificata	45	Jupiter Horcius,	70
Ira cur sit homini data,	127	Jupiter idem numen cum Bacho,	71
Iræ effectus,	171	Jupiter Custos quomodo effingeretur,	72
Iris Junonis nuncia,	81	Jupiter Labrædeus cur sit dictus,	74
Isidis cultus apud Ægyptios,	32	Jovis simulacrum apud Sicionios,	75
Judæi nullam Dei imaginem suscipiebant,	4	Jupiter in alias, atque alias subinde formas mutatus,	77
Judicis imago apud Thebanos,	68	Jupiter nutritus à capra, & picis,	96
Judices cur fallantur,	120	Jurandi ritus in ludis Olympicis,	69
Judices quales esse debeant,	196	Jurare per Genium principis,	300
Jugum cur imponeretur matrimonio conjugendis,	87	Iustitia cuncta cernit,	67
Junonis Metaponticæ templum columnis vitæis fulcitum,	86	Iustitiæ insignia,	196
Juno Regina Romæ appellabatur,	12	Juventas quomodo expressa,	26
Juno mensium Kalendas tenebat,	24	L.	
Juno Jovis Soror,	78	L Amicæ quæ sint,	130
Juno capta pro terra,	78	Lanuvini Junonem sospitam colebant,	86
Juno pacifica Dea,	79	Lapides quadratos qui pro Deis collocantur,	5
Juno divitias significat,	80	ex Lapide atro cur Dii effingerentur,	12
Junoni quatuordecim Nymphæ ministrabant,	81	Lares Dii qui,	98
		Lares	

I N D E X

Lares genii mortuorum,	189	Lunæ natura quo pacto ad mores confor-	
Lari avis voracitas,	149	mandos deduci possit,	57
Lasciviæ imago,	65	Lunulæ in calceis quid significant,	57
de Latona fabula,	28	Lunus Deus,	223
Laurentiam meretrix magnam hæreditatem		Lupercalium ritus,	86
populo Romano reliquit,	104	Lupus cur sub Apollinis tutela,	28
Laureatæ litteræ quæ,	174	Lupi pellis pro caduceo apud Hispanos,	
Laurus cur sacra Apollini,	30		137
Laurus cur sacra Lunæ,	50	Lupus in Romanorum vexillis,	103
Laurus victoriæ symbolum,	174	Lupus Silentii symbolum,	98
Lebetes quid essent,	152	Lycurgus Deorum effigies repudiavit,	4
Legati pro pace quomodo ornabantur,	136	Lysa quarta furia,	129
Legumina à Cerere distributa,	103		
Lenæus dictus Bachus,	177	M.	
Leonum mos, in suis vestigiis tegeñdis,	92	M Acaria Dea,	203
Leones cur Cybelæ attribuantur,	95	Manades quæ,	181
Leones cur sacri Vulcano,	169	Magica ars Romanis exosa,	57
Lethes aqua,	40	Magna mater cur Ops sit appellata,	91
Letheus fluvius quid significet,	128	Magnæ matris imago ex Buccatio cum ex-	
Levanæ Deæ munus,	91	positione,	92
Liber dictus Bachus,	177	Magna mater quomodo è Phrygiâ Ro-	
Libido cur sit homini data,	127	mam advecta,	94
Libitina idem numen cum Venere,	133	Magnæ matris effigies in Faustinae nu-	
Ligneis simulacris quamdiu Romani uli		mis mate,	95
sint,	13	Majora initia Cereris,	103
Limentinus Deus liminum præses,	21	Malorum catalogus, inferni fores obfi-	
Lingua cur Mercurio consecrata,	141	dentium.	135
Locrensibus castores adjutores contra		Mala punica Concordiæ symbolum,	139
crotoniatas,	82	Manii Dii,	126
Loti arboris natura,	59	Manubiæ emissæ à Jove differentes ab iis,	
Lucerna Minervæ,	157	quæ ab aliis Diis emitterentur,	72
Lucinæ simulacra cum eorum expositio-		Manus aperta pro vexillo apud Romanos	
ne,	48		174
Ludi Florales,	105	Manus osculari quid significet,	139
Lunæ semestris bos sacrificabatur, cum in-		Marcellus triumphans, Romam cum Deo-	
fantibus nomina imponerentur,	48	rum simulacris intravit,	6
Lunæ triplex simulacrum, & cur,	51	M. Tullii Duumviri pœna, ob publicatos	
Lunæ simulacrum apud Martianum Ca-		factorum libros,	11
pellam,	54	Marini Dei canis capillis, & senes effinge-	
Lunæ varii colores quid præfagiant,	55	bantur,	107
		Martis effigies cur effingeretur in ædium	
		rusti-	

I N D E X.

rusticarum portis,	167	Minois imago ex Dante,	121
Mars cur fingatur cum Venere rem ha-	169	Minotaurus in Romanorum vexillis,	174
buisse,	169	Miraculum cum magna mater Romam	
Martis arma,	170	veheretur,	94
Mars communis Deus,	175	miraculum de lapide quodam reperto in	
Marsia simulacrum libertatis insigne,	183	Sipylo,	96
Massiliensium vetus sacrorum mos,	5	mnemosynes aqua,	40
ex Materia lucente cur Dii effingerentur,		mæragetis Dei officium,	133
II		Momus Somni & Noctis filius,	199
Medusa quæ fuerit,	163	Momi qui dicantur,	199
Medea eadem quæ Bona Dea existimata,		Morpheus Somni filius,	144
I O 5		Morta Parca,	132
Menippus Cynicus inferorum nuncium se		mulieres prudentia destituuntur,	154
d' Citabat,	127	mundus cur non possit esse Deo coæter-	
Mercurii columnæ,	3	nus,	14
Mercurius subterraneus idem qui Tro-		mundi imago, una cum expositione,	22
phonius,	40	mundus quomodo pro Jove capiatur,	59
Mercurius Jovis nuncius,	135	mundi imagines apud Ægyptios,	66
Mercurii virgæ effectus	140	mundus hic à Platoniceis interitus vocatus,	
Mercurius Mercatorum Deus,	142	128	
Mercurius cur imberbis,	144	musali corona qui donarentur,	96
Mercurius pro Sole positus,	145	muræ unde orientur,	41
Mercurii oraculi consulendi ritus,	152	Muse singulæ in singulis cælis,	26
Mercurius cur Minervæ conjunctus,	153	Muse sæpe eadem ac Nymphæ,	178
Meretrices per Sirenes representatæ,	109	Mutinus Deus quis esset,	188
Minerva sacrificandi ritus,	8	myiodes Deus muscarum,	151
Minerva cur sit solis virtus,	35	myrtus cur Veneri esset sacra,	219
Minerva quæ fulmina jaculari dicatur,	72		
Minervæ e. ant dicatæ arees,	103	N.	
Minerva Orci galeam induit,	122		
Minerva Prudentiæ Dea,	153	N arcisso Pluto coronatus,	125
Minervæ galea quid significet,	154	Narcissi fabulæ significatio,	196
Minerva unde sit dicta,	155	Narcissus amore mortuus,	214
Minervæ armorum descriptio,	162	Naturæ symbolum cur sit Vultur,	53
Minerva. & Vulcanus cur ex æquo athe-		Natura quomodo pro Jove capiatur,	59
nis præesse dicerentur,	166	Nealcis picturâ bellæ, quod inter Perlas, &	
Minerva Frænatrix,	ibid.	Ægyptios gestum est in Nilo,	75
Minerva cur fingatur virgo,	176	necessitatis vel Violentiæ templum,	132
Minio qui se inficerent,	76	Nemesis, & Fortunæ idem numen,	198
Minos inferorum iudex,	120	Nemesis facta ex lapide, quem petra tulerat,	

I N D E X.

rant, ut ex eo victoriam de Athenienfi- bus reportandum effingerent,	126		
Nepheia quid significet,	57	P Alamon portuum Deus,	111
Neptuno aquarum regnum obtigit,	106	Palæstra Mercurii filia,	140
Neptuni templum mirabile apud Atlanti- cos,	111	pales pastorum Dea,	103
Neptunus primus equos domuit,	112	palistorum ritus,	104
Nereis visa,	108	pallas gigas a Minerva occisus,	155
Nero noluit initiari sacris Eleufinis,	101	Palma cur Victoriæ symbolum,	175
Nicon eximius athleta,	77	palma masculi, & foeminei sexus,	187
Nili effigies,	118	Pan symbolum univerti,	60
Noctua cur Minervæ sacra,	157	pan pro Sole positus,	62
Nona Parca,	132	pan unus ex majorum gentium Diis apud Ægyptios,	64
Noctis imago,	142	Pan, atque Satyri cur maxima numina Æ- gyptiis,	65
Numæ libri cur combusti sint,	11	Panici terrores qui sint,	60
Nuncii Deorum qui,	135	papaver cur sacrum Lunæ,	57
Nuptiales ritus olim adhibiti,	88	Papaver fertilitatis symbolum,	99
Nuptiales preces,	87	par numerus cur Diis inferis gratus,	85
Nuptiales Dii,	88	Parcæ tres,	131
Nuptiarum mos apud veteres,	84	Parcarum nomen unde sumatur,	132
Nuptiarum concepta verba,	88	parthenope quomodo Neapolim condi- derit,	42
Næces in Jovis erant tutela,	89	partus quinarium numerum non superat,	85
Nymphæ pro aquis potabilibus captæ,	172		
O.			
O ccasio idem numen, ac Fortuna,	201	pasiphae tauri amans,	215
Occidens sinistra cœli pars,	43	pasithea una Gratiarum,	228
apud Oceanum cur Dei cœnare fingan- tur,	28	pastores sub Mercurii tutela,	145
Olea pacis signum,	136	paventia Deæ officium,	91
Opinionis imago,	158	pavo cur Junoni sacer,	80
Ops eadem ac Terra,	91	pavor, & Terror Martis comites,	161
Oracula ab omnibus Diis edita,	152	pavor, & pallor simul culti,	162
Orci galea quid sit,	122	paufanias in somnis monitus, ne de sacris Eleufinis scriberet,	101
Orestes furiis agitatus,	126	pacis celebre nomen Romæ,	137
Oriens dextera cœli pars,	43	pacis, aut fœderis apud Romanos percu- tiendi ritus,	174
Osiris apud Ægyptios est Sol,	29	pecunia initio in corio cudebatur,	17
Ovantes cur myrtea corona cingerentur,	219	pegasi equus,	44
Ovis cur non mactetur Thebis,	76		

I N D E X.

Penates Dii qui,	190	Pinus cur sacra Matris magnæ,	93
de Penelope narratio,	89	Pini natura,	200
Pentheus Bachi contemptor quo pacto punitus,	185	Pirithoi ad inferos descensus quid signifi- cet,	124
Peplum Minervæ quale fuerit,	165	Pitho inter Gratas	220
Peristera Nympha Veneri grata,	218	Pitys à Pane amata,	65
contra Periuros fons mirabilis,	69	Plataici Dii qui,	169
Perpetuitas, & Æternitas quid inter se dif- ferant,	14	Platanus Genio sacra,	192
Perfæ abundant asinis,	75	Plutoni cur sit Cerberus triceps tributus, 120	
Perseus Medusam interfector Orci ga- leam induit,	122	Pluto divitiarum Deus,	121
Perseus Medusam interfecit,	163	Plutonis imago ex Martiano,	122
Phallus quid,	188	Plutus cæcus cur fingatur,	124
Phallophori qui,	188	Plutus cur in Fortunæ manibus sit effi- ctus,	194
Phantafus Somni filius,	144	Pœnitentia Occasionis comes	201
Phlegethon quid significet,	129	Pœtæ omnium primi de Diis scripserunt,	24
Phœbi imago apud Martianum Capellam, & ejus expositio,	36	Pœtæ cur Lauro coronarentur,	30
Phœbi currus,	42	Pœtæ cur hedera coronarentur,	178
Phœbas tripodi insidens, vaticinabatur, 152		Polico Jovi ridiculus sacrificandi ritus,	77
Phœnices cur suos Deos cum crumenis effingerent,	10	Polyphemus Galathææ amator,	108
Pherephattes, Proserpina dicta,	106	Tomona horrorum Dea,	104
Phœbetor Somni filius,	144	Pomum jacere, amorem offerre alicui si- gnificat,	208
Phocarum figura,	115	Populus Diis manibus sacra,	181
Phrygia Dea quæ,	92	Porca cur victima Magnæ matris,	95
Pictores, ac sculptores à poetis exempla desumpserunt,	75	Porca prægnans cur Cereri immolaretur, 102	
Pica cur Bacho sacra,	182	Porca prægnans Bonæ Deæ immolabatur, 105	
Picus, montis Aventini numen,	56	Porrigere herbam quid significet,	136
Picus cur Marti sacer,	175	Portuni ædes,	69
Pietas in parentes quo pacto conciliaretur. 96		Potinæ Deæ munus,	91
Pileati servi qui,	83	Præfica munus,	125
Pileum robrum quinam apud Ægyptios gestarent,	29	Præstites Dii homini nascenti,	145
Pilumnus Deus quis,	63	Precum imago, & ejus expositio,	20
Pinnis cur Pani sacra,	65	Priapus ex Bacho cur ortus fingatur,	187
		Priapi effigies,	188
		Primorum hominum factorum mos,	4
		Principes sunt vivæ Deorum imagines,	22
		Prin-	

I N D E X

Principum statuarum quid dignitatis haberent,	10	Rhea eadem ac Terra,	91
Promethei furtum ignis cœlestis quid inuenat,	8	Rheæ cur sint attributa cymbala, tympana, faces, & lampades,	97
Prometheus statuarum artis inventor,	7	Rhodiis in ortu Minervæ cur aurum depluisse d. catur,	125
Prometheus tamquam Deus habitus,	8	Romæ erat alter populus lapideus,	9
Prometheus ignem è cœlo suffuratus, quid significet,	166	Romæ natalis,	104
Proserpina unde dicta,	92	Romani sine statuâ diu fuerunt,	4
Proserpina cur fingatur à Plutone rapta in Sicilia,	100	Romani quando primum statuas receperunt,	5
Proserpina similis potestatis cum Bona Dea,	106	Romani patritii cur gestarent lunulas in calceis,	57
Protervia sacrificium quale esset,	169	Romani quid Jovi sacrificarent,	77
Proteus futurorum prædictor,	104	Romani belli tempore duplicia signa ostendebant,	112
Providentia Dei numinis loco habitata,	8	Romulus, & Remulus nutriti à lupa,	86
Providentia quomodo pro Jove capitur,	59	Romulus, & Remulus à Flora nutriti,	104
Pudicitia imago unde desumi possit,	94	Rosa cur Veneri sacra,	219
Pudor pro Deo habitus,	89		8
Pulcritudo quomodo concilietur,	147	S acerdotibus solis arcana sacrorum erant cognita,	10
Pyramis cuius rei symbolum,	75	Sacerdos Bellonæ apud Cappadoces secundum à Rege locum tenebat,	155
Pythagoras cur fabarum usum prohibuerit,	103	Sacrificium ridiculum Herculi factum,	149
Pytho ab Apolline interfectus, quid lignificet,	27	Sacrificium inhumanum Dianæ oblatum apud Patras,	46
		Sacrificia cur non sine igne,	98
Q uatuor anni temporum imagines,	23	Salutis simulacrum,	169
Quercus pro numinibus habitata,	5	Sanitatis signum,	40
Quinarii numeri natura,	84	Sapientia tres partes,	154
Quinque Dii in nuptiis adhibiti qui sint,	85	Sappho mascula,	215
		Satrapis effigies,	104
		Saturnus pro tempore ponebatur,	16. & 18
R eligio præcipua hominis virtus,	1	Saturnus cur fingatur à Iove filio è cœlo in terras pulsus,	16
Religionis penitus expertes Belluæ,	2	Saturnus cur in Deos relatus,	17
Regis imago apud Egyptios,	68	Saturni fabula qua dictus est filios devorasse,	17
Reges olim pro diademate hastam gestabant,	79	Saturnus cur fingatur lapidè devorasse,	18
Rhadamantus inferorum iudex,	121		Hh 3 à Sa-
Rhamnusia Nemesis cui cognominata,	195		

I N D E X

à Saturni stella plurimæ calamitates orbi terrarum importantur,	19	Silenus nisi coactus verum dicere volebat,	178
Saturni imago tempus significans,	19	Silentium maximæ mulierum ornamentum,	220
Satyrorum imago,	64	Silvanus silvarum, & agrorum Deus,	63
Satyri cur Bachi comites,	65	Simulacrorum usus unde prodit,	4
Scarabeus cur Solém adumbret,	30	Simulacra cur varie effingerentur,	10
Scipionis statua cur non in foro, sed in Capitolio esset,	10	Simulacra Deorum cur lignea apud veteres,	12
Scipionis mater à serpente dicta est gravis facta,	185	Simulacra ex homine & bellua apud Græcos,	65
Scyphus Herculis quis,	148	Sirenum figura,	109
Scyllæ imago,	110	Sirenum scopuli ardui,	110
Scythæ nulli Deo templum posuerunt, præterquam Marti,	171	Sistrum Isis quomodo esset effectum, & quid significaret,	57
apud Scythas sacrificandi ritus,	ibid.	Solis, ac Jovis inter se junctorum simulacrum,	25
Semele fulmine icta,	214	Sol omnium errorum regula,	26
Semini ut ad fructus perveniat quid necessarium,	122	Solis navis imago, & ejus significatio,	29
Semiramis sui effigiem colendam publicè proposuit	7	Solis imago apud Phœnices,	31
Semiramis nutrita ab avibus,	96	Solis mensa quæ,	34
Semiramis Dercetus filia,	115	Solis simulacrum apud Ægyptios, ac ejus expositio,	36
Senectutis causa quæ sit,	177	Solis imago Elephantinopoli, ejusque expositio.	43
Serapis Ægyptiorum Deus quis fuerit,	36	Solis imago apud Phœnices,	75
Serapidis imago apud Ægyptios, & ejus significatio,	37	Sol occidens igneus, significat ventos,	115
Serpens cur sit facer, Æsculapio,	38	Solis, ac Justitiæ oculus,	196
Serpentes cur divinæ cujusdam naturæ existimati,	67	Somnia vera cur cornea dicantur,	143
Serpentes cur Cereri attributi,	100	Somnus cur una cum Musis,	142
Serpens cur sit Minervæ facer,	162	Somni sedes ubi,	143
Serta à Bacho inventa,	182	Sosipolidis ara,	69
Seruchus auctor idololatriæ,	7	Sosipolis Eleorum Deus,	191
Sesostris Ægyptiorum rex,	100	Sphingum natura,	121
Severæ Deæ,	126	Sphinx cur collocata in vestibulo templi Minervæ,	154
Sicilia cur Cereri dicatur gratissima,	100	Sponsæ cur flammeum ferrent,	89
Sigaleonis effigies,	160	Statuarum origo,	6
Signa, & tabulæ pulcræ moribus quantum officient,	7	Statuarum multitudo, & studium apud veteres,	9
Sileni simulacrum,	65		Statuæ

I N D E X.

Statuæ quibus ponerentur,	10	Tesludinis natura,	220
Statuæ pretiosæ materiæ unde ortum habeant,	12	Thalassio cur in nuptiis apud Romanos invocaretur,	887
Statuarum materia,	11	Thales aquam omnium principium statuit,	104
Statuarum quæ partes ex marmore effici solerent,	13	Thalia una Gratiarum,	228
Stellæ quo pabulo alantur,	28	thoit, vel Theut Mercurius ab Ægyptiis dictus,	146
Stimula Dea,	160	Thyrus Bachi quid significet,	183
Sirigum effigies,	128	Tiberis effigies,	116
Suadela inter Gratiarum,	210	Tigribus cur Bachi currus dicatur trahi,	84
Suevi Liburniam navem colebant,	54	Timor Deus habitus,	161
Summano fulmen attributum,	74	Tisiphones imago,	128
Sus cur victima sit cereris,	102	Titanes quomodo per Panem fugati,	60
Sus in Romanorum vexillis,	174	Toga palmata quid sit,	76
Syringa à pane amata,	65	Triacis Neptuni quid significet,	107
T.			
Tacita Dea,	160	Triptolemus à Cerere per terrarum orbem missus,	101
Talus cur portetur à Gratiis,	228	Tripus quid esset,	152
Taraxippus Deus quis sit,	113	Tritones qui sint,	107
Taulonis cujusdam factum,	77	Trito in Epiro visus,	108
ad Tauricam Dianam hospites mactabantur,	45	Tritonum imago,	109
Telephus nutritus à cervis,	96	Tritonia palus in Libya,	155
Tellus dicta Eurysternos,	91	Triumphatoribus cõvicia objici solita,	182
Tellus à Germanis Dea habita,	95	Triumphantium insignia apud Romanos,	76
Tempus æternitatis imago,	14	apud Troglodytas Solis fons,	75
Tempus cum mundo coepit,	17	Trophonio erant angues consecrati,	39
Temporis imago,	18	Turtures consecrata Furiis,	129
Terminus Deus à Romanis cultus,	18	Tutelarium Deorum nomina cur celarentur,	173
Terra omnium Deorum prima,	90	Typhon fratrem Osiridem in frustra dicitur discepisse,	186
Terra cur Deorum mater dicatur,	90	Tyrrheni pirata à Bacho in Delphines converti,	184
Terræ variæ virtutes à Diis variis adinbrata,	99	V.	
Terra est multis numinibus adscripta,	96	Vacca Terræ symbolum,	95
Terra cur Rheæ vocetur,	97	Vagitani Dei officium,	91
Terra frumenti ferax Cereri attributa,	100	Vannus cur Bacho sacer,	180
Terra masculus, & femina,	224	Va lovis potestas,	70
Terrena tanquam gradus ad superiorum cognitionem,	204	Veneficiorum vires,	55
Terror utilis mortalibus,	73	Vene-	
Terror, & Timor Minervæ comites,	161		

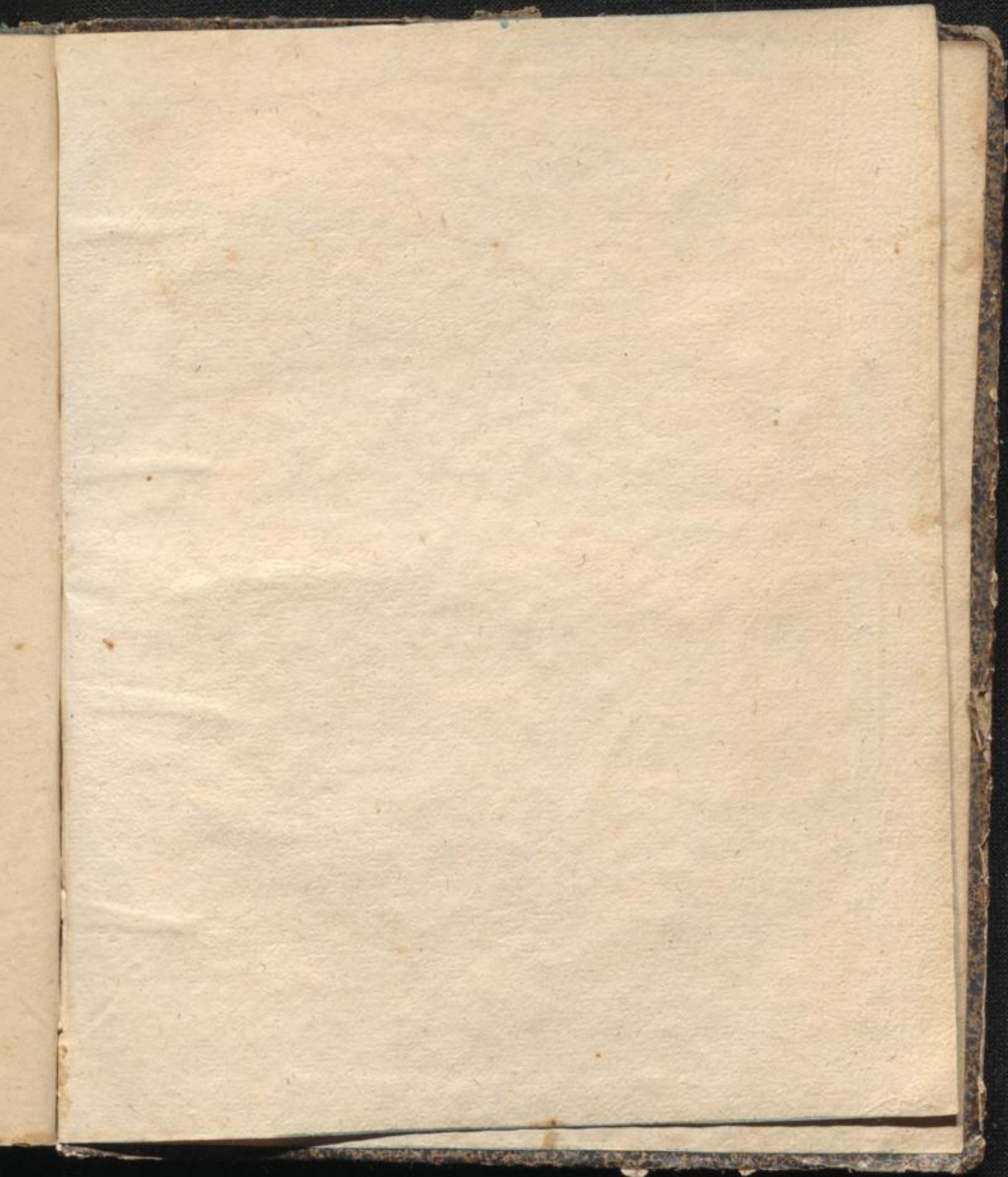

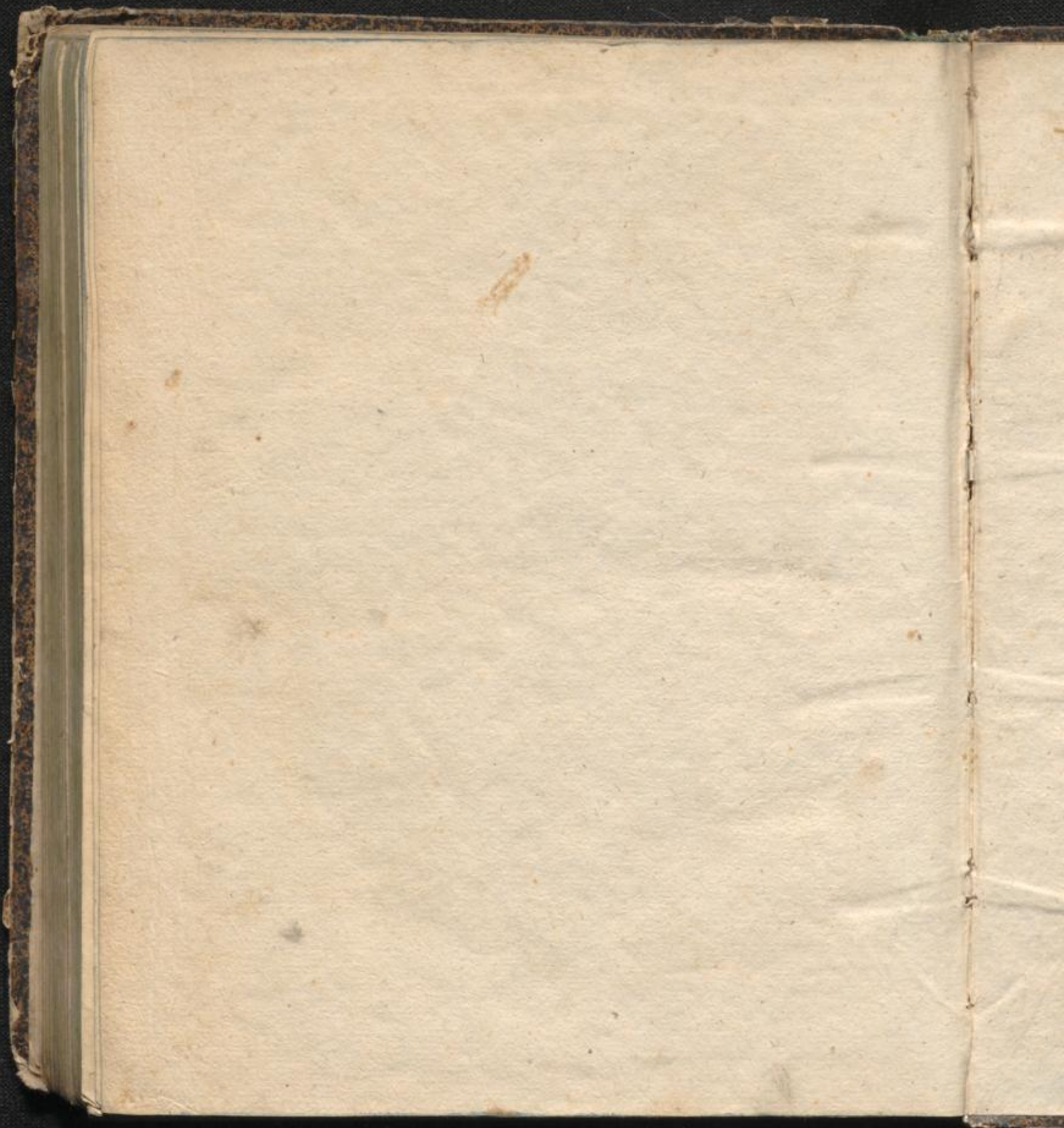

I N D E X.

Veneris Paphiæ statua,	75	Victoria Stygiæ paludis filia,	118
Venus Parcatruin natu maxima,	133	Victoria sine .ilis apud Athenienses cur effingetur,	173
Venus gemini juxta Platonicos,	204	Victoria communis Dea,	175
Venus libidinis, ac lascivix Dea,	217	Vidux cur religiose Venerem coleantur,	222
Venus cur nuda effingatur,	218	Vinum non adhibebatur in Cereis sacrificiis,	102
Venus Popularis quæ,	221	Vinum natura candidum,	177
Venus cur cognominata Machinatrix, & inventrix,	221	Vini immodice sumpti effectus,	178
Venus prima meretriciam artem invenit,	222	Virginensis Dea quæ,	89
Venus cur sit cognominata Calva,	223	Virtutes, & Vitia tamquam Dis ab antiquis culta,	2
Venus cur cum barba sit efficta,	223	Virtutis male habitæ à Fortuna effigies,	158
Ventus quid sit	215	Virtus, & Voluptas visæ Herculi,	ibid.
Venti principales quatuor,	216	Virtus sola nostra,	195
Verba alata,	139	Virtus sine Fortuna nequaquam felix,	204
Veritas in profundo puteo sepulta,	157	Virtus sola, an absque Fortuna quidquam possit,	201
Veritatis descriptio,	158	Vitis præcipue sacra Bacho,	182
Veritas in vino est,	177	Vitulus laceratus in Bachi mysteriis,	185
Veritatis ager apud inferos,	120	Ulmus Somniorum sedes,	143
Veritatis portæ,	196	Vlysses quomodo evitavit Sirenes,	109
Vertumni statua,	13	in Umbilico mulieribus libidinis sedes,	218
Vertumnus hortorum Deus,	104	Voluptas voluptatis Dea,	160
Vertumni statua,	118	Voluptatis imago,	159
Vesta eadem ac Teva,	91	Vulcano sacrificandi ritus,	8
Vestæ simulacrum, ejusque expositio,	97	Vulcanus cujus rei sit symbolum,	66
Vestæ templum cur rotundum,	98	Vulcanus quæ fulmina jaculetur,	72
Vestæ cujus ignis sit symbolum,	99	Vulcanus cur Minervam uxorem ducere nequivit,	166
de Vestæ fabula,	99	Vulcanus è cælo cur projectus in Lemnum cecidisse fingatur,	167
Vestalium incestarum supplicium	98	Vulcanus & Venus cur eonjuges fingantur,	168
Vestibula Vestæ consecrata,	98	Vultur cur Marti sacer,	175
Vexilla Romanorum quas imagines præferrent,	174	Vultus natura,	199
Via lactea unde nomen traxit,	86		X.
Via virtutis ac Voluptatis,	159	Xanthus & Cyllarus, equi,	82
Victimæ simulatæ,	10		Z.
Victima, super quam conceptum esset iusjurandum, non velcebantur homines,	69	Zephyrus Floræ maritus,	116
Victimæ, quæ Jovi immolabantur,	77		
Victimæ cur aliæ aliis Diis,	102		

F I N I S.

X, C, 2, b.

